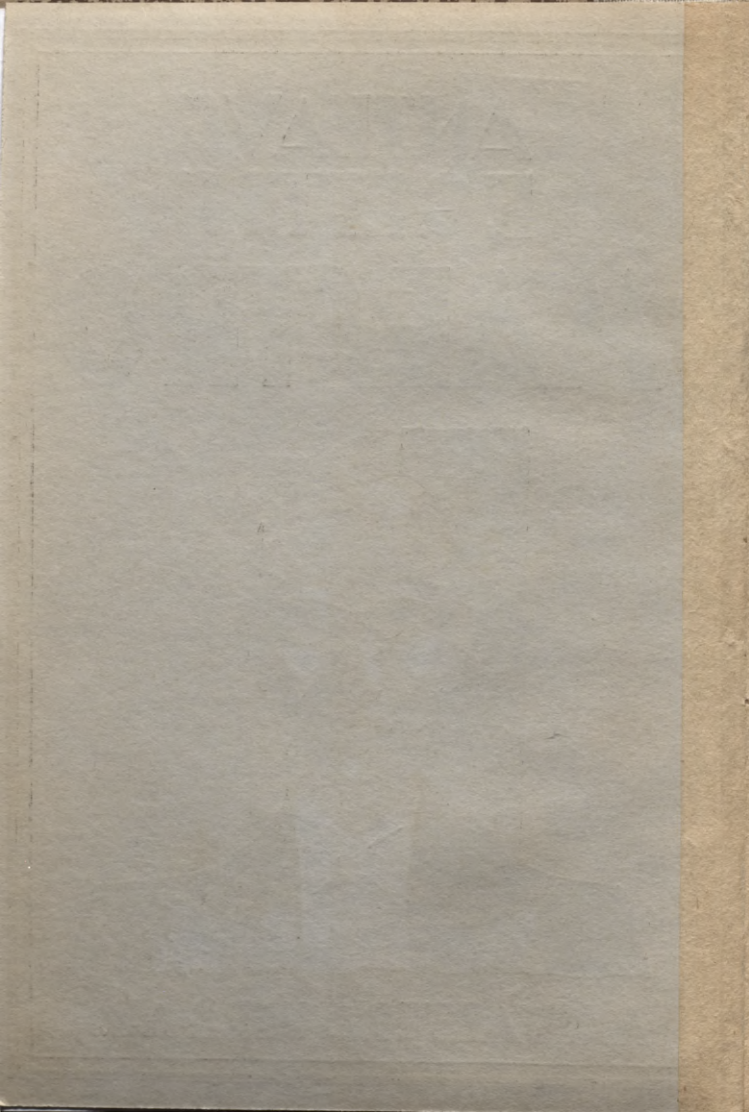

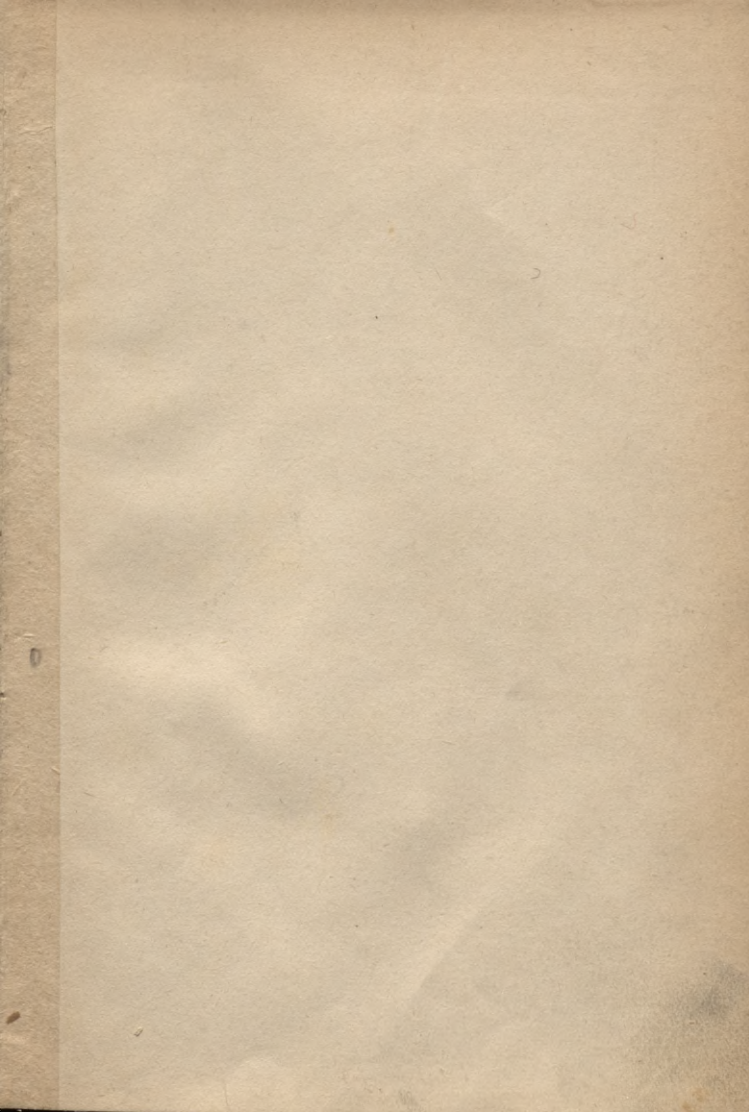
L 8396

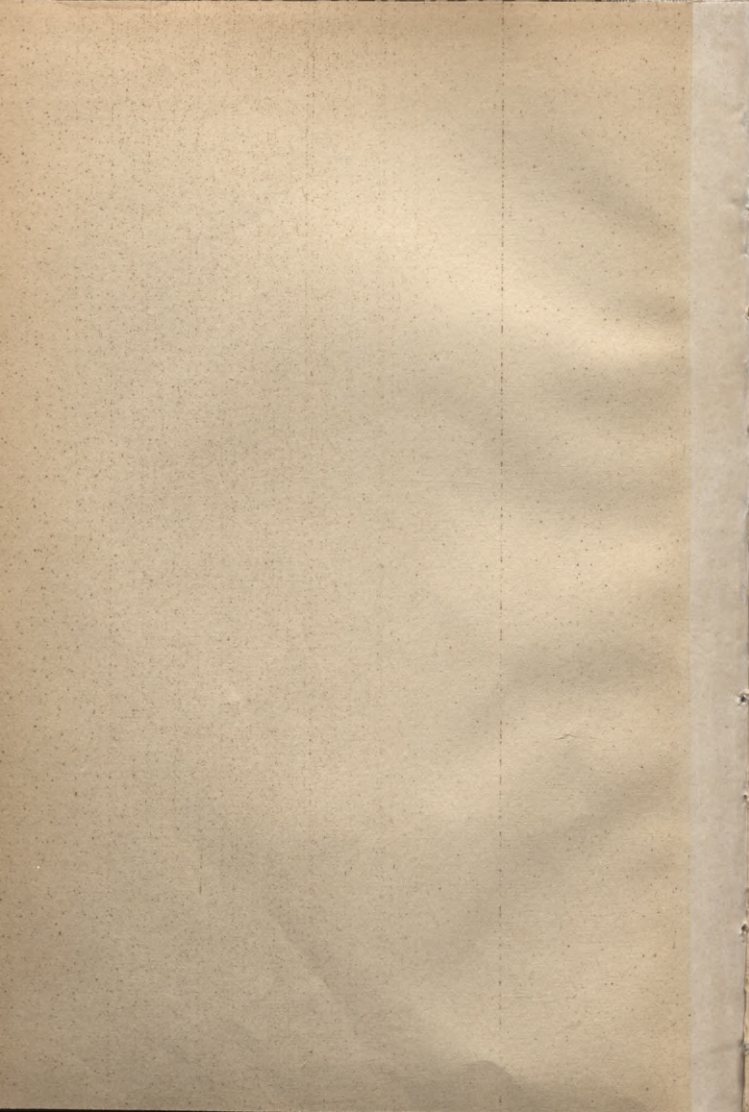
AN'SLAVS
EGLĪTIS
MAESTRO

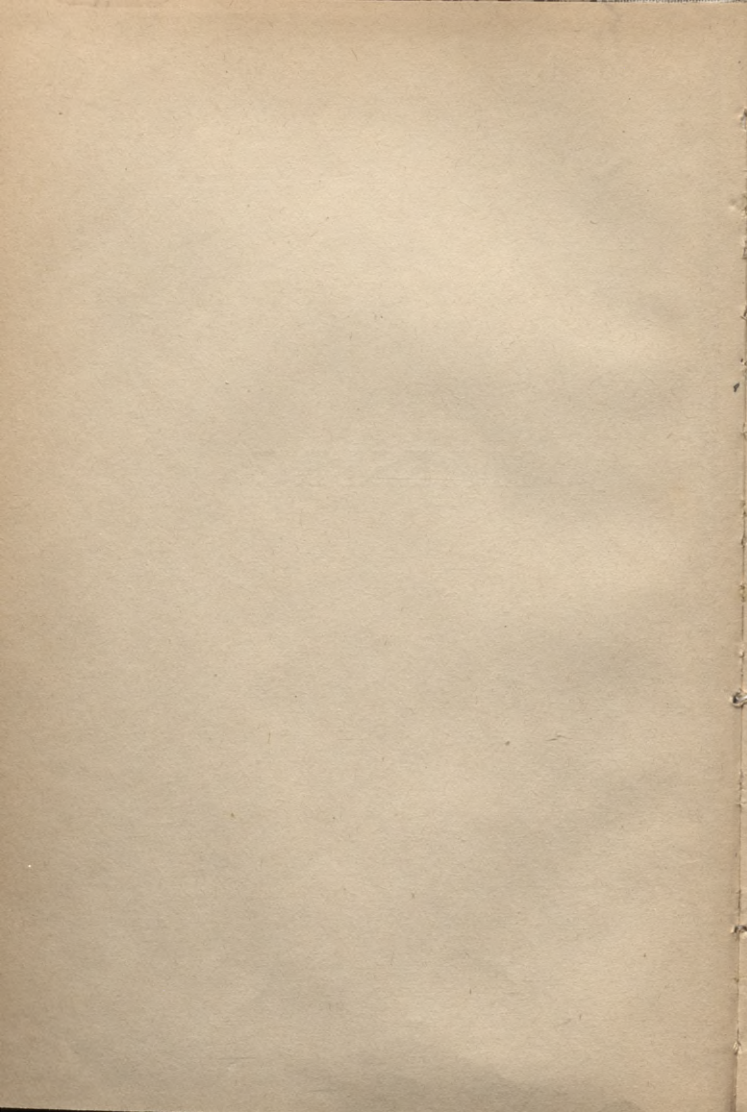
A/SVALTERS UN RAPA

MAESTRO

A
L 8396

L
810

ANŠLAVS EGLĪTIS

MAESTRO

STĀSTI

1 9 3 6

VALTERA UN RAPAS A/S APGĀDS

L-1

0341021822

Latv. PSR Valsts bibliotēka

~~GA~~ - H. 276

lpp. pārb. 17.03.10. - E.Š.

pārb. 9.07.10. E.Š.

Valtera un Rapas
akc. sab. grāmatpiestuve
Rīgā, Brīvības ielā 192/133

LAIMES KĀRTIS

1.

Lai atstāstītu šos, liekas, gluži ikdienišķos notikumus, man jāatskatās diezgan dziļi pagātnē, kad es biju vēl ļoti jauns un nepiedzīvojis, ar vienu vārdu, — kad man tikko kā bija palicis 21 gads. Man par kaunu jāatzīstas, ka ticis galā ar vidējo izglītību, es nebūt vēl nebiju izlēmis savus tālākos likteņus, nejudams simpatijas ne pret vienu profesiju. Pārmetumus, kuņus man nācās dzirdēt no tuviniekiem, es centos parēt ja ne ar asprātīgiem, tad paradoksālim filozofējumiem, jo ar visu mazo interesi par gara dzīvi un tās vajadzībām, filozofēt es tomēr mīlēju, diemžēl, par vēlu nākdams pie atziņas, ka gudrie patiesībā nekad nefilozofē, bet manas filozofēšanas mērķis bija izlikties par gudru. Slēpdamies no varbūtējām dzīves likstām

aiz vāji sastutēta, panaīva eudaimoniskā pasaules uzskata, es piegriezu savus gara un dvēseles spēkus kāda jaunu cilvēku visvairāk interesējoša priekšmeta pētišanai, kas, kā zināms, ir skaistais dzimums. Satiekot uz ielas daiļu dāmu vai meiteni, es vienmēr sajutu krūtīs ko sažņaudzamies un katru reizi gandrīz vai izmisu, ka nevaru vienmēr būt garām pagājušās daiļavas tuvumā, apbrīnot viņas smaidu, balsi, žestus, augumu un, par visām lietām, kājiņas, kas manā jaunības laikā tika cienītas par visu vairāk.

Kādā pavasara pēcpusdienā, tēva, neliela gumijas spēļu lietu fabrikanta, sūtīts, ar vēstulēm kabatā, gāju veikala darīšanās pie starpnieka Tūtera. Es soļoju pār Basteja kalnu, kas lepojās ar brīnišķi svaigo Vasaras svētku zaļumu, kuŗu tā nemil gleznotāji, saukdami to gan par salkanu, gan salātiem, bet kas vienkāršā mirstīgā aci iepriecē daudz vairāk, kā vasaras vidus jau pelēkais zaļums; gar kanāli, kas mudžēja no spilgtkrāsainām laivām, no kuŗām atskanēja smieklī, jautras čalas un šļaksti; pie kam celiņi bija pilni gājēju un soli sēdētāju, kas acis piemieguši sildījās saulē. Pretēji vairumam, es no sākuma taisīju bēdīgu seju, jo biju pārlicināts, ka skumjas man piestāv, bet vēlāk man, patiešām, uz mācās drūmums, kas pieauga tiešā proporcijā tam dāmu skaitam, kas nepiegrieždamas vēribu nedz manai ķieģelkrāsas platmalei, nedz baltajiem cimdiem, nedz platajām modes biksēm, nedz arī man pašam, pagāja garām.

Ar visu manu centību un interesi, manas pazišanās dāmu pasaulē bija pavisam niecīgas, par ko man jāpateicas iedzimtai kautrībai, kas parasti izšķīrošākos brīžos laupīja man valodu. Gluži

skumjš es sasniedzu Tūtera dzīvokli Reimera ielā. Piespiežot zvana pogu, pabrīnījos par skaļām smieklu brāzmām, fokstrota skaņām un kāju švīkoņu, kas skanēja Tūteru dzīvoklī. Neskatoties uz noteiktām runasstundām, starpnieks bija izgājis. Es biju jau droši savu pusstundu nosēdējis, raudzīdamies mašīnrakstītājas mugurā, gudrodams, kā iesākt valodas, kad ienāca Tūtera kundze — maza, bet ņīpra, spulgacaina gaišmate. Pieceldamies, es sveicināju viņu ar atturīgu, godbijīgu, bet tomēr pašcieņas pilnu smaidu, kuŗu spoguļa priekšā iestudējot, biju patērējis daudz laika un pūļu. Atņēmusi sveicienu, tā gribēja jau paiet man garām, kad pēkšņi, it kā ko atcerēdamās, ieskatījās man sejā, dažas sekundes pārbaudoši aplūkoja mani, no gumijzoļu kurbēm līdz absolūti taisnam celiņam matos, tad pasmaidīja, un roku sniegdama, paklusā, medaini saldā balstiņā teica:

„Ja nemaldos, jūs esat Stabiņa kungs, rūpnieka Stabiņa dēls?“

„Tiešām tā, cienītā kundzē!“

„Diemžēl, mans vīrs atgriezīsies tikai pēc dažām stundām, bet, varbūt, jūs neatteiktos būt mūsu viesis? Mana meita nupat beidza vidusskolu, — šim gadījumam par godu pie mums mazi svētki.“

Tas man bija ļoti pa prātam; es visvienaldzīgākā un bezkaislīgākā balsī pateicos un izteicu savu gatavību. Tūdaļ tiku ievests plašā, vēsā, diezgan greznā, ar pilsonisku gaumi iekārtotā zālē. Logiem bija nolaisti aizkari, kas radija patīkamu puskrēslu. Man parādoties, jauniešu čalas uz brīdi norima. Tūtera kundze skaļi nosaukusi manu vārdu (reizē ar to es paklanījos) nozuda, atstādama mani zāles vidū,

kur es vislielākā apjukumā būtu palicis stāvam, ja palēkdamās nepiesteigtos Tūtera jaunkundze. Es gri-
bēju ar visizmeklētāko žestu noskūpstīt viņas roku,
bet pēdējā brīdī mani no šī cēlā nodoma atturēja
nevisai skaisti veidotie pirksti, un tāpēc es apmier-
nājos ar sirsniņu rokas spiedienu un mazliet nepa-
rasti dziļu noliekšanos. Tūtera jaunkundze bija ne-
liela auguma, ne kalsna, ne pilnīga, nenoteiktu sejas
izteiksmi, diezgan primitīviem vaibstiem, melnacaina,
kā māte, un pārsteidza ar pilnīgi sarkaniem matiem.
Saruna ar šo dāmu, man par brīnumu, veicās se-
višķi viegli. Tomēr vairāk par pirmo apsveicošo tei-
kumu es nepaguvu pateikt. Beidzot atmetis cerību
atrast kādu spraugu manas jaunās paziņas vārdu
plūsmā, ērti iesēdos divāna stūrī un, izklaidīgi
klausīdamies stāstos par pārciestām skolas likstām,
gudroju, kā nokļūt pie elegantās, brūnacainās armēņu
tipa jaunavas, kas labu laiku mani novēroja no ista-
bas pretējā stūra. Izlietodams mirkli, kad Tūtera
jaunkundze aizgriezās, lai iekristu valodās blakussē-
došiem (viņai piemīta apbrīnojamas spējas vienā
laikā netikvien nepārtraukti runāt, bet arī dzirdēt
visus apkārtējos un istā, vai neistā brīdī ar dažiem
vārdiem iejaukties; palika iespaids, it kā viņa viena
runātu ar visiem, tieši uz jautājumiem tomēr neat-
bildēdama), es ātri piecēlos un pāršļūcu pār stiklaino
parketu. Tūtera jaunkundze jeb kā te viņu, pēc poļu
paražas Zofiju saīsinādami, sauca Zoska, par to
daudz neskumdama, piesēdusies kādai grupai, skaji
sāka klāstīt kādas draudzenes noslēpumus, — kādi
nu vidusskolniecēm var būt, saceldama tröksni un
smieklus. Kad draudzene sasarkusi un sakaunējusies
taisījās noskaisties, viņa ar lielu sparpu pārdrāzās pāri

zālei, pie manas semītiētes, un rokas sasisdama, iekliedzās:

„Roza, Roza! ko gan Roberts teiks par tavu neuzticību?!“ (Kāds jauns cilvēks, steidzīgi pašķirdams portjeras, nozuda smēķējamā istabā).

„Un jūs,“ tā griezās pie manis, „sargaities! Roberts ir šausmīgi greizsirdīgs!“

Es biju gluži apmulsis, jo atrašanos dāmu sabiedrībā iztēlojos līdzīgu rokoko laiku krinolinu dējām, kurās partneri tikko viens otram pieskaņas ar pirkstu galiem, grāciōzi palokās, koķeti pasmaida un pasaka dažus nenozīmīgus, bet labskanīgus un galantus vārdus. Roza irōniski nosmīnēja, es nosarku un sāku stomīties, bet, paldies Dievam, mūs sauca vakariņās.

Man bija jāsed starp Rozu un Zosku. Zoska tūdaļ noplūca no galdu greznojošās vāzes ziedu, ko piesprauda sev ar kātu uz augšu par zīmī, ka viņas sirds vēl esot brīva, kā viņa to, man acīs skatīdamās, teica, un ķērās pie viņa pudeles. Viņa ēda un dzēra daudz, tomēr visu laiku pilnā balsī katram uzsauca pa piezīmei un iejaucās katrā sarunā. Kā viņa to varēja (jo aizrijās tikai divas reizas), es nesa-protu vēl tagad. Līdz ko es teicu kādu vārdu Rozai, Zoska tūdaļ piemeta:

„Robert! (viņš sēdēja aiz Rozas) uzmanaities! Jūsu sirdsdāma jums neuzticīga!“

Domādama, ka es piegriežu viņai par maz vēribas, viņa it kā noskaitās. Kad es iejautājos, kā sauc melanholisko kungu ar nesamērīgo apakšzokli, kas sēdēja pāri pretim, viņa sauca:

„Inokent! Kāds kungs nupat šaubījās par jūsu skaistumu!“ (Žokļainais nelaipni pašķielēja uz mani.)

Mazliet iereibusi tā jautāja man, saldi, vīna mitrās lūpas aplaizīdama:

„Stabiņa kungs! Vai jūs esat milējuši?“

Negribēdams izlikties nepiedzīvojis, es nicīgi nokrimšķināju un teicu, zināms.

„Hallo! Stabiņa kungs nupat paziņoja, ka ar visu bārdas trūkumu (tas nebija tiesa, bārda man auga, tikai lēnām), viņš esot ļoti piedzīvojis mīlas lietās!“

Juzdams, ka palieku par sabiedrības uzmanības un sačukstēšanās priekšmetu, mirkli nogaidījis, izrāvu pulksteni, izlikos uzbudināmiēs un paziņoju, ka man jāatvadās darišanu dēļ. Ar lielām pūlēm, apsoties atnākt pēc dažām dienām uz Zoskas vārda dienas svinēšanu, man izdevās pārliecināt nama māti, kuŗa izrādīja visapbuŗošāko laipnību un sirsnību, un Zosku par aiziešanas nepieciešamību. Noskūpstījis Tūtera kundzes roku, steigā viegli iesīdams ar to sev pa deguna galu un uzmetis izteicošu skatu Rozai, es pasteīdzos nozūst.

2.

Kāpdams, sviedrus slaukot, pa Tūtera trepēm lejā, es stingri nolēmu drīzāk nokāpt pazemē, nekā vēlreiz spert kāju šinī namā. Bet līdz ar Zoskas vārda dienas tuvošanos mana apņemšanās pamazām gaisa. Apsveŗot šo lietu vispusīgi, man bija jākonstatē, ka ļoti daudzi apstākļi runā sakaru uzturēšanai par labu. Vīspīrms, tur bija diezgan plaša, patīkama sabiedrība, gan paraība un mazliet internācionāla, kā tas pa laikam mēdz būt Rīgas tirgotāju namos, bet galvenais, daudz jaunu, skaīstu dāmu. Otr-

kārt, uzņemšana pie Tūteriem bija vislaipnākā, sirsnīgākā, un viesmīlīgākā, kāda vien iespējama. Kaut gan mans tēvs Tūterus neskaitīja pie bagātniekiem, viņi nežēloja nekā, lai tik varētu izdabāt viesiem, neapgrūtinādami tos ar savu pastāvīgo klātbūtni, kā tas gandrīz visur mēdz būt; bet jaunu cilvēku sabiedrību nekas tā neparalizē, kā nama mātes vai tēva vērojošā ēna. Treškārt, arī telpas bija jāatzīst par patīkamām, kas no ļoti liela svara. Kas nekaitēja pavadīt vakaru lielā, daudzlogainā, ar violetu drēbi tapsētā zālē, sēdot mīkstā turku dīvānā un spoguļojoties zeltainā parketā? Kas nekaitēja dejot labu klavieru pavadījumā, nevis klausoties aizsmakuša gramafona vai radio skaņās? Un cik patīkami pēc tam bija ietiet šķīvjiem un medību trofēju gleznām dekorētā ēdamistabā, piesēsties pie melna ozola galda uz tāda pat ozola koka krēsla un, lietojot sudraba nazi un dakšīņu, ieturēties vakariņas, kur netrūka nekā, sākot no melnā kaviāra un beidzot ar ananasu, piedzert ārzemju vīnu vai labu iekšzemes liķieri un sasmaidīties ar dāmām. Pie tam viesībās mūsu mājā notika visai reti, kaut gan mans tēvs naudinieku aprindās tika turēts, ja ne taisni par bagātu, tad ievērojami turīgu. Viņš teica, ka viesos iet tam patīkot gluži labi, bet mājās ciemiņi esot apgrūtināši. No ciema, kad vēloties varot mierīgi aiziet, kamēr mājās nevarot vis, ja iegriboties, uz dīvāna atlaisties, vai avizi palasīties, bet jānomocoties līdz ar apnikušajiem viesiem. Mājās vajagot būt, vispirms, mieram un atpūtai; tādēļ mēs dzīvojām vienkārši. Vienīgais jaunums jaukā Tūtera namā tā tad bija Zoska. Tomēr, es taču nebiju vienīgais, kas cieta no šī, kā es to domās saucu, velna apsēstā skuķa.

Manu prātojumu gala iznākums bija tas, ka noteiktā dienā, apvilcis smokingu un nokavējis pieklājības prasīto pusstundu, ienācu pazīstamajā zālē.

Biju viens no pirmajiem. Uz dīvāna, pie pastkaršu un ārzemju pilsētu vai kurortu albumu apkrautā galda, sēdēja tikai Zoska, Roberts, Inokentijs un kāds svešs, kā es no sarunām nopratu, nupat kā iepazīstināts kungs. Apsveicinājies un pasniedzis jubilārei, kas šodien likās it kā rāmāka, pušķi baltu rožu, kuŗu dārguma dēļ mans laipnais smaids iznāca drusku mākslots, es apsēdos ar albumu rokā. Svešais turpināja pārtraukto sarunu, pūlēdamies iedvest klātesošiem cienību pret sevi ar zināšanu parādīšanu. Viņš runāja, izteiksmīgi vaibstīdams diezgan glīto seju, gaŗos, veiklos teikumos, tā ka man likās, ka viņš lasītu grāmatu priekšā. Kad viņš bija ticis tik tālu, ka pasludināja, ka tikai tāds vīrs esot tiešām sava vārda cienīgs, kas ievākdams Aischila laurus reizē gūstot arī olimpisko spēļu vainagu, un paziņoja, ka nodarbojoties ar sportu, tas man jau drusku bija apnicis, un es iesāku paklusām sarunāties ar blakusēdošo Robertu. Es dabūju zināt, ka svešais esot kāds Jakobi, klasiskās filoloģijas students.

Roberts bija nevainojams dendijs no galvas līdz kājām, no kuŗa šinī lietā varēja daudz mācīties, izveicīgs un drošs, kā laba veikala komijs. Viņš jutās kā mājās vienīgi dāmu vidū, kuŗas to cienīja labās dejošanas, interesantās nekaunības un veiklās mēļošanas labad. Seja tam bija tāda, kāda bonvivāniem mēdz būt — iepelēkas, nicīgi savilkta lūpas, neliels, labi veidots zods, drusku uzrauts degungals, nekautrīgs skatiens, biezas uzacis, diezgan augsta piere, ar asi novilkto matu kontūru, kas nekad ne-

liecina par meklējošu domu darbību. Ļaunās mēles sauca viņu par Alfonsu. Tautība nebij nosakāma. Neliela auguma, brunets, viņš likās, te latvietis, te slavs, te viņā pazibēja kaut kas semitisks, te dienvidnieciski romāntisks. Arī viņš bija students, sācis Grenoblē, bet līdzekļu trūkuma dēļ turpinādams Rīgā. Es iejautājos, kas ir kaulainais, gaļais, melancholiskis Inokentijs. —

„Tas ir čellists Podubadesku. Iedomājies sevi par ģeniju, spēlē, ja pieklūst, kafejnicās un sapņo par koncertiem Parīzes Trokadero. Nesen to atstāja sieva, meitene, dejotāja Alhambrā, jo viņš pieder pie tās sugas ļaudīm, kuņus sievas nekad nemīl, bet apprec aiz pārskatīšanās, un kuņi pēc šķiršanās par beidzamo naudu uzdāvā tām īstu vai neīstu, skatoties pēc apstākļiem, briljantu koljē. Patlaban tas solās iet uz kāda kuģa par matrozi, lai nokļūtu Amerikā, kur viņa ģeniju atzītu, un pēc pāris gadiem tas bagāts un slavens atgrieztos pie neuzticīgās.“

Te atverās durvis, un ienāca Roza ar pāris drauc'zenēm. Mēs visi, izņemot Jakobi, kas sarunājās ar Zosku, reizē pietrūkāmies un devāmies tām pretim. Roberts bija veiklāks un pirmais piesteidzās Rozai, bet es drīzi apmierinājos pie kādas tievas, saldvilīgi smaidošas tumšmates sāniem, kas teicās izvēlējusies gleznotājas ērkšķainos ceļus un, pēc manām domām, bija drusku par daudz nopūderējusies, bet toties eleganti frizēta. Zvans priekšnamā atskanēja vēl un vēl, un drīzi zālē bija salasījušies gandrīz visi jau reizi šeit redzētie ļaudis.

Jakobi palicis divsabiedrībā ar Zosku, kļuva arvienu nemierīgāks, un pamanīdams, ka pie klavierēm piesēstas kāds izdēdējis, dzeltānsejīgs krievu

ēmigrants, kas šeit skaitījās par lielu pianistu, atvainojās un nozuda smēķējamā istabā, lai pie pirmām bostona - valša skaņām parādīdamies pa otrām durvīm, uzlūgtu manu dāmu, no kuŗas es tanī mirkli biju neuzmanīgi novērsies, novērojot Rozu ar Robertu.

Tā kā kungi bija lielā pārsvarā, tad acumirkļi visas dāmas, dīvainā kārtā izņemot Zosku, bij angažētas. Zibeņātrumā man iekrita prātā, ka patlaban sevišķi izdevīgs brīdis rādīt, cik es esmu labi audzināts, dejojot pirmo deju ne ar vienu citu, kā jubilāri un saimnieci. Steidzīgi, lai kāds arī še nepasteigtos priekšā, pieskrējis, es eleganti palocījos. Ne vārda neteikdama, Zoska piecēlās, uzlika savu smago roku man uz pleca un pilnā sparā iestūma mani deļotāju burzmā. Ar visu to, ka pievilku viņas roku cieši pie sāniem, kā to biju redzējis kādā no jaunākiem amerikāņu žurnāliem, zīmējumā, kas reklāmēja gramafōnu deļas plates, es piegrūdos drīz vienam, drīz otram pārim. Es nebiju nekāds labais deļotājs un toreiz man veicās sevišķi grūti, jo Zoska paklausot savam temperāmentam, nelikdama mūziku neko daudz vērā, deļoja ļoti sparīgi un man bija jāpieliek visa uzmanība, lai kaut cik to izvadītu caur deļotāju rindām. Beidzot viņa iesaucās:

„Jūs taču nemaz neprotat deļot, ko jūs tā kratāties?“

Šis ļautāļjums mani nepārsteidza; es to nedzirdēļu pirmo reizi. Es paskaidroju, ka deļot esmu mācīļies Berlīnē un tur tā deļo. (Es pavadiju neilgi atpakaļ tur divas dienas, tēva firmas uzdevumā, un tagad man bija ļoti patikami pateikt, ja, piemēram, kāds teica: „Cik netīrs ūdens kanāli!“ — Tas nekas,

būtu jūs redzējuši, kas par darvu ir Špre upē Berlinē! vai — „Rīgā pieaug autokustība.“ — Tiesām tā, bet kad mēs tiksīm līdz Frīdrichštrasei Berlinē?!). Pašās dejas beigās es nelaimīgā kārtā dažas reizes uzminu uz Zoskas kurpju purniem (diemžēl, šī nelaime man vēl šad tad atgādās).

„Vai Berlinē uz kurpēm arī min?“

Šoreiz es biju pārsteigts un apmulsu tādā mērā, ka pat apstājos. Par laimi Roza gaŗāmdejojama bija dzirdējusi sarunu un Zoskai uzsauca, ka kāpšana uz kurpēm esot dāmas vaina, kas nepievācot laikā kājas. Zoska nošņāca, pateicās par deju un aizskrēja.

Atskanēja one-steps. Roza pateica kaut ko Robertam, un tas, veikli izlaipojies caur deĵotājiem, uzlūdzta Zosku, kuŗa jau labu laiku, dūsmīgu seju rādīdama, taisījās atstāt zāli. Es, zināms, pasteidzos lūgt Rozu. Šoreiz man veicās daudz labāk un es ne reizes neuzminu savai dāmai uz kurpēm, kaut gan sekojošā čarlstonā, kuŗa soļus es stundām ilgi biju mācījies, turēdamies pie krēsla, no šī ļaunuma man neizdevās pilnīgi izvairīties. Čarlstons ievilkās neparasti ilgi, tā ka es ar mokām elpu vilkdams, trīsošiem kāju ikriem un ļozzošiem ceļiem, tikko spēju aizvest Rozu līdz sēdēklim.

Šinī brīdī ienāca Tūtera kundze, kas izskatījās tik jauka, ka ja es būtu gleznotājs un man vajadzētu kādā allēgorijā attēlot viesmīlību, tad es tagad to redzētu iemiesotu. Nekad es neesmu nevienu redzējis, kas tik laipni prastu apsveikt viesus kā viņa, un kad tās roku skūpstīja Roberts, kas visu laiku bija deĵojis ar Zosku, tā noglaudīja viņa matus tik mīļi, it kā tas būtu viņas dēls, ko tā apsveic atgriezušos no ilga un briesmu pilna ceļojuma pa neizpē-

tītām zemēm. Es nesapratu, kāpēc Roza pavīpsnāja, un arī necentos to darīt, jo sievietes jau neviens nevarot izprast. Vakariņas un deja pēc tam pagāja patīkamā jautrībā, pie kam visliksmākās sejas bija Robertsam, Zoskai un Tūtera kundzei, kas šodien biežāki kā parasts parādījās zālē, palūkoties, vai viesi jūtas pietiekoši labi. Kad pulkstens rādīja jau sen pāri pusnaktij un viesi taisījās izklīst, nama māte lika atnest atlikušo vīnu, ko piedāvāja viesiem ceļa kājai, lūgdama pēc iespējas drīzi ierasties atkal. Roberts uzlēca uz krēsla, pacēla glāzi un skaļi uzsauca apklusušajiem viesiem. (Es skatījos Tūtera kundzē.)

„Kungi un dāmas, dzeriet uz manu veselību . . .“
Tūtera kundzes smaida burvīgums kulminēja.

„Es saderinājos . . .“ — Smaidis sastinga.

„Vakar . . .“ — Sejā attēlojās nesaprašana.

„Ar Rozu!“ — Uz mirkli Tūtera kundzes seja zaudēja katru izteiksmi, bet tūdaļ tā atkal vērtās mīlīgā, kaut gan ne gluži tik jaukā kā pirms, viņa saskandināja glāzes, noskūpstīja Rozu, kurai tas, kā man likās, neko nepatika, un ātri paspieda roku Robertam, niemetinādama, ka viss jau esot ļoti jauki, tikai nevajadzējis izspiest krēsla pīto dibenu. Zoska bija nozudusi.

Mani šis negaidītais fināls nebūt nepārsteidza. Roza par savu saderināšanos pastāstīja man jau pie vakariņu galda, paskaidrodama savu izvēli ar to, ka Roberts esot patīkams zēns, no kuŗa gan nekas cits neiznākšot, kā vien tas, kas viņš jau tagad esot, un labākais pavadonis ceļojumā uz Parīzi, kur viņa domājot nākošo ziemu studēt. Rozas tēvs bija ievērojams mežu tirgonis, un mans tēvs to sauca par ķirmi.

To nakti es vēl ilgi staigāju pa Basteja kalnu, un man vislabāk patika nevis patsais piena ceļš pie debesīm, interesantie koku silueti, ozolvaboļu dūkšana vai siltais vējš, bet melnie un klusie kanāļa ūdeņi.

3.

Pēc dažām dienām, paklausot aicinājumam, es atkal ierados pie Tūteriem. Šoreiz, drošības labad, nokavēdams visu stundu. Man par brīnumu, zāle bija tikpat ļaužu pilna, kā abās pirmajās reizēs, kaut gan šodien nekādi ģimenes svētki nenotika. Redzot nedaudzās dāmas aizņemtas, es, kaut arī ne bez bailēm, piesēdos Zoskai, kas kā piektais ritenis mētājās no dīvāna uz dīvāna, pa visiem zāles kaktiem. Neredzēdams ne Rozas, ne Roberta, es iejautājos, kā pēc viņu nava, nosaukdams pirms Roberta vārdu.

„Tas Alfonss? Viņš taču neprot uzvesties. Aizvakar tas piedzērās tādā mērā, ka bija jāizvada pa virtuves durvīm. Laikam no priekiem par labo partiju,“ tā piebilda, nīcīgi smīnot.

To dzirdot, es sevī nobrīnījos, jo pēc manām domām, Robertam varēja pārnest visu, tikai ne takta trūkumu un, cik es esmu novērojis, labākās markas bonvivāni vispār nekad nepiedzeļas, ja sabiedrībā ir dāmas.

„Bet Roza? Varbūt viņa bez Roberta negrib nākt?“

„Ko tad tā vairs te darīs? Viņai tikai vajadzēja noķert kādu, kas tai brauc līdzī uz Parīzi un reizē ar to pasargā no briesmām palikt vecavās. Un tā kā viņai pūrā machagoni dzīvokļa iekārta, Le-

vitāna laukskats, brauciens uz Parīzi... tad nodoms izdevies.“

Pa kādām portjerām aizklātām sāņu durvīm ieņāca Tūtera kundze, tikpat laipnsejīga kā vienmēr, un Podubadesku, kam, kā es no viņu sarunas nopratu, tā bija izrādījusi viesiem nepieejamās pārējās dzīvokļa telpas.

„Ak,“ teica Tūtera kundze, „cik dzīve reizēm var būt šausmīga! Kad es atceros, cik ļoti jūs cietāt un cik grūti jums bija aizmirst jūsu nepateicīgo sievu, tad pat tagad, kad viss tas pagājis, man spiežas asaras acīs.“ Viņa palieca galvu sāņus, palūkojās ar skaidrām rozetēm un kristalla lukturiem greznotos griestos un pamirkšķināja plakstiņiem.

„Ak, cienītā kundze!“ Podubadesku sajūsmā iesaucās, tai roku skūpstidams: „Tikai jūsu māja mani izdziedinājusi!“

Pēc šiem vārdiem, kuņus es, zināms, nelikos dzirdam, viņi piesēdās Zoskai, un redzēdams, ka tā piegriežas čellistam, es klusi piecēlos un piegāju pie ēmigranta — pianīsta, kas šķirstīja nošu kaudzi uz galdiņa blakus Šroedera flīģelim. Runājuši kādu brīdi par Cēzaru Franku un Bramsu, mēs pārgājām uz Stravinski un Prokofjevu, par kuņiem krievs sajūsminājās līdz asarām. Beidzot es iejautājos, ko viņš domā par Podubadesku un tā spējām. Ēmigrants saīga.

„Vienīgās viņa spējas ir aizņemties naudu. Vakar viņš izspieda no Tūteriem trīs simts latu, bet man šķiet, viņš nožēlo, ka nav prasījis vairāk. Apbrīnojami cilvēki, kas tā svaidās ar naudu! Kas gan nezina, kas Podubadesku par putnu. Bet pats jau zem tupeles un pati gatava nolēkt no jumta uz ecē-

šām, lai tikai meita... Khe, jā, vai jūs pazīstat Prokofjeva „Milestību uz trim apelsīniem?”

Mazliet pārsteigts par pēkšņo temata maiņu, es drusku nokavējos ar atbildi. Kāds kungs ar milzīgām Haralds Loida brillēm — novēlojies viesis, atvēra durvis un jautri rokas berzēdams un sveicinādams pa labi un kreisi, devās cauri zālei. Noskūpstījis roku nama mātei, viņš pamanīja čellistu un iesaucās:

„Ko-o? Podubadesku vēl še?” (Šeit mūziķis stingri ielūkojās runātājam acīs, un it kā aizsargādamies pacēla roku zoda augstumā ar delnu uz āru). Ienācējs turpināja:

„Es taču dzirdēju, it kā jūs būtu jau Varšavā, jūsu jaunajā dzīves vietā!” (Vēlāk es dabūju zināt, ka čellista bijušā sieva noslēgusi nākošai sezonai līgumu ar kādu Varšavas varjetē). Viesu starpā tūdaļ atskanēja sauciens:

„Ko? Podubadesku kungs uz Varšavu? Neiespējami!”

Tūtera kundze satvēra mūziķa roku un lūdza paskaidrot, kas par lietu. Podubadesku ātri izklieģēja vieglo saīgumu, kas nemanot bija ieradies viņa pelēkajā sejā, un atzinās, ka tiešām pēc pāris dienām, dažādu sarežģītu apstākļu dēļ, viņam uz laiku jāatstāj Latvija. Man liekas es redzēju dusmu dzirkstis Tūtera kundzes acīs, bet kad es pārsteigts tajās vēl reizi ieskatījos, tās bija laipnas kā arvienu. Viņa nogrima domās, no kuņģam to pēc mirkļa iztraucēja kalpone, ziņodama, ka galds uzklāts. Viesi čalojot devās ēdamistabā. Es, beidzamais palicis, brīnīdamies novēroju, kā Tūtera kundze paņēma čellistu, kuņš gāja pārē-

jiem viesiem līdzī, zem rokas un ievēda sava vīra kabinetā.

Tā bija beidzamā reize, kad es Inokentiju Podubadesku kungu šeit redzēju.

Viesības turpinājās, kā parasti, pāri pusnaktij. Kaut gan zālē neredzēja vairs jautrā sarunu vedēja Roberta un nedzirdēja asprātīgo Rozas piezīmju, visi, to starpā arī es, jutāmies labi. Mēs ar Jakobi kā ēnas sekojām gleznotājam, kas pēc Rozas bija kļuvusi par mūsu sabiedrības, tā sakot, primadonnu, un kaut gan jutāmies sāncenši savā starpā, kā norunājuši, nelaidām ne tuvumā citus varbūtējos konkurentus. Es pieliku visas pūles un izveicību, lai būtu interesants, uzmanīgs, elegants, mierīgs, pašapzinīgs, asprātīgs, pārdrošs un galants — vienu vārdu sakot, kavalieris bez bailēm un pārmetuma. Bet arī Jakobi neatkāpās ne par soli, un pateicoties lielākai rutīnai, die's zina, vai nebūtu mani pārspējis, ja es neieģistu jau labi laikus lūgt jaunavai atļauju pavadīt to mājās. Priekšnamā, apģērbjot dāmu, man bija krietni jānopūlas; es turēju mēteli vai nu par augstu vai zemu, te pasniedzu svešu cepuri, te nevarēju atrast viņas rokas somiņu. Ar skaudību es atcerējos Roberta veiklību šādos gadījumos.

Tomēr es biju liksms, Tumšajā, vējainajā naktī smidzināja sīks lietus. Gleznotāja paraudzījās uz savām vieglajām, gaišajām kurpītēm un nopūzdamās teica:

„Vai, ko gan māte teiks par sabristām kurpēm!“

Es instinktīvi izstiepu roku, lai atvērtu kāda taksometra durvis, kas kā tumši nezvēri gaŗās rindās gulēja uz glumā un spīdošā kalto akmeņu bruģa, kad pēkšņi atcerējos, ka savu krokodiļa ādas maku

esmu aizmirsis vecajā mājas uzvalkā. Nekad savā mūžā es neesmu juties tik satriekts, noskumis un iznīcināts kā toreiz! Es sapratu, kā bija ap sirdi Luciferam, kad par matu no uzvaras tas tika nogāzts bezdibenī. Zobus griezdams, es nolādēju naudu, takšus, lietu, dzīvi un savu aizmāršību un nekad vairs no tā laika neesmu aizmirsis naudu mājās.

Taktiskā gleznotāja saprata manu nelaimi, varbūt viņa ar visu tumsu redzēja izmisumu manā vaigā vai arī bezcerīgo žestu, ar kādu es aptaustīju savu krūšu kabatu, jo vairs nežēlojās par negaisu, kas pieņēmas ar katru soli, bet jāiet bija tālu — cauri dubļainam, mitri šņācošam Viestura dārzam, līdz pat Katrinas dambim. Vēl tagad es esmu viņai par to pateicīgs. Ar visām pūlēm jautram būt man vairs neizdevās, es nonācu pat tik tālu, ka, sajaucot soļus, padarīju neērtu iešanu savai dāmai, kuŗu vedu pie elkoņa. Gluži elegiski noskaņoti — taisnību sakot, lietū var priecāties tikai piedzērušies — mēs pienācām pie augstiem, norūsējušiem dzelzsstieņu vārtiem, kuŗus, kā tas mēdz būt, nebija vieglāk atmūķēt kā amerikāņu bankas seifu. Tā kā tie man bija nevien jāatslēdz, bet arī jāaizmūķē, tad es neganti nosmērēju jaunos zamša cimdus un gabardina mēteli.

„Pie Tūteriem, Stabiņa kungs, jūs mani, laikam, vairs neredzēsit,“ teica mana dāma, cimdoto roku caur stiepiem pēc atslēgas izbāzdama.

„Kāpēc?!“ Es nesaprašanā iesaucos.

„Mani vairs neielūdza,“ viņa atbildēja, nozūdot tumšajā, kā elles priekšnams, vārtu ejā.

Brīnīdamies es devos mājup. Tiešām, tas būs tikai nejaušs pārpratums, ko gleznotāja pārāk nē-

musi pie sirds. Kas gan par jēgu nelūgt jautrāko, daiļāko un labāko deļotāju dāmu, kad jau Rozas trūkums bieži lika sevi manīt. Šī lieta mani ļoti skumdināja tāpēc, ka es neredzēju vairs iespējamības satikties ar gleznotāju, bet šī satikšanās man bija nepieciešama, ja ne cita dēļ, tad lai izlabotu nepatīkamo neveiklību ar taksometru. Uzglūnēt viņai pavārtē vai gaidīt pastaigājoties zem logiem, es uzskatīju par pieklājīga cilvēka necienīgiem paņēmieniem; vispār jaunībā man piemita sliktā īpašība, pārāk cieti un pedantiski turēties pie principiem.

4.

Es turpināju diezgan bieži pa vakariem nostāigāt pie Tūteriem. Dāmas bija vairs, neieskaitot Zosku, tikai trīs, bet tās nebija nedz skaistas, nedz asprātīgas, nedz arī labi deļoja, tā ka kungi, no kuriem viens otrs garlaikodamies jau sāka no sabiedrības atkrist, piegriezta tām ļoti maz vērības, mīļāk sēdēdami smēķējamā istabā, kur ielaidās pikantās valodās, gaidīdami vakariņas, kurās Tūtera kundze, ļautrības uzturēšanai pēdējā laikā pasniedza arī konjaku un degvīnu.

Kādu vakaru stipri agri atnākušam, novelkot Tūteru krēslainā priekšnamā mēteli, man notrūka poga. Pūlēdamies to atrast, noliecies, aptaustīdams dažādus melnumus grīdā, nokļuvu pie Tūtera kabineta durvīm. Es nebūt negribēju ko noklausīties, bet tā kā ausis nebiju aizbāzījis, sadzirdēju Tūterus strīdāties.

„Jā, jā, mīļā,“ smalkā piesmakušā balsī bēra Tūters, „cik ilgi tā lieta ies, es neesmu dakteris,

kas sēd mājās un pieņem slimniekus, man katra lata dēļ jāskrien no direktora uz direktoru, no firmas uz firmu, cik reizes mēnesī man nav ārzemes jāizbraukā? Visi ārsti vienā mutē saka — uz Ķemeļiem, uz Ķemeļiem, nervi beigti! Es vairs nevaru, dari ko zini, bet tik daudz neprasi. Divi tūkstoši latu mēnesī, tas ir par daudz, mēs esam tikai trīs cilvēki...“

„Bet balodīt,“ viņu pārtrauca kundze, „nevar taču pirmo paķert, kas pagadās, nav jau uz nedēļu vai mēnesi...“

Šinī acumirkļī es atradu pogu, un to noglabājis iegāju zālē. Pēc laba brīža, pa kuŗu laiku šad tad aiz sienas atskanēja Tūteru neskaidrās balsis, priekšnamā iespindzās zvans. Pa pusatvērtām durvīm es izdzirdu Tūtera kundzi un Zosku apsveicam Jakobi.

„Vai zināt ko,“ iesaucās namamāte, „kā būtu, ja mēs šovakar aizbrauktu uz Raimonda Dunkāna viesizrādi? Jūs kā speciālists antikās lietās varētu mums daudz ko paskaidrot.“

Dzirdēdams Jakobi piekřitam un Tūtera kundzi sūtām kalponi pēc taksometra, es devos priekšnamā.

„Ā, Stabiņa kungs jau arī te!“ namamāte, ne visai patīkami pārsteigta, iesaucās, bet mirkli pastomījusies, aicināja mani līdz. Kaut gan es biju jau Dunkāna „Oidipu“ pirmā izrādē redzējis, tomēr, nezinādams kā pavadīt brīvo vakaru, biju ar mieru.

Mēs izsteidzāmies uz ielas, kur jau gaidīja neliels Chrysler's. Iekāpdams, es pamanīju tuvojamies pianistu un kungu ar Haralda Loida brillēm; es teicu to Tūtera kundzei, bet viņa laikam nedzirdēja, jo ievilkdama mani aiz piedurknes limuzinā, ātri aizcirta durvis. Zoska ar Jakobi lieliski iezvēlās lielajā

sēdekli, kamēr mēs ar Tūtera kundzi saknupām uz mazajiem paceļamiem sēdekļiem.

„Cienījamās dāmas,“ iesāka Jakobi, „Oidipa mitu pirmais apstrādājis lielākais grieķu traģiķis, varenais Sofokless, dzimis 71,2 olimpiadē jeb 493. g. pirms Kristus un miris 93,1 olimpiadē jeb 406. g. pēc, pardon, pirms Kristus. Tā tas bija 30 gadus jaunāks par Aischilu un 15 gadus vecāks par Eiripidu. Viņa tēvs, vārdā Sofils, bija ieroču meistars (abas dāmas saskatījās, un Tūtera kundze iekāsējās). Jakobi turpināja tādā pat garā netikvien visu ceļu, bet arī pa izrādes starpbrīžiem. Runādams ātri un skaļi, viņš neļāva citiem piedalīties sarunā, tā nomocīdams dāmas, bet uzrādīdams pārsteidzošu atmiņu, atcerēdamies sīkumus un skaitļus, kas lika domāt, ka nesenā pagātnē viņš nolīcis attiecīgu eksāmenu vai arī taisās likt. Atpakaļbraucot viņš nikni kritizēja Dunkānu, sauksdams to gan par barbaru, gan vandālu, ka kropļojot grieķu mītus, sablivēdams divās stundās izrādāmā drāmelē vielu 5—6 lielām traģēdijām.

„Godātās dāmas,“ viņš pūlējās runāt skaļāk par mašīnas troksni, „roku uz krūtīm likdams, es varu apgalvot, ka tā rakstīt kā Dunkāns var katrs, un ja jūs redzētu manas lugas, no kuņģa viena ir pusē, divas iesāktas un trīs izdomātas, jūs nedomātu citādi. Neuzrādīdams sekmes rakstniecībā un dejā, tas neuzrāda tās arī atletikā. Cik tāļu viņš sviež disku? Es vakar YMCA junioru sacīkstē ieguvu otro vietu ar 26,83 m...“

Tūtera kundze, saskatīdamās ar meitu, tikko redzami papurināja galvu, bet Zoska piekrītoši pamāja. Auto apstājās. Tūtera kundze vēsi atvadījās

no Jakobi, nepiemetinādama nevienu no parastām laipnībām. Toties mani viņa sevišķi silti lūdza turpināt apmeklējumus. Manīdams šo starpību, Jakobi skaļi pasauca citu, vajēju taksi un spēcīgi aizcirtis durvis, nosauca savu adresi netālu no Čiekurkalna. Neredzēdams tuvumā nevienas mašīnas, es pagāju līdz stūrim; kvartālu tālāk Jakobi kāpa no savas mašīnas ārā un devās tālāk kājām.

Nākošā vakarā Tūteru durvis atvēra pats nama tēvs, ziņodams, ka meita esot slimā, bet, varbūt, es neatteiktos viņu apmeklēt. Kamēr es noliku virsdrēbes, Tūters sāka runāt par tēvu un viņa fabriku, kuņas stāvokli, kā ilggadīgs jēlvielu piegādātājs, viņš pārzināja diezgan labi, izjautādams sīkumus. Beidzot viņš nodeva mani smaidošās kundzes rokās, kas mani izvadīja, cauri viesiem nerādāmām telpām, uz Zoskas guļamo istabu. Jāatzīstas, ka šī slimnieces apmeklēšana mani nebūt neiepriecināja. No Zoskas, arī veselā, es allaž drusku baidījos, bet kas gan nevarēja notikt tai slimai esot? Viņa sniedza man roku, galvu no spilvena nenoceldama, kā to dara tikai grūti slimie. Zinādams, ka nav labi sirgstošiem atgādināt viņu ciešanas, es sāku stāstīt par nēģeru džesbendu, kas šo sezonu spēlēšot Dzintaros. Viņa, tomēr, centās novērst sarunu uz slimību un beidzot iesaucās:

„Vai jums, patiešām, manis nemaz nav žēl, Stabiņa kungs?“ Līdz ko es atdarīju muti, lai teiktu, ka ir gan, ienāca Tūtera kundze, nesdama viņu un uzkožamos.

„Redziet, Stabiņa kungs,“ viņa teica, „mēs šodien neesam neviena pieņēmuši, bet jūs... jūs esat...“ te viņa ievilka elpu, lai apbērtu mani komplimentiem,

no kuŗiem, kā tas līdzīgos gadījumos notiek ar katru, man palika neveikli.

„Bet Stabiņa kungs! Mēs taču vēl nezinām jūsu kristīto vārdu!“ iesaucās Zoska, tik spīrgti kā vesela. Es nosarku un pastomījies, teicu:

„Bonifacijs.“

Šis jautājums man vienmēr bija ļoti nepatīkams. Manā dzimšanas gadā tēvs nodibināja savu fabriku, kas no sākuma gāja lieliski (vēlāk to ierobežoja konkurence) un savā augstprātībā nokristīja mani šajā lepņajā pāvestu vārdā.

Trijātā mēs sarunājāmies krietni ilgi; Tūtera kundze izrādīja daudz dažādu skaistu lietu, kas dienās piederēšot viņas meitai. Attīstīja visādus plānus par māju vai vasarnīcas pirkšanu, par Zoskas vēlēšanos ceļot, kas neesot pildāma tikai līdzbraucēja trūkuma dēļ, un beidzot atstāja mani ar Zosku vienu. Pēc kāda laika viņa izņēma no spilvena apakšas kārtis un piedāvājās pareģot man likteņus. Viņai iznāca, ka mani sagaidot liels pārsteigums un vēl lielāka laime. Neapmierinādāmās ar to, viņa vēlējās zilēt man no rokas. To satvērusi, viņa pielieca sev klāt. Sajūtot miesas siltumu, es sarāvos un nelaimīgā kārtā apgāzu vīna glāzi. Vīna atliekas ielija gultā, un Zoska atraudamās iekliedzās. Tanī pat ačumirkli bez trokšņa atsprāga durvis abos istabas galos. Vienās parādījās nopietnu seju Tūtera kundze, otrās tikpat nopietna sārtvaigainā tuklā kalpone ar trauku divēli uz rokas. Es pasteidzos atvainoties Zoskas priekšā, un aizrādot uz vēlo stundu, sāku atvadīties no viesmīlīgā nama.

Mājās pārnācis es ilgi dauzījos pie durvīm, kuŗas atvēŗa tēvs dusmīgu seju, jo bija izcēlies no gultas.

„Kur t' nu biji tik ilgi?“ viņš stingri jautāja.

„Pie Tūteriem.“ es atteicu.

„Apžēlojies, tik vēlu!“ (pulkstens sita vienu). „Ko tu, vispār, pie viņiem dari katru dienu iedams?“

Es pastāstīju par Tūteru laipnību, telpām, viesiem u. t. t. Tēvs neparasti ieinteresējās un izjautāja jo sīki, tā ka man nācās tam atstāstīt gandrīz visu to, ko lasītājs jau zina.

„Hm,“ viņš diezgan nelaipli teica, tīdams gaŗo hārdū ap pirkstu. „Vai tad tev Tūtera meita tā patik?“

„Dievs, sargi,“ es nobijos, „kas tev nāk prātā!“

„Tā,“ viņš nobrīnījās. Brīdī padomājis, viņš nosmējās un uzlicis man roku uz pleca, šo to paskaidroja, kas man lika ieplest acis un uz visiem laikiem noticēt kāŗšu pareģošanas spējām.

Pēc tam, pa Reimera ielu iedams, katru reizi nožēloju jaukos bijušos laikus, pie viesmīlīgajiem Tūteriem vaŗs neiedrošinādamies iegriezties.

S T U L B E N I S

1.

Es studēju jau trešo gadu Bernē, nevarēdams šķirties no baltgalotņainās zemes. Stāsta, ka tuksnešis, jūra un kalni, reizi redzēti, vienmēr viļinot ceļotāju atpakaļ. Katru reizi brīvlaikā mājās braukdams, es taisījos nākošos semestrus studēt kādā citā zemē, bet ikreizes atgriezos Šveicē. Šoreiz es ierados labu laiku pirms lekciju sākšanās, lai padzīvotos kalnos un biju nolēmis iebraukt pa Simplonas dzelzceļu labi tālu kalnu sažņaugtajā Ronas ielejā, lai apmestos kādā pavisam klusā un neievērojamā stacijā, tādā, kas man pa vagona logu vislabāk patiktu. Tomēr zaļais Ženevas ezers man iepatīkās tik ļoti, ka es nenoturējos un izkāpu jau Villenevā. Lai gan tikai nedaudzu kilometru attālumā atrodas daudzīnātais kurorts Montreux, Villeneva ir vientuļš miestīņš,

kuŗa smilŗsainās ielās tikai retumis iemaldās kāds vācietis ar fotoaparātu, sirmu angļieŗu kompanija, jenkiji kāzu ceļojumā, vai apdilis krievu ēmigrants, salocītu pensneju uz deguna.

Es apmetos nelielā divstāvu viesnīcā uz paŗa ezera krasta. Sīkās Œveices viesnīcas bieŗi līdzinās ģimenes pansijām, jo saimnieki ēd pie viena galda un uzturas vienā viesu istabā ar nedaudzajiem viesiem. Œi viesnīca pederēja divām māsām. Tās abas bija vidēja auguma, melnmatainas, lielām zaļpelēkām acīm, kaprisi uzmetām lūpām. Vecākā bija nervōza dāma gadu 40, bet jaunākā, vārdā Larisa, nedaudz pāri 20 un diezgan skaista. Es tūdaļ redzēju viņas acīs to vērojoŗo aukstumu un smaidos to vienaldzīgo nevēribu, kas iedroŗinātu pat viskautrīgāko. Jau otrā dienā es paliku ar viņu sēŗam pie galda, kad pārējie viesi izklīda, bet treŗšā, ar veca paziņas seju, klauvēju pie viņas istabas durvīm, lai sūdzētos par gaŗlaicību.

Ar māsu saimniecības rūpēs Larisa dalijās maz, un tā kā citu rūpju viņai nebija, tad lielāko dienas daļu mēs pavadijām kopā. No rītiem mēs pastaigājāmajies gar ezermalu, pēc pusdienas smēķējām dārzā, vakaros dejojām vienīgajā Villenevas kafejnīcā, pie kam mana dāma neatraidīja arī kokteilus. No pasaules viņa bija redzējusi diezgan, lai uzņemtu visu kritiski, un tā kā viņai bija diezgan pašapziņas, lai domātu savas domas, tad nekad nepalika gaŗlaicīga. Kā lielākā jaunieŗu daļa, pēc lielā kaŗa, viņa skatīja pasauli, ja tā varētu teikt, no pozitīvā skepticisma viedokļa; viņa neticēja nekam, izņemot acūmirkli, nebaidījās ne no kā, izņemot gaŗlaiku, mo-

rāles principus atvietoja ar gaumi, bet ideālu un mērķu trūkumu ar atjautību.

Patikami pavadītā nedēļa nāca uz beigām. Kad reiz vakarā mēnesnīca zeltaini vizēja apklusušā ezera melnos ūdeņos, kur atspoguļojas virsotņu sniegainais blāvums un neskaitāmo kurortu hoteru ugunis, kad ezers mūs apdvesa ar miglainu vēsumu, papeles un kastaņas krastmalā grūtsirdīgi nošalcās un vērojot šo ainu Larisas pleci viegli atbalstījās pret manām krūtīm, es pieskāros viņas elkoņiem, pieglaudu vaigu kuplās zēngalviņas smaržīgajām cirtām un piedūros lūpām vaigam, lai pēc tam noskūpstītu kā klājas uz mutes. Man liekas, kurortu romāntika bija ieguvusi mūs savā varā. Kurortos ļaudis sastopas, iepazīstas, iepazīstas viens otram, lai jau pēc brīža izšķirtos uz visiem laikiem, un šķiršanās tuvums apdveš šīs īsās pazīšanās ar divainu sirsniību un rezignāciju. Beidzamās dienas mēs gandrīz nerunājām, jo jutām vienādi, klusi staigādami gar ezermalu, vai papeļu alejām, un priecājāmies, ka esam vēl kopā.

Bet kad es iesēdos vilcienā un gar plato logu sāka traukties plašas un stāvas nogāzes, aplātas ar jau rudenīgi zeltainiem vīna dārziem, manas domas pēkšņi ņēma citu virzienu.

Vai tikai tu neesi nerrs, es teicu sev. — Tu pameti šo tik izdevīgi iesākto intrigu nepabeigtu. Kā pēc gan? Vai tad Larisa ir Grietiņa, kuŗu salauztu rotaļīgs romāns? Tu viņai patiki, bet ak kauns, uzvedies kā vientiesīgs zēns. Tagad Larisa droši vien smejas un dusmojas par naīvo ziemeļnieku, kas pēc garā ievada neuzdrošinājās neko vairāk, kā noskūpstīt kā svētbildi dāmu, kuŗa tam patīk. — Pama-

zām šī ideja iezidās manās smadzenēs un saindēja katru manu domu.

Bernē es iebraucu jau gluži sasirdzis. Atšķīris romiešu likumus, es gļaudīju ādas iesējumu un sapņoju par Larisas apaļiem un siltiem pleciem. Kad es nosēdos rakstīt, uz papīra manā priekšā dejoja Larisas slaidās zīdzeļotās kājas, un tinte izkalta manā spalvā. Kad es atvēru logu, lai atvēsinātu karsto galvu, papeles un kastaņas grūtsirdīgi šalca un manas rokas neviļus apkampa tukšu telpu. Ikvienu lieta man tapa par iemeslu atcerēties Larisu un iknaktis es sapņoju vienu un to pašu sapni, kurā ieguvu to, ko, kā man likās, nomodā nebiju pratis. Divi nedēļas es veltī pūlējos izklaidēties lekcijās vai biedru vidū un beidzot izdariju aplamību — sakravāju ceļa somu un aizbraucu uz Villenevu atpakaļ.

Vecākā māsa mani saņēma ar vismedainākām laipnībām, bet Larisa nerādījās. Es izgāju dārzā, kur zem kokiem jau krājās krēsla un mazliet uzbudināts noraudzījies kalnos, kuŗu platās pakājes klāja rudenīgi brūnie un sarkanie lapu koku biežokņi, vidū sedza melni zaļo egļu mežu jostas, bet klinšaino galotņu sniega cepures bija uzmaukušās jau manāmi dziļāk, nekā man prombraucot. Kad es biju izsmēķējis jau divas cigaretes, uz celiņa, ko apēnoja sarkanķekaraini bārbeļu krūmi, parādījās Larisa, rokrokā ar kādu otru jaunavu, kuŗas apģērbā, man likās, bija vairāk pretenziju kā gaumes. No Larisas sejas es tūdaļ manīju, ka mana atbraukšana tai zināma, un viņa ieņēmusi pret to kādu stāvokli. Bet ieraugot draudzeni mana drosme stipri saplaka. Viena sieviete vai desmit sievietes kopā, nekad ne-

liks apdomāties, bet divi draudzenes sola visnepatīkamākos pārsteigumus un šķēršļus.

Viņas apsveicinājās diezgan vēsi, un mans ciešais skatiens, kuņģā pūlējies ielikt labi daudz tumšas un pārdegušas kaislības, palika neievērots. Šinī brīdī mums pievienojās kāds liels, resns, melnīgsnējs šveicietis. Viņa apaļās acis bija izspiedušās kā vēzim, un virslūpa stipri izcēlās pār sejas plakni. Greznenotos pirkstos viņš grozīja pusnosmēķētu cigāru. Neskatoties uz pavēlo rudeni viņš bija tērpiens tenisa uzvalkā, kas viņam piestāvēja tikpat labi, kā balleteses triko viesnīcas vecai veļas mazgātājai.

„Kur jūs bijāt pazudis, Ābel? Ko jūs darījāt?“
dāmas jautāja.

„Es gulēju,“ viņš atteica pūzdams gaisu caur nāsīm, un es varēju zvērēt, ka tā bija spirta smarža, ko maigā vakara vēsma man uzpūta. Mūs iepazīstināja:

„Dr. Ābels Cvibls no Bernes un viņa māsa, Rute Cvibl.“ Pēc tam dāmu uzmanība atkal pievērsās Ābelim, bet es stāvēju vientuļš, košļādams skābās bārbeļu ogas.

Es jutu, ka sejā man ievelkas grimase, bet krūtīs pamostas greizsirdība. Ja es toreiz kaut drusku būtu paturējis spēju objektīvi spriest, tad nekad nebūtu noturējis šo resno padzīvojušo doktoru par savu konkurentu. Bet es biju paguvis viņu jau ienīst. Vakariņās man likās, ka dāmu acis dzirkstīt dzirksta Ābelam, ka viņu apbej laipnībām un uzmanībām, kuņas tas pieņēma miegaini smaidīdams, par retam ieriedamies kā tikko pamodies ķēžu suns, kas nozīmēja, ka viņš smejas. Uz galda stāvēja kara-

fite ar kādu nevainīgi dzidru šķidrumu, kuŗš drīzi pārvērtās rozēs dāmu vaigos un doktora degunā, kas sāka atgādināt skaistu, nogatavojušos dārza zemeni. Ābels palika jautrāks, laipnāks, arī pret mani, viņa riešana biežāka, skaļāka, joki diezgan izlaidīgi, bet tomēr ļoti nevainīgi, jo labsirdīgais resnais vīrs abas dāmas turēja vēl par meitenēm. Bet es to neredzēju, tāpat kā nemēģināju meklēt cita iemesla Larisas vēsumam pret manīm un uzmanībai pret Ābelu, kā vien izcilu simpatiju. Drīzi Ābels pieņēma manā fantazijā visnegantākā izvirtuļa seju un, lai neizdarītu kādu muļķību un velti sevi nemocītu, es trokšņaini piecēlos un demonstrātīvi aizgāju uz savu istabu, kur iemīgu iekodies spilvenā.

Otrā rītā es saposos agri, lai satiktu Larisu, iekams abi Cvibli pagūtu piecelties. Es viņu arī satiku, bet kā par brīnumu viņai nebija ne brītiņa vaļas. Viņa skraidīja no ēdamzāles salonā un no koridora verandā, it kā visas kalpones naktī būtu aizbēgušas. Pēc stundas parādījās Rute un, nicinot pavērusies manī, sāka tik kaislīgi sačukstēties ar Larisu, kā grēciniece, kuŗai pirms nāves jāattaisnojas pēcnākamo priekšā. Drīzi abas dāmas nozuda Ābela istabā, no kurienes tad atskanēja resnā vīra labsirdīgā riešana. Sadusmots un nelaimīgs, nespēdams nekur dēties, es izgāju staigāt. Es aizgāju līdz pat dinamita fabrikai, kas atrodas uz Ronas krasta pretim Aigles stacijai, galīgi piekusu un pārnācu mājās tikai mījkrēslī. Lūk, tur jau viņi visi sēdēja verandā un jautri trieca. Pamanīdama mani drūmu un salīkušu tuvojamies, Rute ielūkojās Larisai sejā un piemiedza labo aci, bet es nelīku to vērā. Līdz pat vēlam vakaram man neizdevās satikt Larisu vienu,

ja ne Ābels, tad Rute bija kā zobens pie viņas sāniem.

Aizdomu mocīts, gulēt ejot es pametu savas istabas durvis pusviru. Līdz pusnaktij smieklī skanēja no salona, bet tad smējēji čalodami nogāja gar manām durvīm uz Ābela istabu. Pēc brīža viņa atdarīja durvis.

„Ar labu nakti, Ābel!“ Ābela istaba atrodas otrā koridora galā, bet greizsirdība, kas manī vārās, pasina manus jutekļus. Es uztveru nedzirdamus čukstus, — tā ir Rute. Tikko manāmi soļi slīd pa grīdsegām — tur iet tikai viens cilvēks. — Pie joda! Es uzlecu sēdus. — Larisa ir palikusi! Šinī brīdī visi slepkavas liekas man brāļi, ar kādu baudu es nogremdētu spožu un saltu asmeni Ābeļa taukainās miesās! Bet es esmu viltīgs un uzmanīgs, — es zinu, uztraukums ir slikts laika mērotājs, tāpēc platām acīm vēroju fōsformirdzošo pulksteņa rādītāju, — 3, 5, 7 minūtes. Kad man sāk jau aptrūkt elpas, atveras durvis. Es to vairāk nojaužu kā dzirdu. Bet, vai šis laiks nav pārāk īss?..

„Ar labu nakti, Ābel!“ Tu? Nolādēts! Maza pauze. Skūpst? Ak Dievs! Tad soļi aizslīd. Es jūtu, ka drebu viss. Es pieceļos un atveru logu, — kāds atspirdzinošs vēsums! Juzdams, ka nespēšu iemigt, apgērbjos un izkāpju uz verandas jumta. Verandas sāni bija apauguši ar vīnstīgām, kas vijās pie līdztekus piestiprinātām latām. Es nokāpu lejā un devos uz ezermalu.

Tas atkārtojās vēl divi naktis. Mana seja no dzeltēja kā citrons, acis kļuva šauras kā ķīnietim un sarkanas kā raudai. Pa dienu es klīdu apkārt vienuļš un tumšs kā bende, bet naktis pavadīju kā

spiegs. Ceturtā dienā es nolēmu darīt šai lietai galu, lai notiktu kas notikdams. Visu dienu es staigāju kā piroksilina pielādēts. Noklausījies parasto vakara programmu un dzirdējis Larisu ieejam savā istabā, es sakoncentrēju visus spēkus un gribu, ar pūlēm piecēlos un devos turp. Neņemos aprakstīt, ar kādām jūtām es to darīju. Es biju negulēto nakšu nogurdināts, ļauns, drebēju greizsirdībā, atriebības kārē un pazemojumā, bet kaislība, kam vajadzēja būt par galveno dzinekli šai jūtu režģī, bija gluži pagaisusi.

Es iegāju nepieklauvējis.

Larisa stāvēja pie loga, man šķita vīpsna pazi-bēja viņas lūpās, kad es parādījos durvīs.

„Ko jūs vēlaties, mans kungs?“ Mani pārsteidza viņas gluži mierīgā un nepaceltā balss. Es gandrīz apjuku, tad norijis siekalu teicu, nepazīdams savu balsi:

„Larisa, es redzu, jūs mani saprotat, un tas dara lieku nepatīkamo izskaidrošanos.“ Un viebdams seju smaidā es piegāju viņai klāt un gribēju aplikt roku ap plecu. Viņa atrīvojās ar vieglu, gandrīz maīgu kustību un attēlojusi sejā nesaprašānu pavisam mierīgi jautāja:

„Ko jūs gribat no manis?“ Man likās viņa pat iekoda lūpā, lai nepasmietos. Es sakodu zobus un sažņaudzu dūres, mirkli man šķita, ka es metīšos viņai virsū, bet manu nervu un muskuļu enerģija jau sen bija izsmelta un, pasmaidījis kā smaida zēns, kas pieķerts svešā ābelē, nodurtu galvu lēni izgāju no istabas.

Tikko aizvērās Larisas durvis, es kā dzelts sarāvos. Asinis ar šalti iesitās man sejā (viņu duņu

es dzirdēju deniņos); skriešus ieskrējis savā istabā, vienā acumirkli sasviedu savas lietas ceļa somā un pametis uz galda 100 franku zīmi, izlēcu uz verandas jumta, lai kāptu lejā, bet tad savaldījos.

„Tik lielu triumfu es jums nesagādāšu, Larisa,“ es noteicu caur zobiem. „Es palikšu, paēdīšu brokastis, kā arvienu, atvadišos kā pienākas un aizbraukšu 11,30, kā parasts.“

Es to arī izdarīju. Es ēdu un pat runāju pie tā paša galda, kur Larisa. Es atvadijos. Larisa man pasniedza divus pirkstus, un es tos paspiedu. Izgājis pa durvīm pūlējās iet pēc iespējas lēni, bet jau aiz dārza vārtiem pieķēru sevi, ka gandrīz skrienu. Es sajutu neizsakāmu atvieglojumu, atdalot savas pēdas no Villenevas zemes, kas man likās karstāka par lavu; ar neizsakāmu baudu lūkojos, kā drāzās koki, vīna dārzi, nami, ezers un kalni gar vagona logu, palielinādami attālumu starp mani un Larisu. Vismīļāk es būtu tā braucis līdz pat Rīgai. Velti pūlējās sev iestāstīt, ka esmu svešā zemē, neviens nekad nedabūs zināt šo bēdīgo dēku, ka es droši vien nekad vairs nesastapšu Larisu. Ikreizes kad atcerējos šo gadījumu, man likās, ka pieduroš nokaitētai dzelzij, un es neviļus vilku dvašu caur zobiem.

Pagāja ziema. Reizes divas satiku un sveicināju Cviblu, pie kam abas reizes nosarku, lai gan nebūt nebiju pārliecināts, ka mana lieta viņam zināma. Centos neizklaidēties un vairīdamies kā no atmiņām, tā no domām par nākotni, cītīgi mācījos. Brīvdienām sākoties, pēc paraduma, tika rīkota studentu balle. Taisni otrā rītā es biju nodomājis braukt atpakaļ uz Latviju un, gribēdams atpūs-

ties, uz balli negāju. Bet ap pusnakti manā istabā iebruka vesels bars drusku iereibušu biedru un gan-driz ar varu sāka celt ārā no gultas.

„Tu nemaz nezini,“ glaimoja viens, „cik tava seja pa eksāmenu laiku palikusi enerģiska un izteiksmē koncentrēta, nelaupi mūsu dāmām prieku tevi apbrīnot.“

„Tu esi kļuvis kalsns un vīrišķīgs kā Rod la Roks, kas ar savu vīrišķību pelna maizi,“ labinājās otrs.

„Un cik izdevīgi kontrastēs tava peldētavā nocepinātā seja ar smokinga balto krūti!“ sauca vēl kāds, pasniedzams drēbes, un es beidzot padevos.

Kad mēs ienācām lielajā zālē, kāda deja nupat bija beigusies, un melnie kavalieri vadīja savas zīdus šalčošās dāmas uz viņu vietām. Mādams un smaidīdams pa labi un kreisi, es pārgāju par zeltaino parketa gāli, kurā atspoguļojās bronzas kroņlukturī ar visām neskaitāmām elektriskām svecēm. Es jutu daudzus skatus manī raugāmies un, man liekas, to-reiz tiešām izskatījos labi, jo pats negribēju patikt nevienam. Piepeši es sajutu kādu roku aizkaņam manu elkoni, un atgriezies ieraudzīju smaidošo Larisu. Es nezinu, kāpēc es nemaz nejutos ne pārsteigts, ne apjucis. Mēs sasveicinājāmies kā veci paziņas un tērzēdami par šo un to, it kā es nekad nebūtu otro reizi Villenevā bijis, nokāpām parkā un pastaigādamies gājām arvienu dziļāk pa sarežģītajiem celiņiem, līdz vasaras nakts maigo krēslu vairs netraucēja elektriskās saules zāles logos. Apkārt melnoja bārbeļu krūmi un šalca kastaņas; Larisa atglauda no manas pieres kādu atrisušu sprogu, pie kam viņas vilinošās, izlocītās lūpas bija tik tuvu, ka,

lai tās aizsniegtu, man vajadzēja tikai drusku pieliekt galvu. Nedomājiet, ka man negribējās to darīt, bet vai tad es milēju šo mazo, skaisto šveicieti? Vai tās nebija pavisam citas saites, kas mani ar viņu saistīja un kuņas tagad varēju saraut? Bez tam mani drusku kaitināja mierīgā pašapziņa, ar kādu Larisa gribēja rādīt savu varu pār mani, un es nevēlējos kompensāciju par bijušo. Es satvēru viņas mazo roku, kas pārslidējusi pieri vēl lēni glauda manus matus, noskūpstīju smalkos pirkstiņus un teicu ar vislaipnāko smaиду:

„Vai dzirdat, — tango; jūs taču negribēsīt izlaist šo deju?“ Tad es saņēmu viņu pie elkoņa un apklusušu izvedis cauri parkam, ielaidu mirdzošajā zālē, bet pats devos mājās. Bet es necentos vairs aizgūt rīta vilcienu, es soļoju lēns un domīgs.

J A U N Ā F I Ū M E

1.

Šausmīgi noguris pēc gaŗajā ceļojumā trim negulētām naktīm, Leopolds Skanstiņš iekāpa elektriskā zobratu vilcienā, kam vajadzēja viņu uzvest no Ronas ielejas uz nosūbējušās klints sienas, kuŗas augšējā mala nozuda līstošos mākoņos. Neskaitāmo ceļā caurbraukto tuneļu dunoņas apdullināts, šķautnaino klinšu milzīguma un spraugām līdzīgo aizu nospiests, kuŗās vilciena riboņa tūkstošķārtīgi atbalsojās, tiltu pārmērīgo augstumu apreibināts, lāgiem caur pelēko mākoņu blāķiem atmirdzošo spožo sniega virsotņu apzīlbināts, Leopolds nemēģināja vilciena logos saskatīt grandiozās ainavas, ko solīja prospekti un bedekers, bet tagad aizauda lietus, tik tikko ļaudams nojaust ielejas fonā Savoņas Alpu robaino kontūru. Viņš gurdi atlaidās sēdekli un gribēja jau ie-

snausties, kad nejauši uzmeta mirkli dāmai, kas sēdēja divus solus tālāk. Skatiens mudīgi apskrēja viņas cigāra krāsas cepurīti, pārskrēja vīrišķi taisnajiem, isspalvainā kumelādas žaketē tērptajiem pleciem un nolaidās līdz pat kanēļa krāsas ziemišķa kurpīšu smailajiem purniņiem. Ļoti apmierināts Leopolds ieskatījās sejā. Gaiši rūsgani mati, gludi ap palielo pieri, cirtoti pie šaurajiem vaigiem. Balta kā piens āda. Deguns ar mazu kuprīti, pastrupu galu. Drošos, slaidos lokos veidotas lūpas. Maigs, apaļš zods. Taisnas uzacis. Acis... Leopolds paliecās uz priekšu, lai labāk izpētītu acu īpato, drusku mongolisko griezumu, bet tad kā dzelts atrāvās aiz sola atzveltna: dzidrs, tumšpelēks skatiens nopietni, gandrīz bargi iedūrās taisni viņā.

Aitas galva! Leopolds pietvīcis sevi bāra. Vai tā jāuzvedas ar dāmām? Vajadzēja izturēt skatienu, piespiest viņu nolaist acis un tad, ar tikko manāmu vīpsnu pacelt cepuri un teikt... Zagligi lūrēdams pār atzveltni, Leopolds no jauna vēroja dāmu. Tiešām skaista. Jauna, — astoņpadsmit, divdesmit, divdesmit divi gadi? Bagāžas nav. Tā tad N. kūrvieta iedzīvotāja. Cik jauki! Kas nekaitēs dzīvot un ārstēties tik patīkamā sabiedrībā. Nekavējot jāiepazīstas! Nekavējot? Bet viņš taču ir noguris, nespēs būt ne asprātīgs, ne veikls; arī straujā pacelšanās neparastajā augstumā iespaido ļauni — žvīndz ausīs. Viņš vienkārši nav „formā“. Kam steigties, ja viņi dzīvos tikpat kā kopā — vienā pilsētā? Ātri taisīts nedzīvs dzimst, saka tauta. Bailīgais nelga! Viņš piepeši saņēmās. Tu palaidīsi šo zelta brīdi? Vagons ir tukšs, viņa tevi ievērojusi. Uz priekšu! Saņaudzis dūres tik cieši, ka sajuta pirkstgalos pulsu,

viņš pietrūkās, bet tūdaļ atkrita atpakaļ solā. Tā nevar. Vai, gribēdami ielēkt tramvajā, mēs drāžam taisni virsū un lecām? Nē, mēs skrienam līdztekus, attīstām vajadzīgo ātrumu un ielecām bez riska. Lai attīstītu ātrumu, viņš atkal pabāza galvu pār solu, cenzdamies uztvert pelēko skatienu. Tas izdevās tik drīzi, ka pagalam iztrūcināts Leopolds sabruka sēdekli. Nu tik ir traki! Tagad es esmu tieši spiests viņu uzrunāt. Viņa to gaida. Nolādētā tuberkuloze, kas sagrāvusi manus nervus, nolādētie toksīni, kas saindējuši manus spēkus... Beidzot viņš saslējās. Ko, es dzīves postos rūdīts, divdesmit divi gadi vecs vīrs, students, slavenu kuršu, varonīgo letgaļu pēctecis, nedrīkstētu uzrunāt nieka skuķi?! Sasprindzinājis kalsno ķermeni kā atsperi, viņš nupat dzīrās meitītes meitenei klāt, kad spožs rietošās saules stars kā pīķis pāršķēla krēslu un ķēra Leopoldu taisni sejā — vilciens bija izbraucis mākoņu joslai cauri.

Leopolds pavērās logā. Padebešu jūra, no kuŗas kalnu gali izslējās kā salas, pāršķīrās un, atgādinādama Segantīni aitu baru villainās muguras, juka un klīda. Tagad, taisni pretim, kā fantastiska aligatora kaulainā mugura, parādījās Chamossaire, līdz pusei egļu biezokni apaudzis. Pa kreisi aiza, kas šķīra Chamossaire no Tour d'Ai, uz kuŗa dienvidu nogāzes atradās N. kūrvieta, tālumā sazarojās starp Bernes Oberlandes sīkajām kalnu grēdām. Pa labi, dziļi lejā, smagā zilā ēnā, gulēja dūmāku pilnā Ronas leja, pelēkšķautnainu kolosu saspiesta, starp kuŗiem izcēlās Dent du Midi, liels, ledains un svinīgs. Tālāk, cik acis sniedza, cita pār citu mirdzēja neskaitāmās Trientas masīva virsotnes, vīrs kuŗām velvējās majestātiskais Monblāna ledus kupols. Saulriets pielēja

asinīm sniega klajumus; granīta milžiem pie kājām, kā uzticams suns, nogūlās bieza pinkaina tumsa. Vēl mirklis, arī galotnes ietina salta krēsla. Cita citai sekojošās, tagad zaļi violetās kalnu grēdas izlikās kā pēkšņi sastinguši bībelisko plūdu pārvarenie viņi, vēl balti putojošām galvām.

Viegls trieciens aizgrābtajam Leopoldam atgādina, ka vilciens iebraucis piestātnē. Apbrīnotā dāma nozuda vagona durvīs. Izbijies viņš sagraba no plauktiem smagās ceļa somas un izklupa uz vientulīgās promenādes — vienīgās limeniskās ielas pie stāvēs kraužas pielipušajā pilsētiņā.

Sviedriem pārplūdis un visu ceļa nogurumu kaulos juzdams, Leopolds izmisis redzēja, ka nespēj sekot savai dāmai, kas žirgti soļoja tālu priekšā. Jau nolēmis dažas nevērtīgākās paunas pamest ceļmalā, apķērās pakāpties kādā šķērsielā, kas kāpņu veidā pacēlās augsti pāri promenādei. No turienes sablenza dāmu ieejam trīsstāvu viesnīcā „Le Chamois“. Labi atpūtinājies izvilktais rokas, apkrāvās atkal somām un Dievu piesaucis, devās turp, kaut gan bija tēlegrafiski pieteicies pavisam citā viesnīcā.

Taču pie sliekšņa viņu atkal pārņēma šaubas. — Esmu atbraucis ārstēties, nevis dzenāt sievietes. Nav godīgi modināt cerības meitenē, kuŗu kā cittautieti droši vien neprecēšu. Bez tam ir nekrietni krāpt viesnīcnieku, kuŗš mīļā gādībā sagatavojis istabu, stundu no stundas gaida tevi ierodamies.

Grūti spriest, cik ilgi Leopolds sēdētu uz somām viesnīcas priekšā, kuŗas logos jau sāka slaistīties ziņkārīgie, ja neiznāktu kāds pajauns, padrukns kungs, rapieŗu sakapātu kreiso vaigu. Patiesībā viņš nenāca, bet zagās kā tauriņķērājs, kas katru mirkli

spēj mainīt virzienu vai atlēkt atpakaļ. Viņa drusku sāpīgi savilkta seja likās noraidām nepelnītu pārmetumu.

„Kungs vēlas istabu?“ viņš skaļi čukstēja un, atbildes nesagaidījis, ieņācās: „Portjē, portjē!“ un satvēris somas, stiepa iekšā. Redzēdams savu likteni beidzot izšķīramies, Leopolds juta atkal pielīstam locēklus ar alvu, nekaulēdamies salīga dārgu istabu, atteicās no vakariņām, pusapģērbies iegāzās gultā un aizmīga kā nokauts.

2.

Rītā atmodies, Leopolds balkona stikla durvīs, kas aizņēma veselu istabas sienu, ieraudzīja milzīgo Chamossaire siluetu; rēgainās kontūras, rīta saulē kūpēdamas, izstaroja vizošu auru. Satrūcies, uzlēca sēdus, bet tad neizsakāmā tiksmē un labsajūtā atkal atlaidās. Tā tad beidzot Šveicē, apsolītajā zemē, brīnišķīgajos veselības kalnos, kas viegli dziedina visgaudenākos. Te spēji pārskrēja karstas trīsas. Šis taču ir vakarējās dāmas nams! Varbūt viņa atdusas tepat aiz sienas, mostas no sapņa par svešo jaunekli vagonā, paceļ galvu — maiga, silta dobīte paliek spilvenā... Pēc stundas, nē, pēc pusstundas Leopoldam jāpārvēršas Donžuānā, Kazanovā! Kāda briesmīga atbildība! Bet tomēr, cik viņš atjautīgs un pārdrošs. Pirmā diena ārzemēs, un jau romāns! Izlēcis no gultas, pārskrēja istabai, — nekas, šodien jutās it mundri, sevišķi pēc tik gaŗa ceļa. Speri droši nākošo soli, sacīja Rotšilds, un kļuva bagāts! To pieminēdams, Leopolds priecīgs ķērās pie brokasta, ko ienesa bāla, kalsena māsa.

Iezagās vakarējais kungs, gandrīz kā lasis tik sarkanā briesmīgi rupja auduma sporta uzvalkā, ar kanarijas putniņa krāsas kaklasaiti. Sāpīgais vakardienas vaibsts arvien vēl nebija nozudis no apaļā vaiga.

„Labrīt, Skanstiņa kungs,“ viņš pūlējās čukstēt pēc iespējas skaļi, „kā gulējāt? Mans vārds Dr. Sulpicus Fogts, „Šamoā“ īpašnieks. Vai esat vēl noguris. Ar istabu apmierināts? Tūlīt ienesīsim otru spoguļi. Pirmo reizi Šveicē? Plaušas, kakls, āda, zarnas, kauli? Gan kļūsit vesels! Vai nejutat, cik viegli elpot? Vai drīkstu ieteikt ārstu?“

Pats Dr. Fogts nepraktizēja, jo no pat studiju laikiem slimoja ar plaušu un kakla tuberkulozi un tikai tāpēc pārcēlies no putekļainās Duisburgas uz N. kūrvieta, apprecēdams sievu ar viesnīcu pūrā. Diemžēl arī sieva neesot vesela. Kaklu taupīdams Dr. Fogts nekad nerunāja balsī. Kā par brīnumu izrādījās, ka labākais ārsts kūrvieta, pat visā Šveicē, ja ne Eiropā, Dr. Šerōns, dzīvoja tepat blakus lielajā Belvedēras otelī un bija laipni uzņēmies pārraudzīt arī Šamoā. Nolēmis vispirms nokārtot brauciena, tā sakot, oficiālo daļu, Leopolds tūlīt saposās pie ārsta. Rūpīgi apģērbies, sasukājās, iesmaržojās un ar visnevalīgākā cilvēka vaibstiem kā bulta izšāvās cauri viesnīcas koridoriem, diemžēl, nesastapdams nevienas dzīvas dvasas.

Belvedēras ārsta kabinets ne ar ko neatgādināja Eskulapa templi. Mājīgā saloniņā pastaigājās, varēni platplecainā pelēkā ielas uzvalkā tērpies, elegants milzis, masīvu sarkanbaltu seju, zvērošām acīm, kā piķis melnām ūsām un bārdu, kuņu starpā vīdēja mitras biezas lūpas, sarkanas kā vērša gaja.

Veselība un spēks sprūda no visām šī varenā vīra vīlēm. Ar drusku irōnisku nonšalanci viņš Leopoldu acumirkli izmeklēja.

„Klepus? Nieks! Temperatūra? Sīkums! Cielieties deviņos, gulstieties desmitos... nu, vienpadsmitos. Dienā gulēt uz balkona. Smēķēt? Ne pārāk. Dzert? Ar mēru, labu vīnu vai konjaku. Rijiet šos zirņus, dzeriet šīs pīles. Desmit franku.“

Līksms Leopolds pārsteidzās mājās un norīkojās rituālai gulēšanai uz balkona — visu diloņslimnieku a un z. Balkoni Šveices sanātōrijām un viesnīcām galeriju veidā stiepias gar katru stāvu ar nodalījumiem ik istabai. Norīkojis pie rokas pulksteni, termometru, splaujamtrauku, pēc kuŗa gan, paldies Dievam, nekāda lielā vajadzība nebija, Leopolds nolaida dzeltānsvītrotu saules aizkaru, atstādams šķirbu, pa kuŗu lūkoties tālajā Ronas ielejā un, ietīnies segā, atlaidās ērtā niedrū gulkrēslā.

Visos viesnīcas stāvos, augšā, apakšā, pa kreisi un labi, cik dzirdams, notika tas pats. Visur čīkstīnāja durvis, bīdīja gulkrēslus, plandīja aizkarus, šķīdināja splaujamtraukus, klepoja, krekstēja, krimšķīnāja un šķaudīja. Pēc pusstundas šur tur atskanēja valōdas un smieklī, zīme, ka slimnieki sāka viens otru apciemot, un drīzi visa viesnīca sanēja kā bišu strops. Aiz sava balkona plānās šķērssienas, Leopolds dzirdēja nemitīgu klakšķīnāšanu, klepošanu un savādus spējus pūtīenus. Nevarēdams nociesties, beidzot, pārlicies pār margām, ieskatījās kaimiņa nodalījumā. Uz gulkrēsla, līdz kaklam kamieļvilnas segā ietīts, kā neparasti gaŗa un tieva kūna, gulēja kāds vīrs, gadus trīsdesmit vecs, ar vilnas mīci galvā.

Pagalmanoliesējušā seja ļāva skaidri saskatīt galvas kausa kaulus zem spīdīgās, nobrūnējušās ādas. Atpakal atgāztā galvā rēgojās divi melni nāšu caurumi, valbijās baltas, milzīgi lielas acis, virslūpa šad tad pavilkās uz augšu, atklādama nelidzenus, gluži brūnus zobus. Ja Leopolds šo seju redzētu kādā mūzeja vitrinā, viņš nešaubītos, ka tas ir dažus tūkstošus gadu vecs, mākslīgi iebalzamēts vārvs. Dzīvā mūmija, cik noprotams, vispatīkamākā gara stāvoklī, uzjautrinājās skaļi klakšķinādama mēli. Klepojot tās vaigi uz mirkli piepūtās apaļi kā dažu pasugu vardēm kurkstot; tad tā izstiepa lūpas kā cauruli, izbāza silitē saliektu mēli un, galvu nepacēlusi, spēcīgi pūta, izspļaudama pa pussprīdi plato aizkara spraugu pāri visam pagalmam dzīvžogā. Virtuōzais splāvējs pamanīja pārsteigto Leopoldu.

„Labrīt,“ viņš sauca piesmakušā balsī, kuņai līdzī skanēja vesels orķestris sprakstošu blakus skaņu. „Ko jūs sakāt? Guļus tas nav slikti. Pagalms ir trīspadsmit metrus plats; dzīvžogs metru un astoņdesmit augsts. Līdz Ziemassvētkiem, vēlākais līdz Lieldienām, es būšu tam pāri. Galu galā arī astmai, ar ko mani apdāvināja nolādētie austrieši, ir savas priekšrocības... Bet nu man ir jau labi; pēc pāris mēnešiem es atkal strādāšu mūsu firmā. Bet līdz tam man jātiek mūsu žogam pāri. Ā, jūs jau esot jauns viesis! Mans vārds Gvido Sakoni. Triestā ir mūsu firma...“ Un aizkūsis no gaŗās runāšanas smagi kampa gaisu, pie kam viņa krūtīs čaukstēja kā grozs ar vēžiem. Pie italieša durvīm kāds pieklauvēja. Viņa sejā, kas pārklājās sīkām sīkām plānās ādas grumbiņām, ievīdējās prieks un bažas. Viņš meta ar galvu Leopoldam nozust. Pēc mirkļa

aiz sienas atskanēja rāma, melnādiska sievietes balss. Tajā klausoties, Leopolds juta nesaprotamu, bet patīkamu uztraukumu.

3.

Pirmā dienā Leopolds neēda pie kopējā galda. Kazanovas gaitas nedrīkstēja sākt tik prōzaiski. Viņš nolēma parādīties salonā tikai vakarā.

Ilgī kavējās pie spoguļa. Sasukāja matus un ļāva tiem atkal sajukt; ideāli sasēja kaklasaiti un pārāva to atkal drusku šķībi; piesprauda ziedu, kas bija mazliet apvītis, izburzīja biksēm pārāk zobenīgi iepresēto vili, noberza korpēm pārlicēgo spogulīgumu: elegantam, smalkam, bet nevērīgam, garlaikotam viņam vajadzēja būt. Bet jo ilgāk posās, jo nelāgāk jutās. Atkal pavisam noguris, bez „formas“; kaut kas pašā vidū kā urbās un grauza. Beidzot uzmacās pat reibonis un sametās nelaba dūša. Patiesībā, nemaz negribējās iet salonā, visa šī lieta taču tik garlaicīga. Cik jauki tūlīt ielaisties mīkstā gultā, palasīties grāmatu... Bet Leopolds jau sevi pazina; iedzēra glāzi auksta ūdens, dzertu pat bromu vai baldriānu, ja nebaidītos nodevīgās smaržas, un devās lejā. Kā transā, ar izmīsušu rāvienu atsviedis salona matstikla durvis, apstājās uz sliekšņa.

Ap vairākiem galdiem, dīvānos, klubkrēslos sēdēši, čaloja ap divdesmit viesu. Maiga, dīvaina puskrēsļa valdija telpā. Leopolds tūdaļ pazina melnīgsnējos, kalsnos arabus un grieķus, sīkos, lokanos italiešus un frančus, stīvos vāciešus, kuņiem gandrīz visiem kreisie vaigi bija rapieņu sacirsti. Bet pietika viena mirkļa, lai pārlicinātos, ka gaidītās dāmas šeit nebija. Tūdaļ reibonis un sliktā dūša pār-

gāja, urbējs viduklī mitējās, rokas pārstāja drebēt, bet no telpas pagaisa visa burvība — slimnieki garlaikojās pierastajā viesnīcā.

Viņa priekšā izauga mazs kustīgs židiņš, kupliem sarkaniem sīksprogu matiem, rudu nodegušu seju un kaulu tuberkulozē sarkani samilzušu milzīgu uzaci, kas vienu no šaudīgajām ačelēm saspieda šauru kā spraudziņu.

„Jauns viesis! Sveicināti! Dr. Fogts mums jau stāstīja. Goldnūdels no Pšibramas“, viņš sniedza mīkstu, apaļu rociņu, uz kuŗas nodegums bija savācies milzīgos vasaras raibumos.

„Skanstiņš no Rīgas.“

„Ahā, tas ir tur Krievijā, Lithuanie, jā, jā...“ viņš pieveda Leopoldu pie ļoti slaidas un elegantas platinblondas dāmas. „Kobberspita kundze“, viņš sacīja, gandrīz līdz zemei noliekdamies, „neliedziet žēlastību mūsu Benjamiņam.“

„No Kopenhagenas,“ sacīja blondīne, pasniedzama skūpstam roku — manikīra paraugu.

Kobberspita kundzei piemita tieksme uz izsmalcinātību: viņa nekrāsojās, pat lūpas bija bālas, kā bez asinīm. Tipiska kūrvieta iemītniece: vasaru pavadīja Dānijā, rudenī Taormīnā, ziemu N. kūrvieta... Visur viņai bija paziņas, visur viņa stājās sabiedrības priekšgalā. Blakus sēdēja pretstats, plakana, kaulaina Veimāras baroniete Hölheima, kuŗa bija aicinājusi talkā visas kosmētikas mākslas, lai aizkavētu pēdējās jaunības atmiņas. Viņa smaidīja ļoti uzmanīgi, lai velti nekrokotu izmasētos un biezi nokrāsotos vaigus. Lēnās kustības bija cienības un aplomba piesātinātas — viņa spēlēja grande dame, un loma gandrīz bija pa spēkam.

Ap šīm dāmām kļāvās pulciņš pusaudžu meiteņu, redzams provinciešu, kas kāri uztvēra katru „smalkā toņa“ un „mondēnās elegances“ izpaudumu. Labi ieskatoties, pulciņā varēja pamanīt vairākas dzīves nogurušas Marlēnas Dītrichas, noslēpumainas Mirnas Loi un vampirīgas Grētas Garbo. Vistievākā un garākā no viņām, ķieģelkrāsā tērtā brunete, jau labi ielauzījusies savā lomā, sakrustoja skangalu tievās kājas, iepūta Leopoldam cigaretes dūmus sejā un teica resnā krodzinieka balsi:

„Štukovska no Šneidemīles.“

„Cst!“ viņu pārtrauca Goldnūdels, paceltām rokām izlēkdams zāles vidū. „Mūsu galma mūzikis Pecolds nospēlēs mūsu himnu.“

Plāna vidū iznāca un paklanijās izdēdējis greizplecains un kūkumains vīrs. Krietni apdilušais smokings noplandījās kā maiss; likās, ka tur, kur citiem krūšu būris, viņam nebija nekāda stingrāka satura. Uz tievā, ar mīlzīgu Ādama ābolu kakla šūpojās neparasts galvas kauss, garš kā gurķis, līdzīgs mākslīgi saspīestajiem senās Ēģiptes prinčesu pakaušiem. No dzeltānpumpainās sejas taisnā leņķī kā tapa izbīdījās resns deguns, un tūlīt zem tā atkārās bieza lūpa. Zem raga acenēm varēja viest spilgti dzeltānus acu baltumus. Ieskatījies šajās acīs, Leopolds noprata, ka Pecolds vēl gluži jauns cilvēks. Viņa kreisā roka rotaļājās ar sešiem pulksteņa ķēdē iekārtiem dīvaiņiem brelokiem, kuros Leopolds ar šausmām saskatīja torakoplastiskā operācijā izņemtus, sakaltušus ribu gabaliņus. Leopolda izbailes kļuva vēl lielākas, kad ievēroja Pecolda labo roku — gluži tieviņu, kaulu tuberkulozes sakaltētu, elkonī liku un nelo-

kāmu, ar sakropļotu, šauru kā vēža spili, cimdā paslēptu plaukstu.

Platā nīrgā atklādams divus mākslīgu zobu pakavus, viņš piesēdās pie klavierēm un, veikli spēlējams ar kreiso, pa notij piesīdams ar sauso roku, sāka dziedāt ķērcošā balsī, lāgiem atskatīdamies un valšķīgi vaibstīdamies. Goldnūdels lēkāja, ļodzījās un svilpoja straujo onsteпа meldīju līdzī:

Bij vienreiz matrozis,
Kas nemaz nedzēris.
Tam krita melnā loze —
Tuberkulōze.

Bij meitēns rāms un kluss
Un nīda vīriešus;
Kas ieguva šo rozi? —
Tuberkulōzi.

Un bumbas cēla knašs
Kāds atlēts varen brašs:
Godalga splaujamoze, —
Tuberkulōze.

Bet plītnieks vienreiz bija,
Kas džinu, viski rīja,
Tas nosīta ar bozi —
Tuberkulōzi.

Visi gardi smējās. Visskaļāk kāds zems, bet biezs portugālis, kas visu laiku stāvēja aiz baronietes krēsla. Viena vienīga collu plata uzacs šķērsoja viņa četrkantaino, zilo seju, zilo tādēļ, ka bārda sākās jau no apakšējiem plakstiņiem un auga — div-

reiz dienā skujama. Viņa smiekli skanēja kā hipopotama zviēģšana, pie kam viņš spēcīgi sita ar dūri pa slimajām krūtīm, kas dārdēja kā bungas. Kustīgais Goldnūdels, laikam lai neceltos pārpratumi, tūdaļ pačukstēja, ka portugālis Bordallo-Pineiro esot pašreizējais baronietes mīļākais. Agrāk bijis profesionāls spēlmanis Spānijas un Dienvidfrancijas spēļu namos un no San-Sebastjanas pat izraidīts par šulerešanu.

Pa to laiku bija sarīkots patafōns. Iekaucās fokstrots. Vairāki jaunekļi, aizzilējušām acīm, rāpjeru rētām pār vaigiem, palocījās pusaudžu priekšā. Baroniete aizvirpuļoja ar Pineiro, bet Pecolds veikli iekabināja sausajā elkonī Štukovsku-Grētu Garbo. Dejojāju murskulī zibēja arī Goldnūdela sarkanā uzacs.

Apstulbis Leopolds vēroja slimniekus. Dzimtenes ārstu mutē de ja bija pirmais nāves grēks. Brīdī likās, ka viņš vēl ceļā, iesnāudies kratās dārdošajā vilcienā un murgu. Neviļus izberzēja pat acis. Pecolds skaļi noklepojās, nepārtraukdams diet, izvilka zila stikla pudelīti ar spožu niķelētu vāciņu, kas piespiežot podziņu skaisti atlēca. Iespļāvis, pudelīti atkal noglabāja. Baronietei gāja ļaunāk. Viņa sāka klepot tik stipri, ka bija jāapstājas. Pineiro viņai viegli dauzija pa muguru. Aizelsušās krūtīs pīkstēja un čīkstēja, it kā peles tur būtu ievilkušas midzeni.

„Bon soar!“ nodārdēja zālē. Plati atsviestajās durvīs stāvēja resns francūzis, paceltu roku, pusnīcīgu, pusliksmu smaīdu uz gaļīgajām lūpām. Milzīga pusē melnu, pusē sirmu matu kodeļa nokarājās pār plato pieri līdz pat zaļa stikla acenēm. Trīs biezi vilnas svīteri, savilkti cits virs cita, sajozti zie-

mišķa jostu, rabarbera ķīseļa krāsas galifē bikses un mīkstas melnas balles kurpes bija viņa apģērbs.

„Bon soar, maestro! Bon soar, monsieur Mufang!“ kori atblidēja klātesošie, izņemot dažus vācu buršus.

„Aplūkojiet mūsu jaunāko, mūsu Benjāmiņu!“ sauca Goldnūdels, izbīdīdams Leopoldu.

„Ah! Šur pudeli, tūdaļ iesvētīsim viņu šamoāņu kārtā!“

Goldnūdels žigli pasniedza šķautnainu, tumša stikla pudeli. Virieši sastājās ap galdu, uz kuŗa parādījās degvīna glāzītes. Lieliski, plašiem žestiem, neatdarināmi nicīgi šķiebdams lūpas, francūzis pielēja glāzītes, tad atskatījās, kā ko gaidīdams. Stikla durvis atvērās, un Leopolds iekrita kā āliņģi un pēc tam speltē. Ienāca — viņa.

Eleganta, nopietna un mierīga. Leopolda apmulsušajam skatam viņa likās karaliska, starojoša, brīnummaīga, daudz skaistāka kā vagonā. Pārskrejot klātesošiem, viņas skats, ak brīnums! tiešām pakavējās pie Leopolda, likās pat, dzidrās acis vērīgi paplētās. . .

„Nesalīdzināmā Ardžija! Mūsu lepnums un prieks!“ sauca Mufangs. „Jaunais viesis apliecina savu padevību, dzerdams uz jūsu veselību!“

Viņa gribēja ko teikt, bet visi, satvēruši glāzītes, slaidi atgāzdamies, jau sviēda tās pie lūpām. Leopolds norija šķidrumu. Ar skaļu gārdzienu elpa spazmātiski rāvās uz iekšu; krūtis abām rokām satvēris, asarām šļācot, atkrita uz dīvāna, velti kampsdams pēc gaisa. Nežēlīgās nosmakšanas bailēs sarāvās čokurā, piespieda seju ceļgaliem un beidzot ar briesmīgu klepus lēkmi ierāva pirmo gaisa šalti.

Dāmas līdzietīgi smaidīja, virieši smējās. Visus pārskanēja pārkonīgā Pineiro zviegšana.

„Tā iet visiem, ko uzņem Šamoā kompānijā,“ Leopolds dzirdēja pie auss Goldnūdelu. „Jūs dzērāt zirga spērienu.“

Cauri asarām Leopolds ieraudzīja, ka neviens savu glāzīti nav iztukšojis, bet uzmanīgi slapina tanī lūpas.

4.

Murd drūzma kūrvietas vienīgā kabarejā „Old India“. Mufangs ar savu bandu sēd kaktā un plītē. Šamoā dāmas dzer kafiju otrā stūrī. Leopolds, pie ziediem pušķota galdiņa, elegants un domīgs nogaržo putojošo burgundieti.

„Hei, Benjāmin! Kā vakar garžoja „zirga spēriens?“ nicīgi sauc resnais francūzis.

„Monsieur, jūsu rīcība nebija korrekta.“

„Ko? To jūs iedrošināties teikt man, Andrē Mufangam? Atvainojieties!“

„Monsieur, ja kādam jāatvainojas, tad jums.“

„Jūs esat ķanaļa.“

„Monsieur, saņemiet to epitētu atpakaļ.“

Abi stridnieki neviļus piecēlušies un iznākuši krogus vidū. Publika pietrūkusies. Ardžija bāla, bet mierīga. Francūzis liels un resns. Leopolds smalks un trausls. Francūža seja pieplūst asinīm, viņš nespēj valdīties un zveļ labo dūri Leopoldam sejā. Bet Leopolds senāk bijis sportists. Ne nu tieši sportists, bet interesējies par sportu. Viņš zina saukt vārdā visus labākos Latvijas un ārzemju bokserus. Pazīst viņu biogrāfijas, stilus, sevišķos paņēmienus. Milzīgā dūre pāršķel tukšu gaisu. Leopolds paslidējis

zem tās. Ķermenis noliekts uz labo, labā roka sa-
žņaugta dūrē, piespiesta pie sāna — ideāls stāvoklis
pretsitienam. Tiesa, Leopolda roka tieva un nestipra,
biceps labas vistas olas lielumā, bet viņš prot izman-
tot gūžu, vidukļa un plecu muskulātūru. Apsviezda-
mies ar visu ķermeni, viņš izpilda lielisku labo āķi
pa francūža kreiso žokli, taisni punktā, kur kaulu
krusto miega artērija. Resnais vīrs nogāžas kā maiss.
Klusums. Te noņirkst dusmu ārprātā griezti kā por-
celāns baltie Bordallo-Pineiro zobi. Mufanga tra-
bants metas uz Leopoldu. Pineiro apgāzt vēl grūtāk
kā Mufangu. Viņš mazāka, smagāka auguma, biezs
un apaļš kā celms, bez kakla, galva izturīga kā ču-
guna pods. Bet Leopoldam atliek pussekundes laika
ieskrieties. Pirkstgalos pacēlies, viņš sakoncentrē
visu ķermeņa inerci un smagumu zibenīgi izsviestajā
kreisajā dūrē — paņēmienā, ar kādu Dempsējs viegli
sitis cauri zēģelaudeklam. Pineiro krīt kā nopļauts.
Divi klasiski nokauti — abi guļ augšpēdus krustā iz-
sviestām rokām. Bet nu uzbrūk visa banda. Acu-
mirkli Leopolds sagrābj savu burgundieša pudeli, no-
sit pret galda stūri dibenu un izstiepj pret uzbrucē-
jiem asās šķautnes, kuņģam norit beidzamās sarkan-
vīna lāses. Lēni atkāpdamies atstāj krogu. Viesmīji
pagūst noslēgt durvis. Uz ielas stāv Šamoā dāmas.
Ardžijas skatiens nodurts.

„Mes dames, piedodiet,“ saka Leopolds galanti
un rātni. „Nekas man nav riebīgāks par fizisku cīņu,
bet biju spiests... Ai, lūk, esmu samaitājis sev
roku,“ viņš rāda kauliņus, kuņģiem drusku noberzta
āda pret Pineiro porcelāna zobiem... Atskanēja
gongs, aicinādams pusdienā, un pārtrauca Leopolda
patikamo sapņošanu pusnomodā, pussnaudā.

Ko darīt, viņš bēdīgs prātoja, celdamies no gulkrēsla. Pusdienot savā istabā vairs nav iemesla: vakar vakarā viņš iepazinies ar visiem, un kā vēl iepazīties. Goldnūdels gan teica, — tā klajoties katram. Ko lai dara, ja svešumā tādas ieražas? Un vai Ardžija vēl pēdējā acumirkli negribēja viņu glābt? Ja tā, tad varēja dzert „zirga spērienu“ vai ikdienas. Bet Mufangs lai piesargās. Taisni piekaut viņu diezīn vai izdosies, bet izsmiet gan. Studentu starpā Leopolds taču skaitījās par lielu āzētāju.

Plašo ēdamzāli šķērsoja trīs gaŗi galdi. Sēdētāji grupējās pēc valodām. Vienā malā spāniski-portugāliiski runājošie pirenējieši un dienvidamerikāņi, otrā vācieši un skandināvi; vidējais galds jaukts. Pie pēdējā atradās arī Leopolda vieta. Viņš paklanījās, patiesībā tikai Ardžijai, kas sēdēja galdā otrā galā ar muguru pret logu. Saule vizēdama rūsganajos matos radīja mirdzošu aureolu ap viņas galvu. Cik daiļš kakla liekums! Ēnā iegrimušās sejas harmoniskās kontūras un nolaisto, austrumnieciski ieslīpo acu griezumā atgādināja itāliešu trečentistu madonnas, kuŗu gleznojums gadsimtos ieguvis dzintara zeltaino siltumu un caurspīdību. Blakus Ardžijai sēdēja Gvido Sakoni. Vai tiešām šai nesalīdzināmajai vietai, šim hercogu zelta krēslam nebija neviena cienīgāka? Tiesa, apģērbies, sapomādējies, baltu apkaklīti un mirdzošām aprocēm, itālietis neatgādināja mūmiju tik stipri kā gulkrēslā. Viņa šķīvi ielēna vesels mūris dažādu kārbīņu un zāļu caurulišu ar milzīgu zivju eļļas pudeli kā galveno bastionu. Kā parasti, Sakoni bija labā gara stāvoklī.

„Vai esat dzirdējuši, Amerikā atrasts jauns paņēmiens nonāvēt baktērijas cilvēka ķermenī? Gluži

vienkārši, laiž caur ķermeni tik spēcīgu elektrisku strāvu, kas nāvīga sīkorganismiem, bet cilvēkam pannesama. Izveseļošanās vienā mirklī!“

„Laba ideja,“ teica Mufangs. „Lietojot drusku stiprāku strāvu, viegli varētu, sacīsim, krievu zemieki atbrīvoties no insektiem, arī elektrizēti suņu ķērāji būtu daudz veiksmīgāki savā darbā...“

Italieša elpa pēkšņi kļuva dzirdama, acis plati ieplētās, kaulainās rokas sāka deļot pa galdu.

„Jūs domājat, es gaidu kādu brīnumlīdzekli, lai izārstētos? Italiešu virsniekam nevajaga Amerikas strāvu. Jūs zināt, man ir tikai drusku astma, atliekas no plaušu kārsoņa, ko dabūju pie Fiūmes. Pēc Ziemassvētkiem es strādāšu mūsu firmā...“ Skaidri bija dzirdams, kā čirkst un skrapst celdamies un plakdams viņa krūšu būris kā sagrabējis grozs. Ak Dievs! Ardžija uzlika savu rociņu italieša kaulainajiem pirkstiem un klusu ko teica; italis pamazām nomierinājās. Bet, — briesmīgas greizsirdības krampji sarāva Leopolda iekšas: tā taču bija balss, kas vakar skanēja Sakoni istabā! Viņš nespēja vairs norīt ne kumosa.

*

„Kungi, es lūdzu jūs pēc pusdienām salonā, man šodien dzimumdienu,“ teica Kobberspita kundze, pārtraukdama nelāgo klusumu. Visi atdzīvojās un apsveica kundzi. Paklanījās arī Leopolds. Lai nebūtu jālūkojas Ardžijā, neapzinīgi tukšu skatu vērās jubilārē. Beidzot tai kļuva neērti:

„Vai atrisinājāt mana vecuma noslēpumu?“

Leopolds gribēja galanti nosaukt neparasti mazu skaitli, bet iedomājās, ka, glaimodams citai, apvainos

Ardžiju. Vēlreiz ieskatījies Kobberspita kundzes nekārāsotajos, paasajos vaibstos, sacīja pārliecināti: „Trīsdesmit divi,“ un tūlīt iekoda mēlē.

„Par sešiem kļūdiņāties,“ pārkļiedza vispārējos smieklus Mufangs. „Mūsu kūrvieta ļaudis pārvērš; man ir tikai divdesmit deviņi, bet jūs dotu droši trīsdesmit pieci. . .“

„Četrdesmit pieci gan,“ piebilda Goldnūdels.

„Nav brīnums. Esmu šeit jau četrpadsmit gadus. Četras reizes ārsti mani kā veselu sūtīja uz Parīzi atpakaļ, bet pēc mēneša man bija jāatgriežas.“

„Nujā, Parīzē daudz skaistu dāmu,“ teica Pecolds, valšķīgu smaidu.

„Skaistas dāmas ir arī mūsu kūrvieta,“ pašapmierināts smīnēja francūzis.

„Piemēram, tās divas anglietes, kas plūcās jūsu dēļ uz promenādes.“

„Kas par nekaunīgu glaimošanu, Pecold! Vai jūs nedomājat aizņemties no Mufanga?“ sauca Goldnūdels, kuram Pecolds uzmeta ļaunu skatu.

„Redziet nu, Skanstīņa kungs. Arī jūsu gadus mēs labāk novērtēsim, kad būsit padzīvojuši šai kūrvieta,“ diezgan dzēlīgi nobeidza Kobberspita kundze.

5.

Pēcpusdienā „jauktais galds“ satikās Dr. Fogta privātā salonā, lai netraucētu pārējos viesus. Uz apaļā galda bija sarindotas pudeles. Ne šampānietis vai konjaks — Kobberspita kundze pārāk milēja būt oriģināla — bet kāda reta džina šķirne un vērmeles. Arī pusi no uzkožamiem Leopolds redzēja pirmo reizi. Nolēmis par katru cenu nosēsties blakus Ar-

džijai, Leopolds slidēja aiz viņas kā ēna. Bet kad bija jāsēstas, nesaprotama un nepārvarāma stinguma pārņemts, ielaida izredētājās vietās Mufangu un Sakoni. Atkal Sakoni! Briesmīgi vilies sevī un visā pasaulē, saguma pirmā krēslā. Tas izrādījās blakus pašai jubilārei. Izbijies viņš trūkās augšā, bet blondā kundze atspieda atpakaļ. Melnāks par nakti viņš blenza šķīvī.

„Ardžija, ielejiet brālim džinu,“ sacīja Kobbers-pita kundze. Leopolds sastinga, kā pastaros zvanus izdzirdis.

„Viņš nedrīkst dzert.“

„Tikai drusku,“ tiepās Sakoni, sniegdams glāzi.

Brālis! Labais Gvido Sakoni! Nabaga Fiūmes karotājs! Ardžija Sakoni! Ardžija Sakoni! Cik jautrs vakars, cik garžīgs džins, cik patīkami ļaudis, cik apbuoša namamāte!

„Uz viņas veselību!“ sauca Leopolds, nespēdams valdīties, un dedzīgi apgalvoja, cik viss šai kūrvietā jauks un skaists.

Sabiedrības centrs bija Mufangs. Viņš stāstīja kūrvietu anekdotus, runāja paradoksus, beidzot deklamēja veselus monologus no Rostāna, brīnišķi tīrā un skanīgā valodā, dziedoši kāpinādams un nolaizdams balsi kā franču komēdijā. Visi aplaudēja. Vis-skaļāk Leopolds. Gribēdams paspīdēt zināšanām, lūdza Mufangu deklamēt kaut ko no Bodlēra.

„Bodlērs!? Šis šarlatāns,“ sašutumā iebrēcās francūzis. „Ne vārda par to! Viņš sen būtu aizmirsts, ja nebūtu apgalvojis bērna smadzenes esam saldas un apdzejojis maitas.“

Domādams Mufangu klasiķu piekritēju, Leopolds steidzās izlabot:

„Saprotams, salīdzinot ar Ronsāru . . .“

„Vai domājat atrast Francijā ļaudis, kas iedrošinās viņu šķirstīt, nebaidīdamies nosmakt putekļos?!“

„Zināms, putekļi nav tikami pēc Malarmē un Apolinēra . . .“ vēl reiz mēģināja Leopolds.

„Šie idiāti, nerri, blēži . . .“ sauca Mufangs, galvu sagrābis. „Klausaities Rostānu, cēlo Rostānu, kas tik dziļi izpratis francūzi, isto francūzi, kuŗa devīze: mon âme à Dieu, mon épeé au roi, mon coeur à ma dame, mon bonheur à moi!“

Viņš nodeklamēja to tik aizgrābti, ka pat Ardžija teica:

„Tiešām skaisti, lasait vēl kaut ko!“

Tā tad Mufangs! Saprotams, kādam taču vajadzēja būt. Patiesi, ja ieskatījās, resnais francūzis bija interesants un vakara uzvalkā pat elegants. Deklamēdams izslējās liels un varens, skaisti žestikulēja rūpīgi koptām sievišķīgām rokām un purināja kuplos iesirmos matus, iesirmos divdesmit deviņu gadu vecumā! Cik neparasti!

Mufangs lasīja savus erētiskos pantus, jo kā visi izglītoti franči, bija arī drusku dzejnieks. Viņa stils bija augsts. Šoreiz Leopolds neaplaudēja.

„Mufanga kungs ir lielisks deklamātors, kā Garriks viņš spētu saraudināt publiku, lasot pat ābeci. Bet atņemiet šiem pantiem mūzikālo valodu, atliks tāpat kā no Rostāna tikai poze un papīra puķes,“ sacīja un jūta, ka džins labu daļu runāja viņa vietā.

„Tas, ko jūs saucat pozi, ir dzejnieka patoss, un papīra rozes — pacilāts stils.“

„Bet ja es nevaru saukt brāli to, kas savos pantos slavina savu dāmu, gaužas, izsamist, plosās un

cerē, ja ik vārds man neliekas — lūk, es pats tā būtu teicis, kam gan der tad patoss un pacilātais stils...“

„Ne katram piemīt jūsu korsikāņa temperaments. Ir ļaudis, kas vēro daiļumu un apcerē milu rāmā aizgrābtībā un apskaidrotā mierā.“

„Bēdīgs miers, nožēlojama aizgrābtība! Patiess milētājs liesmo kā sārts savas dāmas priekšā, viņa aizgrābtība rada izmisumam un prieks brālis elles mocībai...“

Leopolds iekaisa arvien vairāk. Kobberspita kundze klausījās smaidīdama, žigli pasauca Mufangu un lika sarīkot radio.

Tango. Kāds uztraucošs ritms! Kāds spars, kāda smeldze! Tagad vai nekad! Saņēmies, Leopolds atrauj sevi no sēdekļa, pieiet pie Ardžijas un runā ar to pirmo reizi. Ko viņš saka, pats labi neapver. Laikam ko ļoti muļķīgu. Bet Ardžija ir tik brīnišķi laipna, atbild nopietni un draudzīgi. Leopolds lūdz viņu dejojot. Viņa nāk! Traka klizma! Labs dejojātājs, viņš šoreiz pat nostāties nemož, te satver dāmu par cieši, te palaiž pārāk vaļīgi. Kājas stīvas, ceļi ļogās, elpa jākampj ar varu. Beidzot ritms uztverts, un viņš nesamana vairs nekā. Cilvēki, istaba, mēbeles sajūk vienā virpulī. Brīnums, kā viņi neapgāž krēslus un neuzgrūžas galdiem? Ardžijas mati pieskaņas Leopolda vaigam, kaklu svel karsta elpa, drebošā plauksta tikko drikst piejauties viņas vingrajam viduklim... Vai tas maz ir viņš, kas dejo, runā, smejas, smidina un saņem atbildes? Tikai kad Ardžija saka „pateicos“, Leopolds pamana, ka mūzika apklususi, un savas laimes satriekts iegāžas divānā.

Viņi dejo vēl un vēl. Nenociešas arī Gvido Sa-

koni. Viņam kājās milzīgas filca čabatas, kuņģis gul uz balkona, bet kā bijušais virsnieks, viņš vairs viegli un skaisti. Tak jau pēc pāris riņķiem uznāk klepus lēkme. Nosēdies, saliecies kā nazis gandrīz līdz zemei, viņš klepo un klepo. Ardžija paņem brāli zem rokas, atvadās un aiziet.

Kas nodzēsa pusi spuldžu? Salons patumšs, nemilīgs. Cik nejauki sprakst un šņāc radio. Un šī sabiedrība... jāatzīstas, diezgan garlaicīga. Jau vēls, laiks pie miera.

Sniegdamies pēc durvju roktuņa, Leopolds pēkšņi pamana, ka Kobberspita kundze viņu novēro. Vai būtu ko manījusi? Jāpaliek.

Dzīrnieki, nogrupējušies ap galdiem, spēlēja kārtis. Mufangs demonstrēja uz šaha dēļa kādu galotni. Viņš izturējās kā burvju mākslinieks. Nostādīja kauliņus ar žestu, kā Kolumbs olu, pieteica šahu, kā Robespjērs „Mort!“

Leopolds, Rīgas studentu šachkluba biedrs, cīnījies daudzos klubturnīros, izpētījis pulka teorētisku grāmatu, kļuva liksms, ka varēs turpināt šī vakara uzvaras, satriecot iedomīgo.

„Vai nevēlaties partiju?“

Mufangs atgāzās krēslā, savilka visniecīgāko smīnu, neparasti veikli sastādīja kauliņus un teica:

„Bet spēlējiet ātri!“

Viņa žesti kļuva arvienu mežonīgāki. Sapurinājis pelēko matu kodeļu, sarāva kopā kuplās uzacis, nosēdās, sakampa kauliņu, trieca to kā čūskai pa galvu sizdams un aplaida lepnu skatu visapkārt. Brīnums, ka neviens nesmējās par tādu muļķošanu. Leopolds tiši spēlēja pavisam rāmi, izbidīdams visdraudošākās figūras tik viegli, it kā tās būtu trauslā-

kās Boloņas pudelītes. Mirkli pārdomājot, francūzis atvilka kā gumiju gaļīgo apakšlūpu un atkal to palaida.

„Tas neko nedos!“ viņš grāva. „Ah, tas būšot tas glābējs! Kungs, jums patik jokot? Atpakaļ! Nost ar to!“

Dusmās un īgnumā Leopolds redzēja, ka sagrūst pozīcija, un pēc brīža padevās. Uzvarētājs nekautrīgi iztirzāja skatītājiem viņa kļūdas. Beidzot Goldnūdels teica:

„Apmierināties, Skanstiņa kungs, — Mufangs ir Francijas čempions šachā. Piedodiet, bijušais, šogad viņš izkrita cauri, bet zvēr nākošgad atgūt titulu.“

Mufangs līdzietīgi smaidīja, raudzīdamies Leopoldā. Viņa poze būtu par lepnu pat Jupiteram-Zibeņmetējam.

Parādījās Dr. Fogts un, acīm apglāstījis pudeles, ieminējās, vai tik dzīres neievelkoties pārāk vēlu, esot jau pusnakts. Bet tagad tās patiesībā tikai īsti sākās. Pielēja glāzes. Atjaunoja dejas. Ieradās arī Dr. Fogta kundze, acīmredzot, nupat kā piecēlusies no gultas, jo vīrs viņai draudēja ar pirkstu. Gandrīz vēl meitene, dzīvības un temperāmenta pilna, tomēr jau slimības nokausēta. Seja dzidra kā ābols, sārziem vaigaliem, augums smalcināts un trausls. Kad Leopolds dejodams turēja viņas kā dzintars caurspīdīgo roku un aptvēra plāno ķermenīti plaukstā sajuzdamā ribas, brīžiem kļuva baigi, likās, ka dejo ar garu vai ēnu.

Drīzi doktors kļuva tik jautrs, ka parādīja dāmām kūrvietas „speciāltriku“: pievilcis tuberkulozās plaušas smaga Holandes cigāra dūmiem, salēja mutē vairākas glāzītes ugunīgā džina un atgāzis galvu, ska-

loja slimo rīkli, pūzdams dūmus džinam cauri. Pecolds, veltīgi mēģinādams to atdarināt, sarijās džina tik daudz, ka sāka raudāt un gausties par savu likteni: agrāk bijis daudzsološs piānists, tagad krop-lis, kas, tēvu izputinājis, pārtiek no humoresku rakstīšanas „Stachelschwein”ā“ un nesamaksājamiem parādiem. To dzirdēdams, Dr. Fogts, kas arī bija viens no sava tautieša kreditoriem, apraudājās. Sieva aizkustināta viņu apkampa. Beidzot viņiem pievienojās arī vampīrīgā Štukovska jaunkundze, kuŗu Pecolds turēja apskautu ar veselo roku, un baroniete Hölheima, kuŗas krāsainās asaras rūpīgi slaucīja Pineiro. Ieraudzījis otrā salona stūri cieši kopā sasēdušos Kobberspita kundzi un Mufangu, Leopolds sajūtās lieks. Izmetis vēl glāzīti vērmeļu, viņš izgriļoja pa durvīm.

Galva smaga. Gulta šūpojās kā vētrā, bet aizmigt nevarēja. Visā miesā bij sajūtams pulss: ja spieda dūres — pulsēja dūrēs, izstiepa pirkstus — pukstēja pirkstgalos, sakoda zobus — pulsēja zobu saknēs. Arī sirdsapziņa kremta. Ko sacītu vecāki, ja zinātu, ka dēls dzīvo dārgā istabā un plītē, nevis ārstējas? Zināms, Leopolds labprāt pārietu lētākā istabā vai pat viesnīcā, bet Ardžija... un dārgajā istabā ikdienas varēja dzirdēt viņas balsi blakus. Gar logu pa noledojušo promenādi nodārdēja rati. Kas braukā tik vēlu naktī? Sapīcis Leopolds pielēca pie loga. Ū, liķu rati. Četri vīri sasēduši ap šķirstu. Leopolds metās atpakaļ gultā un apkŗāva galvu spilveniem.

6.

Piekļūt Ardžijai Sakoni nebija viegli. Pēc pusdienām viņa tūdaļ nozuda un bieži pat pusdienoja

ar brāli istabā. Arī salonā nerādījās katru vakaru. No vārda- un dzimumdienu svinībām, kādas Šamoā un N. kūrvieta vispār svinēja vai ikdienas, nozuda pati pirmā. Vienmēr prata nosēsties tā, vai nu starp dāmām, vai dīvāna galā, pie sienas, ka blakus vietas vairs neatlika. Cik ilgi varēja stāvēt viņas priekšā un bērt sagatavotas asprātības? Viņa atbildēja vienmēr laipni, draudzīgi, bet par sarunas uzturēšanu ļāva rūpēties citiem. Bez tam, Mufangs un visi citi mūžam bija ar viņu, un Gvido, kas kā ēna šad tad nonāca salonā, vēroja māsu ar ūpja aci. Bet Johans Sebastjāns Bachs mēdzis teikt, ka viņa sasniegumos deviņdesmit astoņi procenti esot darba un tikai divi ģenija; pārlicināts, ka to pašu teiktu arī Donžuāns, Leopolds nezaudēja dūšu.

Viņš pūlējās sadraudzēties ar Gvido Sakoni. Katru rītu, iznākdami uz balkoniem, viņi sasveicinājās, tērzēja. Leopolds pat mācījās spēlēt. Reizēm atnesa šacha dēli, un viņi spēlēja. Bet tas bija bīstami, jo Sakoni ārkārtīgi uztraucās: acis sāka zibēt, elpa svilpt, viņš kļuva nepacietīgs un pat ass, pretspēlētājs jutās kā mocītājs. Bez tam, viegli varēja izcelties ķilda. Pretēji pārējiem slimniekiem, Sakoni nemīlēja runāt par sirgšanu un vienmēr dusmojās, ja viņu turēja slimu. Reiz, kad Leopolds atļāvās tuvāk apjautāties par viņa kaitēm, Sakoni brīdi it kā nesaprata, tad sāka gandrīz kliegt:

„Es nesaprotu, kāpēc jūs visi gribat izsludināt mani par slimu? Pēc mēneša es strādāšu mūsu firmā...“

Ar mokām izdevās viņu nomierināt. Leopolds jau zināja, ka „mūsu firma“ ir Sakoni drogu lieltirgotava Triestā. Sakoni prata daudz triku ar kabatas

lakatiņiem, naudu, sērkociņiem un labprāt rādīja tos salonā. Bet reiz, kad Kobberspita kundze pajokoja, ka viņš izskatoties pēc faķīra, noskaidro ilgi bārās, staigādams pa salonu, un triku vairs nekad nerādīja. Miglainās dienās Sakoni balkonā negulēja, aizbildinādams, ka nogurstot. Tad viņš augu dienu pusnaudā, pusnomodā novilājās uz kušetes silti sakinātā istabā, manikēdams savus garos, tievos pirkstus; uz viena kuļājās vaļīgs kļūvis saderināšanās gredzens. Par līgavu labprāt runāja. Rādīja uzņēmumā skaistu pilnmiesīgu bruneti un allaž gaidīja atbraucam viņu ciemā. Pirms pusdienām viņš pastaigājās. Paša un līgavas mongrammām no rokture līdz lejai izgreznotais spieķis likās par īsu; atspiezdams uz tā, augsti izslēja kreiso plecu, pieliekdams galvu tam gandrīz klāt. Šaurs, garš un greizs staigāja pa pagalmu, ap māju. Viņa tuvošanos un attālināšanos varēja vērot no krimšķu un klakšķināšanas skaļuma. Iknedēļas slimnieki svērās. Sakoni rēgulāri ikreizes zaudēja četrsimt gramus, lai gan pirms kāpšanas uz svariem iedzēra vairākas glāzes tējas un ielika kabatā biezu piezīmju grāmatu. Reiz, kā par brīnumu, svars bija palicis uz vietas. Garais itālietis tad, priekā aizgūdamies, visiem to stāstīja un rādīja zīmīti ar piecdesmit un pus kilograma.

Bet Ardžija, redzēdama kādu brāļa istabā, nekad iekšā nenāca. Viss, ko Leopolds izdibināja, bija tas, ka Ardžija nemaz nav slima, dzīvo Šamoā, lai brālis nejustos pārāk vientulīgi, un ikdienas no septiņiem līdz deviņiem iet uz mūzikas stundu „Beaux Site“ pansiņā pie kādas italiešu dāmas.

To izzinājis, Leopolds tajā pašā vakarā, bez ceturkšņa deviņos, ieradās pie Bōsit'as un paslēpās kā-

das attālākas pansijas dzīvzoga ēnā. Ļoti norūpējies, ka netiktu ievērots, salocīja platmalei plakanu dibenu un turēja plecus izriestus, lai pamanīts viņa siluets liktos nepazīstams. Bija gluži tumšs. Spokaini, it kā fōsforiskā gaismā laistījās mūžīgā sniega klaji pret melnajām, zvaigžņu piebērtajām debesīm. Pa labi lejā, kalnu pakājē, žāvājās milzīgā un tumšā Ronas ielejas telpa. Retas ugunis zibēja N. kūr- vietā: slīpā nogāzē celtajiem daudzstāvainajiem namiem uz ziemeļu pusi bija tikai divi vai trīs stāvi. Skopas spuldzes apgaismoja šaurās un stāvās ieliņas; gaiša vizēja vienīgi promenāde, ko greznoja divi rindas apsarmojošu koku kā sudrabā kalnu lukturu. Leopolds nenovērsa acu no gaišā loka, ko meta Bōsit'as durvju spuldze. Divās sekundēs Ardžija tam pāries un ienirs tumsā. Šinīs sekundēs viņa bija jā- pazīst un jāatšķir no citiem gājējiem, kas līdzīgi skudrām diezgan bieži pārskrēja gaismas svītrai. Bet kas gan bija šis Enriko Macoli, kuŗa vārds stāvēja uz Bōsit'as izkārtnes! Jauns, dedzīgs itālietis? Kad Ardžija' spēlē, viņš, atspiedies pret flīģeļa vāku, zi- bina savas melnās acis... Jau deviņi. Kur gan viņa kavējas? — Auksti. Kājām pirksti stīvi, biežais mē- telis kļuvis viegls kā audekla, drebina muguru... Un tad, šis Enriko! Beidzot, — lūk Ardžija! Acu- mirklī viņa nolido pa kāpnēm un nozūd tumsā. Cik smieklīgi domāt, ka viņu varētu nepazīt vai samainīt! Lūk, viņa jau uz promenādes. Cik smalcinš, ele- gants siluets! Cik vingrs solis, tik nelīdzīgs vājnieku gaudenai gaitai. Žigla ēna skrien viņai pa priekšu. Uzmaniģi Leopolds steidzās pakaļ.

Šodien sekmīgi izpētīti apstākļi, rītu viņš it kā nejauši sastaps Ardžiju uz promenādes un ievadīs

smalku, rotaļīgu sarunu, nemanot radīs jauku intīmu noskaņu... Šodien viņš noguris, nosalis... Bet tūlīt Leopolds pieķēra sevi: ko Maķedonijas Aleksandrs atbildēja, kad viņam jautāja: Vai tūlīt uzbrūksit Tīrai, vai gaidīsiet izdevību? — Izdevību?! Izdevības radu es pats!

Vaibstiem, cietākiem par klinti, Leopolds metās kādā šķērsielā, apskrēja likumu, aplēsa laiku. No nākošās šķērsielas, aizelsies un nosvīdis, bet lēnā, gaļlaikotā gaitā iznāca uz promenādes taisni mirklī, kad Ardžija sasniedza krustojumu.

„Labvakar! Kur gan jūs tik vēlu?“ viņš izdvesa.

— „Pastaigājos.“

„Ar portfeli?“

— „Kālab nē?“

„Ja es neticētu visam, ko jūs sakāt, kā orākulam, tad nodomātu, ka nākat no kādas stundas, piemēram, klavieru. Jā, Mufangs stāsta, ka ap šo laiku jūs bieži esot redzama pie Bōsit'as.“

— „Mufangs? Pat to viņš ir ievērojis!“

Leopolds gandrīz ievaidējās. Nespēdams ātrumā nekā sasmelt uztraukuma paralizētajās smadzenēs, viņš bija piešķīris savus nopelnus Mufangam! Sāncensim!

„Hm, jā... ē... stāsta, ka Enriko Macoli no Bōsit'as esot viens no elegantākiem visā kūrvietā...“

— „Macoli? Bet viņš jau pavisam vecītis.“

„Vecītis? Es domāju... Macoli dēlu...“

— „Viņam taču nav dēla. Bet varbūt jūs domājat viņa meitu?“

Nē, vecā Macoli meita Leopoldu neinteresēja. Bet kur gan palicis viss tas, ko viņš gribēja Ardžijai

teikt? Kur palikušas smalkās asprātības, zīmīgās sentences, tikko jaušamie komplimenti, kas atturīgi, bet daiļrunīgi paustu viņa cienību, apbrīnošanu, sajūsmu, dievināšanu, radītu tuvību un piešķirtu dialogam divainu maigumu? — Pauze ievilkās. Leopolds juta tīri fiziskas sāpes.

„Kā veicas jūsu brālim?”

— „Paldies. Bet jūs jau ar viņu šorīt satikāties. Ak, vai.”

„Vai nedomājat iet uz „La Crevasse” ragu?” viņš izmisis iejautājās, atcerēdamies klintsragu, uz kuŗu nemierīgā Kobberspita kundze vervēja ekskursantus.

— „Nē, tas esot ļoti tālu.”

„Tālu? Bet nepavisam! Ja jūs neesat redzējusi la Krevas klinti, tad nemaz nebija vērts braukt uz šejieni.”

— „Vai tad jūs esat jau tur bijis?”

„Nē... bet... Mufangs man stāstīja.” Atkal Mufangs! Vai tiešām viss, ko viņš saka, beigsies ar nolādēto francūzi? Viņš varēja sevi sist dusmās. Bet la Krevas viņu izglāba. Izdevās iepīt pat pāris asprātību un jocīgu komplimentu. Ardžija smējās un bija tik mīļa, ka sacīja, Leopoldam nepiestāvēt platmale. Ak jā, viņš jau bija nejdzīgi salocījis tai dibenu.

Klāt Šamoā. Minūtes, kuŗām nav cenas, gaŗām, un viņš bijis tik neinteresants.

„Uz redzēšanos!” viņš dzird, un rezignācija izgaist kā migla.

„Uz redzēšanos!” Rit viņš būs veiklāks un maigāks, drošāks un dziļdomīgāks, pārgalvīgāks un kautrāks, kautrāks kāds ir iemilējies, kas zin, ka nav tik vārīgu un liegu vārdu, kas izteiktu viņa jūtas.

Visam, par ko runās, būs tikko tverams sakars ar Ardžiju; runās par visu pasauli, bet patiesībā tikai par viņu. Uz redzēšanos!

*

Tuksnesis. Sahara. Briesmīgā Tanesrufta. Kāds dervišs, kuŗu Leopolds izglābis no slāpju nāves, pastāsta zelta zemes Ofiras aizmirsto dimanta raktuvju noslēpumu. Leopolds dodas tās meklēt. Viņš ceļo viens. Viņš zina visas slepenās akas. Viņam ir brīnišķi dresēts dromedārs, kas nepazīst noguruma. Leopolds neļāj neērti kleknēdams uz kamieļa kupŗa, bet ērtā guļkrēslā ar saulesargu. Vajīgi izlaidies, smēķē ūdens pīpi. Protams, ļoti vieglu tabaku, kas nekaitē viņa ne visai stiprai veselībai. Ja uznāk samums, Leopolds uzstāda pret smiltīm drošu impregnēta brezenta telti un laiku nosizdams palasās Ovīda „Ars amandi“.

Nejauši Sakoni seniors, pētīdams Romas arhīvos materiālus par savu veikalu, atrod papirusu ar Ofiras raktuvju plānu, ko kādreiz Kleopatra milas skurbumā dāvājusi Antonijam, bet ar Oktaviāna kara laupījumu tas atvests Romā un iejucis arhīvos. Sakoni ar ģimeni sarīko slepenu ekspedīciju.

Nelietis Mufangs, kas laksto ap Ardžiju, vāķēdams zem viņas loga noklausās sarunu un ar saviem rokas puišiem seko Sakoni. Kad pēdējie atrod raktuves, nelieši viņu sagūsta.

Šai brīdī parādās Leopolds. Viņš labi bruņots. Divi milzīgi četrdesmit astotā kalibra kolti sargā viņa sānus. Tie novietoti makstīs nevis kā kovbojiem — ar laižiem atpakaļ, bet ar laižiem uz priekšu; lai izrautu tos abus reizē, jāsakrusto rokas uz vidukļa.

Ši novietojuma priekšrocība tā, ka acumirkli var atšaut atpakaļ, ja jums apdraud muguru. Viņš rotaļājas ar pusautomātisku karabīni, Armstronga-Vikersa firmas meistardarbu, vieglu, tālšitošu, precīzijas tēmekļiem un tālskatiem apgādātu. Tās cena ir kā labai luksus jachtiņai, bet totiesu tā nošauj tik tālu antilopi, kas ar neapbruņotu aci nemaz nav saredzama. To visu Leopolds var atļauties, līdzekļus sagādā pateicīgie derviši.

Līdz ko Leopolds tuvojas raktuvēm, četras lodes caururbj viņa tropu ķiveri. Lēkdams smiltis no kāmieleja, viņš, šaušanas virtuōzs, piesviež karabīni vaigam: rudais tuksneša šakalis Goldnūdels nogāžas no klintim. Drosmīgi Leopolds rāpjas pa smiltīm uz raktuvēm. Neviens nedrīkst pabāzt ne deguna: precīzijas karabīne nesnauž. Dr. Fogts un Pecolds neuzmanību samaksā ar dzīvībām. Par nelaimi Pineiro izgājis medībās. Viņš pielavās no muguras un ar šautenes laidī apdullina Leopoldu. Tas, paguvīs vēl izlādēt abus koltus bandītam krūtīs, zaudē samaru. Atmosfā saistīts raktuvju šachtā, blakus Sakoni tēvam un dēlam. (Pēdējais tik grūti ievainots, ka vēlāk jāsūta uz N. kūrvieta dziedināties.) Mufangs smejas viņiem sejā; uzceļ sedlos Ardžiju un dimantmaisu, aizveļ šachtai priekšā klints bluķi un aizjāj.

Bet Leopoldam zolē paslēpts lokans asmens. Viņš pārgriež saites, atskrūvē zābaku papēžus, izņem tur noglabātās dinamita patronas, saspārda klinti, svilpieniem atsauc dresēto un nenogurdināmo kamieli un seko Mufangam.

Mufangs ceļ nakts apmetni. Asinains saulriets deg pār Tanesruftu. Satvēris mazo asmentiņu, kam

nav pat spala, Leopolds bezbailīgi dodas uzbrukumā. Mufangs grābj šauteni, nē, kam tērēt municiju? Viņš izvelk taisnu, abpus griezīgu tuaregu zobenu, palūko ar pirkstu bārdnazīgo asmeni un gaida. Mirkļis, un nāvīgie sāncenši stāv krūti pret krūti. Nicīgi smīnēdams resnais spēkonis vēro trauslo Leopoldu.

„Bēdziet!“ lūdzas Ardžija. Velti. Taisnais zobens noņnāc, francūzis belž pa Leopolda tropu ķiveri, un tas ir viņa gals. Ķiverē starp korķa kārtām novietots tēraudstieplu siets: sitiens nekaitīgs, bet tai pašā mirklī mazais asmentīnš iegrimst čempiona tuklajā kaklā. Viņš mirst, pilnīgi apzinādamies savu zaudējumu un kaunu. Bet Leopolds satveŗ noģībušo Ardžiju, pilns mīlas un dievināšanas pieskaŗas lūpām vēsajiem, bālajiem, ar maigām zilām dzisliņām, deniņiem...

Aptvēris spilvenu, Leopolds beidzot iemīga.

7.

Leopolds sāka citīgi palīdzēt Kobberspita kundzei kūdīt Šamoa viesus gājienam uz la Krevas klinti. Pēc labas nedēļas viss bija sarīkots. Mufangs, kas zināja labākās tekas, uzņēmās vadību. Atlika tikai pierunāt Ardžiju. Leopolds un francūzis bija tik neatlaidīgi un daiļrunīgi, ka pēc veselas dienas pūlēm tas viņiem arī izdevās. Bet tad, gluži negaidot, atteicās iet pati Kobberspita kundze. Viņa nikni strīdējās ar Mufangu, līdz pēdējais vairākas dienas nozuda no Šamoa. Tikpat pēķšņi kā nozudis, kādu vakaru čempions pārradās, milzu soļiem uzdrāzās savā istabā, sirdīgi aizcirdzams durvis. Pēc brīža piezvanīja kāda diezgan noplukusi sieviete un prasīja pēc Mufanga. Drīz vien no čempiona istabas atskanēja histēriskas

raudas, kliegšana un mēbeļu riboņa. Mufangs, neatbildēdams ne vārda, jo plaši vērdams durvis, stāgāja iekšā un ārā, nevērodams, ka skandāls lieliski atbalsojas garajos koridoros. Pret nakti troksnis norima, bet no rīta atjaunojās. Beidzot, ar paša Dr. Fogta palīdzību, sievieti aizvadīja.

Pusdienojot, bijušā Francijas šacha čempiona, N. kūrvieta bridža un pingponga meistara un daudzīnātā siržu lauzēja platais vaigs laistījās pašapmierinātā, noslēpumainā smaidā. Kāds gan nebija viņa smaids, domāja Leopolds, kad divas teiksmainās anglietes viņa dēļ cīnījās uz promenādes! Vai tikai arī Mufangam adresētās mīlas vēstules, kas šad un tad tika aizmirstas salonā uz kamīna un ko ziņkārīgie atradēji neatturējās neizlasījuši, netika pamestas nolūkā uzturēt svaigu Donžuāna slavu?

Kobbersipta kundze vairākas dienas nerunāja ar viņu ne vārda, bet, kad Mufangs viņu lūdza iet ar visiem kopā uz la Krevas'i, viņa bija ar mieru.

Kādā pēcpusdienā gandrīz visi kustēties spējīgie šamoā iemītnieki, svīteros, sporta bīksēs, smagos alpinistu zābakos, apkaltām nūjām apbruņojušies, devās ceļā. Viesnīcas durvis Leopoldu apturēja pastnieks un pasniedza sengaidīto naudas vēstuli. Viņš nepaguva vēl parakstīties pastnieka grāmatā, kad izdzirda pie auss Pecolda taukaino un pazemīgo balsi:

„Mīļais Skanstīņa kungs! Vai neaizdosit man līdz rītdienai pulksten pusē desmitiem četrdesmit frankus? Man ir tikai vācu markas. Bankas jau slēgtas, bet man vēl šovakar jāsamaksā Rentgena uzņēmums.“

— „Diemžēl, man ir tikai simtnieki,“ sacīja Leopolds, vēstuli atplēsis. Ieraugot pelēkos papīrišus ar

Hodlera malkas cirtēju, Pecolda acis nozibsnīja. Satvēris vienu simtnieku aiz stūra, viņš sauca:

„Nekas, nekas! Lūdzu, lūdzu, rīt' līdz deviņiem!“

Leopoldam piemita latvieša aizdomība, bet bija pārāk neērti nedot. Bez tam bija jāsteidzas: viņu taču gaidīja Ardžija. Viņš atdeva simtnieku. Izlūdzies arī aploksni ar pastmarku, kuņas krāja, Pecolds nozuda.

Leopolds, kas visas šīs dienas bija promenādē saticies ar Ardžiju, panācis pārējos ekskursantus, novietojās viņai pie sāniem tik pašapzinīgi, ka Goldnūdels šķelmīgi piemiedza aci.

Bet Ardžija šoreiz likās cita. Ne vairs mazrunīgā, nopietnā un draudzīgā. Viņa irōnizēja, vīpsnāja, sarunājās visu laiku atpakaļ pār plecu ar kādu brillainu austrietī Bonvitu, tikai retumis pagodinādama Leopoldu vienzilbīgām atbildēm. Ļaunākais bija tas, ka viņa tomēr visu laiku gāja blakus Leopoldam, it kā pildīdama kādu nepatīkamu pienākumu. Melni nodegušo, brango, spara pilno Bonvitu Leopolds bija ievērojis salonā. Cik nenozīmīgs viņš šķita agrāk! Viņš slimoja ar potītes kaula tuberkulozi un ikdienas cepinājās saulē. Četrstūrainajā sejā zem sīkajām, melnajām ūsiņām slēpās saldi smaidoša mutīte, tik maza, ka, likās, tajā tikko varēja iebāzt pirkstu. Acumirkli Leopolds viņu ienāda līdz nāvei. Kad austrietis, stāstīdams par lielo Ziemassvētku balli, kam drīzumā vajadzēja pulcināt visu N. kūrvietas ziedu, aizrautībā paklupa, Leopolds ar mokām novaldījās nepagrūdis viņu tālāk nogāzē, kur viņš pa šķautnēm nokūleņotu droši kādu puskilometru. Apjukums, dusmas un apvainojums vā-

rījās Leopoldā. Šis viras rūgtās putas rīdams, viņš krita valodā asām piezīmēm, pārgudriem aforis-
miem, kas neskanēja ne lāgā, ne vietā. Šad tad pa-
meta acis sāņus, — cik ļoti piestāvēja Ardžijai rai-
bais svīteris, cik samērīgs viņas augums un grācijas
pilna gaita. Cik tīras kontūras profilam un apbu-
roši draiski uzrāvusies virslūpa; cik nežēligi valdzi-
noši irōniskie smīni, kas locīja lūpu kaktiņus. Vējā
atrisa kāda sproga, saulē vizēdama viņaina kā ma-
lajieša kriss. Viss grieza un cirta nabaga Leopoldu
skaudrāk par asmeni.

Pēkšņi aiz kādas klints kraujas atklājās debesis
un apakšā milzīga telpa — Ronas ieleja. Izbīdījies
no stāvas, kailas, saplaisājušas un lavīnu izgravotas
dolomīta sienas, šaurs šķautnains rags — la Krevas,
tālu pārkārās pusotra kilometra rugstumā pār ap-
žilbinošās Ronas lentas pārdalīto ieleju. Zili kanāju,
melni dzelzceļu, dzeltāni ceļu pavedieni vijās un
režģojās ap tumši rudiem skudru pūžņiem — ciema-
tiem. Vilcieni locījās kā siki sprīžmeši, bet cilvēki
nebija saredzami nemaz. Sniegaino kalnu sažņaugtā
leja nobeidzās kā piens baltajā Ženevas ezerā, kuŗa
stāvie krasti ar Villenevas, Montrē, Vēvejas tikko sa-
redzamajām dižviesnīcu rindām izgaisā palsajā dū-
mākā, kas aizauda apvārsni.

„Redziet — Francija!“ sauca Mufangs, rādīdams
uz lēzeno Eviānas ragu, kas tālu iestiepās ezerā no
dienvidu krasta.

„Franciju jau var redzēt no promenādes,“ no-
rūca Bonvits, mezdams ar galvu uz balto Monblāna
kupolu, kas tagad bija izaudzis liels un varens. Ie-
ķerdamies plaisās ekskursanti aizlida līdz pašam
raga galam. Lejā jau sāka krēšļot. Taisni apakšā,

egļu mežā, kas durteniski no augšas skatot izlikās kā zajas zvaigznītes, kāda ciemata baznīcā sāka zvānīt. Skaņas, kaut klusi, rāmajā gaisā bija skaidri dzirdamas it kā no augšas. Visi apklusā.

Lai spītētu Ardžijai, Leopolds aizrāpās līdz pašai raga smailei un kādu collu no briesmīgās kraujas malas atmetās uz elkoņa. Ja neievēroja, ka viņa kājas iekrampētas slepenā plaisā, likās, ka tūlīt nolidos zemē.

„Dīvaini,“ viņš teica, „mans balkons ir otrā stāvā un man reibst, kad raugos no tā, bet šeit nemaz.“ Atlauzis palielu šķembu, nometa to lejā. Atsišanās nebija dzirdama.

„Nāciet nost no malas!“ sauca Kobberspita kundze.

„Neniekojietes, ieleja ir apdzīvota,“ sacīja Mufangs.

„Varbūt kādam šis akmens taisni vajadzīgs. Iedomājieties, maestro, ja kāda dāma jūs neganti mocītu ar savu vieglprātību un neuzticību, vai arī jūs nevēlētos akmeni uz galvas?“

„Ja mani mocītu? Nekad! Visu var panest — mocību, ļaunprātību, netaisnību, pazemošanu, nievas un izsmieklu, tikai vienu nē — vienaldzību!“

Ātri pārbaudījis, vai zābaks droši turas plaisā, Leopolds atgāzās un pār plecu pavērās Ardžijā. Viņa stāvoklis pār bezdibeni bija drausmīgs. Dāmas iesēcās un saviebās. Tikai Ardžija raudzījās kā aizsaprņojusies. Granīts nevarētu izskatīties vienaldzīgāks. Šermuļi pārskrēja Leopoldam. Cik slaidi klinšu koras un ģēveles slidēja lejā, kā bultas ro bainās šķirbas un akmens siles šāvās telpas dzelmē, taisni rautin raudamas līdz. Sviedri apbira, acis aiz-

vērās... Drebošiem pirkstiem plaisas taustīdams, Leopolds rausās atpakaļ uz stigu, un vēl ilgi viņam ļodzījās ceļi. Pienāca Kobberspita kundze un čukstēja:

„Muļķa zēn, kam trakojat? Vai nezināt, kā italieši audzina savas meitas? Vai nezināt, kā viņas sarga? Ja virsnieks Sakoni manīs, ka jūs lencat viņa māsu, vai, pasarg' Dievs, esat guvuši kādus panākumus, viņš nerimsies, iekām dzīvu vai mirušu neaiztrieks jūs no N. kūrvietas. Un neaizmirstiet, jūs esat slimis, viņa vesela; ar kādu seju jūs tuvosities, gribēdams apkampties? Arī Mufangs to nesaprot,“ viņa ar rūgtumu norādīja uz pēdējo, kas tagad gāja ar Ardžiju, un acis viņai zibēja dzeltānas kā pūcei.

Gājēju čalas aplusa. Dažus simtus soļu zemāk uz klints terrases baloja kūrvietas kapsēta. Bez sētas, bez kokiem. Nekad Leopolds nebija redzējis pamestākas vietas. Neviens kaps nelikās kopts. Sasalušajos dolomīta gruvekļos virknējās un grupējās kopīnās. Tā tad šurp atbrauca rati, kas naktis rībināja kūrvietas klusās ielās. Šajā pilsētā gan svinēja dzimum un vārda dienas, atbraukšanas un pārbraukšanas, bet nekad bēres. Mirušos pavādīja vienīgi kaprači kā zagļi tumsā. Nāvi neviens nepieminēja skaļi un no kapsētas bēga kā no apsēstas vietas.

Leopolds nokāpa lejā un apsēdās uz kapa akmens. Tas izskatījās pat drusku demonstratīvi. Ceļa biedri nozuda mežā, no kurienes atkal atskanēja čalas un smieklī.

Tā tad viss velti. Pat sveši ļaudis, redzot viņu uz kņraujas malas, uztraucās un bārās, tikai Ardžija lūkojās kā akmenī. Tik slimis taču viņš nebija, ka liktos atbaidošs. Klepo reti. Baktērijas, vispār, ne-

zīgas, krevelainas, gredzenotie pirksti liki un bezformīgi. Kaklasaite, ko tam aizsējusi meita, nošķļebusies pa kreisi, norādot, kuņā kabatā prūsis glabā maku. Gluži jaunā ketoveja neguļ viņa šķībajos milža plecās un nav piemērota ne vietai, ne laikam. Viņš sēž savādi sagumis neparasta veida krēslā un nekad nesaslienās: tā ir mugurkaula tuberkuloze. Prūša tuklā meita sēž blakus un izskatās drīzāk pēc sievas. Milzīgi maisi zem acīm un okera krāsas seja norāda uz grūtu nieņu kaiti. Īsā virslūpa atklāj divus lielus graužēja zobus. Abi prūši zviln krēslos un blenž izplatījumā, nekustīgi kā bronzas zvēri pie kaldeju tempļa durvīm. Tālāk kāda angļu sabiedrība. Centrā varens vīrs, lieliskā frakā, lepnu ērgļa profilu, spara pilns. Vēl aizvakar bobsleja sacīkstē viņš uzvarēja slaveno Pikē, Šveices un pasaules meistaru. Anglis brauca kā traks, gandrīz bez bremzēm; publika šausmās elsa, kad viņš lidoja asajos likumos gar pašu ceļa augšmalu. Tagad viņš dzer viski bez sodas, glāzi pēc glāzes. Viņa seja ir papīra baltumā, āda lupinās kā zvīņas. No milzīgajām nāsīm, kas izplešas gandrīz līdz acīm, divas čūlājošas rētas kā ūsas izlokās uz leju pār vaigiem, pār ausu skrimšļu skrandām savienojas uz grubuļainā galvas kausa, kur nav neviena mata, — ādas tuberkuloze. Bet netrūkst arī staltu augumu, kuņos ilgi jāskatās, lai sameklētu kādas slimības pēdas. Lielie, kalsnie ziemelnieki purina gaišās galvas, nēģeri žilbina baltajiem zobiem un groza milzīgos plecās — viņu tērpu griezumus vienmēr pārspilēti moderns. Asprofilainie sicīlieši drūmi blenž glāzēs un nosēž stundām, nebilduši ne vārda savām dāmām. Lombardiešiem pieļipis kaut kas no austriešu omulības, tie sabiedriski

un jautri. Franči vienmēr smaidoši, lokās un žestikulē. Dienvidamerikāņi — brazīlieši, argentīnieši liekas vēl drusku mežonīgi, iedzēruši kliez, pārkonīgi smejas, plātās. Melnīgsnējie arābi, ēģiptieši turas pulciņos, viņu sejās un smaidos vīd kaut kas naīvs.

Ahā, tur Pecolds frakā, spodri nopomādējies, sēž ar Štukovskas jaunkundzi. Ķiršu krāsas zīdā, tieva, tieva, viņa lokās un gorās uz sava krēsla. Brūnganā seja pastāvīgi raujas sīkās krociņās kā tabakas maciņš, viņa smeļ vienā smiešanā, neatņemot šampanieša kausa no mutes. Brīnums, kur Pecoldam rodas nauda, nodomāja Leopolds, atcerēdamies, kā tas apraudāja savu postu Kobberspitas kundzes vakarā.

Bet kur gan Ardžija? Lunkani italiešu viesmīļi, milzīgām siksprogu matu kodeļām uz pierēm, žonglēdami pudeļu piramidām lokās starp galdiņiem. Lūk, Sakoni galds... Neparasta sabiedrība — gaŗš, izkaltis virsniēks smalkā frakā, ziedu pie krūts; viņam pretim sagumis večuks, smailu, baltu bārdeli — Enriko Macoli no Bōsit'as. Viņa meita melnīgsnēja un melnmataina, milzīgu romiešu degunu, nopietna un majestātiska. Ardžiju Leopolds redz no muguras; gaišzils zīds lāsmo ap viņas pleciem, reizēm nozib pazīstamais profils. Leopolds iekārtojas, lai pa šauro spraugu daudzo galvu starpā arvienu paturētu acīs rudās cirtas.

Pa tam priekšnesumi beigušies. Dejojājas, kas burzmā nebija redzamas, un dziedātāji, kas kņadā nebija dzirdami, aizgājuši. Sākas dejas. Orķestris novietots zāles stūrī uz paaugstinājuma. Mūziķi visi meklē kalnu gaisu un sauli paslēptām vainām. Krievu ēmigranti nosekšķējušām drēbēm, dzeltānām izžul-

gušām sejām gurdi zāgē lociņiem, briļļaini vācieši, gludiem matiem, ideāli sasiētām kaklasaitēm, spēlē precīzi kā mašīnas. Kapelmeistara tautība nenosakāma. Liels, sārts pusmūža vīrs, spēlēdams vijoli, pastaigājās pa estrādi, nokāpa lejā, iznāca plānvidū un jaucās starp galdiņiem. Viņš pauzēja veselās taktis, mainīja tempus, pielika trillerus un pasāžas, reizēm tikai sita takti ar lociņu pa vijoles dibenu; brīnums, kā orķestris viņu nekad nepārprata.

Patlaban spēlē kādu sloufoksu, — monotons, kokains ritms. Neviens neceļas. Te gaisā pavīd smelzde: kapelmeistars raudina un vārdzina savu instrumentu tā, ka taisni sirds sažņaudzas. Zāle apklust... Te uz reizi ar lielisku žestu, smejojot ar visu seju un augumu, viņš rauj tik kaisli un mežonīgi, kā marseljēzu, kā huzāru kaujas maršu — nosēdēt vairs nevar! Pēc mirkļa marša trauksme sabirst sienāžu sijāšanā, ritmi it kā zogas, nedroši un maīgi — kapelmeistars skumji uzsmaida dāmām... aizšūpo ritmus kā sapnī, nobeidz žēli un gurdeni. Liekas, viņš spēlē ne uz vijoles, bet uz visa dejotāju bara.

Leopoldam galdiņa nebija. Viņš klīda no viena stūŗa otrā. Pasēdēja pie Kobberspitas un Mufanga galda, izdzēra glāzi šampanieša ar Pineiro un baronieti, sēdēja bārā ar Goldnūdelu, pirmo reizi nogau-mēdams viski un brīnīdamies par neparasto blakšu garžu, patērzēja ar Pecoldu un viņa dāmu; arī Gvido Sakoni māja, bet Leopolds izlikās neredzam. Ja gadījās vientuļa dāma, viņš uzlūdza un dejoja garlaidamies, bet vairāk stāvēja paslēpies pūli un no-raudzījās dejotājos. Burzmā šad tad pazibēja gaišzila zīda apkļauts stāvs, — pārāk apkļauts, viņš greizsirdīgi nodomāja, vērodams, cik skaidri iezīmē-

jas jaunavas ķermeņa formas. Tagad viņa dejo ar Bonvitu. Muļķis, vai viņš nezina, ka izkurtējušā portīte var katru mirkli sabrukt? Bet viņš saldi smejas un nemitīgi maļ ar mazo mutīti. Ardžija atkal nopietna, smaids reti kā blāzma pārlaižas lūpām. Viņa raugās pāri Bonvita plecam, pūli. Lūk, acis kā divas oglītes iedūras taisni Leopoldā... vēl reiz un vēl reiz, katru reizi, kad viņa apgriežas pilnu angļu valša riņķi... Leopolds iesteidzās bārā un pasūtīja vērmeles. Dievs zina, cik tas grūti! Viņš tomēr neies un nelūgs Ardžiju. Bet tā taču bija viņa, kas nupat nozibēja bāra durvīs, tik nopietna, gandrīz bēdīga... Leopolds izsteidzās, bet viņa bija nozudusi.

Kad dzīras sasniedza lielāko karstumu, atskanēja saucieni: „Ceļu! Ceļu!“ Divi portjē ienesa uz gulkrēsla iesirmu vīru. Pareizais profils — tikai drusku ielikais deguns, augstā, slīpā piere, apaļais zods un noteiktās lūpas ļāva uzminēt grieķi. Ķermeņa augšdaļa bij ietērpta frakā, kājas apsegtas ar rūtainu pledu. Acīmredzot, ilggadīgs slimnieks; viņu gandrīz visi pazina. Atskanēja skaļas gaviles, saucieni „Old boy“, pacēlās glāzes. Mufangs kratīja viņa dzeltāno roku, baroniete Hölheima pasniedza savu kausu. Acīm glāžaini spīdot, grieķis pacēla roku, teica kaut ko par dejas mūzikas brīnišķo iespaidu uz viņu, bet augstā temperatūra darīja runu nesakarīgu. Izdzēris pāris kausu šampanieša, trokšņa apdullināts, atkrita tik nevarīgs, ka bija steigšus jāiznes.

To redzēdams, Sakoni kļuva nemierīgs, rosījās, strīdējās un uztraucās. Pēc brīža visi četri italieši piecēlās un devās mājās. Uzmetis skatu raibajai drūzmai, kas rāvienā bija kļuvusi neinteresanta, arī

Leopolds gāja projām. Milzīgie krēslainie viesnīcas koridori bija divainas dvingas piesātināti. Durvis nedzirdami virājās, zīdi čaukstēja, balsis gulgoja, zibēja cilvēki pidžamās. Pa pusvirus durvīm Leopolds ieskatījās kādā istabā, iztapsētā franču vieglā žanra žurnālu illūstrācijām. Jauns ēģiptietis baltā vestē gulēja augšpēdu pudeļu pilnā gultā; lipīga, zaļgana benediktiņieša straumīte dzirdēja grīdsegu. Aizdurvē strīdējās sievietes. Uz kāpnēm Leopolds gandrīz pakrita pār diviem vācu studentiem; trešo trauku mazgātājas vāca projām.

„Nabaga velniem nebija vakara uzvalku,“ tās smējās. „Lai sadūšotos iet zālē dejoj, tie nolēma izdzert pudeli ķiršu degvīna, tad vēl un vēl vienu. Beidzot saķērušies devās šurp, un te nu viņi ir.“

Šamoā koridoros gan negāja gluži tik strauji, bet aiz kāda stūra bija dzirdama klusa vīrieša rubināšana, ko pārtrauca spīvi sievietes čuksti:

„Ņemiet kāju laukā no durvīm! Ejiet projām, es zvanišu māsai!“

Ardzījal Leopolds gandrīz iekliedzās, pamirušiem locekļiem. Viņš gribēja skriet, nogalināt nelieti, bet karsts lepnums pieklāja viņu sienai. Viņš sajuta paša sirdi sitamies pret mūri. Kā viņš brīdi turpinājās, tad atskanēja apspiesta balss:

„Andrē, kur jūs palikāt?“ Satvērusi Mufangu pie elkoņa, Kobberspita kundze nemanīdama nogāja garām Leopoldam, pieskardamās ar raibā japāņu kimono malu.

*

Dienvidjūras neizmērojamos klajumos kaut kur starp Galapagosa un Paumotu archipelāgiem zeļ ne-

liela sala-vasts, — Jaunā Fiūme. Sakoni tēvs ir tās prezidents. Ļauna lielvalsts sūta pret to savu gaisa floti. Avantūrists Mufangs ir tās admirālis. Trakā steigā fiūmieši rindo savus iznīcinātājus, priekšā admirāja mašina — iznīcinātājs-monstrs. Divpadsmit tūkstoš pieci simti reizes minūtē šaujami ložbeņi iebūvēti resnajā ķermenī, un vēl pa seši katrā plāksnī, bet caur propellera asi raida šāviņu strūklu automātisks dižgabals. Tas ir lidojošs arsenāls, kam pievienots milzu motors un benzīna tanks. Ja majors Rit-hofens krāsoja savu avionu sarkanu, lai šausminātu pretiniekus, admirālis Leopolds līcis pulēt savējo spogulīgu, lai žilbinātu tos.

Viss kārtībā. Kur vadonis? Viņš nāk, akmens mieru trauslajā, elegantā haki formā tērptajā stāvā. Klusā balsī dod pēdējos norādījumus. Nesteigdamies iekāpj mašinā.

„Kontakts?“ jautā motorists.

„Kontakts!“ — Motori ierēcas. Admirālis atskatās: pieci tūkstoši tērauda avionu piedesmit rindās, spārns pie spārna, laistās uzlēcošajā saulē. Krīt dzestra rīta rasa, kā elpa miglodama spodro metallu. Avanti! Uz priekšu! Spārnotā armāda uzvijas mākoņos.

Kauja. Debesu velve dreb un līgojas no motoru auriem, ložbeņu tarkšķiem un eksplozijām; padebešu aizas un kolonādes troksni tūkstoškārt atbalso. Kauzdamas un spindzēdamas, kā spīvi lapseņu un spāņu spieti, mašinas joņo, virpuļo, šaudās, riņķo, guņģo un kūleņo cita ap citu. Pa laikam daža, kā liesmojoša komēta, melnu dūmu asti pamezdamā, nogāžas okeanā. Admirālis Leopolds ir visur. Pa radio komandē spārnotos bataljonus, bet pats sēj nāvi un iz-

nīcību visur, kur parādās. Nāves cilpas, reversmaņi, mucas, grīstes, pikejas seko nepārtrauktā virknē; katra mašīna ir pazudusi, kas nokļūst viņa ložmetēju trajektorijās: blīvā ložu šalts to acumirkli sakapā. Kā dundurs mušu barā, viņš šķaida iznīcinātājus, bet četrplākšņu un divpadsmit motoru bumbvežus dragā dižgabala brizantie un aizdedzinošie šāviņi.

Arī Mufangs nesauž. Viņa admirāļa avions nav sliktāks kā Leopolda, un šodien francūzis cīnās kā zvērs. Bet viņa flote ir sakauta. Sen nogāzts paligs Bonvits; majors Pecolds glābjas izplētnī, bet viņa labā roka sadragāta. Dr. Fogta milzīgais trīsķermeņu bumbvedējs eksplodējis gaisā ar visu křavu; briesmīgā detonācija sadragājusi veselu pūli pavadoņu iznīcinātāju. Mufangs atriebsies vismaz pretinieku admirālim. Eskadru atliekas ielenc resno Leopolda bitī, kas virpuļo un dej kā vilciņš naidnieku murskulī. Izšāvis municiju, viņš iemūk mākoņos, vienīgi Mufangs, virtuōzs pilots, spēj sekot. Juzdams uzvaru drošu, viņš rotaļājas ar neapbruņoto pretinieku. Plāksni pie plākšņa abi avioni drāžas izplatījumā. Naidā un priekā zib Mufanga acenes, nokvēpušā seja viebjas nicīgā maskā. Žēl zēnā! nodomā Leopolds. Šodien viņš cīnījās kā vīrs, bet tāds ir karš — ce la guerre. Pašāvis plaukstu zem sēdekļa, izņem mašīnpistoli — gangsteru „rakstāmmašīnu“. Īss tarkšķis. Mufanga lidmašīna pat nemaina virzienu, kā bulta tā turpina šauties debesu selgā ar admirāļa liki pie stūres.

8.

Otrā rītā pēc balles nozuda Pecolds, palikdams parādā visiem, sākot ar Grandoteļa bāra mikseru,

līdz rūditajam spēlētājam un šuleram Pineiro. Vienīgi Goldnūdels palicis sveikā, priecīgs berzēja rai-
bās roķeles un neapkusdams skaidroja dūsmīgajiem
kreditoriem, kurp devies Pecolds: „Švarcvaldē dzī-
vojis gadiem, no Dāvosas atbrauca šurp, tā tad tur
viņu visi pazīst. Āroza nezina vai nebūs par dārgu
un pārāk tuvu Dāvosai, — viņš brauks uz Austriju,
uz Insbruku.“

Leopolds bija naudas grūtībās. Viņa tēvs, ban-
kas ierēdnis, kas dzīvoja tikai no algas, sen sauca
dēlu mājās. Vajadzēja lētāku istabu. Uz pusi lētāku.
Leopolds izpētīja visu kūrvietu. Apstaigāja lieliskos
septiņstāvu oteļus, kuŗi mudžēja no sulaiņiem, bo-
jiem, istabenēm un pikolo, kuŗu šveicāri cienībā at-
gādināja ģenerāļus, bet pārvaldnieki trestu šefus. Un
parasti šie kalpotāji slimoja, kā viņu kungī, tikai
katrs ārstējās pēc saviem līdzekļiem. Šajos hotelos
bez daudzajiem apartamentiem ar visbrīnīšākākiem
skatiem uz Alpiem bija arī ziemeļu puse, kā bišu
kāre noklāta nelielām kabīnēm, caur kuŗu logiem
neredz neko citu kā noledojušu klinti.

Apmeklēja arī drusku mazākās ēkas — valsts
sanātorijas, kuŗās, kā neparasts kontrasts privātvies-
nīcu vaļībai, valdīja klostera stingriba. Neaptēstie
kalniešu puīši, apalsejainās meičas, gaŗām bizēm pār
pleciem, biezām vilnas zeķēm kājās, savrupos baros,
gāja ēst un pastaigāties pāŗos un pēc zvana. Leo-
polds izpētīja arī mazās viesnīcas un pansijas, kas
sastādīja kūrvietas masu, bet, sezonai esam pilnā
spēkā, lētu istabu nebija. Beidzot nokāpa sādžā, kas
atradās uz neliela platō. Ielās, kuŗas klāja neizbrie-
nami dubļi, bradāja vistas un cūkas, bet ik uz stūŗa
rēģojās plakāts: „Par nosplaušanas sods simts piec-

desmit franku.“ Tiesa, uz pusi mazāk kā kūrvieta daļā, augšā. Gandrīz katrā no pussakritušajām būdām bija viena vai divas nekrāsotas istabeles, kur par dažiem frankiem dienā vilka dzīvību iztērējušies slimnieki. Dziļā apatijā iestiguši, viņi nogulēja mēnešus un gadus, neredzēdami neviena viesā, nelasīdami nevienas rindas, tukšām acīm raudzīdamies netīrā sienā vai salmiem piemētātā pagalmā, klausīdamies kabatas pulksteņa tikšņos un paši savā baigajā elpā. Beidzot, kad metās jau krēsla un sāka gaudot un pūst spalgaiss decembra nakts vējš, uz kailās nogāzes, kas šķīra N. kūrvieta no ciemata, savrup stāvošā viesnīcā viņam piedāvāja gluži labu istabu par puscenu. Aizrunājis to, Leopolds steidzās mājās. Durvīs saskrējās ar Mufangu.

„Kurp tik steidzīgi?“ laipni jautāja čempions.

„Uz citu viesnīcu,“ īgni atrūca Leopolds.

„Šinī laikā? Uz kuŗu tad?“

„La Rose d'Alp.“

„La Rose d'Alp!“ šachists smējās locīdamies.

„Nav ko smiet, istaba par septiņi franki.“

„Dārgais, Skanstiņa kungs, es šo kūrvieta pazīstu kā savu šacha dēli. Vai jūs domājat, es maksātu piecpadsmit franku Šamoā, ja citur būtu lētāk. Tiešām, reiz dažus mēnešus es tur nodzīvoju, bet ne jau lētuma dēļ... Alpu rozes ir katrā kūrvieta. Šī ir slavena. Īpašnieks cietumā par tirgošanos ar narkotiku, „madame“, kas komandē meitenes, esot skaists bernhardīniešu suns... Bet kāpēc jūs nepārejat uz Pecolda istabu, tā nemaksā daudz vairāk?“

Tiešām, Pecolda istaba pašos bēniņos vēl bija brīva, otrā blakus dzīvoja Štukovskas jaunkundze.

Leopolds, izplētis rokas, varēja sasniegt abas sienas, bet, paceļot tās, atspiesties plaukstām griestos. Aiz gultas gala vēl atlikās vieta mazgājamam traukam. Totiesu logs bija — visa dibensiena, gaisa pietika. Ainava — nosūnojusti klints. Bet šeit arvien vēl bija Šamoā. Teikdams Mufangu, Leopolds pārkrāvājās tanī pat vakarā. Noguris atkrita gultā, bet pielēca atkal kājās: bez ceturkšņa deviņi — vēl varēja notvert Ardžiju pie Bōsit'as. Viņš neuzrunās to, pat nerādīsies, bet šovakar nepieciešami viņu redzēt!

Sniega vētra joņoja pār kalniem rūkdama aizās un svilpdama gar šķautnēm. Spuldzes virs promenādes dejoja mežonīgu kankānu, likdamas spocīgi lēkāt koku un stabu ēnām. Sniega šaltis mutuļoja gaisā mirdzēdamas spuldžu zibeņos un acumirkli apbēra baltu ikvienu, kas parādījās uz ielas. Slapstīdamies Leopolds pavadīja Ardžiju līdz Šamoā.

Ceturtais logs otrā stāvā ir viņas. Apstājies tukšās ielas vidū, puteņa vērpešu apšalkts, gaidīja: Tagad viņa uzkāpusi, un iet pa koridoru, veļ durvis, nospiež kontaktu... nu, nu, kur palikusi? Logs uzliesmo! Kāda laime, priekšgars nav aizvilks. Ardžija pienāk pie loga. Sejas pantus nevar skaidri saskatīt, baltais sejas oīvāls, vizošie mati, liekas, izstaro gaismu no sevis, gaismas plūdus, viņas pleci tik trausli... Visbaltākā, vismaigākā, visdaiļākā roka pasaulē viegli noslid gar aizkaru malu, acumirkli tas ir cieti. Grāciōza ēna nozib uz caurspīdīgā auduma, parādība nozūd. Labu brīdi Leopolds raugās logā. Ai, kaut tomēr viņa zinātu, kas šeit stāv, kaut būtu redzējusi...

Salonā Goldnūdels tirgojās ar vīnu. Viņš pasū-

īja to veselām kastēm un pārdeva daudz lētāk kā Dr. Fogts.

Ap pusnakti Leopolds uzkāpa savā baložu būdā. Kāds stindzinošs aukstums! Viņš gulēja pēc ārsta pavēles pie atvērta loga. Mazgājamā blodā ūdens sasalījis pirksta biezumā. Ar nepatiku noraudzījās gultā: trīs briesmīgas minūtes būs jāvērtās pa ledainajiem palāgiem, kamēr tie iesils.

Pēkšņi kalnos nodārdēja pērkonš. Instinktīvi Leopolds aizvēra logu. Aiz sienas kāds smējās un klauvēja. Štukovska jaunkundze. Pārvilcis ķemmi matiem, iegāja pie tās. Patikami silts. Sieviete-vampīrs gulēja sarāvusies zem paīsa pēļa. Milzīgas mirdzošas acis, milzīga spīdoša piere. Viņa smējās iebrūniem zobiem:

„Jūs domājāt, pērkonš? He-he, tās ir lavīnas kalnos. Es arī pagājušo zīemu nesapratu — ik nakti pērkonš. Vai jūs arvien vēl saldējāties pie atvērta loga? Kādas muļķības gan ārsti neizgudro? P-he!“ un ar strauju žestu viņa nometa pēli un pietrūkās sēdus. Leopolds apstulba. Štukovska jaunkundze bija gandrīz kaila — niecīgā mežģīnu kombinējā. Izkaltušajos locekļos skaidri iezīmējās katra skeleta daļa. Ceļi kā bumbas pārspēja resnumā stilbus un noliesējušās ciskas, rokas resnumā. Kaklam drebēja katrs vissīkākais muskulītis, ribu redeles izspiedās zem raksturīgās nobrūnējušās ādas, un tur, kur vajadzēja atrasties maigajiem uzkalniem, nemanīja ne-nieka. Garas rokas, divi pirksti resnas, aizšāvās aiz pakauša, attaukotā sejas āda sakrokojās vaļšķīgā smaidā. Mulsumā un bailēs ko nomurminājis, Leopolds izskrēja no celles. Pecolda istabai līdzī nāca arī mīļākā.

Kādu dienu Šamoā nemiera gars — Kobberspita kundze, sāka apjūsmot ne visai tālo Djablerē ciemu, slēpošanas centru, ar šļūdoni un citiem brīnumiem. Piepeši Sakoni paziņoja, ka šļūdoni neesot nekad redzējis un katrā ziņā došoties uz Djablerē. Uz sava balkona viņš sen vairs negulēja, izskatījās tik vājš un novārdzis, ka visi vienā balsī metās atrunāt. Viņš sadusmojās, sabāra vispirms māsu, kas turot viņu par slimu, un pasludināja, ka brauks, ja ne citādi, tad viens. Beidzot braucēju pulciņš salasījās. Gan Leopolds svinīgi atteicās, bet kad izrādījās, ka Bonvitam jātaupa kāja un Mufangam jāspēlē kādā bridža turnīrā, brauca.

Vairākas stundas žvadzēja un grabēja šaursliežu vilciens, locīdamies dziļas aizas sienā iecirstā ceļā, iemurdēdams tuneļos un dārdēdams pār tiltiem. Sakoni sagura, klanījās, pūta un sēca, bet cietās. Aizas dibenā rēca neaizsalstošais kalnu strauts, kuŗa ūdeņus radīja Djablerē un Oldenhorna sniega lauki. Ciemats bija šo milzeņu ieslēgts tik cieši, ka saule nekad neiespīdēja pieputinātajās ieliņās. Nedaudzās viesnīcas stāvēja tukšas, neseno puteņu vēl nebija pietiekoši, lai apsegtu kalnu šķautnainos sānus. Padzēruši skābu vīnu un nelāga kafiju, atbraucēji izgāja pagalmā. Negantā augstumā saulē vizuļoja šļūdoņa zaļā ledus siena. Visi nopūtās. Sakoni pastaigājās savās čabatās, teica, neesot vērts kāpt, varot redzēt arī no lejas. Pavēlēja iznest gulkrēslu un atlaidās. Pārējie dūšīgi devās ceļā.

Bet jau pēc simts metriem stāvās un aizputinātās tekas apsēdās Štukovska jaunkundze un baroniete Hölheima, kuŗai viena plauša bija pneumatoraksa

saspiesta. Ilgi nezturēja arī citkārt žirgtā Kobberspita kundze. Tas likās Leopoldam savādi. Pēc kilometra palika vienīgi Ardžija, kas neatskatīdamās kāpa pa priekšu, un Leopolds. Nelga, kalps, sulainis, līdējs — viņš sevi bāra, bet elsdams rāpās. Pakrūtē un mugurā viņam dūra, ar katru soli palika baigāk, — kas notiks augšā? Bet nezināms spēks vilktin vilka kalnā. Teka ielocījās milzīgu granīta fragmentu starpā un kļuva pavisam stāva. Leopolds atskatījās. Ciemats, saņucis pavisam mazs, gulēja kā katla dibenā. Dzidrajā kalnu gaisā bija skaidri saredzams katrs sīkums, pat spieķi un kājas Sakoni guļkrēslam. Dāmas, jau nokāpušas lejā, māja sīkām rociņām.

Aiz klinšu blūkiem atvērās plašs apžilbinoši balts lauks, bet šjūdonis nelikās neko daudz tuvāk. Ardžija apstājās.

„Vai, cik vēl tālu! Ā, tas esat jūs!“ sacīja, pamanijusi Leopoldu, kas rāpās beidzamos soļus, rokām pie zemes ķerdamies. Nicinoši pastiepa vārdu „jūs“, lepmi lūkojās pāri kā skudrai, kas kūpojas un elš pie viņas kājām. Leopolds juta, ka viņā kas aug un briest, piepilda miesu un locekļus, plēš krūtis, šalc deniņos. Mirkli aizvēra pat acis.

„Man pietiek,“ skarbi teica Ardžija, brīdi raudzījusies šjūdonī. „Varat iet tālāk,“ un devās atpakaļ.

Leopolds nostājās ceļā. Beigas šā vai tā, nozibēja apziņā. Ardžija pacēla uzacis; smalko, maigo, nesalīdzināmo lūpu kaktiņi noliecās amizētā vīpsnā. Leopolds nosēcās kā apdedzinājies, klupa uz priekšu un aptvēra viņas plecus. Mirkli viņi stāvēja, platām acīm raudzīdamies viens otrā.

„Laidiet! Ejiēt projām!“ viņa pēdīgi iesaucās, ar

negaidītu spēku raudamās. Viņš piespieda to granīta sienai. Viņa atbrīvoja vienu roku un iesita Leopoldam, atspieda galvu pret krūtīm, atgrūda ar sparu, lai skrietu lejā. Taču Leopolds satvēra to ap vidu un nokrita uz ceļiem sniegā. Cīnījās labu brīdi. Ar mokām un beidzamiem spēkiem Leopolds sakrampēja viņas rokas, atlieca galvu, pieklāva elsojošu un karstu muti viņas vaigam, denīņiem, lūpām, kas tik ļauni prata vīpsnāt, bet tagad bija spītā sakniebtas... Piekļāva saindētu slimnieka muti, uzliesmoja smadzenēs... Tvēriens atslāba, Ardžija izrāvās un nozuda aiz klintīm. Leopolds gluži bez spēka nokrita kupenā un grauza ledu. Sirds plosījās, kā zivs tiklā. Elpu kampfjot, katrs sitiens krūtīs atbalsojās ar sausu šņācienu... Kādreiz bija sevi turējis džentlmeni, smalku un lepnu. Pēc brīža pārņēma trulums. Vairāk pazemoties nevarēja. Tagad vienalga. Aiziet no Šamoā vai pat N. kūrvietas. Viņš ir īsts un apcietināts nelietis: sirds dziļumos, atcerēdamies varmācīgos skūpstus, jūta gandarījumu. Dzīļi nicinādams sevi, devās lejā. Ceļi ļodzījās tik stipri, ka bieži bija jāklūp.

Nogājis vairāk par pusceļu, ieraudzīja ļaužu pūli ap Sakoni guļkrēslu. Tie uztraukti svaidīja rokas un skraidīja. Ardžija jau tālu lejā steidzās skriešus. Sāka skriet arī Leopolds.

Sakoni mocījās astmas lēkmē. Stenēdams un gārgdams, atplēsis krūtīs kailas, kārpīdamies nevaldāmā bezgalīgā klepus lēkmē, vēma asiņainas putas. Sievietes izbijušās nezināja, ko iesākt, un raudāja. Arī Leopolds citā reizē nedrīkstētu ķerties slimniekam klāt, bet tagad saņēma klēpī, neticami viegls bija gaļais virsnieks, un ienesa viesnīcā. Siltumā

slimnieks pamazām rimās, sēdēja atspiedis pierī uz ceļiem un kunkstēja izelpodams. Kad pēc pusstundas viņu saģērba, satina kaklauros, kuŗus atdeva visi, un guļkrēslā nesa uz vilcienu, sāka jau smaidīt un čukstēdams vairākas reizes pieminēja „mūsu firmu“.

Ne reizes Leopolds nepalūkojās Ardžijā. Reizēm, slimnieku vāŗot, pirksti neviļus saskārās, Leopolds nodūra galvu vēl dziļāk. Tēlefōnējis uz Šamoā, lai atsūta nesējus uz pietātņi, nosēdās pēdējā vagona vaļējā platformā, kur vilka stindzinošs vējš, un klusēdams vēroja, kā tinās krēsla ap sniegainiem piķiem, zobiem un ragiem, kamēr tie pret melnajām debesīm sāka blāvot kā perlamutrs. Tuneļu caurvējī saldēja vaļējo kaklu, drebināja muguru, bet viņam bija prieks par to: nelietim tā vajadzēja.

Pārbraucis mājās, ieslēdzās istabā un rakstīja:

Mīļā Ardžija!

Redzu Jūsu saŗutumu, lasot ŗo uzrunu, bet man nav citu vāŗdu, jo es mīlu Jūs. Esmu nelietis, man nav nekā sakāms sev par labu. Man nevaldāmi grībējās Jūs noskūpstīt, bet es zināju, cik tas jums nepatikami, lai neteiktu pretīgi. Varbūt Jūs piedotu, ja būtu rikojies mīlas mulsā un apmātībā; bet tā bija arī patmīlība un dusmas, kas Jūs apvainoja. Es lūdsu piedoŗanu. Zinu, tā nav iespējama, bet Jūs esat tik taisna, laba un līdzcietīga, ticēsīt, ka lūdsu to no sirds, ka man sāp, man kauns, dusmas par sevi un — Jūs to nesapratīsīt — ŗēl Jūsu.

No mirkļa, kad rudenī ieraudzīju Jūs vagonā, Jūs un mana dzīve ŗeit sveŗumā, saplūduŗas vienā jēdzienā. Dzīvot N. kūrviētā, dzīvot Šamoā, nozīmēja elpot vienu gaisu ar jums, iznākt no savas is-

tabas — sastapt Jūs. Katrs stūris koridoros, kāpnēs pilns manu domu par Jums, pie katra krēsla un galda salonā esmu drebējis, raudzīdamies Jūsu profilā, matu vižošās cirtās, drānu krokās, mazajās, bālajās rokās, kuŗu glāstus iedomājoties, man vajadzēja aizvērt acis un atbalstīties pret sienu. Es nenovēršu acu no Jums. Katrs brīdis, kad neredzēju Jūs, sagādāja man neatlīdzināmu zaudējumu. Visu, ko vēroju skaistu, gribēju parādīt Jums; visu, ko zināju jauku, vēlējos pastāstīt Jums; bet kad lūkoju to darīt, apžilbu no Jūsu daiļuma, nogrimu Jūsu skatienā, aizklīdu Jūsu lūpu mīligajās liniņās, pazudu bedrītē, kas maīga pulsēja pie Jūsu kakla — mana valoda bija izklaidīga, joki garlaicīgi. Kad runājāt Jūs, es peldējos balss laipnajā plūdumā, reibu un mulsu tās nopietnajā maigumā, — manas atbildes iznāca nevietā un divainas.

Es biju līdz nāvei greizsirdīgs, ienīdu Mufangu, nolādēju Bonvitu, neieredzēju pat Goldnūdelu un Dr. Fogtu. Es dievināju Jūs, apskaudu un, — žēloju. Kad pirmo reizi Jūs pavadīju no mūzikas stundas uz Šamoā, Jūs nesacījāt „sveiki“, bet „uz redzēšanos“, Jūsu rokas spiediens bija mirkli ilgāks. Vēl ilgi sajutu Jūsu smaržas uz savas rokas un apguldamies noliku delnu zem vaiga. Tovakar Jūs likāties man nedroša meitene, pamesta svešos ļaudīs, bez drauga un sarga, man bija žēl, ka Jūsu jaunībai un daiļumam jāsmok šajā kropļu un slimību pilsētā. Otro reizi Ziemassvētku ballē. Jau nedēļas nebiju ar Jums runājis, vēlējos aizmirst un dusmojos. Jūs parādījāties bāra durvīs, bez pavadoņa. Jūs bijāt vientuļa, es redzēju to no Jūsu acīm un smaida. Es būtu atdevis savu laimi, kuŗas man nebija, lai Jūs

iepriecinātu kaut mirkli. Un man žēl Jūsu arī tagad, apvainotas un sarūgtinātas.

Esmu kļuvis riebigš Jums un sev. Nekad vairs negaidīšu pie Bōsit'as, nepavadišu pa promenādi, nepiesēdišos salonā, nepieskaršos, lai dejotu. Cik briesmīgi atcerēties visos sīkumos Jūsu tērpus, kurpītes, smaržas, raksturīgos žestus, vīpsnas, žiglos skatienus, visu, visu, kas sastāda Jūsu tēlu, un zināt, cik Jūs man tālā!

Piezvanījis māšai, nodeva vēstuli aiznest Ardžijai, likās gultā un aizmīga tūlit.

10.

Rītā, brokastu ienesusi, māša sacīja, ka Gvido Sakoni lūdzot Leopoldu pie sevis. Bailes un uztraukumi, kauns un bēdas bija ciesti gana, viņš gāja, brīnīdamies par savu mieru. Pirmais, ko ieraudzīja Sakoni istabā, bija Ardžijas siluets uz loga fona. Gvido saknupis čurnēja gultā, pārlicies klēpī saņemtam spilvenam. Uz naktsгалдиņa stāvēja ligavas fotogrāfija un vaļēja odekolona pudelīte.

„Ā, Skanstiņa kungs!“ viņš piepūlēdamies čukstēja un smaidīja, bet tikai ar lūpām; citkārtējā jautrība nevidēja izžulgušajā sejā. „Ardžija stāstīja, jūs esot gādājuši par mani. Paldies! Tas bija gan grūti. Jutu labajā pusē kas saraujas, sāk trūkt elpas. Tagad jau labi... bet ja tas notiek bieži, jādzīvo vienas bailēs.“

Te viņa acis ieplētās, gaudenais ķermenis sastringa, izlauzās mežonīgs gārziens.

„Nemšu nazi, duršu te un te,“ viņš sita pie krūtīm, „izgriezīšu tās plaušas, nevajaga!“ Tad atguvās un pasmaidīja: „No rītiem man drusku trūkst elpas.“

Ārsts saka, pāriešot. Es nevaru naktis gulēt — dur mugurā, tas esot no krimšķināšanās, piepūloties muguras muskuļi. Nupat man māsa iešļircināja... palūkojieties uz loga ampullās... Nezinu, vai nevajadzētu vēl? Nu mani drīzi apciemots ligava, tik ilgi neesmu saņēmis ziņu!.. Bet plaušās man kaut kas esot — atliekas no karšona. Toreiz pie Fiūmes maršējām veselu nakti gar Adriju lietū un vētrā...“ Viņš sāka klanīties un snaust. Leopolds klusu kāpās atpakaļ. Ardžija pienāca viņam gluži klāt un skatījās sejā:

„Te ir jūsu vēstule,“ viņa čukstēja, „es izlasīju. Jūs varējāt to pateikt.“ Viņa pieglauda rudo galvu Leopolda plecam.

„Jūs neklausītos, ja es runātu.“

„Klausītos!“

Drebošiem pirkstiem pieskārās viņas elkoņiem, pleciem, nogluda matus, pēc tam viņi skūpstījās. Klusumu mēroja Sakoni čaukstošā elpa. Viņš ievaidējās un sakustējās. Leopolds klusu izslidēja pa durvīm.

Nebija pārsteigts, bet satriekts un iztrūcies līdz sirds dziļumiem. Cik briesmīgi bija mīlēt Ardžiju, greizsirdīgi vērot katru viņas soli un mocīties, redzot viņas vīpsnas, bet daudzkārt briesmīgāks bija viņas maigums un padevīgā uzticība. Ko lai viņš iesāk slīms, nabags svešnieks ar skaistas, bagātas un veselas meitenes mīlu? Neatlaidīgi cīnījies, vilis, beidzot pievilis. Līdz šim cieta viens, tagad cietis abi, un viņš atbildēs par katru Ardžijas nopūtu un asaru. Bet tumšs, neapslāpējams prieks virda viņā, tas pats vakardienas varmācīgo skūpstu prieks. Tiešām, viņš domāja un nicināja sevi, cik veikli sacerēju šo vēs-

tuli, ieliku īstas jūtas un patiesu smeldzi... Un tagad, lūk, uzvarētājs, Jaunās Fiūmes atsvabinātājs, Mufanga satricējs, triumfa gājienā kāpj pa prezidenta Sakoni palasta gaišajā marmora kāpnēm, apklātām purpura segu. Sudraba fanfāres pasludina viņa ierašanos, standartu plivo, salves rīb, zeltā un atlasā viz republikas gvardes špaliers, godam sveicot nolaistās zobeni; grezni ģenerāļi un mirdzoši maršāļi atdod godu, maršs un urjāvas viņu slavina, meitenes kaisa ziedus zem kājām. Kāds kontrasts ar spīdošo baru — vienkāršs kaujas mundieris sedz viņa trauslo stāvu, neviena ordeņa; bālajā pierē vēl sārta rievā, ko iespiedusi lidoņa kaska. Sejā ne prieka, ne gaviļu — liels akmens miers. Viņš mājklusēt.

„Draugi, ne man pienākas šis gods. To lai saņem tie, kas guļ Dienvidjūras dzelmē,“ viņš pagriežas pret okeanu, kas veļ alvas viļņus pār nogrimušajām flotēm.

„Visi cīnījāmies vienādi, tikai mums bija vairāk laimes.“ Prezidents un ministri spiež viņam roku... Visu laiku viņš jūt Ardžijas nopietno skatienu. Ardžija mīl viņu. Tikai viņas dēļ ir svešumā, viņas dēļ cīnās, pārvar nāves bailes un nav nekā, ko viņš nedarītu šī maigā un nopietnā skatienu dēļ...

Uzkāpis savā istabā, iekrita gultā un plēsa matu. Atbildība pārlietu nospieda. — Vispirms jāzina, kas esmu, kas notiek ar mani, viņš vaidēja; esmu bijis tik nolaidīgs, apmeklēju tikai vienu pašu ārstu, varbūt esmu jau vesels, pastāvīgais nogurums — izlaišanās un slinkums, temperatūra no uztraukumiem, klepus aiz paraduma; varbūt sen jau varu strādāt; ieņemšu N. kūrvieta kādu vietu, kā visi tie slimie un

pusslimie ierēdņi, — viss nokārtosies. Neviena cilvēka, kam pajautāt padomu. Viņš atcerējās Mufangu. Reiz jau palīdzēja šis slimošanas mākslinieks. Patiesībā lāga virs.

Čempions vēl gulēja gultā rakstīdams. Ilgus gadus pavadījis gulkrēslā, varēja lasīt un rakstīt tikai guļus. Ieraudzījis viesi, satrūkās un steidza paslēpt viesnīcas lēšu žūksni un tīru aploksnī, adresētu kādam Mufanga kungam. Leopolds atcerējās Goldnūdela stāstu, ka čempiona tēvs bagāts franču būvuzņēmējs, līdzakcionārs N. kūrvietas lielajos oteļos. sargādams dēlu no neceļiem, dodot tikai visnepieciešamāko, pieprasīdams kvītētas lēses. Uz lielā galda bija kaudzē samesīti tuāletes piederumi, rakstāmlietas, grāmatas, termometru un spļaujama trauku kolekcija un kaudzēm aprakstītas lapas. Francūzis ie-grūda šacha dēli galda nekārtībā, nogrūzdams daudz ko zemē, un sāka demonstrēt kādu stāvokli — viņš patlaban sacerēja grāmatu par torņu galotnēm. Turpinādams paskaidrojums, izkāpa no gultas, norīvēja tukli sārtās un spalvainās miesas ar kampara spirtu un sāka ģērbties. Kreklu izvilka no skapja, kuŗu atdarot, izgāzās milzīga kaudze saburzītas veļas, bikses izritināja no svīteru mudžekļa uz plaukta, bet apkakli un zeķes sameklēja laikrakstu blāķi pagaldē. Pēdīgi notupās kaktā pie zābaku un kurpju piramīdas, lai izmeklētu pāri. Leopolds izstāstīja savas klizmas, sa-protams, nepieminēdams Ardžiju.

„Vai zināt ko, mon cher,“ viņš sacīja, ar spēku raudzīdams ietriekt kājas kurpēs, lai nebūtu jāat-raisa auklas. „Aizejiet pie profesora Lazāra Grandoteli. Lazāram ir plašākās laborātorijas, labākie Rentgena aparāti, un pats krietnākais ārsts, hm, akciju sa-

biedrību dienestā... Sakait viņam, ka es, Andrē Mufangs, jūs sūtu. Viņš mani pazīst.“

11.

Leopolds nebija nosēdējis Grandoteļa uzgaidāmajā zālē ne pusstundu, kad durvis nedzirdami parādījās slavenais profesors Lazārs, jauneklīgi slaidis un elegants, baltā ķītelī. Uz tievā, skaistu kaklasaiti greznotā kakla balstījās galva, līdzīga bumbierim, ar smailo galu uz leju. Šaura pergamentīga smalkvaibstaina seja, nobeidzamās smailā smakrā, gluži pazuda zem varenās pieres, kas strauji velvējās, sākot no zildzislainiem deniņiem, izliecās virs acīm kā vāks un pārgāja lēzenā paurī, pār kuŗa pliko vidu bija pārsukātas pelēkas šķipsnas. Biezas, divējādi slīpētas acenes uzmeta Leopoldam vērojošu mirkli... „Lūdzu!“ Pietika šī vienīgā vārda un viegla žesta, lai izpaustos apburošā, tikai frančiem piemītošā laipnība. Ar labpatiku Leopolds sekoja makassara paneļiem apšūtā greznā kabinetā, ieslīga dziļā ādas klubkrēslā pie ziediem pušķota ārsta rakstāmgalda, kuŗa aizmugurē līdz griestiem pacēlās zeltā izrakstītiem sējumiem piekŗauti skapji.

Iztaujājis pacientu, profesors devās laborātorijās, kur bija savākts viss, ko radijusi zinātne un tehnika cīņai ar Roberta Kocha baktēriju, oteju dejasgrīdām un vīnpagrabiem. Spodri baltās telpās laistījās misiņš, niķelis, alumīnijs, vaŗš un emaļa. Gumijas cauruļu girdandes nokarājās no griestiem, pievadīdamas gāzi un ūdeni komplicētiem aparātiem. Visapkārt telpām atradās krāsainām pudelēm, baloniem, kolbām, retortēm, mēģinājumu stobriņiem, vācelēm, kārbām un cibām apkŗauti plaukti. Vitrīnās mirdzēja

katras plaušu slimnieku biedēklis — pneumatoraksa aparāts — ar divām, rozā lizola šķīdumu pildītām, u-veidīgām caurulēm, savienotām ar gumijas šļūtenēm. Pie sienas balstījās tērauda skābekļa baloni caurules galā smailu, cauru adatu, sērskābes resnumā. pirmajiem gāzējumiem. Māsa patlaban iestiprināja lēnāca paveca, puskaits slimnieks, ļengani nokārušos ādu, mulsu izteiksmi. Asistents veikli viņu noguldīja augšpēdus uz lāvas, aizlika vienu roku aiz pakauša, pavēla uz sāna. Māsa norīvēja slimnieka sānu ar spirtu. Mirkli tēmējis, asistents veikli iecirta adatu centimetrus četrus, piecus dziļi starp slimnieka ribām. Tas saviebās, pameta ar kāju un norasināja sviedrus no grumbotās pieres.

„Elpojiet!“ teica ārsts, paceldams vienu no u-veidīgajām caurulēm, kas ar šķidruma svaru spieda gaisu slimnieka krūšu būri.

Leopoldu veda tālāk gar kalnu saules telpām, kur virs neskaitāmām lāvām, sienās iestiprinātos posmainos kātos, milzīgiem reflektoriem apgādātas, karājās ultravioleto staru spuldzes, melnbriļainie, brūni nocepušies vājnieki, kas vārtījās pa lāvām, likās kā inkubātorā mākslīgi izperētu homunkulu audzē. Citā telpā rindās stāvēja divainas gultas elektrizēšanai, pārsegtas savādām apgāztām muldām, kas atstāja brīvas tikai slimnieku skūtās un bārdainās galvas; tās dzeltēnajā gaismā izskatījās kā no gilotīnes saņemtas. Kādu tuklu, kaparsarkanu nodegušu pusaudzi patlaban nesa turp. Bezformīgās, paralizētās kājas atgādināja šaurus, ar vilnu piebāztus ādas maissus. Tām nebija nevienas muskuļu vai stiegru iezīmētas rievas; pat vietas, kur parasti izspiežas kauli, bija ar vienmērīgu tauku kārtu aplātas. Beidzot

Leopolds nonāca Rentgena kabinetā. Krēslainā zālē spokaini rēgojās vesels mežs komplicētu žuburainu mašīnu. Akumulātori, reostāti, indukcijas aparāti, dīvainas formas pūšļaini stikla stobri un caurules, gan balstījās gar sienām, gan nokarājās no griestiem. Profesors lika Leopoldam kāpt uz porcelāna izolātoriem atbalstītas platformas, sēsties uz velosipēdam līdzīga daikta; asistenti goddevīgā steigā ietērpa savu šefu varenā ādas un brezenta skotelē, gumijas cimdos milzīgiem atlokiem, ap plato pieri aplika aizsarga acenes. Kāds vīrs pie marmora dēja ar manometriem ieslēdza strāvu. Istabā palika tumšs, tad atausa pretīga un baiga asiņaina krēsla, mežonīgi iegaidojās aparāti. Lilienfelda un Kūlidža caurulēs sprēgādami sāka deļot zili un violeti zibeņi, izplatījās skarbi svaigā ozona smarža. Profesors, dīvainajā tērpā atgādinādams viduslaiku alķīmiķi vai māgu, kā garus piesaukdams, izmeta tievās rokas gaisā, blokiem nograbot norāva matstikla ekrānu un piespieda to ledainu Leopolda krūtīm.

„Elpojiet, klepojiet, paceliet rokas,“ viņš komandēja, pārklegdams mašīnu troksni, vērodams ribaino ēnu uz stikla. Asistenti nolaida aiz Leopolda muguras filmkaseti; daži atkal iesvieda rokas griestu tumsā, norāva lielu ķeburainu daiktu, sakloķēja, sarkšķināja to, lika atkal zibsnīt caurulēm — izdarīdami uzņēmumu.

Kad Leopolds gluži apdullināts iegrīma klusā kabineta klubkrēslā, vienīgais, ko izlobīja no profesora svešvārdainās runas, bija — nekas pārāk bīstams, jāturpina dzīve kalnu gaisā un nekur citur kā N. kūrīvetā. Ar izmeklētu laipnību profesors sniedza roku.

„Pateicos par padomiem,“ sacīja Leopolds,

„Andrē Mufanga kungs lika Jūs sveicināt, gandrīz piemirsu jums pateikt.“

„Ā, tad jūs esat tas pacients, par kuŗu viņš man zvanīja! Žēl, ka neteicāt to ātrāk. Hm,“ viņš brīdi blenza Leopoldā caur aceņu virsējo slīpējumu. „Tad klausaities. Mēs, ārsti, taupām slimnieku nervus un nesakām tiem kailu patiesību acīs. Bet ja Mufanga kungs, kuŗa tēva rokās atrodas trešā daļa N. kūrvieta dižoteļu akciju, to vēlas, darišu izņēmumu. Ja nevarat apmesties kalnos uz dzīvi, vai vismaz palikt manā uzraudzībā trīs gadus, nu varbūt divus ar pusi, tad brauciet tūlīt atpakaļ uz dzimteni. Ārstējieties klimatā, kādā saslimāt, bēdziet no slimnieku bara ar viņu karātavu jautriību un alkām grābt no dzīves, ko vēl var pagūt. Ārstējieties viens, kļūstiet gauss, kļūstiet pesimists, pārdomājiet dzīves niecību, turiet savu stāvokli drīzāk jaunāku nekā labāku; optimisti sadedzina sevi, dzīves priecīgie iet bojā. Ja es to sacītu visiem, mūsu oteļi paliktu tukši. Brauciet jau šovakar! Laimīgu ceļu!“

12.

Veltīga Jaunās Fiūmes varonība. Tumšo varu spēki neizsmelami. Jauni bumbvežu spieti aptumšo sauli. Kas var, steidz atstāt salu. To ielenc milzu konservu bundžas — drednauti un pārdrednauti. Debesis piekvēpst antracīta un naftas dūmiem, grabēdami grozās kaujas torņi, neskaitāmu lielpabalu resnie stobri splauj uguni, izvemj tēraudu. Pēc katras salves kuģi pietupstas viņšos! Divdesmit metru dziļumā uzaļ un apgrīž kādreiz laimīgās salas zemi un sajauc to ar čugunu un dzelzi. Brīdi virs gruvešu laukiem vēl riņķo tērauda maitu putni, tad no-

zūd arī tie. Darbs veikts. — Kur plētās eikaliptu meži, tagad tuksnesis un šāviņu bedres; kur kūpēja pilsētas un ostas, krāšmatas un lūžņu kaudzes, pārklātas dzeltānzaļu iperita un luizita rasu. Lūk, uz šī pakalna, kas atvēris savas smilšakmeņa un merģeļa iekšas, stāvēja prezidenta pils. Apakšā, kur vēl redzami daži pārogļoti stumbri, šalkoja araukāriju aleja. Vakaros kāds admirālis bieži staigāja pa to, un lūkojās prezidenta logos, un reiz, kad prezidenta meita bija aizmirsusi nolaist priekškaru, redzēja, kā rotaļājās gaisma viņas matos... Kur tagad Ardžija, kur prezidents? Admirālis sen vairs nav admirālis, viņš ir nabags un nelaimīgs vīrs, kam dvēsele tikpat slima kā miesa. Kaut kur ziemeļu puslodē ir mājas, kurb atgriezīsies. Ne greznas jachtas, ne mirdzoša aviona, pat ne dresēta dromedāra vairs nav viņa rīcībā; viņš brauks kā klāja pasažieris ar vecu ogļu kuģi, kas retumis pietur pie tuksneša Dienvidjūrā. Patiesībā, vienalga, ja šī rūsas kaste arī nogrimtu pirmajā vētrā.

Noguris no bēdām, Leopolds atgriezās Šamoā. Krēslainie koridori likās kā piepelējušas, miasmu pilnas alas. Smagu soli gāja gar Sakoni istabu. Ardžija nedzirdami pavēra durvis.

„Es pazinu jūs pēc gaitas,“ viņa sacīja un smaidīja. Karsts maiguma un žēlabu vilnis pārņēma Leopoldu. Asaras rīdams, viņš noliecās skūpstīt maigos pirkstiņus. Viņi uzkāpa Leopolda istabā un apsēdās gultā, jo citur nebija kur sēdēt.

„Šovakar atbrauks tēvs. Dr. Fogts domā, ka Gvido ir ļaunāk nekā... liekas, un telegrafēja uz Triestu.“

Viņa nepaliks viena, kad aizbraukšu, domāja Leopolds un satrūkās — Ardžija ieklepojās.

„No kuŗa laika tu klepo?“ jautāja drebēdams.

„Nieks. Saaukstējos ballē vai kur agrāk.“

Bet Leopoldu nevarēja pievilt. Viņš pazina visas klepus nianses. Trekno, brašo klepu, kāds apsaldētam veselīgam cilvēkam; ieilguša bronchita sunisko riešanu; ilggadīga sirdzēja piekusušo klepošanu; mirēja vārģo, izmisušo krekstēšanu; sauso, aso nebeidzamo kāsu, kas kairina rikli un liek slimniekam krist uz mutē gultā un raudāt no izmisuma un dusmām; baigo, īso noklepošanos, kas viegli izveļ bacillaino mitruma pikuci; pēkšņo dziļo klepu, kas liek plūst baiļu sviedriem, piesviež vājnieku sēdus un liek aizspiest asiņainās lūpas; viņš pazina arī slimnieka iesācēja uzmanīģo kāsu, ko mēģina noklusināt, lai mānītu sevi un citus.

Piekļāvis ausi Ardžijas krūtīm, viņš sastinga vēl cerībā saklausīt nekaitīģā bronchita smilkstēšanu; krūtīs tikģo dzirdami sprakstēja, it kā matu šķipsnu berzētu starp pirkstiem. Pārāk pazīstama skaņa!

Dīvainas jūtas zibenīgi mainījās Leopoldā. Skaudrs želums, līdzcietība, ļauns apmierinājums, ko velti pūlējās apspiest: nu viņi vienādi, viņš nav vairs spītālīģais, saindētām lūpām. Un pirmo reizi skūpstijās, nejudzamijs kā noziedznieks. Viņu maiģumā bija kas baigs un glāstos izmisums. Viņi šķīrās tikai tad, kad dzirdēja māsu saucam un meklēģam Ardģiju. Sakoni tēvs bija atbraucis.

Ar nakts vilcienu jāaizbrauc! Ko līdzētu novilcināt vēl pāris nedēģas, varbūt mēnesi. Ardģija pierastu pie viņa, šķirties būtu vēl ģrūtāk. Nabaga Gvido gals tuvu. Ai, kaut Ardģija nepaliktu šeit, šajā

slimību perēkli! Nebūdama dzīves dedzinātāja, dzimtenē kļūtu vesela. Vēl taču sākums. Ja viņa slēpa slimību brālim, slēps vismaz kādu laiku arī tēvam, lai neapbēdinātu to vēl vairāk. Bet kā gan viņam agrāk neradās aizdomas. Vai Ardžija nekļuva arvien smalkāka, trauslāka, vai viņas acis nepalika arvien lielākas, kā apgrotākas, sejiņa baltāka un bālāka? Ai, kā lai viņu atstāj, kā lai atstāj? Skumdams un bēdādamies, Leopolds sakrāvāja lietas, tad pieklauvēja Dr. Fogtam.

Nočīkstēja gulta, atskanēja klepus, durvis pavērās, atklājot doktoru gaŗā naktskreklā un micē. Reizēm sagrābts no pēkšņām rūpēm par veselību, viņš devās gulēt jo agri.

„Es nakti aizbraucu.“

„Kā?! Tas jāpiesaka astoņas dienas iepriekš. Vēl vakar es atraidīju pretendentu uz jūsu istabu, kādu ārstu no Desavas...“ Bet, palūkojies Leopolda sejā, aprāvās un ātri uzrakstīja lēsi. „Kas būs ar tām astoņām dienām,“ viņš iejautājās, bet, nenogaidījis atbildi, pierakstīja tikai nākošās dienas brokastis, kuŗas Leopolds nevarēja apēst.

Norēķinājušies paspieda rokas.

Leopolds iegāja salonā, lai palūkotos vēl vietu, kur tik daudz cīnījies un cerējis. Kobberspita kundze ar Mufangu sēdēja pie kamīna.

„Nu?“ zīmīgi jautāja čempions. Leopolds klusi iesvīlpās un slaidi parādīja uz durvīm — projām. Kobberspita kundze piedūrās viņa elkonim.

„Man Mufangs stāstīja... jūs vēl neesat beiguši ārstēties... ja jums acumirkli grūtības, varbūt es varētu sagādāt aizņēmumu...“

Aizkustināts Leopolds noskūpstīja viņai roku, ma-

nikīra paraugu; vai arī tā nelikās vaskaināka, caurspīdīgāka kā rudenī?

Atgriezies istabā, atrada Ardžiju priekšā. Viņa mēmi norādīja uz somām. Leopoldam acis pieplūda asarām, gluži bez spēka viņš noslika uz gultas.

*

Klusēdami viņi izgāja caur miglā tito tumšo sanātoriju rindām, līdz klintī iecirstai stacijai, blāvu, miglas palielinātu spuldžu apgaismotai. Klusēdami staigāja pa tukšo peronu. Melnajā tunelī virs stacijas parādījās klusu slīdošā zobratu vilciena acis. Leopolds gribēja ko teikt, bet piesmaka balss. Viņi skūpstījās tik cieši, ka juta cietos zobus. Leopolds atrāvās tik grūti, it kā rautu sevi pušu. Lūpā iekodusi, Ardžija paskrēja dažus soļus vilcienam līdz. Piespiedis pieri stiklam, bezgala izmisis, Leopolds piepūlēja atmiņu, lai atsauktu, paildzinātu pēdējos mirkļus, līdz ieslīdējis zaļā ielejā, vilciens apstājās pie Simplona — Lozannas elektriskā dzelzceļa rīta saulē mirdzošajām sliedēm.

M A E S T R O

1.

Nejaunojieties, ka sākdamš šo stāstu par lielu un varenu mākslinieku, ar kuŗu man bija laime dažas nedēļas dzīvot zem viena jumta, apgrūtinu jūs, stādīdamš priekšā arī savu niecīgo personu. Mans vārds ir Vilibalds Vērdiņš; esmu simtprocentīgs bārenis un XIII katēgorijas ierēdnis policijas iecirknī. Man ir viens nelabojams trūkums, kas lielā mērā sarūgtina manu dzīvi: esmu visai maza auguma. Būdams pie tam vēl visai kautrīgas dabas, nespēju spēlēt sabiedrībā citas lomas, izņemot komis-kās, un tādēļ pēc mana tēva, romāņu valodu do-centa, nāves pamazām saira visi mani sakari un saites ar ļaudīm. Lai aizpildītu brīvo laiku, sāku no-darboties ar mākslām kā diletants. Spēlēt vijoli, šo maigāko, intimāko instrumentu, mani pirksti izrādī-

jās par neveikliem un ausis par nejutīgām; sarindot
daiļus vārdus un salīdzinājumus skanīgos pantos arī
nespēju, jo dzejas iedvesmes avots ir mīla. Bet es
varēju gleznot, attēlot priekšmetus, kādi tie bija vai
kādiem tiem vajadzētu būt.

Vienu dienu, meklēdams dzīvokli, es ar „Jaunā-
kām Ziņām“ rokā klīdu pa pilsētu, aplūkodams ista-
bas, ko piedāvāja solidiem kungiem. Desmito vai
vienpadsmito reizi uzkāpis augstā stāvā, ieraudzīju
lielu spilgtu un raibu izkārtņi:

MĀKSLAS GLEZNOTĀJS

SAMUĒLIS SAMS.

Izlasot šo vārdu, kas mākslinieku aprindās bija
pazīstams ar angļiski saīsinātu priekšvārdu: Sams
Sams, mana sirds uztraukumā noraustījās. Šis vīrs,
kā stāstīja, bija uzvarējis Franciju, nē, Eiropu, pa-
sauli. Viņa gleznām piešķirta grand prix. Viens
viņa zīmējums greznojot pat Luksemburgas mūzeja
sienas. Viņš esot Parīzes neatkarīgo salonā gaidīts
viesis. Ārzemju prese tam skandinot peānus, kā tas
arī skaidri bija lasāms ārzemju avižu izvilumos, kas
diezgan bieži parādījās mūsu laikrakstos. Un kaut
arī dažkārt es dzirdēju šo meistarū nopeļam, tas ru-
nāja tam vienīgi par labu — lielas lietas allaž rada
kņadu ap sevi. Vienīgā patiesā nopeļšana ir noklu-
sēšana. Par istabu šajā dzīvoklī es maksātu trīs ce-
turtdaļas no savas algas, kaut arī man būtu jāpār-
tiek no tupeņiem un ūdens. Dzīvot liela mākslinieka
atspirdzinošā ēnā, burvja laborātorijā, mūzu mītnē,
templī, kur kuŗas svētā uguns, kuŗā pats augstā-
kais priesteris lej eļļu un mires! Vai tas nebija manu
sapņu sapnis? Dziļi ievilcis elpu, es nospiedu zvanu.

„Iekšā! Iekšā!“ viens nejaukā balsī blāva dzīvoklī. Apjucis un pamanījis, ka durvis stāv neaizslēgtas, es izgāju pa terpentīna un linu eļļas izgarojumiem piesātinātu koridoru un nokļuvu istabā, kas bija tik piesmēķēta un karsta, ka manas acenes nosvīda, un ar aizmiglotu skatu es paliku uz sliekšņa stāvam. Nedzirdēdams neviena mani uzrunājam, noņēmu acenes, noslaucīju tās mutautā un atkal uzliku. No dūmu plīvura pamazām iznira kails, spīdošs galvas kauss, kas pārgāja varenā pierē ar ļoti reljefiem izaugumiem virs acīm, kuņus vēl pastiprināja izspūrušās uzacis. Apaļās acis, ar bieziem sarkaniem plakstiņiem bija piemiegtas, platnāsainais tupeņa deguns likās sejai kā sviešus piesviests, gaļīgās lūpas tikoja savilkties nicīgā smīnā. Stūrainais zods un platie vaigi bija apauguši retiem, bet rupjiem sarkaniem rugājiem. Apkaklīte, satinusies pīnē ar kakla saiti, atklāja resnu, rievainu, plecos ierautu kaklu. Stērķelētā krūts, izlidusi no pusaizpogātās vestes, atsegdama tuklas spalvainas krūtis, bija vidū pārlauzta un bagātīgi aplieta ar kafiju. Mugurā šim lielajam, druknajam vīram, kas likās esam labākos spēka gados, bija gluži jauns, bet gaužam novīlāts un notaukots spilgtrūtais uzvalks. Resnās un spalvainās rokas, kas gluži piepildīja piedurknes, viņš turēja mazliet atceltas no ķermeņa kā atlēts. Isās kājas un brangie gurni, likās, tikai ar mokām bija iespīlēti biksēs, kuņu šuves ikbrīdi draudēja pārplīst. Arī biksēm tikai reta poga bija aizpogāta. Kājas tam greznoja nobružātas kurpes bez auklām, kuņu vietā ap nobrukušām zeķēm vijās gaļi, balti saišķi. Viss šī vīra stāvs izteica svinīgu un pašapzinīgu varenību. Es pazinu: tas bija Sams Sams, vīrs ar stichisko ģe-

niju un kūsājošo vitālo enerģiju, goijiski pirmatnīga personība.

Blakus Samam stāvēja pilnīgs pretstats — mazs, šaurs, izkaltis vīriņš, zaļpelēku grumbainu seju, kā cepts ābols, ūdeņainām, nevainīgām acīm, ar paze-mīgu smaidu uz bālām, plānām lūpām, pār pliko galv-vidu rūpīgi pārsukātām matu šķipsnām. Viņa kau-lainos plecus un iekritušās krūtis sedza pārāk plats un garš, bet tīrs un kārtīgs uzvalks, drusku sakņo-kojies uz skauستا. Nesamērīgi liela, bet balta ap-kaklīte ietvēra garu, dzislainu kaklu. Vājās rokas kā pātagas karājās gar sāniem. Bikšu kuplajā kņo-kojumā acis velti meklēja līnijas, kas iezīmētu kā-jas. Arī šo vīru es pazinu, biju daudz par viņu dzir-dējis: tas bija Ferdinands Šnorīņš, Sama palīgs.

Abi šie vīri, atgādinādami vērsi un drēbju paka-ramo, blenza manī, stāvēdami ar kejam rokās pie veca, izļodzīta kegeļu biljarda galda, kuņa izbalējušo un notaukoto tūku no vienas vietas klāja raksturīgie taisnleņķa iepļēsumi, gan salāpīti, gan pamesti. Klu-sums ilga labu brīdi. Baidīdamies, ka uzbudinājumā nejaudāšu nekā svarīga pateikt, cietu klusu.

„Ahā, jūs pēc dzīvokļa, cik dosit?!“ pēkšņi ie-saucās Sams sulīgā, šļakstošā balsī, it kā tam zem mēles būtu ķilķens. (Siekalas aprasināja man seju, lai gan galds galeniski stāvēja starp mums.) Brīdi uztraukumā velti plātījies muti, es ar mokām izdvesu: „Cik jūs gribat“.

„Trīsdesmit latu,“ teica Sams.

„Četrdesmit!“ Kā komanda atskanēja skaļa val-donīga balss: atsprāgušās sānu durvis stāvēja varena dāma, augumā ne mazāka par Samu, ar pilnīgu,

gludu, sārti baltu seju, īsi apgrieztiem melniem matiem.

„Jā,“ es atteicu. „Jā, jā, labprāt.“

„Vai istabu jau redzējāt?“ viņa atkal komandēja.

„Jā, nē, es neko, nevajaga,“ es sabijies nostostījos.

„Te tā ir,“ teica dāma, ar spēcīgu roku atgrūz-dama šauras nepamanītas durvteles, kas atklāja šauru un gašu telpu ar saplōsitām un nosmulētām tapētēm. Stūrī bija rāmis gulēšanai, mazgājamais galds, krēsli... Es pamāju ar galvu.

„Dodiet tik timpas šurp un nesiet pekeli augšā,“ teica Sams.

„Vai protiet biljardu spēlēt, te ir trešā keja.“

„Nē, neprotu,“ es atteicu, pasniedzams naudu.

„Nu tad mācaities. Redziet, šī pozīcija ir ellīgi grūta. Bumba stāv press, jādod pakaiņa ar vintu pa augšējo malu, savējo atvelkot pa kreisi, lai karambolē.“ Izslējis keju gandrīz vertikāli, viņš spēcīgi cirta sarkanās bumbas sānos, kas tūdaļ noripoja uz grīdas.

„Galds novilka,“ viņš īsi paskaidroja. „Sit nu, striķit — palūk, kur skaista trīsbertu bumbiņa. Kreiso efeju, pa rociņu... kreiso efeju, binfāden! Meža vimba, kreiso!..“ Bet Šņoriņš jau bija paņēmis labo efeju un apgāza vienu kegli.

„Redz, kā tas galds velk, kaut kas traks!“ Šņoriņš vēl sekmīgi izpildīja divus sitienus, pie kam Sams, nicīgi smīnot, to slavēja:

„Veries, kā tas aukla spēlē: skaties, atkal gāžas kā turki pie Pļevnas. Biljarda izvirtuōzs! Malacis, Šņore!

Ticis pie sitiena, Sams zūdijās:

„Ak tu, sīpolu krievelis, kā atspēlējies, es taču to bumbu neredzu. Ahā, pagaidi vien, taisīsim vienu brikolu.“ Uzliecies ar visu augumu uz galda, tas spēcīgi zvēla pa bumbām, un pazaudējis līdzsvaru, iešķērda ar kejas galu tūku, kas plati atņirdza zilganos marmora zobus.

„Nolāpīts!“ viņš kļiedza. „Tas jau nav galds, bet mēslu tačka. Uz kārtīga galda es taisu partiju divās seriņās!“ Un nokrācies viņš uzspļāva uz marmora, mēģinādams pielipināt tūka lēveri.

„Tu, Šņore, izlāpi vēlāk, tev labāk iznāk!“

2.

Otrā rītā, pārnācis no darba, pie savas jaunās istabas durvīm sastapu Sama kundzi.

„Vai jūs, Vērdiņa kungs, negribat mācīties gleznot?“ viņa jautāja. „Dažkārt šis amats var kļūt visai ienesīgs, un mēs, tas ir mans vīrs, pasniegsim ļoti lēti.“

Būdams veikls un sabiedriska jauneklis, es atbildētu: „Cienījamā kundze, jūs esat uzminējusi manu viskarstāko un apslēptāko vēlēšanos. Es to neuzdrošinājos izteikt, jo necerēju, ka tik slavens gleznotājs kavēs savu laiku ar mani, no kā droši nekas vairāk neiznāks, kā, varbūt, paveikls diletants.“ Bet visa tā vietā es tikai pamāju ar galvu.

„Jūs varēsīt lietāt Sama darbnīcu, kamēr viņš pats nestrādā, paskataities.“ Mēs devāmies turp. Ieejot man šķita, ka pastaigājos pa rudenīgu aleju, jo kājas līdz kauliņiem grima čabošos papīros, ar kuriem bija pārklāta istabas grīda, — uzmetumi, zīmējumi, gan saplēsti, gan veseli, avīzes, pieziestas ar

vēl neizžuvušu krāsu, konfekšu papīriši, saburzītas vēstules, aploksnes, izpirkti vekseli, rēķini, izplēstas grāmatu lapas, samītas sērkociņu kastītes un milzums papirosu galu. Uz sienām, kas tāpat kā griesti bija notraipītas visdažādākām krāsām, karājās tikai dažas nepabeigtas gleznas, toties veselu ceturto daļu no istabas aizņēma apgleznotu un vēl neaizkartu audēklu blāķi, kas, cits uz cita gulēdami, bija viens otrā iespieduši pūšļus un bedres. Zemē šausmīgi smirdēja pods ar sapuvušu līmes ūdeni. Blakus stāvēja liels šķivis ar sabiezēšanai noliktu linu eļļu, pilns noslikušu mušu, odu un prusaku. Pie loga, blakus glesturim, kas tādā mērā bija aptašķīts krāsu pikām, ka atgādināja koraļļkrūmu, stāvēja galds, apkrauts neskaitāmām pudelēm, podiem, kastēm, šķirstiņiem, šķīvjiem, tasēm, dozēm, kārbām un cibām. Vairākas sen netīrītas paletes lepojās ar tik milzīgiem krāsu himalajiem, ka tiešām vajadzēja spēcīgu roku, lai tās ilgāku laiku lietātu. Pa starpām mētajās paletes naži, izlauzītiem zobiem, otas, kuņu neizmazgātie sari bija sakaltuši cieti kā bultu gali, salauzītas ogles, zīmuļi, sanginas, gumijas, kriti, spalvas un kaudzēm saspaidītas alvas krāsu tūbiņas, pa kuņu nevērīgi padurtiem sāniem vai norautiem galiem šķiedās uz galda gan maigais rudzpuķu kobalts, gan ugunīgais vermiljons un citronu dzeltānais aureolīns jaucās ar indīgi zaļo chrōmoksīdu. Viss tas tomēr bija krietni apžuvis un putekļiem patinēts. Mēmā izbrīnā es aplūkoju šo mūzu mājokli, ko vientiesībā biju iedomājies pavisam citādu, līdzīgu mazai gaišai kapellai, izrotātai filigrana mēbelēm, kur dzimst vārie daiļnieka tēli, šķīstāk un nevainīgāk nekā Afrodīte no jūras putām. Aizmirsies es tikko

neapgāzu dažus prāvākus podus, kas stāvēja gar sien-
mali. Sakustināti tie skaloja sevī kādu šķidrumu,
kas izplatīja nelabu, bet pazīstamu smaku. Apmul-
sušam man bija jāatzīst, ka iedvesmei dažkārt var
būt tik liela vara, ka tā neļauj māksliniekam aiziet
no savas svētnīcas un nokārtot dažas darišanas pie-
mērotākā vietā.

„Man, diemžēl, nav ilgāk laika. Sameklējiet
Samu, viņš ir mājās, un norunājiet galīgi,“ teica
Sama kundze un posās ģērbties. Es pasteidzos
pasniegt viņas dārgo manto, kuŗa sinšila gan, tuvumā
skatot, dīvainā kārtā atgādināja kazu. Man bij rō-
kas jāizslej augstu pār galvu, lai ietērtu valdonīgās
dāmas spēcīgos plecus.

Tiklīdz ieminējos par gleznošanu, Sams saprata,
kas par lietu, un teica:

„Nu, rādaīt šurp, kas jums ir!“

Stipri uztraukts, es izplētu viņa priekšā savus
darbus.

„Draņķi,“ viņš saviebās, „tā nevar strādāt, —
kas šos laikos glezno puķes, krēslainas ainavas vai
saulrietus jūrmalā? Tagad vajaga ko sitošu, tādu
kas dod tiem naudas vīriem kā ar rungu pa nāsīm.
Uzmālējiet matrozi, kas stāv uz galvas, aptīnies ar
savām ķidām, kutina pelikānu un ēd vafeles, tad jūs
tūlīt pirks, liks mūzejos un teiks: Vērdiņš māksli-
nieks, Vērdiņš ģenijs! Pēc pieciem gadiem jūs pie-
brauksit rollroisā ar nēģeri par šoferi, — nevis kaut
kāds Vērdiņš, bet rubulis, dollars, mārciņa! Un tad
jūs teiksit: godājamais Sama kungs, uzmetiet man
vienu vasarnīcas plānu. Un mēs uzceltu uz Espla-
nādes vienu tādu namiņu, ech jedritvai, cepuri nost!
— un visiem stāvētu mutēs līdz ausīm! Un ko jūs

tipināt ar trīsmatu otām? Strādāt vajaga ātri un slaiži; stingru roku, košu krāsu, un zvetē vaļā! Gleznojiet tagad šito podu (viņš uzlika netīru, apdauzītu trauku uz zema galdiņa) un šito zivi (viņš nosvieda olakus sakaltušu un apputējušu buti, ko noņēma no plaukta ar grāmatām), tad redzēsīm, kas tur iznāks.“ Nosviedis izsmēķēto papirosu un saraustījis bikses, viņš aizgāja.

3.

Nākošā sestdienā, agrāki pārnācis no darba, es līdz pat krēslai gleznoju maestro sastādīto kluso dabu, vērīgi pētidams toņu attiecības, līniju rotaļu, gaismas efektus, izjuzdams klusu, bet lielu baudu. Jautrs es domāju: rīt svētdiena, visu dienu es varēšu šeit strādāt. Darbniecu biju izslaucījis un sakopis. Daudzie trauki un kārbas grupējās stingrās rotās un vados uz plašā galda un palodzēm, krāsu tūbas, grēdiņās sakrautas, atgādināja dižgābalu lādiņus, otas kā buketes greznoja divas slaidas vāzes, audeklu blāķi sakārtoti balstījās pie sienām, pie kurām karājās tikai paletes, jo daudz maz nobeigtu gleznu es darbnīcā neatradu, bet iesāktās gleznotāji nemil rādīt. Manas patīkamās pārdomas pēkšņi pārtrauca pats meistars Sams, iegāzdams darbnīcā veselu kūli bambuka makšķerkātu.

„Nu, puikas,“ viņš sauca, „rīt zvejot! Uz Pīksteri, kamēr vēl rudens nav uz kakla. Ej, binfāden, Šnore, kur tu paliec? (Šnoriņš iznāca no savas istabas salicis un samiegojis). Nupat satīku vienu jaunības draugu pīksterieti. Pīksterē, brāliši, esot tālu purvā ezeriņš, dziļš kā aka un pilns ar zivīm kā

maiss. Ar tikliem klāt tikt ne domāt: dibens pilns siekstu, bet āķi neņemot ne trakas. Esot mēģinājuši makšķerēt ar cāļu zarnām, sautētiem zirņiem, auzām, silķēm, speķi, maizi, zirnekļiem, krikūžiem, bambaļiem, circeņiem, sienkāzām, naktstārpiem, mēslu sliekām, ķemtiņtārpiem, kāpostu kāpēm, bišu cirmeņiem, ķirmjiem, skudru olām, gaļas mušām, — viss par velti, lec vai pār spelti! Bet es šim prasu, vai, pie velna, ar ņurņikiem lūkojāt? Nē, ar tiem gan nē. Nu jā, es atsaku, tā lieta ir skaidra! Rīt mēs brauksim ar ņurņikiem, tos pieraksim Čaklastes upē un spaiņos aiznesīsim uz akaci. Jā, jā, mīlīt,“ viņš uzsauca ienākušai kundzei, „rīt mēs vedīsim zivis ar smago raspusku mājā. Tu taču brauksi līdz, ko?“

„Sam, kad tu beidzamo reizi esi gleznojis? Saki, kad tu nobeigsi lielo gleznu „Baņķieņu polka?“

Sams saviebās. „Es tev prasu, vai tu brauksi līdz, vai nē?“

„Nē,“ viņa strupi atteica.

„Nē, nē, — nevajaga! Tad tu no zivīm dabūsi šito,“ un viņš sakārtoja savus pirkstus pazīstamā nepieklājīgā žestā, kuŗa dzimtene esot senā Hellāda.

„Še, Šņore, sien auklas pie kātiem,“ viņš piegriezās Šņoriņam un nosvieda kārbu ar dažāda resnuma auklām, āķiem, svariņiem, karabinieriem, plukstiem, pavadstieplēm un citiem makšķerēšanas piederumiem.

„Kāpēc tu esi sapircis tik daudz kātu un visa cita? Es tagad tik drīzi naudu nesaņemšu...“ jautāja Šņoriņš savā vārgajā balsī.

„Katram pa divi,“

„Mani gan šoreiz liec mierā. Es gribu svētdien

atpūsties...“ atsacīja Šņoriņš. Sams ieplēta kājas, sasprauda rokas sānos, palieca kaklu uz priekšu un baltām acīm raudzījās viņā kā aizjūras retumā.

„Vai, kāds ķēms!“ viņš noteica un, nesagaidījis atbildes, sāka bārties:

„Vai tu esi traks, vai badā, ārprātīgais vīrieti? Šis nebraukšot zvejot, piena dzīsla, siksnu dūrējs, hemoroidu svece, suņa gūža...“ un turpināja to tik ilgi un pārliecinoši, ka nabaga Šņoriņam neatlika nekas cits kā padoties.

Svētdienas rītā, jau ap pieciem, mēs sēdējām vilcienā, apvilkuši visvecākos un sliktākos uzvalkus, kuŗu kabatas bija uzpūtušās no sviestmaizēm, āboliem, gurķiem, tomātiem, olām, sāls sainīšiem, salocītiem zebeņkiem zivju novietošanai, rezerves auklām, āķiem u. t. t.

Sams, kā arvienu, bija pilns enerģijas un uzņēmības.

„Kad es, Vērdiņ, aizpagājušo vasaru dzīvoju Ikšilē,“ viņš, neparasti milīgs tapis, iesāka, „es katru dienu sūtīju vienu baļļu ar zivīm uz Rīgu papuāsam. (Tā viņš sauca savu tēvu, kas bija naktssargs vienā firmā.) Zušus, sapalus, lidakas, alatas, vimbās, alantus. Reiz pie naktsšņores bija piekodies tāds sams kā suns, nemaz ārā dabūt, laivu pret straumi vilka.“

„Kāds ir jūsu lielākais makšķernieka loms, Samakungs?“ es iejautājos.

„Divi pudi asaŗu, Gaujā pie Carnikavas; ek tad gan bija saēšanās, pa divdesmit mārēiņu gāzām katlā...“

„Toreiz tu to dīnā-karpu arī nositi,“ pasmīnēja Šņoriņš.

„Jā, ar makšķeres kātu. — Dzirdu, zem ievu cera nūlunkš. Paveņos, — kā tad, divi gabali pārojas, vēderi vien laistās. Krāvu ar kātu viņšū, zvīņas vien pašķīda, apakšējais aizvilkās, bet augšējam pietika. Makāns bija savu mārciņu piecpadsmit.“

„Ak, vai tik liels?“ es ieplētu muti.

„Kas tas par lielumu! Aiviekstē pret Večkalsnavu es puda līdaku izvilku. Uz to tur daudzi glūnēja. Siltās pievakarēs šī gulēja uz muguras sēkļos, vēderu gozēdama, bet raugi klāt tikt! Bet es reizi cieši anņēmos, paga, es tevi sagūstīšu. Nopirku visstiprāko zīda auklu, sapinu pa četri lāgi un nopīkoju. Pie-liku divi metri stieples no kara lauka tālējona ka-beļa un liku nokalt sevišķu pieczuburu āķi no se-šas reizes rūdīta niķelēta tērauda. Parastie veikalu āķi visi bija par maziem un nestipriem. Tā nolū-koju vienu vakaru, sasmēļu grunģus un eju sēkli. Jā, šī gulj kā gulj, vēdina ar spurām un plāta žaunas. Uzmaucu āķim grunduli, piesviežu, — ir nepaska-tās; uzmaucu vēl vienu, vazāju gar pašu degunu, neņem ne traka. Saveņu veselu ķekaru, pa pārim uz katra žubura, un saleju ar anīsa drapēm, tas pats Dievs! Paga, es domāju, tai mātītei vajaga kā cita. Samangoju labi žigli vienu sapaļēnu, tā mār-ciņas uz pusotras. Piesviežu to. Šī skatās, skatās, te uz vienu reizi blarkš! Kampj! Parauj mani bez maza vēkšpēdu, abet tā iekampj, ka divi žuburi iz-iet pie acīm ārā, trešais caur mēli apakšžoklī un pa divi caur katru vaigu. Cieti ir, tik jādabū ārā. Sa-stivēju kādu pusstundu; sanāca ļaudis, brīnās, krasts mudž vien. Es gan kliezdu, lai atnes kāds kakažu vai tinas, kā šo izsmelt, bet šie skauž, ne-nes. Beidzot pienāca trīs čangaji, plošnieki, un

ūdens policists, tad izrāvām gan krastā. Nemaz ne-
jaudājām dzīvību izņemt. Sitām ar rungām un pa-
galēm, šī krāc vien tā drausmīgi! Bija jāgāž ar
stenceli. Kad nu beidzot izdzisa, pieskrien no pūļa
viena vecenīte, krit man pie rokas, raud: paldies,
kungs, ka to nezvēru nogalējāt, tā man visas pīlites
aprija. Kad izķidojām, bija arī pilns vēders pīļu
kaulu un vēl četras mārciņas smags vēzis.

Bet ko nu, tagad es tikai tāds svētdienas zvej-
nieks esmu. Puikas gados, kad dzīvoju Vecmokās,
tad gan es biju zivju ķēniņš. Lašus rudeņos dūru,
grēdās kņaudams. Nēģus smēlu krācītēs ar tikla
kreklu vai alkšņu slotām siekiem. Sīgas ķēru astru
cilpām, dažkārt pa divi trīs uz rāvienu metu laukā.
Bet foreles izķēru tik pamatīgi, ka līdz šai dienai ne-
vienas vairs neesot. Tās es ķēru ar rokām. Paceļu
akmeni, šī guļ. Tad pielaižu roku un kutinu šai pa-
vēderi, bet tā lēnīgi un maigi. Šai patik, šī spiežas
tik klāt, un tad — caps! cieti. Ļurbas, lidakas, asa-
rus kugras toreiz par zivīm nemaz neatzinu.“

Šādās patikamās un pamācošās sarunās, kas
Šņoriņu iemidzināja, bet mani modināja arvien lie-
lāku cienību pret Samu kā zvejnieku, mēs pavadijām
visu ceļu līdz Piksterei. Izkāpuši no vilciena (vēl
bija diezgan agrs), mēs braši pārmetām pār plecu
gaņās bambuka šķeistas, un pašapziņā izceltām krū-
tīm, lepni kā konkvistādorī, kas zina ceļu uz Eldo-
rādo, soļojām uz Čaklasti pēc ņurņikiem. Upmalā
mēs iegriezāties vienās mājās pēc lāpstas ņurņiku
rakšanai, ko mums tomēr nedeva, nelūkojoties uz
mūsu atkārtotiem goda vārdiem to atnest atpakaļ.
Arī trauka ņurņiku uzglābšanai mums nebija, un
tikai pēc ilgām lūgšanām mums iedeva vecu un

cauru baļļiņu, par kuŗas īri bija jāaizmaksā lats. Aizbāzuši šķirbas ar skrandām no mūsu svārku oderēm, devāmies uz upi. Meistars Sams lika mums ar Šņoriņu uzlocīt bikses un piedurknes pēc iespējas augsti (arī viņš pats to darīja) un cirst abas rokas, izplestiem pirkstiem, līdz elkoņiem dūņās, satvert no tām labu riekšavu un ātri izmest uz krasta. No trim metieniem vienā locījās pa mazam, nēģim līdzīgam ņurņīkam, kuŗus mēs tad metām baļļiņā. Pēc divi stundām darba tanī jau skalojās vairāki simti briesmīgai āķa nāvei nolemto nēģēnu, bet Sams vēl nebeidza zūdīties, ka šo kumosu varot pietrūkt. Beidzot, ap pusdienas laiku, Sams uzlika plecos savus divi makšķerkātus, bet mēs ar Šņoriņu satvērām pasmago baļļiņu katrs pie sava turēkļa un devāmies uz mūsu teiksmainajiem medību laukiem. Tomēr jau pēc pirmā kilometra nešļava izrādījās par smagu un neērti nesamu. Sams, brīdi padomājis, lika mums nopogāt biksēm lences, un izveŗot tās caur turēkļiem, iekārt cilpeniski plecos. Tādā kārtā nešana tika, tiešām, ļoti atvieglināta, tikai baļļiņa visai svaidījās un šlakstēja.

Ejot gar lielo Piksteres ezeru, es nožēlodams vēroju plašo un rāmo līmeni, ko atdzīvināja dažas spilgtkrāsainas laivas, un neviļus nopūtos, — cik jauki būtu sēdēt un zvejot viegli slidošajā laivā! Bet Sams apgalvoja, ka šis ezers esot jau sen galīgi iztukšots no zivīm, un ka tur vieglāk esot nozvejot balto degunradzi nekā visniecīgāko maili. Viņš droši veda mūs pa šauru un aizaugušu stīgu mežā, kur, kā viņa draugs tam stāstījis, atrodoties zivju akacis. Daudzas reizes mēs klupām pa saknēm vai ciņiem, izgāzdami daļu vai visu mūsu ņurņiku baļļiņas sa-

туру, ko tad, klausīdamies Sama lāstos, meklējām sūnās un žagaros atkal rokā. Labi, ka mežs bija avotains un mitrs, tā ka mēs arvienu varējām iesmelt jaunu ūdeni. Mežs pēkšņi ar stāvu, lazdām noaugušu nogāzi nobeidzās nejaukā purvā, kuŗa vidū caur retām, kroplām priedītēm laistījās aizaugošais ezeriņš — mūsu apsolutā zeme. Bet iekļūšana purvā bija apgrūtināta: to kā josta ietvēra pieglumējusi, grāvim līdzīga ūdens josla. Par laimi viens nogāzies bērzs atvietoja mums tiltu, pie kam balliņu, kur plunčojās vairs tikko piektā tiesa tagad tik vērtīgo ņurņiku, pārvilkām pār ūdeni kā laivu. Izgājuši caur vaivārāju biezokni, kas mūs apreibināja ar savu indīgo smaržu, iestīgām līdz ceļiem slapjās torfa sūnās un tikai ar mokām, lēkādami pa spilvēm apaugušiem ciņiem, virzījāmies uz priekšu. Drīzi vien sajūtām zemi aizdomīgi tricam, un kad līdz ezermalai bija atlikuši vairs tikai soļi trīsdesmit, sūnu un zāļu pārsegs sāka draudoši līgoties kā palags.

„Šņore, ej papriekšu, tu esi vieglāks!“ uzsauca Sams.

Šņoriņš paklausīja, bet jau pēc dažiem soļiem sūnu palags iegrīma zem viņa kājām tik dziļi, ka sabijies tas gribēja lēkt atpakaļ, bet spēcīgi atsperoties, viņam kājas izspruka palagam cauri, tas iemuka caurumā līdz padusēm, un palīgā saukdams, turējās uz plati izplestām rokām, kamēr viņam uz galvas grāciōzi uzmetās liela brūna spāre, čaukstīnādama zīda spārnus.

„Ak tu, burbuli! Vai nevarēji iet uzmanīgāk? Vāķies nu laukā, atsperies pret dibenu!“ kļiedza Sams. Bet dibena, diemžēl, te nebija, kā mēs pārlicinājāmies, iespraužot makšķerkātu.

„O vellos! Nu šim poga bārdā!“ nočukstēja meistars, gluži nobālis. Tomēr, pasnieguši Šporiņam visus sešus makšķerkātus uz reizes, viņu izvilcām diezgan viegli. Slapjš viņš gan bija, bet tāds jau ir zvejnieka liktenis.

Nobridušiem pa sūnāju gar ezermalu apmēram puskilometru, mums gadījās cietāks krasts. Ar baidu atspēruši izmirkušos zābakus pret smirdošo vella rutku, kalmju, baldriānu un citu ūdens augu izburbējušo sakņu režģiem, sākām rīkoties uz zveju. Diemžēl, laužoties caur krūmiem un zālēm, makšķerņu auklas bija satrūkušas vai satīnušas murskuļos, āķi un pluksti nozaudēti, šķeistu šmaugie gali aplauzti. Kamēr mēs to visu savedām kārtībā, saule bija jau labi launagā. Šporiņš novilka un izgriezta savas dūņainās drēbes un drebinājās mitrajā kreklā, kuŗu tas kautrējās novilkt, lai neatgādinātu mums ar savām formām Ramzesa II mūmiju vai veco Rokfelleri. Izdūruši divas reizes smailos atkārpainos āķus caur neganti stāipīgo, gumijai līdzīgo ņurņiku žaunu caurumiem un mugurām, cerību pilni iemetām tos brūnajā, kā tēja, netīrajā ezeriņa ūdenī, izklidinādami ūdens zīrnekļu barus, kas milzīgā vairumā riņķoja gar krastmalu. Bet daudzās un dažādas zivis nebūt tik aplam kāri neuzbruka viļinošajiem kumosiem, kas nāves mokās raustīdamies pie auklām viegli satricināja ūdens spoguļi. Sams, klusu lādēdamies, visu laiku pēra ūdeni, pastāvīgi pārcilādams makšķeres, bet es, kozdams sviestmaizē un sizdams knišus, nogrimu ezera dzelmes vērošanā.

Resnas, glumas ūdens vaboles, spēji pacēlušās, izbāza savus spīdīgos vēderus virs ūdens, nostādāmās uz galvas, balansēja ar liešķerveidīgām spalvai-

nām kājām. Plēsīgie spāru kāpuri, plaši atvērdami savu riebīgo žokli-roku, ķerstīja un žņaudza odu kāpurus, kas ik pāris sekundes uzlocījās līdz ūdens virsmai, lai izbāztu savas elpošanas trūbiņas. Tauti un tūlīgi gliemeži, aptvēruši mīkstos ūdenszāļu kātus, nekustīgi baudīja ēšanas svētlaimi. Melnās dēles un brūnie, astriem līdzīgie matoņi, slaidi un grūt-sirdīgi locīdamies, slija šurp un turp starp aļģēm. Rūsgani, simtkājiem līdzīgi kukaiņi rāpoja starp sarkanu zirneklīšu pūļiem. Pa retam zaļa vai pelēka varde, spēcīgi atspērdama pakaļkājas, franču peldētāju iemīļotā „bras“ paņēmienu, traucās caur balto un dzeltāno ūdens rožu kātu kollonādēm, un visi mazākie ūdens iemītņieki padevīgi steidzās tai atbrīvot ceļu. Viens sarkanplankumains tritonu tēviņš, plivinādams savas greznās, dzeltānās muguras un astes spuras, velti mēģināja izlauzties caur zaļdzeltāno, zvīņveidīgo ūdens augu segu, kas pārklāja gandrīz vai pusi no visas ūdens platības, kad pēkšņi mani iztraucēja un sabiedēja skaļš Sama rēciens, kas atgādināja, zēna gados lasītā Tarzāna uzvaras saucienu džungļos.

„Ir! Ir!“ viņš kļiedza, un sekundi vēlāk pie spēcīgi izcirstās makšķeres spirinājās pirksta garš, gluži melns purva asarītis. Pēc mirkļa nozuda arī otrās Sama makšķeres pluksts, un tad abi manējie reizē. Asaru bars bija parādījies. Visi izvilktie bija vienādi kā pēc mēra, tā izskata un āķus bija ierījuši dziļi un pamatīgi. Meistars Sams, balansēdams uz vienas kājas, izcēla kreiso celi, uzlika uz tā asarīti ar muguru uz augšu un deva tam spēcīgu triecienu ar kabatas naža spalvu pa pakausi, tā ka tam izsprāga viena no lielajām, melnajām acīm. Mirkli noraustījies, tas no-

beidzās, plati ieplētis žaunas. Tad Sams pārgrieza šauro savienojumu, kas saista zivs pavēderi ar galvu, un paknibinājies ar naža galu iekšās, izveicīgi atkabināja āķi. Man šī procedūra neveicās tik ātri, un līdz krēslai, kad asaŗu bars nozuda tik pat piepeši kā parādījies, manā zebeņiekā bija tikai septiņi asaŗiši pret Sama sešpadsmit un Šŗoriŗa vienpadsmit.

„Nu, puikas, pa fiksam mājās, kamēr nepaliek tumšs!“ Sams sakomandēja. Izgāzdams atlikuŗos ņurņikus, es ievaicājos, vai ņos mazos nēģiŗus nederētu pievienot mŗsu nevisai lielajam lomam, bet Sams noteica, ka pilnīgi pietiekot ar asaŗiem vien.

Sākām atkal brist pa nedroŗo krastu, sŗnām un grīslī, atpakaļ purvā uz nogāzto bēŗzu. Iedams beidzamais un vilkdams tukŗo baļļiŗu, es izjutu dziļu un smagu vilŗanos. ņo atgrieŗanos biju iztēlojis pavisam citādu: mēs, sviedriem pārplūduŗi, liecamies zem pārkrŗautiem zebeņiekiem, kuŗos spārdās brŗnās karpas, ūsainie liņi, gļotainās vēdzeles, glumie un treknie zuŗi, nejaukie sliķoņēdēģi nēģi, zaļās vai dzeltāņraibās līdakas, taukie zandarti, sarkanspurainie sapali, tēŗaudpelēkās vimbas un brekŗi, asaŗi lieli un strīpaini kā zebŗas, nemaz nerunāģot par asaķainām karŗsām un negarŗģigām raudām, spidiļķiem un dŗņu smerlēm.

Bet mŗsu bēŗzs-tilts tik lēti nebija atrodams. Bija jau krietna krēsla, un baidīdamies pārāk nokavēties nolēmām brist grāvim pāri. Šŗoriŗš par to maz bēdāja, jo viŗa drēbes vēl nebija izŗuvuŗas, bet Sams, iegrimis līdz gŗŗām, gauŗi zūdīģas un vaimāņāja. Es nogremdēģu baļļiŗu, un kāpdams uz tās dibena, nesamirku tālāk par ceļģaliem. Diemŗēl, pakalpģigais trauks pie tam iestīga tik dziļi dŗ-

ņās, ka es nejaudāju to vairs izvilkt. Apdomīgi noklusējis šo apstākli, steidzos panākt biedrus. Palika tumšs. Drūmi un saīguši steidzīgi spraucāmieš caur krūmiem un žagariem, kas šauta mūsu sejas un krūtis, badīja lielus un skrambāja ikrus. Bieži sāpīgi nodauzījām kājas pie celmiem un saknēm, jo apavi bija izmirkuši mīksti kā zeķes. Ja makšķeres kur iekērās, vairs nepūlējāmieš tās atkabināt, bet dusmīgi rāvām ar spēku, aplauzdami auklās iekērušos zarus, vai saraudami pašas auklas. Drīzi vien, cits citam nekā neteikdami, pametām neērtās šķeistes krūmos. Labu laiciņu gājušiem, mums ap ceļiem sāka kulties leknas lapas un sulīgi stiebri, kādus šurp nākdami nemanījām. Un kad galīgi pārliecinājāmieš, ka esām nokliduši no īstā ceļa, apjukām un nosukumām. Brīdi strīdējušies par ieturamo virzienu, zobus griezdami, gāzāmieš kazenāju ceros un saniknoti lauzāmieš tikai uz priekšu, cerībā beidzot atrast cilvēku mājokli. Sams sarūgtināts brēca pret debesi, kas izdomājusi nakti, slapjas dūņas, krūmus un zivis. Nikns viņš apkāva savu Piksteres draugu visbriesmīgākiem lāstiem, novēlēdams tam mūžīgu pazušānu un smakšānu visriebigākā elles kaktā. Viņš plaši attēloja asinis stindzinošās mocības, kādām nodos nelaimīgo piksterieti, kuņās jo lielu lomu spēlēja velna māšu sadistisko un anālerotisko tieksmju apmierināšana. Tad viņš sadusmots pārmeta sievai bezrūpību, ar kādu viņa tam atļāvusi ielaisties šinī nožēlojamā avantūrā. Sašutis viņš nozākāja mūs ar Šņoriņu, ka neesot atrunājuši viņu no tā paša. Pēc tam viņš atkal izlēja savu žulti un dusmas pār nabaga zivīm, viņu ikriem un ezeriņu, kas esot cēlies no ormaņu zirgiem. Sapīkumā viņš izplatīja savus

zaimus un nicināšanu pār visu dzīvo un nedzīvo radību, kliegdam, ka visa zemes lode esot mēslu bedre, kuŗas smaka kāpjot līdz Siriusam, Aldebarānam un Vegai, kas arī droši vien neesot labākas. Tai brīdī, kad viņš bija nolādējis Andromēdas zvaigznāju, Orionu, Plejādes, Lielo lāci, Kassiopi un ķērās jau pie Piena ceļa un spirālveidīgajiem miglājiem, mēs ieraudzījām netālu mirdzam mīlīgu un jautru uguntiņu, kuŗas četrstūŗa veids liecināja, ka tā spīd logā. Ar skaļiem prieka saucieniem skrējām turpu. Pa ceļam iestigām slapjā pļaviņā, klupām pār tikko izraktu grāvi, sapināmies dzeloņstiepļu žogā, līdz skriedami pa arumiem atdūrāmies zedēnos pie kādas šķūņa vai kūts sienas. Atskanēja vairākbalsīga suņu riešana; viena sieviete nāca pār pagalmu ar vējluķturi. Sams, kuŗš bija novilcis slapjās bikses, un kuŗa īsais kreklis maz ko apsedza no viņa ķermeņa, aizrāvās aiz mums. Es, pagājies uz priekšu, palabināju suņus un pēc iespējas laipnā vīzē apjautājtos pēc ceļa uz Pīksteri. Laipnā sieviete tūdaļ devās pie mums, ko pamanījis, Sams izmisis iekliedzās:

„Nenāciet! Nenāciet! Ejiet prom!“ Viņš gribēja pats mesties atpakaļ, bet ieraudzījis suņu fōsforiscējošās acis un atņirgtos zobus, kas baismīgi spīdēja laternas gaismā, ar krūtīm un vēderu pieklāvās Šņoriņa mugurai.

Kā izrādījās, bijām gājuši gandrīz pretējā virzienā. To izdzirdis Šņoriņš, kas visu laiku skumīgi klabināja nakts dzestrumā zobus, pēkšņi iekliedzās aizsmakušā, bet tomēr griezīgā diskantā:

„Sam, gādā tagad zirgu! Sam, nekaitini mani par daudz! Es tāļāk neiešu. Par vergu es tev neesmu pārdots. Un šī lai ir beidzamā reize, kad es eju ar

tevi zvejot!“ viņš iekaisis kļiedza, sizdams kaulaino dūri uz delnas. „Es gribēju gleznot mācīties, bet man jāķer zivis! Man pietiek. Es negribu par trim pelnīt un visu savu laiku puvos noblēpot. Es, es . . .“

„Bet, Šņorīt, Šņorīt, kam tad tik strauji,“ Šams, gluži rāms tapis, pārtrauca viņu klusā un neparasti mīligā balsi. „Dabūsīm ķēvīti un aizbrauksim uz staciju kā pūpēži, palūgsim zirga deķīti ko apsegties, tev, brālīt, jau tā kā vēsāk ticis. Redzēsi, nebūs vēl ne Ziemassvētki, izrikosim tādu kopēju izstādi, ka publika kausies pie ieejas kā ķinīti uz burlaku filmu . . .“ Un slēpdamies aiz mūsu mugurām, tas uzsāka sarunas par zirga dabūšanu. Pēc ilgākas stīvēšanās, mūs aizveda, zināms, par trīskārtēju samaksu, uz staciju.

Noguruši kā suņi iekāpām vagonā, kas mums likās kā Ēdenes dārzs uz riteņiem, un novietojāmieš uz cietajiem soliēm, kas šķita vismaigākie dūnu pēļi. Aizmirsām, ka mūsu drēbes, aplīpušas aļģēm, zvīņām, asaņu acīm un piesūkušās tagad jau sakaltušām dūņām, grabēja kā bruņas, nemanījām, ka mūsu ceļi un rokas notašķīti zivju asinīm un gļotām. Ievērojām to tikai jau gaišā rītā Rīgā iebraukuši, kad kāpām ārā no vilciena.

4.

Ši bija pirmā reize, kad es nokavējos darbā. Šņoriņš neaizgāja nemaz (viņš strādāja mērnieka birojā pie grafiskiem darbiem). Atgriezies mājās, atradu viņu gultā skumstam, liekam kompreses uz pieres, mērijam temperātūru, skalojam rīkli, klepojam, šķaudām un stenam. Viņš lūdza pakavēt viņam

laiku, un tā kā bija jau pavēls, diena apmākusies un lietaina, maz izdevīga gleznošanai, tad es to arī darīju. Es atnesu dažas no savām grāmatām un mēģināju ieliksmīnāt Šporiņu ar dzejām. Es viņam izlasīju šo to no Simonīda, Nikolaja Sekundus un de Borna, bet tie viņam likās pārāk veclaicīgi, un viņš vēlējās dzirdēt ko pavisam jaunu un svaigu. Parakņājies plauktā, es izvilku Pēterā Ķikuta Mašīnu. Bet mašīnas trokšņa atdarinājums drīzi nogurdināja slimo vīru, un atkritis spilvenos, viņš izdvesa:

„Neklabinaīt vairāk tās mīstiklas.“

Tad es vēl palasīju viņam šo to no Ādamsona un Čaka. Tie viņam patika jau gluži labi, un viņš piebilda, ka pirmais tik pat lielā mērā spējot nomierināt uztrauktu prātu, kā pēdējais satraukt pārāk apmierinātu, un tos vispatīkamāk esot lasīt pārmaiņus.

Mūsu sarunas pārtrauca Sams, kas visu laiku bija strīdēdamies spēlējis ar sievu sešdesmit seši un tagad uzaicināja mūs „izkaut“ vienu pokeri pa četri.

„Jūs taču protat?“ viņš jautāja. Par nelaimi es tiešām mazliet pratu šo spēli un to apstiprināju. Apatijā iegrimušais Šporiņš gribēja atteikties galvas sāpju dēļ, bet redzēdams, ka Sams sapīkst un grasās bārties, steidzīgi piekrita.

„Tā būda rūc, Millij! Posies šurp un pakamp trumpas,“ viņš iekļiedza blakus istabā.

Piestūmām galdu pie Šporiņa gultas, sasēdāmies, ielikām divdesmit santīmu bankā un sākām spēlēt.

„Glīta spēlīte tas pokers,“ omulīgi mēloja Sams, „bet šachs gan vēl labāks. Tikai man šeit nav lāga pretinieka. Jūs jau droši vien būsit dzirdējuši, ka es uzvarēju Rubinšteinu.“

Man aiz pārsteiguma izkrita kārtis.

„Rubinšteinu,“ es iesaucos, „Akibu Rubinšteinu, San Sebastjanas turnīra lauvu, 1912. gada varoni, pasaules meistarības kandidātu?“

„To pašu, to pašu. Vienreiz, tas bija Semmeringā, Panhana oteli, mēs sēžam pievakarē. Pienāk pie mūsu galdiņa resns, iesirms kungs, tā pēc žīda, atvainojas: vai drīkstot paņemt avīzi? Abet — lūdzu. Tā sākām runāt par šo, par to, beidzot par šachu. Jā, šis arī spēlējot. Nu, kas ir, es saku, izkausim vienu partiju. Labi. Pasaucam metrdoteli, lai atnes kaulus, un raujam vaļā. Kniedējām, kniedējām vienu strēķīti, tā es manu: šis nav vakarējais, kombinē kā traks. Domāju, dzīvais tevi ārā, mēģināšu tev ielikt kloķi. Saņemos tā labi, sakoncentrējos, te kā zvīņas no acīm nobirst — kā es to kombināciju agrāk neredzēju? Pēc piecpadsmiņ vilcieniem šim šach un mat! Te nu tas tēviņš paliek tāds melns ģīmī, saplok sevī un saka: Jā, kungs, kā gribat, bet es esmu Rubinšteins.“

Pa to laiku Sama kundze jau bija paguvusi noraut Sama turēto banku, bet savu laimīgi pacelt kvadrātā.

„Šņore, aizpumpē man divlatu, man nav klāt sīknaudas, šitā sieviete mūs kāš kā traka.“ Šņoriņš izvilkā no pagālvja lielu, vecu un ļenganu maku, kā padurtu pūslī, un pasniedza meistaram prasīto sudraba gabalu, ko tas drīzi vien paspēlēja un aizņēmās tikpat daudz no manis. Pēc tam viņš turpināja pārmaiņus aizņemtīs no mums abiem.

„Velnš viņu zina,“ viņš lādējās, „kas man par draņķiem sauja! Vairāk par strītu vēl nav ienācis.“ Vērojot kundzes fatālo veiksmi, tas kļuva domīgs.

Piepeši viņš pielēca kājās un satvēra savas laulātās draudzenes roku un rādīja uz kādu lieku kārti, kuŗu tā slēpa.

„Sieva! Sieva!“ viņš iesaucās tik traģiski, kā vecais grāfs Mōrs teiktu: Franci, Franci! „Ko es, ģekis, esmu sildījis pie savas krūts? Glodeni, odzi, briļļu čūsku, pitonu! Manu dzīvi tu esi izputinājusi. Vienmēr tu esi mani kūdījusi un rīdījusi, stumdījusi un raustījusi. Vienmēr tu esi darījusi pēc sava prāta, pat manus asarus, mūsu grūto lomu, tu šorit liki izmest, un nu tu krāp mani, savu laulātu draugu, ar viltīgu spēli pie paša ģimenes pavarda! Palūkojieties, draugi, uz šo briesmīgo sievieti, kas slepkavo savu vīru.“ Un viņš apsēdās gultā, apskāvis mūs katru ar savu roku. Kundze aukstasinīgi pacēlās, noglabāja naudu, un nicinoši nolūkodamās Samā, teica cietā un asā balsī:

„Tu, Sam, labāk klusē! Piecus gadus tu dzīvoji pa ārzemēm un uzipirki kritiķus un avīzes par manu pūra naudu. Tad es vis nebiju briļļu čūska. Bet kur ir tās izstādes, ko tu solies rīkot, kur ir tie saloni, galerijas, mūzeji, kuŗus tu solies piepildīt ar savām gleznām, kur ir tā nauda, ko tu teicies ar lāpstu grābt, kur ir tās vasarnīcas, limuzīni, slēgtie torpedo, roadsteri un sportauto, kur ir nēģeris šoferis, kur ir tā pasaules slava, gods un piekrišana, kur ir tie maršāni un antikvāri, kas kaujas ap taviem darbiem, un kur ir, pie velna, tie tavi darbi? Ko tu vispār tagad domā darīt? Šņore ir slims, drīz mums nebūs ko mutē bāzt.“

Bet nu arī Sams bija noskaities.

„Ko tu domā darīt? Ko tu domā darīt?“ viņš satvīcis mēdijās. „Bet ko tu domā darīt? Tu tik

zini kā pa divānu vilāties, halvu sūkāt un bārties. Ko tad tu proti? Kārtis sist un nagus pulēt. Cik tu esi nopelnījusi, ko? Bet skaties kas par muti.“ (Viņš izplētis rokas apskatījās visapkārt.) „Vai es aizviņ gad nepārdevu par 400 latiem tos divi plikos meitienes ar āzi, vai pagājušo rudeni nepārdevu trīs akvāreļus ar revolūciju un neuzzīmēju četrām grāmatām vākus? Bet šī tikai lādēties: tu slinks, tu glēvs, tu esi bez rakstura, es pārskatījos, tevi precēdama, es aiziešu no tevis... Saki, velna dēļ, kas tad tevi tur te pie tā nekrietneļa, ko tad tu te gaidi? Man, vai zini, līdz kaklam, līdz zobiem apnicis baņot šitādus liekēžus, šitādus cirmeņus, kas tik tīnājās zīda pancēs, spēlē patafōnu un ziežas ar krēmiem.“

Sama kundze, tumši sarkana kļuvusi, briesmīgā sašutumā pacēla abas spēcīgās un resnās rokas kā lāstam un atdarīju muti, bet, laikam nespēdama vairs atrast pietiekoši spēcīgus vārdus, neteica nekā un izskrēja no istabas. Sams viņai sekoja. Aiz sienas fika grūsti krēsli un stumdīti galdi, krita un gāzās dažādi priekšmeti, žvadzēja atslēgas un klaudzēja atvilktnes. Pa starpām jaucās abu laulāto draugu uztrauktās balsis. Pēc pusstundas jandāliņa noblākšēja āra durvis, un dzīvokli viss palika klusu kā kaļa sagrautā fabrikā. Pēc brīža meistars Sams klusu parādījās durvis. Viņš izskatījās mazliet apjucis un izklaidīgs.

„Nu, brāliši, tā vājprātīgā sieviete vienreiz projām,“ viņš teica mazliet aizsmakušā balsī. „Būs miers mājās... kādu laiku. Kas ir, Vērdiņ, noiesim lejā, izdzersim pudeli alus? Redz, ko viņa neteiks, es nekā nevarot, pagaidi tu man, nevarētāja... Jā, bet kur tad šī nu paliks, gan jau pēc kāda strēķa būs atpakaļ. Jauns skuķis, cita lieta. Tas var šā, tas var tā,

bet ko viena sieviete jau uz pusmūžu?“ Un viņš atkal apsēdās Šņoriņa gultā.

6.

Otrā rītā jau agri mani uzmodināja sirdi plosoši vaidi, gārgšana, stenēšana, vaimanas un sāpju kliegzieni, it kā blakus istabā kāda sieviete dzemdētu. Pēc mirkļa vaidi pārgāja skaļos komandas saucienos un briesmīgos necenzējamos lāstos dažādās valodās. Nu es pazinu meistara Samā balsi. Apvilcis rīta svārkus, pavēros pa durvju šķirbu un ieraudzīju meistarū. paleti un otām rokās, strādājam pie liela audekla. Tikko apzīmētai gleznai bija jāattēlo kaujas skats. Melni un pelēki kareivji, kliegzienā atplestām mutēm, uzbruka batarejai, kuņas zilie stobri izvēma uguni un bizzāļu dūmus. Drausmīgi permanentaļi liķi kaņājās dzeloņstieplēs, ievainoties kārpījās asiņainos ierakumos, umbras krāsas blindažas iegruva zem minerālmelniem tankiem. Kobaltvioletās debesis raibināja kadmija dzeltānas raķetes un cinka baltī šrapneju mākonīši.

„Ā, Vilitis, sveiks, vesels,“ Sams iesaucās, mani pamanījis, „pasauc Šņori. Man nevedas strādāt, ja neviens neklausās, kā es lamājos. Sievas vairs nav.“ Bet Šņoriņš jutās vārgāks kā jebkad, un tādēļ man bija tikai jāatver durvis uz viņa istabu. Totiesu sēt-niece, kas uznāca prasīt īres naudu, tika ieaicināta klausīties.

„Šī te ir kauja pie Tanenbergas vai Marnas,“ sacīja meistars, pēc tam, kad bija no sirds vēl reiz izlamājies.

„Mūsu mūzejos nav nevienas godīgas batālijas.

un es jums saku, ka tur vispār it nekā nav. Šitādu plākšterus un plošņus, sešas reizes labākus, es apņemos uz mālēt svilpodams un kāšēdams, ar kreiso roku, labo aiz muguras piesējis. Un ja es krietni piepūšu vaigus, deviņos mēnešos man būs divtik gleznu un visas primā! Tā jau nav strādāšana, kā tie iževici un šķidreļi glezno, tā ir brudierēšana.“ Viņš iecirta otu dedzinātā Sienas zemē, sajuca to ar Kaseles brūno un ar divi vilcieniem uzvilka apkvēpušu norautu roku un kāju, kas karājās pie sagāzta dzeloņstieplu žoga. Tad iemērcis to pašu otu kraplakā, viņš pataisīja šos locekļus asiņainus.

„Tā,“ viņš apmierināts teica, dažus soļus atkāpāmies, „seši tūkstoši latu nebūs daudz prasīts. Tik jau saņemtu katrs profesorelis. No šitā skatiņa šiem asinis sasals kā jēra tauki un dūšas saplaks kā maki. Tūlīt redzams, te strādājis viens eiropisks vīrietis. Parīzē, tur mani cienī kā nākas. Atnāk vakaros Vandongens pie manis, skatās, skatās manās gleznās, ķemmē bārzdu pirkstiem un toš. Velns, viņš saka, tā es nevaru. Un Vlaminks ar Utrijō arī nevar. Tu būsi tāds kā Goijs. Tevī ir kaut kas tāds, kas elpu aizņem. Bet šovakar tu atnāc pie manis uz tēju, brālītis Pablō arī būs. Varētu jau, draugs, aiziet, es saku, bet ja tie puikas Ozanfāns un Žanrē atkal būs, tad es neju. Tie nekā nejdz. Nē, nē, šer musjē, atsaka šis, šodien būsim tikai solidi vīri.“

Te Šporiņš sāka sūdzēties par troksni un lūdza aizvērt durvis.

„Kā? Vai tas tev laiku nekavē?“ pārsteigts jautāja Sams, bet durvis tomēr aizvēra.

„Jupis zina, kas tam Šporem piemeties,“ viņš prātoja, „izgrabējis viņš ir kā mērga. Nezin, vai tik

nebūs čūska ielīdusi. Kad es vēl puika biju, kaimiņu saimnieks vienreiz pļavā gulējis diendusu, mute vaļā, krāc. Tā uz vien reiz čūska lien, redz — glita ala, un ielien iekšā. Šis tā neko nemana, bet ēdiens vairs neiet labumā. Ēd duci olu brokastā, teļa gurnu pusdienā, pusspaini putras vakarā, bet dīlst kā mēness. Vēlāk dzinis dzīvus taukus iekšā, dzēris bulļu asinis — velti. Beidzot, kad vīrs jau galīgi pie nabaga, dzeltāns kā līme, vājš kā grabaža, tikko slij kā ēna gar pakšķiem, gadās viena čigāniete, kas paņemas šo ārstēt. Dod šim trīs dienas tikai siļķes iekšā un paparžu tēju dzert, ceturtā liek nogulties pļavmalē, aizvējā un saulītē, pieliek pie mutes bļodiņu salda piena ar medu, piesien pie kājas ikšķa diegu un piekodina: kad šī raušot pie diega, lai taisot muti cietī. Tā čigāniete aiziet aiz šķūņa un skatās, bet saimnieks guļ un krāc. Čūska šim vēderā mana tīri labi, kā piens un medus smaržo, un šai to siļķu jau pieticis. Līdis ārā. Pabāž galvu, apskatās. Bet bļodiņa nolikta pa gabaliņu. Šī snaikās, snaikās, kamēr izlien pavisam, resna, gluda nobarojusies, zvīņas spīd un laistās. Bet kā šī ārā, vecā rauj pie diega, saimnieks muti ciet, un šī netiek atpakaļ. Nosituši kā uti. Un vīrs atdzīvojies uz rāvienta. Paradis pulka ēst, piebriedis kā gabana, iztālēm ļaudis nākuši skatīties to resnumu. Beigās, kā stāsta, ir noslāpis no savu tauku svara. Tā lūk! Nezi, vai nederēja izmēģināt ar Špori šito joku?”

Bet bija jau deviņi, un man vajadzēja steigties uz darbu.

Atgriezies es atradu savu saimnieku uztrauktu.

„Šņorem, vai zināt, uznāca lēkme. Brālīti, viņš saka, es negribu vairs dzīvot! Ved mani projām!

Pasaucu ātro palīdzību un aizvedu uz slimnīcu. Vai jūs, dukātiņ, dālderit, nevarat aizmaksāt par dzīvokli, patlaban man nav naudas klāt, bet bankas, kur man rēķins, jau cieti.“

„Jā,“ es atbildēju, „kālab nē, tikai bīstos, ka tik daudz man nebūs.“ Un nebija arī, bet saimnieks apmierinājās ar pusi. Noskumis es todien negleznoju un nolēmu rīt apmeklēt Šnoriņu slimnīcā.

5.

Šnoriņš bija novietots atsevišķā istabā, un tas nesolīja neko labu. Bet vēl vairāk es satrūkos, ieraudzījis viņu pašu. Viņš saliecies sēdēja gultā, ietinis pār malu pārkārtās kājas segā, atspiedis pieri uz zema galdiņa, uz kuņa atradās tikai glāze ar dzeramo un pulkstenis. Viņš bija kreklā, jo istaba bija ļoti karsta, un viņa izliektā mugurā asi iezīmējās izspiestais mugurkaula zāģis. Viņš elpoja isi un ātri, ar čaukstošu skaņu, it kā tverdams pēc gaisa, iekungstēdamies pie izelpošanas. Pamanījis mani, viņš pacēla galvu un nevarīgi pasmaidīja. Tik vāju un nomocītu seju es nekad nebiju redzējis. Acis bija bezgalīgi nogurušas un ieslīgušas. Kaulainie vaigi, uz kuņģiem āda likās kā uzstiepta, bija apauguši ar retu bārdu. Pie sviedros spīdošās pieres pielīpuši izspurušie mati. Kad viņa kreklis pašķīrās, kļuva redzamas brūnas, dziļi iekritušas, ribainas krūtis.

„Nu mēs tik drīzi zvejojot nebrauksim,“ viņš piepūlēdamies teica un aplusa. Arī es nezināju, ko teikt. Tas man arvienu tā. Ja man kāda žēl vai kādu vajadzētu mierināt, es varu tikai klusēt. Kādu pusstundu klausījos Šnoriņa baigajā elpošanā, mušas

sikšanā pie loga, tālās balsīs slimnīcas bezgalīgajos korīdorus, domādams visbēdīgākās domas, kad pēkšņi durvis plaši atvērās, un ienāca Sams.

„Nu, Šnore, kā skrien, vai būsi jau uz kājām? Nesaki ne pieci, negaidīsi ne nedēļas, varēsi iet vai uz cirku lauzties. Ļeskinoviču nosviedīsi!“ Un viņš gribēja sist Šnoriņam uz pleca, bet ieskatījies viņa sagumušajā stāvā, apsēdās man blakus.

„Šito Ļeskinoviču es pazīstu vēl no Maskavas, kur es mākslas skolā gāju. Bet toreiz Poddubnijs bija tas lauva. Vienreiz aizejam mēs, visādi puikas, uz cirku paskatīties, kā atlēti trenējas. Tā Poddubnijs saka, nu, kas ir, vai nenāksit kāds lauzties. Iznāk viens miesniekzellis, — zemē kā maks. Iznāk otrs — zemē. Tā kādi pieci gabali. Es nu domāju, paga, pamēģināsim mēs arī. Novelku praķi, sajožu vēderu, ka nedabū bruku, iznāku priekšā, saku: nu, kas ir? Šim gan esot apnicis tos puikas mētāt, bet vēl jau vienu varot nosviest, un grābj mani kravatē. Lauž kā stangās. Bet es kā rāvos, kā liecos, ārā gan. Šis nu paliek nāvīgs. Uzmauc man dubultnelsonu, es piepūšos, — pušu. Griež mani dzirnavās, es saņemos — ārā, sviež šis mani suplesā, es tiltā. Nu viņš sāk mani daudzīt. Tas nu par traku. Paga, es sakožu zobus, paga, tu seska brāli, kodes kāja: kā sacirtos, kā rāvu šo pār sāniem, kā sviedu šo pār beņķīti, noblakšķēja vien. Zemē kā maiss! Uz lāpstām. Gatavs. Pēc piecām minūtēm atžilbst, izspļauņ zāģu skaidas un saka, šis esot šodien ko sliktu ieēdis, un aiziet. Bet skatītāji paliek kā vājprātīgi, kliec, urjavo mani, ķeņas ap kaklu, spiež rokas. Atjož direktors, arbitrs, — lai piedaloties čempionātā, pirmā godalga droša, zelta josta tik pat kā rokā, kur

nu vēl tas čempiona gods, diplomi, medāļi, lauru kroņi, slava, bagātība, aicinājumi uz Brazīliju, Argentīnu, Austrāliju, Polinēziju... Bet nē, es saku, paldies, kungi, bet es esmu mākslinieks. Ūn aizeju. Un šiem paliek mutes līdz ausīm.“

Apmeklēšanas stundām beidzoties, mēs gribējām atvadīties no Šnoriņa, bet viņš likās iemidzis, sakņupis pār galdiņu. Māsa nevarīgi noplātīja rokas, un šis žests bija tik pārlicinošs, ka mēs vairs nejautājām ne vārda par mūsu biedra stāvokli.

„Šņore atstiepsies, tas ir skaidrs kā diena,“ Sams, mājā ejot, rezīmēja mūsu iespaidus.

„Jūs, dukātiņ, vai zināt, tagad pāriesit viņa istabā dzīvot. Tā ir lielāka, gaišāka, un vispār, zināt, jums kā labam draugam, es to aprēķināšu pus par velti...“ Mēs padzērām tēju, un es apsolījos pāriet uz Šnoriņa istabu. Laipnībā apbērts, es iegāju savā istabā sakņavāties. Klusām es sāku iesaiņot savas nedaudzās lietas pulka pamatīgāk, nekā tas bija vajadzīgs, lai pārietu no vienas istabas otrā. Beigās visa mana mantība bija ieslēgta divās ceļa somās, un paņēmis tās katru savā rokā, es izgāju koridorā. Šnoriņa istabā trokšņaini rikojās Sams, pievākdams atstātās lietas. Es klusu apvilku mēteli, uzliku cepuri, uzmanīgi atvēru durvis un ātri noskrēju pa trepēm.

„Uz kādu lētāku viesnīcu,“ es uzsaucu važonim ratos, „bet labi žigli!“ Tikai pēc trim šķērsielām iedrošinājos atskatīties un, neredzēdams sekotāju, atviegloti nopūzdamies atslīgu sēdekli.

V Ā R A V S

1.

Lasītājs droši vien atcerēsies dzejnieku Žilu Pipkallu, kuŗš uzliesmoja kā astes zvaigzne, īsā laikā kļūdams par populārāko dzejnieku Rīgā, un kuŗa dīvains un briesmīgais liktenis savīļņoja visu sabiedrību.

Žils Pipkalls, īstā vārdā Jūlijs Pipkalējs, bija diezgan turīgu ļaužu; viņa tēvs bija ārsts. Es viņu pazinu jau no zēna gadiem. Mūs iepazīstināja Nats Pinkertons.

Uz Krišjāņa Barona, toreizējās Suvorova ielas, tumšā stūrī pie Vērmaņa dārza sētas, stāvēja kaut kas līdzīgs skapim vai palievenim, kuŗā kvernēja spalvainam zirneklim līdzīgs kuprains vecis, kas izlikās tirgojamies ar papirosiem un sērkociņiem, bet patiesībā tirgojās ar literātūru. Tas bija savāds vecis. Pie

viņa varēja nākt rītā, pusdienā, vakarā vai pusnaktī, vienmēr viņš tupēja savā skapī un snauda. Ārā rēgojās tikai viņa necilvēcīgi gaļie un šaurie zābaki, spilgti dzeltānā, gandrīz oranžā krāsā; zābaku spodrums divaini kontrastēja ar pārējā apģērba netīro pelēcību. Saviem pircējiem viņš labprāt stāstīja savas zābaku smēres recepti, kuŗu teicās pats izgudrojis; šī smēre piešķirot, tikai vienu reizi uztriepta, zābakiem spožumu veselam mēnesim. Literātūra viņam glabājās trijos netīros maisos skapī zem sēdekļa. Tie bija nezināmu autoru rakstīti slepenpolicistu dēķu stāsti — burtnīcās. Vecis tās pirka, pārdeva, mainīja pret divi izlasītām vienu nelasītu un īrēja lasīšanai, ņemdams drošību kā īsts bibliotēķārs. Vienā maisā glabājās slavenais Ņujorkas detektīvs Nataniels Pinkertons, kuŗa izskatu vislabāk raksturo rindas, ar kādām parasti iesākās burtnīcas:

„Kāds elegants, nopietna izskata kungs lēni soļoja pa piekto aveniju. Zelta pulksteņa ķēde izlocījās pār viņa pilnīgo vēderu.“ Neskatoties uz korpulenci, šis bezbailīgais varonis, kad vajadzēja, sekoja bandītam ar divriteni pa drāti, pārstieptu pār Niagaras ūdens kritumu, piekabinājīs slidas, sagūstīja ātrslidotāju-cilvēķēdēju uz aizsalušā Mičiganas ezera un lēķa uz galvas Hudzonā no Bruķlinas tilta. Bez tam viņš lieliski vadīja lidmašīnu, auto, lokomotīvi, šāva no visiem ieročiem, meta nažus un lasso, pauķoja, boksēja, lauzās, lietoja džiu-džitsu, atcerējās visu, kas bija rakstīts avīzēs, un prata visas valodas. Bet tas, patiesībā, nav neķas sevišķs, tas jāprot katram labam slepenpolicīstam. Burtnīķu krāsainie vāķi atķēloja drausmīgāķos brīķus no šī vīra slavenās dzīves: Nats, neliešu piesiets pie baļķa, tiek ielaists ga-

terī; Nats akmens zārkā tiek nogremdēts San Francisko jūras licī; Nats piesiets pie krēsla, viņa priekšā bumba, kuņas deglis patlaban izdeg; apķērīgais detektīvs, iekodis mēlē, izspļauj asins strūkļu, kas nodzēš degli. Otrā maisā atradās otrs pēc lieluma amerikānis — Niks Karters. Viņa burtņicas bija apvienotas sērijās, kas izveidoja veselas epopejas ilgas, neatlaidīgas cīņas ar kādu sevišķi izcilu noziedznieku. Visgarākā bija Dr. Kvarca sērija; šī briesmīgā daktera kaislība bija cilvēku vivisekcija, un dzīvodams uz kartēs neatzīmētās salas, viņš periodiski ieradās Ņujorkā pēc jauniem upuriem. Daudz īsāka nebija japāņu barona Motušimi sērija; šis cilvēks-zvērs, kuļa rīcībā bezgalīgas bagātības, pilns fanātiska naida pret baltiem, pašā San Francisko centrā bija ierīkojis varenu citadēli, ko izlietoja kā bazi savām noziedzīgām ekskursijām. Trešā sērija bija veltīta Karuteram. Šis nenotveramais fantoms, bijušais cirkus akrobāts, bija sevišķi viltīgs; viņš speciāli trenēja kaklu, un kad viņu notvēra, notiesāja un kāra, tas, sasprindzinājis kakla muskulātūru, tikai izlikās beigts, lai pirmā izdevībā aizbēgtu, iepriekš nodurot piecus vai sešus sargus. Trešā maisā atradās neviens cits, kā vecais draugs Šerloks Holms ar savu liko angļa degunu un pīpi. Viņš dzīvoja Londonā, Bekera ielā 25, un tika visu cienīts biezo burtņicu un smalkās drukas dēļ.

Ap vecā grāmatnīcu arvien drūzmējās visdažādāko aprindu zeņķi, un vecais greizsirdīgi vēroja, lai tie neapmainītos burtņīcām tieši, bez viņa starpniecības. Bet šī slepenā apmaiņa padarīja mani un Jūliju par draugiem. Jūlijs bija pieradis pie šīs literatūras kā pie dienišķas maizes un ar šausmām

domāja, kas notiks, kad viņš būs izlasījis visas burt-
nīcas. Pēdējā laikā viņam nācās izrakāt veselu kau-
dzi, iekāms tas atrada kādu nelasītu. Kad mājinieki
izzināja viņa kaislibu, tie stingri noliedza apmeklēt
veco un lasīt viņa grāmatas, bet velti. Tēvs bieži
pārmeklēja dēla lietas, un tas spieda pēdējo izrau-
dzīties paslēptuvi. Katram ūdens klozetam pie grie-
stiem ir metalla kaste, kur uzkrājas ūdens. Jūlijs
ievēroja, ka piepildās tikai divas trešdaļas no kastes,
un iespraudis virs ūdens skaliņus, ieguva visdrošāko
slēptuvi. Kad Jūlijs tur uzturējās stundu vai pus-
stundu, aizdomīgie vecāki pavēlēja tam iznākt un to
pārmeklēja, bet bez sekmēm.

Jūlija raksturā bija dažas savādības. Apbalvots
ar lielu fantaziju, uzņēmību un arī godkārību, viņš
tomēr necentās mūsu, zēnu, rotaļās un pasākumos
uzņemties barveža lomu, kas tam nenāktos grūti;
viņš milēja darboties viens. Viņš nekad neizklāstīja
savus plānus pirms izvešanas, lai gan vēlāk priecā-
jās par mūsu izbrīnu. Mēs ilgi prātojām, kā atrieb-
ties mūsmāju sētniekam, visu zēnu dabiskam ienaid-
niekam. Jūlijs kādu vakaru aizdedzināja viņa pa-
graba dzīvokļa loga iedobumā žūksni vecu kinofilmu,
un nabaga večuks pārbijies puskails izmetās no dzī-
vokļa. Viņa sievas māsu, kuŗa tirgojās sīkumtirgū,
un kuŗas vienīgais noziegums bija radniecība ar sēt-
nieku, Jūlijs noveda gandrīz ārprātīgo namā, piesū-
tidams vēstules, it kā no izspiedējiem un cilvēku lau-
pītājiem. Dabīgi, ka Jūliju cienīja pat daudz vecāki
zēni. Viņš jau tad mēģinājās rakstniecībā, sacerē-
dams dēku stāstus, parasti gan netikdams tājāk par
varoņa izskata, ieroču un rīku aprakstīšanu.

Pasaules karš mūs izšķīra. Pīpkalēju ģimene

aizbēga uz Ziemeļkrieviju un tur pilsoņu kara jukās izklīda. Vienīgi Jūlijs ar māti noturējās kopā, bet kad viņi pēc dažiem gadiem dēkaini pārbēga Latvijā, viņu vienīgais īpašums bija tūbas zābaki kājās, jērenīcas galvā un kazādas kažoki mugurā. Rīgas dzīvoklis sen bija izlaupīts, un tanī dzīvoja sveši ļaudis. Ar dažu vecu paziņu gādību Jūlijam, kas tagad bija izstīdējis par gaŗu jauneklī, izdevās dabūt rakstveža vietu kādā no lielākiem Rīgas filmu kantoriem. Vietai izrādījās kāda patikama priekšrocība: Jūlijs varēja bez maksas apmeklēt visus Rīgas kino.

Viņu tagad vairs nevaldzināja, kā to varēja domāt, mežonīgie kovboji, kas, griezdami lasso cilpas ap galvu vai šaudami no milzīgiem koltiem, joprojā pa Kolorado kanjoniem vai Arizonas un Teksasa prierijām. Pēc trūkumā un briesmās pavadītiem gadiem Baltās jūras tundrās, kur dzīvoja vienīgi utainie, pinkainie, mūžīgi izbadējušies krievu zemnieki, kuŗi, ja nebrūvēja kandžu vai nelamājās, gulēja uz krāsns, tagad sēdēdams ērtā atzveltnī, patikamas mūzikas aijāts, Jūlijs saldā uztraukumā vēroja uz ekrāna pavisam citādas būtnes. Tie bija slaidi, glumi kungi, kas valkāja lieliskus, elegantus uzvalkus, brauca mirdzošos Rolls-Roisos, pastaigājās brīnišķos dzīvokļos, nocēla un atkal uzlika uz nopomādētiem matiem spožus cilindrus, dzēra šampānieti un skūpstījās ar tik pat slaidām, elegantām un daiļām dāmām. Gan reizēm šiem burvīgi smaidošiem radījumiem uzplijās izpūruši subjekti, kā Jūlija pagātnes rēģi, bet viens vienīgs elegantās dūres sitiens lika tiem gāzties atpakaļ dubļos, kur tie bija piederīgi. Šādi skati un šādi ļaudis, līdz ar apbrīnošanu un dievināšanu, modināja Jūlijā neizsakāmu vēlēšanos kļūt tiem līdzī-

gam. Pašam nemanot, kino tumsā uz viņa lūpām atplaiksnījās smalka kosmopolīta vīpsna. Ieņēmis vaļīgu, mazliet izlaidīgu pozi, viņš gribēja ar nevērīgu eleganci sakrustot kājas, bet sajuta, ka tās vēl arvien atrodas smagos, ķaulīgos tūbas zābakos. Tie bija labi zābaki, pazolēti, ādu apšūtiem purniem un papēžiem; tie bija uzticīgi kalpojuši gan Karēlijas sniega laukos, gan Vitebskas dubļos, gan Pitalovas alksnājos, robežu pārejot, bet Jūlijs nosarka kā demonstrantu karogs. Un ne tikai velteņus, arī silto kazas kažoku viņš piepeši sajuta kā riebīgu nastu, bet jērenīca, kas tik gādīgi sildīja ausis, tam sakūra ogles uz galvas. Šinī briesmīgā brīdī par labi piegrieztu uzvalku ar „amerikāņu pleciem“ Jūlijs atdotu kara vadoņa slavu, par prasmi vienā rokā turēt mēteli, lietussargu un cimdus, bet ar otru smalki nocelt katliņu — karaļa kroni, bet par mazām melnām ušiņām, kā peļu astītēm, droši savas dvēseles glābšanu. Sarāvies liks un maziņš, sacēlis apkakli, Jūlijs neatcerējās, kā toreiz bija izkļuvis no kino.

2.

Es nebiju Jūlija redzējis no kara laikiem, zināju tikai to, ka viņš atgriezies dzimtenē. Toreiz es strādāju kādā auto pārstāvniecībā Elizabetes ielā. Es ievēroju, ka ikdienas ap pusčetriem milzīgajā septiņstāvu namā, kas atradās pāri pretim ielai, ieiet kāds jauns, vienkārši, bet eleganti ģērbies kungs, mazām angļu ušiņām. Pirms pieskarties ar bananās krāsas ziemišķa cimdu durvju bronzas rokturim, viņš allaž brīdī pamīņājas uz kāpnēm, piedauzīja ar satīto lietussargu amerikāņu bifeļa ādas kurpju purniem

un brīdi nolūkojās ar gurdu, gaŗlaikotu dendija ska-
tienu mūsu veikala logā. Tur varenā spoguļstikla krā-
tiņā stāvēja sarkans Studebekers, dzeltāns Pakards un
tumšzils Mercedes, draudoši kā tīģeŗi, gatavi iekauk-
ties savām akumulātoru rīklēm, iedegt savas tūkstoš
sveču acis un, ierēkdamiēs divpadsmitcilindrigām
sudrabtērauda iekšām, izlēkt ar visām četrām kau-
čuka ķetnām uz ielas asfalta. Jo ilgāk es šo kungu
novēroju, jo pazīstamāks viņš man likās. Kādu
dienu, redzot viņu atkal ieejam namā, es pasteidzos
pavērt sarežģītā kaluma durvis, lai redzētu, kuŗā dzi-
vokli viņš ieies. Noslēpumainais dendijs, izklaidīgi
vicinādams lietussargu, klusi soļoja pa mīksto grīd-
segu, kas klāja fajansa mozaīkas grīdu, un mazliet
paceldams roku, kā anglis, sveicināja savu attēlu
kāpņu telpas spoguļī. Bet tad, man par neizsakāmu
izbrīnu, viņš nenospīda vis zilonkaula podziņu un
nelīka nedzirdami nolaisties sarkankoka liftam ar
ādas sēdekļiem un ōvāliem spoguļiem, viņš nekāpa
arī pa platām lēzenām kāpnēm, ļaudams slidēt cim-
dainai rokai pa Karēlijas bērza margām, bet palūko-
jies apkārt, steidzīgi atvēra kādas tikko ieraugāmas
durvtiņas viskrēslainākā vestibula stūrī, zem kāp-
nēm, un salīcies iegrīma kādā pilnīgi tumšā šachtā.
Pievērot durvtiņas, viņš uzšķīla šķiltavas, lai apgais-
motu ceļu. Ceturtdaļsekundē plīvošā gaismā man
viņu nācās vieglāk pazīt nekā divi mēnešos uz saules
apgaismotas ielas — viņa sejā nebija vairs gurdās
vienaldzības un kosmopolīta splīna, — tas bija mans
vecāis draugs Jūlijs Pīpkalējs!

Vēlāk es viņu vairākkārt apmeklēju. Nokļūt
viņa dzīvoklī nebija viegli. Ja apmeklētājam negadī-
jās līdzī uguns, tad nolaižoties pa stāvajām vitņu

kāpnēm, tas drīzi vien klupa, jo trīs beidzami pakāpieni bija nodrupuši. Ja pēc tam viņš neiegāzās koka pagrabā, kas kā vilku bedre uzglūnēja patrepē, tad pakrita pār sētnieka slotām un liekšķerēm, vai nosmērējās, tvarstīdamies gar nokvēpušajām sienām. Taustīdamies tālāk, apmeklētājs, atkarībā no auguma, sāpīgi nodauzīja galvu vai arī tikai pazaudēja cepuri, jo griesti pēkšņi noplaka pavisam zemu. Tad, atvēris kādas durvis, apmeklētājs vēlreiz nogāzās pa četriem negaidītiem pakāpeniem un atsitās kastroļiem un pannām nokārtā plauktā, saceldams negantu troksni. Bet tā bija laba zīme, tas liecināja, ka saņemta Pīpkalēja virtuve, un katru mirkli varēja gaidīt atveramies durvis, sašķelamies virtuves tumsu un atskanam Jūlija mātes laipno balsi:

„Lūdzu, lūdzu, kāds patikams ciemiņš!“

Pīpkalēju dzīvoklim bija divas istabas, lielākā ēdamistaba, kurā stāvēja arī mātes gulta, un Jūlija istaba, šaura un gaļa kā tālskatis. Logi no ārpuses gandrīz nebija redzami, jo atradās dziļos iedobumos, kuņģos pagalmā spēlēdamies bērni meta visādus niekus. Istabās arī dienu bija jādedzina uguns. Toties par aukstumu sūdzēties nevarēja. Tūlīt blakus atradās centrālās apkurināšanas krāšņu un katlu telpas un gar ēdamistabas griestiem un sienām gāja milzīgas, asbestā ietītas caurules, kas novadīja tvaiku augstākiem stāviem. Lai pa kurināšanas laiku nenosmaktu, arī ziemā logi un durvis bija jātur vaļā. Virtuve, kopēja ar sētnieku, atgādināja zemūdenes mašīnu telpu, jo griesti un sienas bija pārklātas resnu un tievu, karstu un aukstu māla, čuguna, dzelzs un misiņa cauruļu režģiem. Viesiem, bet ne namamātei, likās jocīgi, ka netirā ūdens izlietne atradās pie

griestiem un pie tās jākāpj pa kāpnēm. Šo neērtību dēļ māte bieži lūdza Jūliju, lai tas meklē citu mītni, bet šis dzīvoklis atradās centrā, un tajā bija tik varēna ieeja pa skaistām parādes durvīm, ka Jūlijs ne par ko negribēja to atstāt.

Šinī laikā Jūlijs jau bija vairākus gadus nodzīvojis Rīgā, iemācījies ģērbties un uzvesties pēc labākā angļu reglamenta un bija nonācis pie slēdziena, ka, lai viņš varētu braukt automobili, pastaigāties dzīvoklī, kuŗa vestibuls sniegtos cauri divi stāviem, un skūpstīt zīdaines un smaržojošas sievietes, nepietiks, ka viņš strādās kantorī un apmeklēs kino. Bet visas šīs labās lietas viņu nebūt vēl neapmierinātu. Viņam bija jāklūst arī slavenam. Slavenam vispirms, jo bagātība jau tā kā tā ir tikai slavas ēna. Nejuzdams sevī komersanta, kaŗavadoņa vai izgudrotāja ģenija, bet literātūras maģisko varu jau bērnbā pilnā mērā izbaudījis, viņš nolēma kļūt par dzejnieku vai rakstnieku. Ja nu laimējās sacerēt vārdus kādam populāram šlāgerim, uzrakstīt filmas scēnāriju, sensacionālu romānu — viss ilgotais jau gandrīz būtu rokā. Viņš iesāka ar dzeju. Uz to norādīja vispirms jau viņa jaunība. Bet bieži — kas saistās ar mākslu, tik lēti vairs netiek no tās vajā; tā arī Jūlijam dzeja drīzi kļuva par kaislību. Viņš bija moderns dzejnieks.

„Kas gan lasīs dzejas par skumjām un milu mūsu jaņojošā laikā,“ viņš mēdza teikt. „Vai gan māklers, kas pa radio informējas par Ņuorlīnsas vai Sidnejas biržu kursiem, sēdēdams pūlmanī, ko rauj uz priekšu pieci tūkstoši spēku lokomotive? Vai boksa čempions, kas pāršķēļ milzīgā Cunard line luksus tvaikonī okeanu, lai mērotos ar pasaules meistaru, nē-

ģeri no Alabamas, sauktu Melnā Pantera? Varbūt slepenās izlūkošanas aģents, kas ar viltotu pasi kabatā kalpo kā stjuarts uz trīsmotoru pasažieru junkersa? Vai, beidzot, elegantais kosmopolīts, pārgērbdamies frakā vakariņām Ritca otelī, ieinteresēsies par šo dzeju? Bez šaubām nē! Šis laiks prasa ko citu; kaut ko sociālu, kaut ko bezgala pārsmalcinātu, kaut ko brutāli sākotnīgu, vai kaut ko vienkārši pavīsam traku.“ Bet lai tas būtu cik divaini būdams, Jūlijam neveicās ar darbu publicēšanu, kaut gan laikmeta garam tie atbilda pilnā mērā. To varēja spriest kaut vai no virsrakstiem:

Krogū „Pie Ģibstošā Runča“.

Man meitene no Javas.

Sapņu elektrofikācija, u. t. t.

Jūlijs izpētīja visas redakcijas. Reizēm ienācis telpā, kur viņu grūstīja šurp un turp skrejošie izsūtāmie, viņš pazemīgi sveicināja redaktoru, kas, nepaceldams acu no papīru blāķa savā priekšā, kaut ko dusmīgi norūca, un Jūlijam iesākot paskaidrojumu, tikai pameta ar roku uz durvju pusi. Citās avīzēs viņu noraidīja pie mazajiem redakcijas žurkām, kas ņēmās viņu piezobot, un acīm samezdamies smējās paši par saviem jokiem. Reizēm, kad Jūlijs stāvēja priekš kāda laikraksta fejetona vadītāja vaiga, kas zvilnēja atzveltni lepnā satrapa pozē un, nikni blenzdams caur pensneju, bārās, ka viņu traucē ar blēņām, reizēm tad gadījās ienākt ar savām dzejām ņipram, acīgam skuķim. Tūdaļ redaktora ledainā maska izkusa fauniskā smaidā, ar smiekliem un apsprātībām tas sēdināja dzejnieci sev blakus, mīlīgi lika tai roku ap vidu un steidzās attīt manuskriptu. Aiziedams

Jūlijs redzēja, ka arī citi redakcijas locekļi pošas uz redaktora istabu, no kurienes tad atskan daudzbal-
sīga kņada. Jūlijs domās skuma, ka nav piedzimis
par piemīlīgu meiteni, jo tad jau otrā rītā varētu
lasīt savas dzejas iespiestas. Bet drīzi viņš ievēroja,
ka šīm dzejniecēm negāja nemaz tik viegli. Redaktora
pakalpība bija jāsamaksā; reizēm varēja izmānīties
ar skūpstiem, bet reizēm lietu ņēma stingrāk, un ja
nu dzejniece negribēja pamatīgāk ielaisties, tad jau
pirmā recenzijā tika bez žēlastības sakritizēta un iz-
ģekota. Bet bija arī vecāki laudis, tie parasti kūkoja
kaut kur stūrī pie tukša galdiņa; viņi saņēma Jūliju
pie pogas, sauca par mīlo, čukstēdami kā Dievs zina
kādus noslēpumus, atkārtoja pamācības, kas sen
visiem bija zināmas, un atvadoties tik ilgi turēja viņa
roku savējā, kamēr palika pavisam neērti. Panākumi
tomēr allaž bij tie paši, — tas ir nekādu. Katram
laikrakstam bija savi laudis, un viņu pulkā svešnie-
kam ieviesties nebija viegli. Vajadzētu ilgi taustī-
ties, meklēt sakarus, sēdēt pie alus kausiem pagrabi-
ņos, pie kafejas tasēm kafejniecās, nikt rakstnieku
vakaros, rēgoties pirmizrādēs, iestāties kādā jauno
dzejnieku biedrībā, uzņemties tur amatu, nosist ar
tiem visu brīvo laiku, bet galvenais, prāst runāt va-
lodu, kāda vislabāk patīk pašreiz klātesošiem. Va-
jadzētu runāt „sulīgi“ ar kafejnicu tersitiem, lietišķi
piekrist amatu vīriem, apbrīnot vecos, romāntizēt ar
jauniem, paglaimot kritiķiem un paklanīties izdevē-
jiem. Tādam patīkamam un asprātīgam sa-
runu biedram amata personas un redaktori, rīko-
dami kādu iedzeršanu, labprāt piezvanīja, un viesī-
bās, smidīnot namatēvu un viesus, varēja ne tikai par
velti dzert, bet paklusām palūgt arī šo to svarīgāku.

Bet arī tad vēl slava un panākumi nebija droši. Ja nu gadījās nelaimīgā kārtā pārāk sasaistīties ar kādu partiju, ko tad līdzēja savējo slavas dziesmas, ja desmiti citu partiju kritiķi lēja tiro darvu virsū? Tā beigu beigās, ilgotā atzinība varēja pienākt mūža otrā pusē, kad gadi sūrā partijas ķēžu suņa vai runājamās caurules amatā būs saliekuši muguru un pirkstus, noplicinājuši pakausi, sažāvējuši seju un aizlikuši acīm priekšā desmit dioptrijas stiprus stiklus. Vai tas nebūtu jaunākais izsmieklis, kādu dzīve var sagādāt māksliniekam, kas mīl visu daiju, vieglu un grāciōzu?

Tomēr bija vēl viens ceļš piespiest ievērot sevi. — Saspridzināt petardi šo pašapmierināto literātu un snaudulīgās publikas vidū. Ar vienu zvēlienu satriekt šo vienaldzības gāli, parādīt pasaulei trīsžuburainu mēli, lai brīnās. Kādu vakaru, atgriezies no neauglīgās staigāšanas pa redakcijām, dusmu un īgnuma sakurināts, Jūlijs nopietni ķērās pie šī jautājuma.

„Vai gan mazums lielu talantu,“ viņš teica sev, „cīnījušies par ievēribu un slavu ne tikai savas mākslas ieročiem vien? Vai viņi nav provocējuši skandālus, izplatījuši neticamas baumas par sevi, pat noziegušies? Vai Oskars Uailds negērbās un neizturējās kā Nerōns, nerunāja vistrakākos paradoksus un nepārspilēja savus netikumus, lai tikai pasvitrotu, ka viņš nav tāds kā visi? Vai Vistlers, šis mazais negantais vīrelis, negērbās kā putnu biedēklis un ar saviem citrondzeltāniem cimdkiem nešokēja visu miegaino angļu džentelmeņu sabiedrību? Un Bodlērs, kāpēc gan viņš, par spīti modei, nēsāja melnas spīdīgas drānas svārkus, riekstu krāsas bikses un

spilgtu Kašmīras šalli ap kaklu? Un tepat, mūsu Valmierā, kāds mūziķis valkā apkaklīti un aproces kaltas sudrabā, un cerot dienās likt izkalt arī sudraba vesti! Un šie vīri pametuši ēnā dažu labu ne sliktāku par tiem. Ir māksla labi strādāt, bet ir māksla arī ievākt augļus. Vajadzīgs tikai drosmes un gaumes, un visa tā man diezgan!“

Nolēmis sekot minētiem paraugiem, Jūlijs sāka pārdomāt savu nākošo izskatu. Tas neizrādījās vis tik viegli, kā likās. Uzkrītoši apģērbties nebija nekāda māksla, to varēja katrs, bet viņam vajadzēja kaut kā pavisam neparasta, smalka un rafinēta, lai ikviens uz vietas noprastu, ka šis cilvēks visu izbūvējis un atzinis, kas vien tik iespējams, pazīst visus zaņķus, visas nelietības, gan dabīgās, gan pretdabīgās, tā ka pasaulē to vairs nepārsteigs nekas. Varbūt izvēlēties grēcīga priesterļa seju? — Tumšas, uzkrītoši atturīgas drānas, bāla, slepenu kāriību izmociņa liekuļa seja. Valoda klusa, čukstoša, pilna svēto citātu un bībeles piedauzīgo simbolu. Varbūt mēģināt attēlot spāniešu dejotāju? Kaut ko vidēju starp mākslinieku un džigolo, cinisku, spilna pilnu seju... Bet nē, tas viss bija diezgan banāli. Tad jau labāk Čikāgas gangsters: pārspilēti elegants, noguris, nervozs, nirdzīgs, ar rokām allaž kabatu tuvumā. Kabatā varētu ielikt ko smagu, kas atgādinātu automātisku pistoli... Bet tad vajadzētu vairāku uzvalku un vienmēr pēc pēdējās modes, un to līdzekļi neatļautu. Bez tam kur varētu Rīgā rasties gangsters? Vai labāk, līdzīgi Uaildam, neizvēlēties kaut ko no vēstures? Kaut vai Jūliju Cēzaru. Lietišķa seja. Smalkas rievās gar lūpu kaktiem. Liess dzīslains kakls. Asas enerģiskas kustības, neviens lieka žests.

Bet tad būtu jānoskuj mati un galu galā vēl jānēsā lauru vainags. Ieejot teātrī, jānoņem cepure un jāuzliek vainags. Tas neērti. Varbūt izvēlēties Jūdāsu? Nē, nē, tas ir netīrs pinkains žīds.

Nesaprašānā Jūlijs sāka sevi tuvāk aplūkot. Slaidš, kalsns, tipisks asteniķa dilonkandidāta stāvs ar liku muguru. Gaŗš, tievs kakls, šauri, slīpi, uz priekšu saliekti pleci. Gaŗas rokas, tieviem kaulainiem pirkstiem. Viņš paņēma divus spoguļus un nostājies zem spuldzes sāka pētīt seju. Tumšmatis. Gaišpelēkas acis. Pazema, gluda, slīpa piere. Prāvs, drusku ielīks deguns. Virslūpa pāri apakšējai. Šaurs, smails zods. Tā kā gaisma krita no augšas, tad zem acīm, vaigu kauliem, lūpām veidojās dziļas ēnas, piešķirdamas sejai baigu aizkapa izskatu.

„Mūmija!“ Jūlijs piepeši sajūsmā iesaucās. „Ēģiptes vārvs!“ Tutankhamons, nē, Rampzenīts, Amenhoteps, Sezostris, Tutmos! Neslēpumains rēgs, ne spoks, ne cilvēks, tas būs tiešām kas jauns!“

Taisnās uzacis — nieks, tās var noskūt un izliekt slaidas ar grima zīmuli, četrstūrīgo zemo pieri bārzdas nazis pārvērtīs augstā un lepnā; mati, kuŗus viegli nokrāsot pelnu pelēkus, tad pie deniņiem veidos skaistus robus, bet pret pieres vidu izlieksies pakavveidīgi. Ēnas zem acīm viegli pastiprināt, lūpas mazliet grima pārvērtīs zilganpelēkas. Uz kaulainajiem, dzeltēnajiem pirkstiem mirdzēs plats, vecs gredzens-talismsans, ar drusku neveikli veidotu svēto skarabeju. Cik tas dīvaini kontrastēs ar spoži balto cigareti. Smēķējoša mūmija! Bet uzvalks? Tam jābūt neuzkrītošam, pieskaņotam mūmijas „personībai“, ar tikko manāmu ēģiptisku akcentu. Satraukts Jūlijs steidza uzņemst uz papīra sava tērpa ap-

rakstu, nepiemirsdams neviena sikuma. Ilgi viņš prātoja, kādas smaržas lietot. Parasto ķelnes ūdeni vai šipru taču nē. Ambru? Mastikas sveķus? Lavendulas eļļu? To varēja padarīt pikantu, ja piejauktu drusku, drusku, tik pat kā nemaz indīgās nelķu eļļas. Mazliet par daudz, un viņš atgādinātu cilvēku, kas nupat kā apmeklējis zobārstu. Bet virāks? Lūk īstais mūmijas parfims. Tikai ne daudz, tikko jaužami, smalkākiem deguniem.

Jūlijs nemaz nemanīja, ka atausa rīts. To gan nebija viegli ievērot, jo logus pāri pusei aizsedza bedru sienas.

3.

Jūlijs nekavējoties ķērās pie sava plāna izvešanas. Tā nebija uz rāvienu izvedama lieta. Bija nepieciešama nauda. Lai gan Jūlija māte prata taupīt kā neviens, iekrāts viņiem nekas nebija. Tāpat pārāk pēkšņa izskata maiņa varēja kļūt nepatīkama darba vietā. Matus viņš sāka izdzīt pamazām un tikai uz vasaras beigām, aiziedams atvaļinājumā, izveidoja pieri galīgi, atbīdīdams matus savus piecus centimetrus atpakaļ un paceldams uzacis slaidos lokos pār acīm. Cik iespējams, nodedzinājās rudens saulē, lai sākumā seja būtu dabīgi tumša; vēlāk to, zināms, vajadzēs pamatīgi pūderēt vai pat krāsot. Saulē gozēdamies pārdomāja savas nākošās gaitas. Sacēlulšam ievēribu, būs jāsastopas ar daudzām sievietēm, un vajadzēja laikus gādāt, lai būtu viņu apbrīnošanas cienīgs. Par dāmām viņš nebija paguvis pamatīgāk paineresēties. Kantorī čaloja, mēloja un reizēm pat plosījās vesels bars mašīnrakstītāju un

rakstvežu, bet tās nebija lāgā ne apskatītas. Taisnība, vienu no tām viņš šad tad pavadīja mājās, bet tas bija viss. Tagad Jūlijs domās sacerēja asprātīgus dialogus, paradoksus, dīvainas piezīmes, zīmīgas atbildes un neparastus salīdzinājumus. Arī vārds darīja rūpes. Jūlijs Pipkalējs taču nepiederēja ne mūmijai, ne modernam dzejniekam. Dažādi to izgrozījis, gan Jūlius Pipkalius, gan Džulio Pipkalomini, gan vienkārši Žū Pip, viņš tomēr nevarēja galīgi izšķirties ne par vienu no šiem skanīgajiem vārdiem.

Novembrī beidzot pienāca brīdis, kad Jūlijs varēja doties atklātībā. Viņš nolēma parādīties pazīstamākā Rīgas kafejnīcā, kur parasti salasījās mākslinieki, avīžnieki, studenti-korporeļi un Rīgas turīgās aprindas. Šinī nozīmīgajā dienā Jūlijs četras stundas nostrādāja spoguļa priekšā, un nevar teikt, ka tas būtu daudz. Lielākais Napolēona laika dendijs, angļis Georgs Brummels, ikdienas pavadīja pie spoguļa gan tikai trīs stundas, bet viņu apkalpoja divi kambarsulaiņi, divi garderobjeri un trīs frizieri, viens speciālists celiņa iešķiršanā, otrs pieres šķipsnu sacirtošanā, trešais pakauša nogludināšanā. Jūlijam, turpretim, nepalīdzēja neviens, pat viņa miesīgā māte nē. Viņa pat bārās, mēģināja atņemt grima zīmuļus, un kad viņš nopūderēja seju pelēku un nokrāsoja lūpas zilgas, vaimanādama izgāja virtuvē, kur tumsā sēdēja, šņaukdama degunu un slaucīdama asaras. Beidzis tualeti, Jūlis aplūkoja sevi visā augumā. Viņš bija ietērpts modernā piegrieztā cigāru krāsas uzvalkā, nebalināta audekla vestē, terakotas krāsas virskrekļā, ar pelēki baltu plastronu, kuŗa ir regulārais ornāments atgādināja naktstauriņa „priēžu tinēja“ spārnu rakstu. Plastronu greznoja rožaina

pērle — krietna imitācija. Apvilcis tabakas krāsas mēteli, ar trīs pirksti platām okera stripām, uzlicis ķieģelkrāsas platmali ar plakanu dibenu un šauru zaļgani oksidētas bronzas stīpiņu lentas vietā, viņš apmeta melnu kaklautu, satvēra spožu bronzas spieķi, laša sarkanus glazē cimdus un izgāja uz ielas. Ziņkārīgu skatienu pavadīts, viņš aizsoļoja pa Brīvības bulvāri un neganti pukstošu sirdi, bet bez gala vienaldzīgiem vaibstiem, iegāja kafejnīcā.

Jau otrā rītā pazīstamā laikrasta „Intimā Galvaspilsēta“, kas savāca visu, ko vien sabiedrībā runāja, parādījās sekošais:

ĒĢIPTES MŪMIJA KAFEJNĪCĀ.

Vakar ap pulkstens pusdesmitiem vakarā kafejnīcā „Timbaktu“ ieradās neparasts vīssis, saceldams vispārēju ziņkārī. Kalsnais jaunais cilvēks, tērpies elegantā sarkanbrūnos toņos ieturētā uzvalkā, nepiegriezdams apkārtnei ne mazākās vērības, pasūtīja kafiju, ko patērēja melnu un bez cukura. Viņa nekustīgā, pelēki dzeltānā seja, iekritušās acis, milzīgā, olveidīgā piere un austrumnieciskais profils, divainā kārtā atgādināja Ēģiptes vārava mūmiju, ko pasvītroja nebalināta audekla veste, atgādinādama mūmijas autus. Apmēram pēc stundas divainais apmeklētājs, ne vārda nebildis, aizgāja, pamezdams vieglu vīrāka smaržu. Izjautātie kafejnīcas pārvaldnieks un garderobjeri nekā tuvāka nezināja paskaidrot. Domā, ka tas ir kāds ekstrāvagants ārzemnieks.

Tagad ikdienas šinī laikā Jūlijs apmeklēja „Timbuktu“, un nosēdējis stundu, nozuda. Pārvaldnieku, kas vairākas reizes mēģināja izjautāt, viņš noraidīja. Pēc kāda laika, kad publika jau sāka pie viņa pierast, Jūlijs atkal lika par sevi runāt. Šo avantūru, kuŗas izvešanai vajadzēja daudz drosmes un rakstura, „Intimā Galvaspilsēta“ attēloja sekoši:

VĀRAVA MĪLAS DĒKAS „TIMBUKTU“.

Pazīstamā mūmija, kas ikdienas apmeklē „Timbuktu“, vakarvakarā pierādīja, ka dara godu saviem senčiem, kas, kā vēsture māca, bijuši seksuāli sevišķi viegli uzbudināmi. Nosēdējis parasto stundu, nomaksājis rēķinu, Vārvs pēkšņi apkampa glīto apteksni Fanniju un to karsti noskūpstīja uz mutes. Skandāls neizcēlās tikai tāpēc, ka Fannija no pārsteiguma attapās tikai tad, kad mūmija bija jau sen nozudis. Viņas asaras tomēr drīzi nožāvēja spožais pieclats, ko Vārvs augstsirdīgi bija atstājis uz galdiņa. Mūsu laikraksts cer drīzumā sniegt sikākas ziņas par divaino kungu.

Kad Jūlijs vakarā atstāja „Timbuktu“, viņam piesteidzās kāds drukns pamaza auguma glīti ģērbies kungs, diskretiem smaidiem mēnesīgi apaļā dzeltānā ģīmī un, stādījies priekšā par „Intimās Galvaspilsētas“ redaktoru, ielūdza viņu uz mazu sarunu Romas pagrabā. „Intimā Galvaspilsēta“ bija diezgan savāda avīze. Ja kādam jautāja, vai viņš to lasa, tad ikviens, bagāts vai nabags, vecs vai jauns, vīrietis vai

sieviete, apgalvoja, ka šo tenku lapu neņemot ne rokā; tak paklusām to šķirstīja vai katrs otrs rīdziņi, jo nekur pazīstamāko ģimeņu skandāli, mākslinieku intrigas un politiķu klizmas netika aprakstītas tik pikanti un plaši kā „Intimajā Galvaspilsētā”. Redaktors, kas par savām aģentēm varēja saukt vismaz pusi Rīgas ķēkšu un istabeņu, pildīja atbildīgu un nepatīkamu amatu. Diezgan bieži straujākie no aprakstītajiem ļaudīm viņu plīķēja un iesūdzēja (konkurējošie laikraksti ar labpatiku apzīmēja redaktoru par visvairāk plīķēto cilvēku Latvijā), bet tā kā neuzņēmīgākie tikpat bieži labāk maksāja viņam, lai viņš nerakstītu, nekā sāta, kad viņš bija rakstījis, tad ar savu stāvokli viņš varēja apmierināties. Daudzās klizmas bija viņu izskolojušas par izveicīgu žurnālistu un veikalnieku, kas peļņu un sensācijas saoda jau pa gabalu. Vīrs un zem zemes, gaisā un ūdenī nebija lietas, par kuŗu viņš neprastu rakstīt ar lietpratēja cienīgumu; bez stomišanās izspriedzams vissarežģītākos mākslas, tautsaimniecības, tieslietu un politiskos jautājumus, vismīļāk viņš uzstājās kā smalka toņa, labās gaumes, elegances un džentelmeniskās uzvešanās autoritāte.

Dzejnieka un redaktora saruna ilga gandrīz divi stundas, un tās iznākums pilnīgi apmierināja kā vienu, tā otru. Viens apsolījās piegādāt vielu, bet otrs rakstīt patīkamā sensācijas garā un vispār aizbildināt jauno dzejnieku. „Neaizmirstiet, ka tikai pervertītātē un pārsmalcinātībā var izpausties modernā vīrieša seksapils,” nobeidza sarunu Jūlijs, kad samaksājis prāvo rēķīnu, kratīja redaktora mīksto, vasaras raibumiem nosēto roku.

Otrā dienā visi kafejnīcu slaisti kāri tvēra pēc „Intimās Galvaspilsētas“. Tur stāvēja:

KAS IR VĀRAVS?

Tā simtām reižu jautājuši cits citam Rīgas dāmas un kungi, kas kaut drusku sekojuši galvas pilsētas sabiedriskai dzīvei. Kas ir šis dāmu elks, dīvainais, ekstrāvagantais ārzemnieks, kas redzējis un izbaudījis pārāk daudz un dzīves nogurumā aizķēries mūsu Rīgā? Kas gan gribēs ticēt, ka slavenā mūmija ir Latvijas ražojums? Jā. „Made in Latvia!“ Tas ir dzejnieks Žils Pipkalls, kuŗa pārsteidzoši oriģinālās, laikmetīgās dzejas, sakopotas krājumā, kam nosaukumu viņš vēl neizpauž, bet kas iznāks visā drīzumā. Mūsu līdzstrādnieks Vāravu plaši intervējis. Par saviem apžilbinošiem panākumiem pie sievietēm seksapilīgais dzejnieks izteicās, ka...

U. t. t., u. t. t. — veselas trīs slejas pirmā lapas pusē. Pēc šī raksta Rīgas laikraksti labprāt iespieda Jūlija dzejas, bet viņš tās sūtīja visai skopi, taupīdams krājumam, pie kā visu laiku strādāja. Krājumu izdeva „Intimās Galvaspilsētas“ redaktors, kas paredzēdams peļņu, uzņēmās Jūlija menažēra lomu. Šai dzeju grāmatai nu vajadzēja būt vispārsteidzošākai, modernākai un trakākai, kāda jeb kad redzēta. Veselu nedēļu Jūlijs gudroja nosaukumu. Izmēģinājis visdažādākās „Sirds vivisekcijas“, „Nīrdzīgos liķus“, „Sirdsšķīstos kanibalus“, „Grāciņozos bendes“,

viņš izmisumā izšķīrās par kādas vecas pirātu dziesmas pirmo pantu, zēnībā lasītu kādā Stivensona romānā:

Piecpadsmit vīri uz miroņa zārka —
Jo-ho-ho un pudele ruma!

Bet redaktors teica:

„Par gaļu, mans dārgais,“ un brīdi padomājis sacīja: „Sauksim grāmatu „Ģiļotīne“.“

Tiešām, krājumā tika ģiļotinēts daudz kas, ko līdz šim skaitīja par labu, cēlu un skaistu. Grāmata iznāca ar pazīstamākā grafiķa zīmētu vāku, kas divās krāsās attēloja ģiļotines trīsstūrains nazi atdalām no elegantā frakā tērpta rumpja galvu, ņirdzīgi pārvērstiem, autora seju atgādinošiem vaibstiem, ar monokli acī un cigareti zobos. No artērijām šļācošās asinis lieliem traipiem šķīdās pār spodri balto vāku. Krājumu ievadija zīmīgs dzejolis:

SAPNIS PAR MŪŽĪGO MĪLU UN LAIMI.

Publiskā atejas vietā
Viņš gulēja kritis ar seju
Uz leju.
To žandarmi aizstūma ķerrā
Uz morgu.
Tur apskatot pasi izrādījās,
Ka vārds tam
Ir „Sapnis par mūžīgo mīlu un laimi“.
Brīnišķais sapnis!
Atnāca doktors uz sekciju
Un veikli to pāršķērda pušu, —
Tam plaušās bij dillons,

Sirds ļengana, liela kā maks,
Un kad viņam pāršķēla skaustu,
Tad skaidri bij redzams,
Ka nāves cēlonis — Lues.
Brīnišķais sapnis
Par mūžīgo mīlu un laimi.

Šai dzejai sekoja „Himna Venērai-Karalienei“, kas valda Olimpā ar corona veneris ap pieri un ci- „anālā vijole“, kas sastāv no vienas vienīgas stīgas reprezentēja „Modernais Bellerofonts“, kas uzbruka Chimērai nevis sēdēdams uz pegaza, bet gan lidinādamies helikopterī, apšaudīja to ar 3,7 cm automātiskā dižgabala ekrazīta granātām. Dzejā „Kristus zemūdenē“ tika stāstīts, kā ticības dibinātājs vada muitnieku un naudas mijēju kuģa torpēšanu. Vairākas romances runāja par mīlu gāzes maskās un gumijas tērpos, nākošā kaņā milniekiem slēpjoties betona pagrabos, un iztīrāja sekas, kādas būtu, ja šos tērpus gāzēm saindētā telpā mīlas trakumā atvērtu. Kāda ballāde stāstīja par kanibālu virsaiti Kapštates slimnīcā, kas uzaicina uz kopēju maltīti savu chirurģu un pasniedz amputēto kāju tomātu mērcē. Gaļāki dzejojumi aprakstīja resurekcionista un nekrofila strīdu pie svaiga kapa, strangulantu, zābaku fetišistu un flagellantu erētiskos sapņus un kā intīmā kungu sabiedrībā tiek spēlēta tā saucamā „analā vijole“, kas sastāv no vienas vienīgas stīgas ar zilonkaula lodīti galā. Nebija aizmirsta arī dzīvnieku valsts. „Skolopendras krišanu“ un „Amoibas greizsirdību“ tomēr pārspēja dziesma pār sentimentālo tintes zivi, kas atpūtas brīžos spēlējusi klavieres ar saviem astoņiem taustekļiem, un sevišķi ballāde

„Bāli suņa gaudas“, kur Bāli salas suns apraudāja savu bēdīgo likteni, kas tam liek pagatavot šīs salas iedzīvotājiem iemīļoto ēdienu — suņa desas, un dzējskā formā stāstīja recepti: „Ņem jaunu suni un trīs dienas dod tam tikai skaidru ūdeni dzert. Tad sakapā vienu mārciņu cūkas speķa un trīs mārciņas vērša gaļas, pieliek sīpolus, ķiplokus, lauru lapas pēc garžas un dod sunim apēst. Pēc tam gaida vienu stundu. Tad suni nokauj un izņem desas, apkaisa ar sasmalcinātu sieru un majoranu un dod karstas uz galda.“

Reklāma tika nostādīta priekšzīmīgi. Izveicīgais redaktors anonsēja dzeju krājumu pat uz afišu stabiem, kas līdz tam nekad netika darīts. Kartes, ar pamazinātu grāmatas vāku vienā un efektīgu autora ģimetni otrā pusē, tika novietotas uz katra galdiņa lielākās kafejnīcās. Ekspresī nēsāja plakātus pa ielām, un kāds auto vadāja milzīgu ģīlotīni. Lielākos kino un operā pa starpbrīžiem uz ekrāna parādījās pirms Vārava mūmizētā seja un pēc tam asinsarkana ģīlotīne. „Intimā Galvaspilsēta“ ikdienas izgudroja ko jaunu par interesantā autora privāto un oficiālo dzīvi, intervijas, novērojumus, pareģojumus. Starp daudzajām kārtējām sensācijām, kas deva vielu sarunām Rīgas kafejnīcās, ievērojamākās bija sekojošās: Kāda veca, bet bagāta un augstdzimusi angliete, kuŗai, bez īpašumiem Albionā, piederot vēl nepārredzamas aitu ganības Austrālijā, Kvinslendā, apceļodama pasauli, Rīgā ieraudzījusi Pipkallu, sauktu Vāravu, un tik stipri ieinteresējusies par viņu, ka nespēdama vecuma dēļ apprecēt, nolēmusi adoptēt, novēlot testāmentā visus miljonus. Pēc kāda laika avīze vēstīja, ka adopcijai radušies šķēršļi — proti, neprecētā vecā dāma, adoptēdama Žilu Pipkallu, at-

zītu to par savu ārļaulības bērnu, bet šādai vecās ģimenes goda apraiņai pretojoties anglietes tēvocis, Kenterberijas bīskapa pusbrālis un Jorkas hercoga personīgs draugs. Būdams džentlmenis, Vāravš pats atteicies no adopcijas. Augstdzimušā dāma ar salauztu sirdi caur Meiteni un Poņevēžu aizbraukusi uz savu muižu Skotijā pie Eberdinas. Šai lietai sekoja rakstu serija par kādu brīnišķi daiļu, noslēpumainu sievieti, kas vajājot Vāravu ar savu milu, sekodama dzejniekam pat autotaksi un kāpņu telpās, kur apberot to skūpstiem un glāstiem. Lieta kļuvisi tik draudoša, ka Pipkalls salidzis divus privātdetektīvus, kas darot visu, lai atsistu karstasinīgās dāmas uzbrukumus, kas katru reizi vis neizdodoties. Tālāk tika ziņots, ka skauģi-konkurenti uzpērkot slepkavas, lai nozūmētu jauno autoru. Apstiprinādamš šo ziņu, Vāravš otrā dienā atnāca uz „Timbuktu“ ar melnu saiti, kas, šķērsodama pieri, aizklāja kreiso aci, un satītu roku. Bieži laikraksts kavējās pie Vārava tērpa, iztīrādams gan vispārējo iespaidu, gan atsevišķos apģērba gabalus sikumos, pie viena pamācīdamš lāsītājus dažādos ģērbšanās un uzvešanās smalkumos. Pīrms grāmatas iznāšanas rakstīja, ka „Ģilotīne“ pārtulkota Nosin-Dambo, Meža cūku salas, franciski Madagaskaras, iedzimto gava valodā, gaidot iespīešanu, bet Ugunszemē jau iznākusi Punto Arenasā kā valsts spīestuves izdevums, un tagad Sierra Karmen Silva un Sierra Balmaseda apvidos līdz pat Jūzless jūras līcim neesot neviena lasīpratēja, kas nepazītu Žīlu Pipkallu, sauktu Vāravu.

Tā kā laiks jau griezās uz pavasaļa pusi, attapīģajam redaktoram iekrita prātā laba doma at-

vērt uz bulvāra īpašu kiosku Jūlija dzejām. Pilsētas valde gan neatļāva to celt uz Brīvības bulvāra, bet ierādīja vietu Krišjāņa Barona ielā, pie Vērmaņa dārza. Apmēram tai pašā vietā, kur pirms gadiem sēdēja kuprainais grāmattirgotājs, tika uzcelta brezentas telts ar milzīgu izkārtņi:

«DZEJA ZEM LIEPĀM SNIEDZ ROKU UN SIRDĪ IKVIENAM».

Šai teltī pārdeva dzejoļkrājumu ar autora pašrocīgu ierakstu. Katru dienu, laikā, kad ierēdņi atgriezās no darba un ielās bija drūzmēšanās, telti sēdēja arī pats autors, visā Vārava greznībā.

Redaktors, kas visai baidījās no kritikas, ieteica Jūlijam vispirms apmeklēt kādu godājamu vecās paudzes kritiķi, kuŗa domas tika sevišķi ievērotas, jo tas strādāja visos ievērojamākos laikrakstos. Šis kritiķis jau gadiem ilgi rakstīja par visām iznākušām gramatām atzinīgi, pa daļai aiz labsirdības, pa daļai mīļā miera dēļ un pa daļai aiztaupīdams sev pūles iedziļināties un analizēt. Viņam Jūlijs aiznesa savu grāmatu vēl pirms tā parādījās skatu logos, lūdza varenā vārda atbalstu, teikdams to izšķīrošu visai savai mākslinieka karjērai, un paskaidroja savus centienus pēc visa modernā, divainā un nebijušā. Lāga vecais vīrs, kam labi audzinātais Jūlijs atstāja visizdevīgāko iespaidu, saslavēja grāmatu tik ļoti, ka vēlāk pats brinījās. Tad arī pārējie kritiķi, no kuŗiem daži sākumā bija visai atturīgi, jutās spiesti atzīt, ja ne vairāk, tad jaunā lirika nedzirdēto pārdrošību, viņa trako, bet spožo iztēli. Gan viens otrs pēla Jūlija tematus, negātīvo dzīves izpratni, pārspilējumus seksuālajās lietās, bet tāda, kas neatzītu viņu par svaigu, modernu un apdāvinātu, nebija neviena. Kreisie

viņu slavēja tāpēc, ka turēja par savu pienākumu cildināt visu „progresīvu“, ārdošu, kas drošu roku uzgriež pastāvošās iekārtas augoņus, labie — lai neliktos pārāk reakcionāri, bet mērenajiem tādā gadījumā neatlikās nekas cits, kā pievienoties kopējam korim. Un tā notika kaut kas Rīgā pavisam neredzēts. Jūlija dzejoļkrājums piedzīvoja divi mēnešos trīs izdevumus. Jau otrs dzejoļu izdevums no autora, ko nemāca skolās, ir visai rets putns Latvijā. Ja grāmatā sevišķi daudz smeldzes, asarainas grūtirdības un ilgām piesātinātu nopūtu pēc nezināmiem un neatrastiem sapņu tēliem, tad pēc vairākiem gadiem, retam krājumam laimējās pa otram lāgam ieraudzīt dienas gaismu. Bet Jūlija sasniegums bija rekordu rekords.

4.

Lielākā un iespaidīgākā sieviešu organizācija „Latvijas sieviešu labdarības brigāde“, kas darbojās par lielu svētību sabiedrībai, apvienodama vairākas deputātes, senātores, garīdznieces, nemaz nerunājot par pārējām brīvajām profesijām, sarīkoja plašu vecās un jaunās līrikas vakaru. Jūliju, saprotams, ielūdza vienu no pirmajiem. Plašais sarīkojums, vienā no lielākām un greznākām Rīgas zālēm, pulcēja tik daudz apmeklētāju, ka trešai daļai vajadzēja palikt aiz durvīm. Programmas pirmās daļas beigās bija jāuzstājas Jūlijam. Bet publikas priekšā, kas visu laiku izklaidīgi vēroja liriķu parādi, gaidīdama sensāciju, iznāca konferansjē, paziņodams, ka dzejnieks Žils Pipkalls vēl nav ieradies, bet tiek katru mirkli gaidīts. Publikas neapmierinātība izpaudās trokšņo-

šanā un pat svilpienos. Arī otrā daļā liriķis nomai-
nīja liriķi, bet Pipkalls nerādījās. — Beidzot, kad
pēc pēdējā numura klausītāji sašutumā pietrūkās kā-
jās un no viņu vidus atskanēja pret brigādes rīcības
komiteju vērsti saucieni, uz skatuves lēnā, gaļlaikota
cilvēka gaitā uznāca Jūlijs. Staru metēji spilgti ap-
gaismoja viņa trauslo, drusku salikušo stāvu un
gaisma, sakoncentrēdamās uz augstās olveidīgās pie-
res, pameta baigā pusēnā pelēko kā zeme mūmijas
seju. Viegla vīrāka smarža ielidoja viņam līdzī. Ap-
stājies skatuves vidū, viņš sveicināja klausītājus ar
vieglu palocīšanos un lēnu gaŗās rokas mājienu, ku-
ŗas pirkstā dzirstīja zelta skarabejs. Zālei pār-
šalca aplausi. Jūlijs pasmaidīja, laikam pirmo reizi.
kamēr bija kļuvis par Vāravu, spoŗu baltzobainu
smaidu tumšajā sejā un drošā balsī, viegli ŷestikulē-
dams, iesāka šim gadījumam uzmašām sacerētu
dzeju.

SATIKŠANĀS.

Šodien es esmu tik jautrs,
Šodien man satikšanās!
Es nolauŗu Everestu
Un iztīru panadzes sev.
Tad atlobu Tibeta šķautnaino suku
Un sakopju celiņu matos.
Izskalojis muti ar silto Indijas okeanu,
Paņemu Vezuvu rokā kā korŗi
Un uzvelku lūpai
Divas ūsiņas melnas un mazas kā Adolfam
Menŗū.
Pie spirāļu miglāja gaidīs —
Mana meitene Andromēda.

Mēs spēlēsīm kājbumbu ar sauli.
Mēs tīsīmies Pienceļa mudzošā, siltajā šallē,
Mēs ēdīsim zvaigznes kā konfektes, pilnas
ar rumu,
Tik ilgi, līdz viņas sāks spīdēt
Caur mūsu vēderu plāno ādu!

Aplausu vētra negribēja rīmties. Jūlijs atkāroja dzeju, viņu izsauca vēl un vēl, viņam pasniedza rozes, tulpes un neļķes, kas siltajās delnās jau bija sākušas novist, lūdza autogrammas un aplaudēja bez gala.

Vakaram sekoja mazs bankets ar deju. Daļa dzejnieku, īgni par Jūlija panākumiem, bija aizgājuši, nosodīdami publikas lēto gaumi, bet tas nekaņēja Jūliju justies lieliski cienīgo sabiedrības dāmu un vēl jo vairāk viņu piemīlīgo meitu, studenšu un vidusskolnieču vidū. Šai vakarā viņš, sekmju spārnots, bija tik asprātīgs, galants un jautrs kā vēl nekad. Paradoksi un replikas nemitīgi sekoja cita citai. Katru jautājumu viņš lūkoja atbildēt pārsteidzoši, maz rūpēdamies par to, cik atbilde patiesa.

„Kāda ir jūsu mīļākā grāmata?“ jautāja viņam senātores meita, kuņai ģimnazijā bija ieaudzināta liela bijāšana pret dzejniekiem.

„Fosforskābā kaļķa nozīme kumeļu audzēšanā,“ bez apdomāšanās atbildēja Jūlijs. „No tās es nekad nešķīros.“

„Sakait, kāpēc jūs negribat dzīvi arī labot, bet rādāt tikai tās negatīvās puses?“ jautāja cienīga izskata senātores, steigdamā paglābt meitu no apjukuma.

— „Kundze, bodisatva Avalokitešvari sēdēja Indijā kalnā un gudroja, kā izlabot dzīvi. Teika stāsta,

ka viņa pārpūlētā galva sašķēlusies 11 daļās, bet dzīve tā ir palikusi neizlabota.“

„Bet rakstot jums gan vajadzīgs pilnīgs miers, lai iedziļinātos sevī,“ teica kāda slaida jaunava, kas studēja filozofiju.

„Iedziļināties sevī!“ smējās Jūlijs. „Pasargi Dievs no tāda posta! Manas dzejas rodas kur kuņā. Dažas es uzrakstu uz viņu kartes lokalā, uz programmas teātri, vai uz dāmas vēdekļa karnevālā, bet visbiežāk tās man iešaujas prātā starp diviem skūpstiem,“ viņš klusām piebilda, pieliecies drusku nosarkušai studentei.

Sadzirdējis, ka kāds dzejnieks, kuņa panti parādījās iespiesti tikai de jure dienā, lāčplēša svētkos un tamlīdzīgās dienās, salīdzina ar pusplaukušu rozi savu kaimiņieni, mazu, ņipru, elegantu blondīni, Jūlijs sauca pāri galdam:

„Aplūkojiet taču labāk savu dāmu, viņa līdzinās gangsteru patšautenei — tehnikas pēdējais vārds, ērti satverama, viegli nesama un allaž gatava šāvienam!“ Dāmas aplaudēja.

Bet izveicīgajam redaktoram, kas gribēja, lai arī uz viņu krīt drusku atspīduma no Vārava godības, Jūlijs vienmēr grieza plecu vai muguru pretim, nēgribēdams rādīt ļaudīm, ka viņam būtu tuvāki sakari ar šo kungu, kuņu gan ielūdza visos oficiālos izrikojumos, kuņa rakstus kāri lasīja, bet ar kuņa pazišanu neviens nekad nelepojās. Kaut redaktoram parastie smaidi nebūt nenozuda no pilnīgajiem vaiģiem, taču tajos iezīmējās savāds stīvums, kad viņš lūkojās uz Jūlija pusi.

Pēc šī ievērojamā vakara, kuņu plaši atstāstīja visos laikrakstos, Jūlija vārds un slava nostiprinā-

jās galīgi. Lielākā Rīgas rakstnieku un mākslinieku biedrība „Skanošā Spalva“, kur viņš kandidēja par biedru, viņu ne tikai vienbalsīgi uzņēma, bet tūlīt ievēlēja par priekšnieka palīgu, biedrības izdevniecībā par žūrijas priekšsēdi un biedrības teātra padomē par locekli. Vairāki laikraksti nodeva viņa rokās savu feļetonu vadību vai jauniznākušo grāmatu recenzēšanu un populārā izdevniecība „Grāmatu Draudzene“ piedāvājās izdot viņa kopotos rakstus. Tagad līdzekļi atļāva Jūlijam dzīvot vienā no labākām viesnīcām „Excellent“, jo vecajā dzīvoklī, neērtās ieejas dēļ, nevarēja pieņemt apmeklētājus; to apdzīvoja māte viena pati.

Lai tas liktos cik divaini likdamies, šis vakars, kuŗa ovāciju nests Jūlijs pacēlās tik reibinošos augstumos, kļuva viņam liktenīgs. Nosaucis blondo, vienmēr smaidošo un flirta velniņa didīto radījumu par gangsteru patšauteni, Jūlijs aizmirsa Aspazijas padomu, ka dzejnieks nedrīkst dzīvi dzīvot, bet tikai tēlot, un iekarsa likt viņu pie vaiga. Neredzēdams iemesla to nedarīt, jo vairāk tāpēc, ka daiļa pavadone bija vienīgais, kā viņam vēl trūka, viņš otrā dienā gandrīz neizlaida tālruņa caurulī no rokām. Pēc ne pārāk grūtām pūlēm izdevās skaisto blondīni pierunāt atnākt uz „Timbuktu“. Jāatzīstas, ka Vāravš rīkojās mazliet neapdomīgi, steigdamies atkal sacelt sensāciju. Maigās saistības daudz labāk dīgst, līdzīgi hiacintu sīpoliem, pakrēsli. „Intimā Galvaspilsēta“ nekavējoties ziņoja, ka populārais dzejnieks Vāravš redzēts kopā ar pazīstamo namsaimnieka vienīgo un piemilīgo meitu Zigu, uzslavēja Vārava gaumi, un izteica cerību, ka arī daiļā Ziga beidzot būšot atradusi īsto ideālu. Jaunajiem ļaudīm turp-

māk satiekoties, avīze siki iztirzāja katru viņu soli, līdz beidzot ziņoja, ka saderināšanos varot uzskatīt tik pat kā par notikušu, un lai viesi sagatavojoties uz ekstrāvagancēm, ar kādām Vāravš tos pārsteigšot savās kāzās. Redakcija vēlēja laimes mūnijai, kas, precēdams vienu no Rīgas bagātākām mantiniecēm, cienīgi vainagojot savu žilbinošo karjēru. Tomēr jau nākošā numurā pirmo lapu greznoja treks virsraksts:

ZIGAS KURVĪTIS VĀRAVĀM.

Kas spieda gaišmataino Zigu pārtraukt sakarus ar Jūliju, nav zināms. Sievietes taču tā pievelk spozhums, bez tam Jūlijs bija glīts puisis un asprātīgs sarunu biedrs. Varbūt vainīgi bija Zigas vecāki, kas, sekodami latvju pilsoņu tradīcijai, māksliniekus turēja par zemāku sugu. Šā vai tā, kādā mazā kafejnīcā, dažu tuvu paziņu klātbūtnē, Ziga pateica Vāravam, ka viņu starpā viss izbeigts, kaut gan nekas vēl nebija sācies.

Tagad Jūlijs saprata, cik atbildīgs ir katrs solis, ja cilvēka dzīve noris it kā uz skatuves, visas sabiedrības priekšā. Viņš redzēja, cik vīglprātīgi rīkojies, jau pirmā vakarā vezdams Zigu uz „Timbuktū“, nepazīdams nedz viņu pašu, nedz viņas vecākus, un neapdomādams, kas no tā iznāks. Viņš zināja, cik publika cietsirdīga, tā prasa no saviem mīļiem pastāvīgas uzvaras; viena vienīga neveiksme toš iznīcina vai dara smieklīgu. Vai viņš spēš vairs gurdī mierīgiem vaibstiem, gaļlaikotā, bet pašapziņas pilnā gaitā ieiet „Timbuktū“, ar roku pamājoj, sasveicināties pa labi un kreisi, kad jau pie durvīm

simtiem acu vērojuši ieurbsies viņā un klusi smieklī pāršalks visiem galdiņiem. Vai viņš spēs nosēsties žūrijas priekšsēža un teātra padomes locekļa sēdekli un irōnizējot tiesāt dzejas, stāstus un lugas, kad visi raudzīsies viņā un domās: „Redzi nu, arī tu tāpat mirstīgs kā mēs, un šoreiz tev nelīdzēja ne mūmijas ģimī, ne audekla veste, ne „Gilotīne“.“ Ja gribēja paspīdēt atklātībā ar dāmu, daudz gudrāk bija izvēlēties kādu glītu un labi ģērbusošos frizieri vai pārdevēju no modespreču veikala. Tās, Vārava slavas un godības apžilbinātas, liptin liptu tam klāt, un sēdot kafejnīcā, nenovērstu no viņa apbrīnošanas pilnā skatiena. Un ja „Intimā Galvaspilsēta“ uzostu, kas ir viņa pielūdzējas, viņš varētu katrā laikā tās pamest ar uzvarētāja žestu. Bet tagad steidzīgi bija kaut kas jādara, lai viņa slava nesadruptu vēl ātrāk nekā radusies.

Pēc bezmiega nakts Jūlijam bija skaidrs, ka vieņīgi atgūstot Zigu, viņa populāritāte tiks atkal uzspodrināta. Cita ceļa nebija. Jūlijs nešaubīgi ticēja, ka cilvēkam, kas ieliek savā pasākumā visu savu māku, asprātību un kvēlo gribu, jāuzvar. Un Ziga — izlutināta, vieglprātīga meitene, kas neko vēl nebija ņēmusi dziļi, neizturēs, ja viņu pēkšņi noliks kāda briesmīga notikuma priekšā.

Pēc nelielas sarunas ar izveicīgo redaktoru, kuŗā tika pārspriesta arī Jūlija lepnā izturēšanā L. S. L. B. rakstnieku vakarā, „Intimā Galvaspilsētā“ parādījās sekojošais:

VĀRAVA SAVĀDĀS KAISLĪBAS.

Populārā mūmija, kas jau divi dienas nav redzēts „Timbuktu“, ieslēdzies savā istabā „Excellent“ viesnīcā, nododoties savādām rotaļām. Viesnīcas apteeksnes novērojušas pa pretējā korpusa logu, ka Vāravš, gulēdams uz tachtas, pielādē revolveri un, turot stobru pie deniņiem, uzvelk un atkal lēni nolaiž gaili. Dažreiz iznēmis no kārbīņas ar uzrakstu „Zilskābe“ stikla ampullu, pildītu ar šo šausmīgo indi, liekot to mutē, valstot ar mēli un reizēm viegli spiežot starp zobiem. Citu reizi novērots ar izepētu cilpu kaklā, kas iesieta pie āķa griestos, žonglējām uz ķebliša, ko valstot no vienas kājas uz otras, izjuzdams šai bīstamā rotaļā ar dzīvību acīmredzamu baudu.

„Šausmīgi!“ iesaucās Ziga, izlasījusi drausmīgo ziņojumu. „Kas to bija domājis, ka viņš mani tā mīl, nabaga cilvēks!“ Un sajuzdama briesmīgo atbildību, kādu uzņēmusies atraidīdama viņu, jau tvēra pēc tālruņa, lai teiktu Vāravam, ka viņš tomēr ir labs un patikams zēns un... tālākais būtu jārunā jau pašam Vāravam. Bet draudzene, kas bija atnesusi laikrakstu, ieteica vēl drusku paciesties: vienkārt, to prasot sievietes cieņa, otrkārt, nevarot galvot, vai laikraksts nepārspilējot.

Nogaidījis dienu bez panākumiem, Jūlijs turpināja izvest savu nodomu. Viņš norunāja ar atpazīto redaktoru, ka vakarā, pusdesmitos, viņu ar vājām dzīvības zīmēm izņems no cilpas, iepriekš uzlaužot durvis viņa istabā viesnīcā. Bez ceturkšņa

desmitos tur ieradīsies preses fotografi, bet desmitos jau pārdos ielās ekstrā telegrammas „Vārava drausmīgā pašslepkavība“.

Deviņos vakarā Jūlijs sāka rīkoties. Aplāja istabas vidū noliktu galdu ar melnu apsegu, novietoja uz tā galvaskausu, tam abās pusēs iededza pa vaska svecei, priekšā nolika tukšu iedauzītu šampānieša pokālu, melnas rozes un dzeltāna papīra lapu, kur ar sarkanu bija rakstīts:

„Ļaunā!

Dzīves dzīrās Tu nevēlējies man pieskandināt!
Es sadauzu savu šampānieša kausu!“

Uz lapas viņš nolika savu zelta skarabeju.

Pakāpies uz krēsliem, iekabināja griestu āķī smalku, bet stipru melnu zīda auklu, iesēja cilpu un to rūpīgi ieziepēja. Visu sagatavojis, viņš piezvanīja redaktoram.

„Esmu gatavs. Varat nākt. Vai telegrammas jau iespiestas?“

— „Viss kārtībā. Būšu pēc piecām minūtēm,“ atbildēja redaktors.

Piespraudis sev dzeltānu, sarkaniem plankumiem orchideju, vēlreiz pārbaudījis savu izskatu pie spoģa, Jūlijs pakāpās uz ķebliša un iebāza galvu cilpā, kas bija iesieta tik augsti, ka, lai tā nesažņaugtos, bija jāpaslien uz pirkstgaliem. Viņš savilka cilpu diezgan stingri, lai kaklā iespiestos rieva. Paraudzījies pulkstenī, nodomāja: Tūlit izrāde sāksies. Pēc vairākkārtējas uztrauktas pieklauvēšanas, dzirdēs redaktora skaļo balsi: „Uzlauziet durvis, es paredzu ko ļaunu. Steidzieties!“ Tad nokrakšķēs plānās durvis,

drūknā redaktora masīvā pleca ielauztas, un iebrukušie: redaktors, pārvaldnieks, vārtnieks un aptekšnes, šausmīgi iebrēksies, ieraugot dzeltānās sveču gaismas apspīdēto, nedabīgi taisni izvilktu, nekustīgu Vārava ķermeni. Acumirkli redaktors pielēks klāt, pārgriezīs cilpu, izspers soliņu no kāju apakšas un noguldīs viņu uz tachtas. Uz atgāztā kakla skaidri kļūs redzama sarkanā svītra, ko iespiedusi aukla...

Lai svītra labāk veidotos, Jūlijs savilka cilpu vēl ciešāk, taču drusku par daudz, rīklei iesāpoties, viņš sarāvās, tvēra ar roku pie kakla, un ķebļitis, kam bija tikai trīs kājas, apgāzās.

Lai papildītu Jūlija nelaimju mēru, redaktors, steigdamies uz viesnīcu, sastapa kādu no savām istabnēm aģentēm, kas gan ar visai svarīgu ziņojumu par kādas kundzes sakaru ar savu ārstu uzskavēja viņu veselās astoņas minūtes, un kad viņš tika galā ar visām norunātām ceremonijām, farss jau bija pārvērties — traģēdijā.

Zigas šausmas bija neappraktāmas. Izveicīgais redaktors tāpēc darīja kristīga cilvēka pienākumu, piedāvādamies viņas vecākiem glābt meitu no izmisuma. Tas viņam nenācās pārāk grūti, par mērenu atlīdzību pastāstot lietas patiesos apstākļus.

Vāravu beidzamo reizi redzēju morgā. Uz viņa milzīgās olveidīgās pieres bija sadīguši sīki zili matu punktiņi, izveidodami pieres patiesās kontūras.

F O R T I N B R A S S

1.

Saulainā maija svētdienā piedzima Rīgas Jaunā latviešu teātra aktiera Jāņa Rožozola vienīgais dēls. Tēvam nebija lemts šinī pasaulē sastapt savu mantinieku, viņš nomira dilonī, mēnesi pirms sievas dzemdībām. Ticēdams, ka dzims dēls, viņš to svētīja aktiera gaitām, likdams nokristīt Edmundu-Dāvidu-Ernestu — par godu slavenajiem traģiķiem, Edmundam Kīnam vecākam, Dāvidam Garrikam un Ernesto Rossi.

Tiešām, Edmunds, vēl neprazdams runāt, mēdza nostāties starp stenderēm un dziedāt nesaprotamā valodā.

Sešus gadus vecs viņš cirta virtuves meitām ar gaļas kapājamo cirvīti un belza ar tupeņu šķaidāmo vāli, teikdamies esam indiānis no Siu cilts un Kurbāds, kas nogalina raganas.

Astoņu gadu vecumā viņš apmeta pleciem logu aizkarus, kas bija nolemti mazgāšanai, un vilkdams pa zemi kā mantiju, sacījās esam princis Normunds no „Sidraba šķidrauta“.

Desmit gadu vecumā viņš apmeklēja Rīgas kīno-
teātru pagalmus. Kīno lentas, pēckara gados dari-
nātas no mazvērtīga materiāla, bieži trūka un steigā
salīmējot tika sagraizītas. Atkritumu kastēs varēja
atrast veselas kolekcijas vīsaistošāko atgriezumu no
ievērojamām filmām ar slaveniem aktieriem. Va-
rēja atrast kristīgo rīdišanu ar lauvām no „Quo va-
dis“, nejauko kropli Kvazimodo no „Notre Dame de
Paris“, citos atgriezumos redzēt gorillas nolaupām
sievietes, bokserus notriecam viens otru uz ringa dē-
ļiem, noziedzniekus bēguļojam pa debesskrāpju jum-
tiem un miljonārus apkampjam deļotājas. Māte iedā-
vināja Edmundam nelielu burvju lukturī šo filmu
gabaliņu projecēšanai.

Divpadsmit gadu vecumā Edmunda mīlākā no-
darbošanās bija būvēt maketus un nospēlēt lugas ar
papīra figūriņām, pie kam tekstu viņš norunāja pats,
balsi mainīdams un izpildīdams arī pārējos skaņu
efektus.

Edmunda māte bija aktrise tanī pat teātri, kur
viņas vīrs. Pēc kādas slimības, pazaudējusi balsi,
kādu laiku pildīja suflēzes amatu, bet pēc dēla pie-
dzimšanas atstāja teātri pavisam un atvēra jūrmalā
pansiju „Atpūtas meklētājiem un rekonvalescentiem“,
kā stāvēja uz izkārtnes. Kad, nodibinoties Latvijas
valstij, valdība „Pirmajai Latvijas skatuves darbi-
nieku arodbiedrībai“ piešķīra lepnu vasarnīcu Buldu-
ros, un biedrība, nezinādama ko ar to iesākt, nolēma
atvērt viesnīcu-pansiju, Rožozola kundze uzņēmās šis

iestādes vadību. Lai blakus pašmāju ļaudīm pievilktu arī ārzemniekus un atgādinātu, ka viesnīcai tomēr sakars ar mākslas pasauli, to nosauca „Odeons“.

Jau diezgan vecīgai, korpulentai kundzei, kuŗas vaŗa sarkano seju cauru gadu klāja vasaras raibumi, piemīta brīnišķas spējas vadīt pansiju. Tiklīdz kāds atpūtas meklētājs pārspēra kāju „Odeona“ sliekšnim, nekāda vara pasaulē to nespēja atņemt šim namam. Viesi saņēma kā nedēļām gaidītu, ar tik izmeklētu laipnību, iztapību un cieņu, kas, likās, tikai viņam vienīgam tiek parādīta, ka, lai tas būtu cik nosalis, salijis vai saīdzis būdams, tas pilnīgi apmulsā. Mulsma mirkli kundze izmantoja uzburdama tādu mājiņas, ērtas omulības, gandrīz vecas draudzības atmosfāiru, ka viesis nespēja pat iedomāties meklēt istabu citur un, dažkārt iegriezies tikai apjautāties, apmetās uz ilgāku laiku. Ja kādreiz gadījās nervozam, nepacietīgam viesim steigties uz „direkciju“ bārties, ka viņa istabā nedeg elektrība, nav atnests karsts ūdens, vai brokastis pasniegta apšaubāma ola, viņa niknums acumirkli sašķīda pret vecās kundzes medaino smaidu vai saldsērīgo laburītu. Un kā pravietis nomierināja jūru un sabangotos ūdeņus, tā kundze nedaudz klusiem vārdiem, kuŗos kā neviļus iepinās kāds kompliments, savaldīja vissirdīgākos skandalistus, rupjākos hipochondriķus un histēriskās vācu jumpravas. Tā bieži gadījās, ka nabaga rekonvalenscents nedēļām dzīvoja istabā, kuŗā pa loga šķīrbām pūta auksts vējš, no saplaisājušās krāsns ieplūda nelaba, pēc mitriem māliem smirdoša dvinga, naktis vāķēdams spalgi čīkstošā gultā, kas netika uzklāta agrāk par krēsļas stundu, neuzdrošinādamies

pieprasīt labāku istabu, veiklāku kalponi un klusāku gultu; pārāk smagi būtu pārtraukt kundzes laipno mējošanu un redzēt nolaižamies uz smaidošā vaiga tikko manāmu mēmu pārmetuma ēnu.

„Odeonu“ apmeklēja, izņemot aktieņus, kas maksāja puscenu, žurnālisti, literāti, dažādi mākslu mīloši diletanti; korporācijas bieži tur rīkoja savus komeršus, to iecienīja ārzemju firmu pārstāvji, sūtniecību un konsulātu darbinieki un žīdu bagātņieki bija pastāvīgi viesi. Diezgan bieži atklīda kāds zelta jaunatnes nārstāvis pārnakšņot ar dāmu, un bija vērts redzēt, cik meistarīgi kundze izturējās šādos kutelīgos gadījumos. Nav jāpiemin, ka teātri šeit rīkoja brokastis un vakariņas laikrastiem, aktieņi jubilejas un iedzeršanas un rets ārzemju gastroliers netika redzēts Rožozola kundzes iestādē.

Šajos mūžīgi mainošos ļaudīs Edmunds pavadīja savu bērņību. Viņš jutās kā sienāzis pļavā svešo ļaužu vidū, uzjautrināja tos savām izrādēm, veda pastaigāties, spēlēja ar tiem kārtis, domino un lotu, smīdināja pie pusdienas galda, uzvezdāmies kā enfant terrible. Viesi viņu dažādi lutināja, un īpaši vecākas dāmas nevarēja beigt sajūsmināties par apdāvināto zēnu.

Māte savu vienīgo dēlu kopa un glabāja ar gandrīz slimīgu rūpību. Visvairāk viņa baidījās no bronchītiem, „dziedzeņiem“ un tamlīdzīgām plaušu liģām.

Kādu rītu Edmunds, agrāk pamodies, gaļlaikodāmies sāka urbināties ar pirkstu degunā, pie kam ievainoja gļotādiņu. Asiņošānu viņš tūdaļ novērsa, atgāzdāms galvu. Drusku asiņu viņš izspļāva. To ieraudzīja māte. Nav iespējāms aprakstīt viņas uz-

traukumu un šausmas. Edmunds splāva asinis! Nesaudzīgais dilonis, šaušalīgā tuberkuloze izstiepa savas briesmīgās ķetnas pēc viņas acurauga! Nelīdzēja nekādi Edmunda paskaidrojumi. Izmisīs viņš demonstrēja asins izvījināšanu no otras nāss, bet tas tikai pastiprināja mātes izbailes. Edmundu paturēja gultā; par skolas apmeklēšanu vairs nedrīkstēja pat ieminēties. Pazīdama šīs slimības dziedināšanas metodes, neuzticēdamās ārstiem un baidīdamās no tiem dzirdēt ko pārāk briesmīgu, māte nolēma pati būt sava dēla āiste.

Pie Edmunda izlietoja visus iespējamās glābšanas līdzekļus. Spēcināja viņu zālēm, svaigu gaisu, pilnīgu mieru un labu barību. Plkst. astoņos no rīta viņš gultā saņēma glāzi silta piena (kam māte slepus lēja pusī krējuma) ar medu — lai krūtis kļūtu mīkstākas. Pēc tam viņš ieņēma pepsīna tabletes ēstgribas veicināšanai, kaņoti „Arsenferroses“, kas stiprina asinis un tikpat daudz „Sirolin de Roche“, kas ļoti labs elpošanas orgāniem. Brokastī māte viņu bombardēja jēlām olām un neatlaidās, kamēr viņš izdzēra vismaz pusduci. Uzdzēris glāzi iesala kafijas ar krējumu un piekods maizītes ar kapātu jēlu vērša gaļu un sīpoliem, viņš ieņēma kodeīnu sirds stiprināšanai un malku parfimētas zivju eļļas. Pirms pusdienām viņš iedzēra kaļķu preparātu „Kalcin“, kas veicināja plaušu pārkaļķošanu. Pusdienas parasti ievadīja trekns buljons ar gaļas, kāpostu, zivju un rīsa pīrādziņiem, kuņus apzieda ar sviestu bez sāls; tam sekoja viegli gremojama putna vai trusīša gaļa ar sakņaugiem un noslēdzās ar bagātīgi krējumotu saldēdienu. Ēzdams viņš piestrēba pastiprinātu pienu. Uzkodām norija alus glāzi apelsīnu, biešu vai

burkānu sulas un porciju tīrīto bērza ogļu, kas uzņēma zarnās lieko šķidrumu un veicināja pareizu gremošanu. Launagā Edmunds iebaudīja šķīvi auzu tumes ar ābolskābo brūkleņu ievārijumu, atkal zivju eļļu un Franča Josefa rūgto ūdeni, kas dara mikstu vēderu. Vakariņas atgādināja pusdienas, vienīgi gaļas vietā pasniedza zivis — Ventspils speķa butes, Burtnieku plaužus, Lielupes zandartus vai Doles nēģus. Pēc tam dzēra tēju ar aknu, tējas, Krakovas vai dūmu desu un sieru maizītēm. Tēja bija mākslīgi sastādīta no priēžu jaunaudžu galiem, kas, agrā pavasarī plūkti, sveķos saturēja daudz dziedinoša terpentīna, brūniem Islandes ķērpjiem, pulka sūnām, zālēm un mizām, kas gan uzlaboja asinis, gan ģērēja kuņģi. Virums bija neganti rūgts, bet jo veselīgs. 21-os, gultā noliktam, viņam pasniedza šķīvīti medū un provansa eļļā ceptu alveju, ar kuņu, kā vairākas sievas apgalvoja, izveseļojušies neskaitāmi sirguļi, kuņus atteikušies ārstēt visveicīgākie ārsti.

Bez uzskaitītā, Edmunds lietoja lielāku vairumu zirnišu, tablešu, piļu un pilienu pret nerviem, galvu, locītavām, aknām, liesu, nierēm un pūslī, bet ja es gribētu nosaukt to latīņu vārdus un paskaidrot iedarbību, man iepriekš būtu jāstudē par farmaceitu. Ikvakarus guldojot, viņu iezieda ar vazelīna un gua-jokola ziežu, kas dezinficēja ādu un, iespiedzamās caur porām asinīs, veicināja to ritēšanu. Beidzot bagātīgi aplaistījusi dēla spilvenu ar franču terpentīnu vai kādu aromatisku skuju eļļu, nabaga nomocījusies māte vaidēdama likās blakus gultā, tomēr paturēdama vienu aci vaļā, lai redzētu, vai Edmunds neno-spārdās. Galu galā māte padzirdēja, ka svaigi govs ekskrēmenti ar siltu pienu un paša ūrīns ar karstu

kafeju uzcēluši jau tikpat kā no miroņiem kādu skrodeli. Viņa slepus tik izveicīgi piejauca pa druskai minēto zāju Edmunda dzērieniem, ka nabaga slimnieks nemaz nenojauca, ko norija. Vairākkārt viņš apēda pa teļa plaušām, no kuņģam ieaugot jaunas plaušas, un kad tuvējā skārnī kāva vērsi, dabūja asinis, sataisītas ar pienu. Lai Edmundam būtu šad tad ko nodzerties, ja paliek sliktā dūša, kas, vērā ņemot lielo ēšanu, bija gluži dabīgi, sešas olas ar visām čaulām tika aplietas ar sešu citronu sulu un tikpat daudz laba konjaka. Olām izšķīstot, iznāca atspirdzinošs, kaļķiem bagāts, baņķojošs dzēriens. Jau pie laika Rožozola kundze sāka pētīt, izrakstīdama speciālus žurnālus, arī radikālākas metodes — ārstēšanu ar Roberta Kocha tuberkulīnu, sanokrizīnu un citiem zelta sāļu preparātiem, iepazīnās ar chirurgiskām metodēm — mākslīgo pneumatoraksu, frenikoektomiju, torakoplastiku. Bez ievēribas netika atstātas arī homeopātiskās metodes, ūdens dziedniecība un Dr. Kuē pašiedvesmošanās.

Pēc kāda laika jaunākais likās novērstis. Slimniekam nebija ne klepus, ne drudža, asinis splaujam tas nebija vairs novērots. Arī par nogurumu Edmunds nesūdzējās, lai gan, sevišķi pēc ēdienu reizēm, bija ļoti miegains, bet viņš svīda, šausmīgi svīda. Ik naktis vairākas reizes nācās mainīt veļu, pat palagus. Tas nomocīja un uztrauca kā māti, tā dēlu, Beidzot, nespēdama atminēt šo mīklu, māte baigu sirdi atsaucā ārstu. Pienācis vēlu vakarā vājnieka gultai, ārsts ieraudzīja kaut ko līdzīgu termītu mātei — mazu galviņu pie milzīga segu kamola. Meklēdams sirgstošā kailo miesu, viņš vispirms noņēma aitādu puskažociņu no kājgala, tad kamieļa vilnas plēdu,

zirga galvas kauss bija pārvilkts ar pelēku, kā dubļi, pumpainu krokodila ādu. Veidu zaudējušie deguns, vaigi un zods atgādināja gadsimtos nosūbējušam, apdrupušam un salpetra izsvīdumiem pārklātam mūrim pielipinātas bezdelīgu ligzdas. Lielajā ģimī nebija nevienas gaŗas kŗokas, kas šķērsotu pieri vai ieŗogotu muti; ādu klāja īsu dziļu plaisu tikls, kā vecu gleznu krakelīrs. Izbālējuŗo acu vaŗavīksnenes gandriz neatšķīrās no iedzeltānājiem baltumiem, sasprēgājuŗo, bezkrāsaino lūpu starpā, ŗad tad zibēja atlikuŗie brūni dzeltānie ilkņi. Vecā vīra uzstāŗanās bija allaŗ teatrāla, viņa neiedomājami zemā, kubulainā balsī vienmēr patoss: runājot viņŗ nostājās pozē, salocīja uz krūtīm savas gaŗās kaulainās rokas, samezglāja purva bērza ķerveļainām saknēm līdzīgos pirkstus un izspēra uz priekŗu milzīgā izļepuŗā kamaŗā tēŗpto kāju. Un kad viņŗ greīzs un milzīgs, kaut ko pie sevis murminādam, klusi staigāja pa ķikstoŗo grīdu, likās — ķīkst nevis dēļi, bet viņa gadu rūsas saēŗtie mammuta kauli, kuŗu izkaltuŗās locītavas savelk un stiepj sīkstas kā stiepuŗes stiegras.

Apgalvoja, ka Justa slava gan vairāk balstījusies uz milŗa auguma, varonīgā izskata un dāŗdoŗas kapa balss nekā uz aktieŗa spējām; taŗu, kas to bija redzējusi, kā krīvu krīvu Aspazijas „Vaidelotē“, vai Likceŗuri „Ugunī un naktī“, nevarēja aizmīrst un nievāja visus citus ŗo lomu tēlotājus. Kaislīgs zvejnīeks būdam, viņŗ tikmēr brīda ar ŗēberkli agros pavasaros līdakas durt, mēŗcējās vilkdams vadus palu laikā un likdams naktsauklas zuŗiem un vēdzelēm, saldējās rudeņos ar velci un ziemā blītkodams, līdz iemantoja reumatismu, kas sakropļoja rokas un padarīja stīvas kājas. Uzstāŗanās bija jāpārtrauc. To-

mēr sakarus ar vecajiem darba biedriem viņš nemitējās uzturēt. Reta aktieŗu sanāksme vai svētišana notika bez vecā Justa un jau minētā „Pirmā Latvijas skatuves darbinieku arodbiedrībā“ viņš skaitījās goda vecbiedros. Ja laikrakstos parādījās raksti par mūsu teātra vēsturi, atmiņas no vecajiem laikiem, tad nekad netrūka Justa Rožozola attēla, — tur viņš stāvēja, vecais milzis, veterāns, atspiedies pret Staburagu vai grubuļainu ozola stumbru, un sāpīgu skatīenu raudzījās mākoņos vai tālē. Vēl biežāk viņš turēja uz ceļiem dēla dēlu Edmundu un svētīdams glauda viņa cirtas, pie kam paraksts vēstīja: „Norietošais un uzlecošais“ un, pie viena, aizrādīja uz jaunā Rožozola aktierīgo garu.

Valdemāra ielas namiņš piederēja Justam pašam, daži dzīvokļi bija izīrēti, un tā kā arī tantēm bija šādi tādi ienākumi, tad vectēvs ar prieku, bet tantes taisni ar sajūsmu uzņēma Edmundu pie sevis. Otrā stāva dzīvoklis sastāvēja no diezgan daudzām, bet mazām istabiņām, mīkstu mēbeļu piekŗautām, ko tantes savā laikā bija iegādājušas pūram. Gar salona sienām greznojās taisnmuguraini sofā, apvilkti ar sarkanu gaŗspalvainu samtu. Mīksti, bet neērti krēsli uz smagām bumbās un rievās sadreijātām kājām, biezās rindās ielenca apaļus un stūŗainus, mežģiņu galdautiem klātus vienkājinus galdus. Kuŗetes un kanapēji, šķērsodami istabu visos virzienos, padarīja to gandrīz necaurejamu. Dīvos trīmo spoŗuļos, milzīgos, izrobotos rāmjos, maz ko varēja sablenst, jo viņu rozetēm izslīpētos stiklus pārdalīja divi sausu puķu vāzēm, ģīpsa ziloniŗiem un porcelāna cūciņām nokravāti galdiņi. Ēdamistabu pilnīgi pieblīvēja varens, smags ozola galds un milzīga bu-

fete, izgreznota koka vīnogu girlandēm. Bufetē glabājās veclaiku krāsaina stikla, neaizmirstulēm izgreznotas vīna glāzes, resnām vītņē sagrieztām kājām, rudzu puķu zili šķīvji, resnvēderainas un tievkājainas zupas terīnes, divaini izlocīti mērces trauki, sāls trauciņš ar guļošu nāru roktuŗa vietā, un veselas baterejas biezo buljona tasiŗu, olu biķeriŗu, ievārijuma šķiviŗu un liķieŗa glāziŗu mazu kausiņu veidā. Lielisks olveidīgs, misiņā mirdzoŗs patvāris, daudzēm koka spala roktuŗiem un varen gaŗu cekulainu krānu, stāvēja ielenkts no spīdīgām kafejas kannām, tieviem gulbja kakliem, sudraba apkaltām vīna karafēm, glāžu turētājiem un greznu kaŗoŗu, naŗu un dakŗiņu etviņām ar izbālējuŗa rozā vai debeszila atlasa oderēm. Mūzikas istabā atradās lielas riekstukoka tāfelklavieres, veciem kalendāriem un izkaltušām puķēm apkŗautas etaŗeres, vairāki stakļaini, zaļi krāsoti koka krāģi, kuŗu gaŗkātainie ŷuburi, nobeigdamies koka ripām, balstiņa neskaitāmus puķupodus ar sarkanziēdainām gerānijām, fuksijām, alpu vijolītēm, hiacintēm, kaktusiem, efejām, kuŗu bezgala gaŗie zari gan aizlikumojās tālu zem griestiem, gan nokarājās sagrieztī riņķos, kā stieples. Istabas vidū, koka bļodiņā auga noputējusi aslapaina palma un, kur vēl atlika vietas, kuplas mirtes un resni kā grābekļa kāti treknlapainie gumijkoki. Guļamistaba pārsteidza ar divām tik augstām spilveniem un pēļiem piekŗautām, bieziem aizkariem aizsargātām gultām, ka neviļus gribējās jautāt, kā vecās dāmas spēj tajās ierāpties. Vairāki skapji, lieli un dziļi kā istabas, un divas kumodes ar spoguļiem, neticamu daudzumu daŗādu nieciņu nokŗautas, papildināja guļamistabas iekārtu. Lai pilnīgāk izmantotu telpas, dur-

vis starp istabām bija izceltas un atvietotas smagiem bārkstainiem aizkaņiem. Spodri dzeltānās grīdas gandrīz viscauri sedza diezgan grezni paklāji un tikai no durvīm līdz durvīm aizvijās šauri lupatu ceļi. Sienas greznoja ūdensrozēm un gulbjiem izšūtas segas, palielinātas radu fotogrāfijas pulēta sarkankoka, piepaina bērza, vai priežu čiekuru logātos un bibeles teksti zelta burtiem uz melna stikla, piemēram: „Es un man nams, mēs kalposim Tam Kungam.“ Ap katru logu vesela aizkaru sistēma veidoja četrstūrīgu būri, atgādinādama moskītu tīkliem aizsarotās tropu iedzīvotāju gultas. Raustot dažādas auklas, ar aizkaņiem varēja visādi manevrēt, un beidzot, vakarā, nolaist vēl sevišķu aizkaru, no niedrēm ar Ķīnas ainavām un pūķiem. Logu ārpusē bija pietiprinātas zaļas kastes, kuņās vasaru ziedēja puķes, bet ziemu tika barotas dūjas. Ārpusē pierikots spugulis ļāva saskatīt ļaudis, kas vilka zvana svīru aiz bumbieņveidīgā roktuņa, un pēc vajadzības būt vai nebūt mājās.

Nelūkojoties uz neērtībām, laipnās tante Olga un tante Trūde, kas, sausas izkaltušas, melni ģērbtas, bez trokšņa slija caur istabām, košspalvainiem, nodilušiem putekļu slaukāmiem rokās, iekārtoja Edmundam istabu ar ieeju no priekšnama. Paklausot dēla lūgumiem, Rožozola kundze, pakāpeniski apmainīja vecmodīgās mēbeles pret jaunām. Neērto rakstāmo pulti, pie kuņas vajadzēja stāvēt kājās, atvietoja gluds rakstāmgalds ar stikla virsu, ķeburaino sofā nomainīja plata zema tachta, mīksto krēslus, izrobotām, augstām mugurām, ādas klubkrēsli un metalla cauruļu atzveltni. Puķu podus apmainīja pret skaistu radioaparātu, Vefa ražojumu, un lielo

petrolejas spuldzi ar plāni tērptu bronzas daiļavu kājas vietā, pret elektrisku matstikla bumbieri.

Rīgas pilsētas teātra kursus Edmundu ieņēma atplestām rokām. Kuņš gan no vadītājiem un pedagogiem nepazina Jāņa Rožozola dēlu, vecā Justa dēla dēlu. Pats kursu priekšnieks, kas vienā laikā bija arī pilsētas teātra direktors, agrāk aktieris būdams „Odeonā“ bija palīdzējis viņam maketus būvēt... Tas bija liels, resns vīrs. Varenas melnas ar sirmu krēpes greznoja viņa galvu. Brangajā sejā bija kaut kas sievišķīgs. Izplūdušie despota vaibsti atgādināja Romas imperātorus, Nēronu, Domiciānu vai Vitēliju. Arī uzstāšanās atgādināja tirannu, un iedams pa ielu, viņš skatījās visiem pāri. Viņš nēsāja ketaveju ar baltu vesti, vienīgi pirmizrādēs apvilkdams fraku, kuņu greznoja tik daudz ordeņu, ka vecākais, nopelniem bagātākais aktieris Pļava, kuņam ordeņu nebija neviena, mēdza teikt, ka nākošai goda zīmei vietas atliktot vienīgi uz dibena. Vairāku partiju un lielāko laikrakstu atbalstītu, direktora troni nespēja apdraudēt ne apakšnieku dumpji, nedz uzbrukumī no ārienes.

Starptautiskā sabiedrībā dzīvodams, Edmunds laimīgā kārtā bez vācu valodas bija piesavinājies arī krievu, un tāpēc viņu tūdaļ iecienīja visi, Dieviņš zina, kur uzlasītie krievu emigranti, kuņi, kā pie mums pieņemts, audzināja nacionālo teātra mākslu. No dabas lietišķie, mierīgie un jautrie latviešu zēni un meitenes cītīgi pūlējās iedzīvoties krievu histēriskajā uztrauktībā, pārspilētajā juteklībā un raudulīgajā pesimismā, ko aplido alus un degvīna tvaiki, un ko visu kopā sauc par plašo slavu dabu. Neatlaidīgi viņi piesavinājās krievisko aitu bara psihologiju, kas

tik sveša latviešu pašierosmīgajam garam, cik spēdami nivelēja un tušēja savas savdabības un mostošās personības, lai izveidotu neirastēņiķu marionetu ansambli. Dažam izdevās pielāgoties tik pilnīgi, ka tas apvilka melnu krievu kreklu, apjoza to ar auklu, un pilsoņi nesaprašanā vēroja šos bālos Andrejeva varoņus, kas šķīta sen gadus izmiruši, bet piepeši atdzima mūsu atjaunotās Rīgas ielās.

3.

Kursi bija četrgadīgi. Edmunds sekmīgi absolvēja kursu pēc kursa. Visvairāk viņš milēja plastikas stundas, kurās mācījās ieņemt skaistas pozas, cēli iet un iznesties, grima stundas, kurās vingrinājās veidot skaistas vai raksturīgas sejas, un teātra vēsturi, kurā aizgrāba slaveno aktieŗu tēli. Edmundam drusku nepatika, ka tēvs, pats būdams skaists cilvēks, viņam krusttēvos izvēlējies taisni visneglitākos aktieŗus — nožēlojamo alkoholiķi Kīnu, kas plītējis matrožu krodziņos, draudzēdamies ar bokseŗiem un Mendozu un Melno Ričmondu, un savu pirmo aktieŗa mācību saņēmis no vēderrunātāja, Garriku, sīciņo vīreli ar kustīgu pērtiķa seju, un Rossī, kas bija mazs, neglīts, tukls, resnām kājām, kā elefantizisa slimām. Vai tiešām tēvs būtu piemirsis Džonu Filipu Kemblu, Koventgardenas teātra direktoru, kuŗa stalto augumu teātra annāļi apraksta ar sajūsmu, tāpat kā romieša pašcieņas un svinības pilnās manieres un lorda seju... Kā varēja aizmirst Fransuā Žozefu Talmu, Dāvida, Dantona, Šenjē un paša imperātoru Napolēona I draugu, kuŗa ideāli samērīgais augums un pārsteidzoši daiļā seja uztraukusi visas parizietes? Un kur

tad paliek itaļu milzis Salvīni ar cēlo maura seju un balsi, kas skanējusi kā zvans? Kur slaidais džentlmenis sers Henrijs Irvings, pirmais muižnieks-aktieris, Kembridžas, Glasgovas un Dublinas augstskolu goda doktors? Kur Bostonas skaistulis, garmatainais, melnacainais Edvīns Būss?.. Tie būtu īstie krusttēvi Edmundam, kuŗa izskats nebūt nebija sliktāks.

Edmunds bija liela auguma, stalts. Galva, pušķota kupliem kastankrāsas matiem, kuŗu mākslinieciskai nekārtībai tika ziedots daudz pūļu, bija drīzāk liela nekā maza, pleci drīzāk šauri nekā plati; tas pasvītroja auguma slaido vienmērību. Augsta, plata piere, taisns deguns, dziļas brūni valgas acis, melnas uzacis, pilnīgas bērnišķi maigas lūpas un neliels smakrs ar bedrīti vidū. Spodros un vienādos zobus viņš allaž rādīja smaidā; starp tūkstošiem viņa atēlu, kas vēlāk pārplūdināja laikrakstus, neatceros neviena ar aizvērtu muti. Sava smaida neatvairāmai burvībai viņš ticēja kā bauslim. Savu augumu nesa kā dārgu vāzi; kad viņš cēli soļoja pa bulvāri, lai ieietu kafejnīcā, tad tikai svaigi izgludināto bikšu kŗokas, ielocīdamās drīz uz labo, drīz kreiso pusi, liecināja, ka soļo cilvēks no miesas un kauliem, nevis aizpeld Adonisa statuļa. Privātā dzīvē viņš nekad nepacēla savu metallisko balsi, bet runāja tik maigi un silti, it kā caur samta cauruli pildītu tauriņu spārniem. Apsveicinoties un atvadoties maigi spieda ikvienam roku, sevišķi dāmām, pie kam pēdējām ilgu mirkli nopietni raudzījās acīs, kā gribēdams šim brīdim piešķirt sevišķu nozīmību.

Vēl trešā un ceturtā kursā būdams, Edmunds jau bija pazīstams teātra un kafejnīcu publikai. Pa-

zīstamā Rīgas kafejnīcā „Timbuktu“ viņam bija paštāvīga vieta, no kurās viņš, smaidot savu slavēto smaidu, lēni, cienīgiem mājieniem, apsveicinājās ar kollēgām, redaktoriem, recenzentiem, to kundzēm un meitām. Bulvāru intimās lapas bieži valkāja viņa vārdu savās slejās, minēdamas viņa simpatijas, jo meitenes labprāt grozījās pie viņa galdiņa.

Toreiz viņš bija pirmo reizi iemilējies kādā trauclā melnacainā kursistē Lailā. Viņas tēvs, kas tirgojās ar ziemišķa ādām vairumā, un māte — krievu kņaze, kas lepojās ar to, ka reiz pieņemta paša ķeizara Nikolaja II galmā, viņu laida kursus, zinādami, ka Laila aktrise nekad nekļūs, un ka teātra kursu paidagōgi-krievi bija kņazes paziņas. Edmunda romāns ilgi netika no vietas. Pūlēdamies saglabāt pašapziņas un cienības pilnu izskatu, viņš vairījās no visniecīgākā riska un nedrīkstēja nekā noteikta iesākt. Stāstīja, kādās vārda dienas viesībās, Edmunds ar Lailu nozuduši neapgaismotā virtuvē. Ziņkārīgā namamāte, kas visu laiku spiegojusi pa atslēgas caurumu, apgalvoja, ka viņi abi sēdējuši uz plītes, un Edmunds, turēdams roku uz savas dāmas galvas, veselu stundu sirsnīgi raudzījies viņai acīs. Bet — agri vai vēlu, lieta tomēr sakustējās; viņi apmainījās skūpstiem, un reiz to darijuši, izmantoja visas vientulīgās kāpņu telpas un krēsliņus pagalmus, kurus varēja sasniegt, izbrauca pavasarī kopā zaļumos, bet vasarā, kas bija jāpavada šķirti. Edmunds saņēma vēstules, no kurām vienu citēšu paraugam:

M i ļ a i s E d m i l

Tavu vēstuli izlasīju likajā eglē pie Ogres
un notraipīju savu rozā džemperu sveķiem.

Es ļoti smējos par „Odeona“ viesiem, bet tās sievietes, par kuņām tu raksti, mani nemaz neinteresē. Viņām droši vien nav ne gaumes, ne seksapīla. Mana draudzene Vēra apgalvo, ka tev esot pārāk tumši mati, un lai mēs labi izskatītos kopā, Tev vajadzējis būt pavisam blondam. Staigā daudz saulē ar kailu galvu. Vēra saka, Tev esot nejauki smiekli, Tu smejojot it kā uz iekšu šķaudīdams, un Tev neesot temperāmenta. Edmi, kāpēc Tu negribi būt brutāls alu cilvēks? Tādiem ir seksapīls. Pagaidām es Tevi gan vēl mīlu tādu pat, kāds esi.

Tava Lai.

Kādu laiku Edmunds nopietni domāja precēties, bet rudenī lietai pienāca pēkšņs gals. Māte uzzināja meitas pārāk ciešo draudzību ar cilvēku, kuņa zemā kāрта un neienesīgā nodarbošanās nevarēja imponēt. Viņa cerēja savai meitai dabūt, vismaz, kādu vācu baronu vai krievu kņazu, kādu Rīgā arī netrūkst. Izspiegojusi mīlētājus, pārsteidza tos kādā klusā šķērslī, saceldama negantu traci. Laila raudādama aizbēga; Edmunds gan mēģināja spēlēt vīrišķīgo un atbildīgo, bet kad spēcīgi būvētā māte izplēta stiprās rokas, sasniegdama pilnas sešas pēdas, un savicināja lietussargu, steidzīgi sekoja Lailai. Viņš tomēr turēja par pienākumu ierasties pie dūsmīgās mātes ar vizīti. Kņazi pārsteidza tāda godprātība no zemākas kārtas cilvēka, un viņa augstsirdīgi atļāva mīlētājiem retumis satīkties. Mēdz sacīt, ka šķēršļi tikai saku-riņot kaislību, bet šoreiz tā sāka nīkt. Māte darīja visu, lai Lailu izklaidētu, izņēma no kursiem, va-

dāja pa ballēm, gādāja jaunus paziņas no minoritāšu jaunatnes, kas mācīja to spēlēt bridžu un vizināja ar motociklu. Arī Edmunds meklēja sabiedrību. Satiekoties viņi pārmeta to viens otram, nīdās un drīzi izšķīrās pavisam.

4.

Pēc kursu beigšanas Edmundu angažēja Rīgas pilsētas teātris. Toreiz Latvijas skatuves pārdzīvoja diezgan divainu laikmetu, kuŗu tagadējie teātra vēsturnieki mēdz dēvēt par „Drāmatis- un lokālīzējumu periodu“. Ilgus gadus neizrādīja nevienas lugas. Totiesu drāmatizēja gandrīz visus pazīstamākos latviešu un lielāku vairumu sveštautu romānu, stāstu, pat poēmu. No šī likteņa nepaglābās pat Skalbes pasakas. Zināms, tās asprātīgi sakombinēja pa vairākām kopā, piemēram, „Kaķīša dzirnavas“ un „Bendes meitiņu“, jo viena nepildītu vakara. Ļoti iecienīti bija jūrnieku un zvejnieku stāsti, kas ērti atļāva savirknēt jo raibus skatus no visām pasaules malām, dodami iespēju izlietāt dažādus tehniskus paņēmienus un trikus, jo sevišķi grozāmo skatuvi, kas tos laikos tika gandrīz pielūgta; režisori lugu beigās sarīkoja veselās virpuļu orgījas, nepārtraukti griezdami skatuvi minūtes desmit. Kāds no visvairāk izrādītiem drāmatizējumiem saucās: „Bangu pārvarētāji“. Pirmais skats rādīja varenu, viļņiem apgleznotu palagu, kuŗu plivināja aiz kulisēm paslēpti spēcīgi vīri, sajūsminādami publiku ar pilnīgu bangojošās stichijas illūziju. Viļņos zvārojās kuģis pilns bārdainiem jūrniekiem, kas skaļi lādējās un dziedāja pazīstamas dziesmas. Skatuve griezās, jūrnieki lādēdamies aizbrauca uz dienvidjūru, noskatījās ha-

vajiešu dejās, piestāja Grenlandē, noklausījās eskimosu dziesmās, paraudzījās, kā iet Šanhajas opija bedrēs, Ņujorkas alkohola kontrabandistu spīkizijās un pārbrauca mājās pie sievām un līgavām bagāti un laimīgi. Vislabāk pildīja zāles, saprotams, dienas presē slaveni kļuvušie romāni. Kam gan negribējās redzēt, kā varonis, tagad no miesas un kauliem, uz skatuves atkārtu visas kļūmīgās dēkas, kuņģam skatītājs solīti pa solīšam, mēnešiem ilgi sekoja sava laikraksta literāriskā pielikumā, un nolūkoties, kā beigās lepns un laimīgs viņš pelnīti iegūst mīļoto meiteni? Pa starpām mēdza lokālizēt vienu otru opereti, balletu un reta komēdija iemaldījās repertuārā.

Šī savādā laikmeta pašos ziedos Rīgas pilsētas teātra direktors nolēma darīt kaut ko pavisam nedzirdētu un traku — uzvest „Hamletu“. Saprotams, saīsinātu, pārlabotu, bet tomēr „Hamletu“. Kad Edmundam paziņoja, ka, viņam izrādē paredzēta Fortinbrasa loma pirmai debijai, viņš iztrūkās līdz nāvei un aizskrēja sūdzēties pie Justa drauga, vecā Pļavas, kas vienīgais, izņemot, zināms, aktrises, uzdrošinājās runāt pretim bargajam direktoram.

Pļavam jau sen vajadzēja iet pensijā, viņa rokas drebēja, ceļi lodzījās, mute šļupstēja, bet saaudzis ar skatuves dēļiem, viņš gribēja mirt uz tiem.

— „Bet, dēls,“ teica Pļava, „tā taču beidzot ir luga, tur jau varēs spēlēt. Tu nebēdā, to Hamletu spēlēs garais Miza, tas ir stīvs, balsij tikai divi toņi un trešais blāviens. Bet ja Hamlets slikts, gadās, no visas izrādes Fortinbrass vien paliek prātā. Apģērbies labi glīti, es pamācīšu norunāt pantu, un būs labi.“

To dzirdēdams, Edmunds atcerējās savus slave-

nos krusttēvus, kas visi tēlojuši Hamletu, Kīns jau četrpadsmit gadus vecs. Ja nu pagaidām vēl neiznāk spēlēt dāņu princi Hamletu, tad viņš spēlēs norveģu princi Fortinbrasu, kam — jaunai personai lugas beigās, Šēkspīrs, pretēji visiem drāmas uzbūves likumiem, liek uznākt uz liķiem piegāztās skatuves un teikt nedaudz izlīdzinošu un dzīves prieka pilnu vārdu. Edmunds, publikas intriģēšanas labad, gribēja pirmo reizi uzstāties ar pseudonimu, līdzīgi Garrīkam Ipsvičā; Pļavam tikai ar mokām izdevās pierunāt lietāt savu paša slaveno Rožozola vārdu, aizrādot, ka Garrīks būtu rīkojies tāpat, ja viņam izdotos uz reizes iekļūt Drurīlenas vai Koventgardenas teātros.

Ilgi gatavotā izrāde lāgā neveicās. Nelūkojoties uz izmisušo reklāmu, nams nebija pilns, aktieŗiem, pieraduŗiem pie drāmatizējumu pliekanā un primitīvā teksta, neveicās deklamēt un niansēt pantus, tāpat kā attīstīt un kāpināt tēlotos raksturus un kaislibas. Vienīgi Pļava — Polonijs, vecā galma ņurka, bija lielisks, bet viņu nodūra jau treŗā cēlienā. Publika nomocījusies gaidīja galu. Beidzot grozāmā skatuve grabēdama pagrieza savus pēdīgos sānus, un drīzi, izgrūduŗi briesmīgos lāstus, vīsi varoņi gulēja sakrituŗi cits pār citu, gārgdami beidzamos agōnijas gārdzienus. Pēkŗņi aiz kulisēm atskanēja gaviles, ceremoniāls marŗs un bungu uztrauktā graboņa. Parketa pirmā rindā nokrimŗķinājās vecais Justs un saldās ņausmās tvikdamas cieŗi sakļāvās kopā abas labās tantes. Krēslainās skatuves vidū uzplauka gaismas loks. Proņektoru apstarots, vingri uznāca lielisks, cēls bruņinieks, slavenais traģiķis Rožozols, jauns un skaists, kā pirms trīsdesmit gadiem.

„Kāds skats!“ Viņš izsaucās maigā, bet skaļā tenorā, zobiem nozibot, pastiepis uz priekšu sidrabcimdoto roku. Viņš noņēma spožo kasku, kuplais baltais sultāns nokarājās līdz zemei, zeltainas cirtas izrisa pār važu bruņās vizošiem pleciem; pārlaidis zālei un balkoniem mirdzošu skatienu, viņš panācās soli uz priekšu un teica:

„Šai valstī mani jāatceras jums,
„Uz troni tiesības es savas piesaku . . .
„Lai četri kapteiņi nes Hamletu,
„Kā piedien kareivim, uz katafalku . . .“

Lepni un nevērīgi pametis galvu uz pārējo liķu pusi, turpināja:

„Šos vāķiet prom! Skats līdzīgs šim,
„Der kaujlaukā, bet pilī tāds nav vietā!“

Acīm pāršķirstījis kā rožu kroni liktenīgo piekto rindu, kuņas krēslā draudoši zibsnija recenzentu acēņu stikli, un elegantā žestā izsviedis gaisā bruņoto roku, nobeidza:

„Nu, lieciet dižgabaliem šaut!“

Un palika sastindzis šinī stāvoklī līdz priekškarām.

Zāle klusēja. Baigi nokrakšķēja izmisumā sažņaugtās direktora rokas, kad nodārdēja īsts aplausu negaiss. Luga bija glābta.

5.

Tovakar, atgriežoties no izrādes, es soļoju gar kādu varenu sešstāvu namu, kas, neraugoties uz vēlo stundu, viss noslēpumaini drebēja un dunēja, kā

strops pirms spietošanas. Apstājies uz dubļainām restēm nosegtām pagraba logu bedrēm, no kuŗām izplūda blāvi oranža elektriska gaisma, noraudzījos svīna izgarojumiem saindētos dziļumos. Milzīga rotācijas mašina trakā steigā rāva eļļainām skrūvju ķetnām savās nepildāmās iekšās nebeidzamu papīra lentu. Dārdēdama un kaukdama gremoja to tūkstoš veltņos un spiedēs, līdz kratīdamās un raustīdamās negantās dzemdēšanas mokās, izspļāva savu daudz-tūkstošaino tirāžu. Pamazām arī es sāku drebēt ritmā līdzī:

— „Ko gan pavēlēs mums rītdien domāt šie draudošie papīra blāķi, kuŗus steidzīgas rokas jau nogādā visās malās? Vai izrādīsies, ka „Hamlets“ un Šekspirs novecojušies un mums jālokālīzē „Jautrā atraitne“, kas tuvāka mūsu drudžainās steigas laikmetam? Vai rīt būs jāmacās no svešām kultūrām, jāpēti krievu teātris, vācu mūzika, franču glezniecība, vai neskatoties ne pa labi, ne kreisi, jāurbjas nacionālās bagātībās? Vai rīt jauna talanta priekšā, kas vakar vēl bija niecība, cienībā noņemsim cepures, bet novērsīsimies no draugiem, rakstniekiem, dziedoņiem, kas pa nakti būs izrakstījušies un izdziedājuši balsis? Un vai rīt būsīm demokrati, kas aizstāv vienlīdzību un balsu vairākumu, vai slavēsīm izlasi un dievināsīm autoritātes? Jā, kas lai to zina? Varbūt, es pats, ar diletanta zīmogu pierē, izveicīgu vīru pienaglōts, karāšos pie neapdāvinātības krusta. To visu mēs zināsīm rīt no rīta, kad izvilkuši no vēstuļu kastes, izplētīsim maģisko lapu.“

Nepacietīgs, to izplētu vēl gulēdams gultā. Recenzija, vispirms, aplūkoja „Hamletu“ kā lugu un par Šekspiru kā drāmatīķi, gan aizrādot uz viņa kļū-

dām, visumā izteicās atzinīgi. Bet, tā kā mūsu laikmets un publika prasot viegla, izklaidējoša rakstura izrādes, tad Šekspira traģēdijas varot pielīdzināt neveiklajiem milzeņiem, aizvēsturiskiem zauriem un pteriksiem, kuņus nokoduši šmaugie tīģeri, grāciōzie panteri, vai noknābuši veiklie kondori. Sakarā ar to tika stipri sabārts režisors, kas nebija uzdrošinājies nostrīpot vairāk kā divi trešdaļas teksta. Diezgan steidzīgi aplūkojis tēlotājus, piemētinādams pa galantam komplimentam dažai aktrīsei, ar kuņam recenzents flirtēja, viņš pakavējās pie Fortinbrasa:

„Fortinbrass — Rožozols! Tik pazīstams un tomēr jauns vārds. Mūsu mākslas dzīvē pamazām rodas stiprākais balsts — tradīcijas. Līdzīgi Kīnu, Kembļu aktīeru ģimenēm Anglijā, Karatīginu vai Močalovu dzimtām Krievijā, Rožozolu dzimta ieņem goda vietu mūsu teātra vēsturē. Jaunajam Edmundam ir viss, ko spēj aktīeris vēlēties — atlēta stāvs, samērīga seja, skaļa balss. Drošajā uzstāšanās redzam rūpīgo darbu kursus pie krievu dižmeistāriem. Pēc spožās mazās debijas ceram Fortinbrasu redzēt veīcam lielākus uzdevumus, kaut vai jauno jūras dēlu Arvīdu „Bangu pārvarētājos“.

Kā dienās Bairons, Edmunds bija kļuvis slavens par nakti. Nākošos drāmatizējumos viņš bija pirmais mīlētājs, kuņa saldi-maīgi-šķelmīgais smaīds un izmeklētās pozes tika daudzinātas un teiktas.

Drāmatizējumā varonīm pamaz darba. Viņam mierīgi un pieklājīgi jāuzvedas, pāris reīzes jāaicina klātesošie uz darbu un cīņu par materiālo apstākļu uzlabošanu, vienreiz jāsanīstas ar līgavu un beigās tā

jāskūpstā. Izrādes smagums gulstas uz kōmisko veceņu, veču, intrigantu un citu raksturlomu tēlotājiem, par kuŗu pūliņiem varonis iznāk paklanīties un saņemt aplausus. Vienalga, vai Edmunds ietērpās jūrnieka eļļotā vamzī un vētras cepurē, huzāru virsnieka uniformā, amatnieka skotelē, vai mondēna grāfa frakā, viņš vienmēr izskatījās nevainojami tīrīgs, brašs un sirsnīgs. Vienīgās grūtības viņam sagādāja temperāmentīgo mīlētāju lomas. Gan viņš uzdrāzās milzīgiem, zibenīgiem soļiem uz skatuves, gan spēra kāju pret zemi un štraujī cirtās apkārt, temperāmenta kā nebija, tā nebija. Turpretim, lieliski izdevās beigu skati, kur varonis noguris no pārciestām likstām un gaŗās izrādes, it kā atskatīdamies uz visu to, lēnām maigām kustībām, reizēm klusai mūzikai palīdzot, apkampj savu meiteni, kas atzinusi savas alošanās, solās piederēt vienīgi viņam, spiež ilgu skūpstu uz viņas lūpām. Nevienu reizi vien aplausu dārdi draudēja iegāzt pilsētas teātra rozetēm un gīrlandēm noblīvētos gīriestus. Nabaga ģimnazistes! Viņas sasīta čulgās savas maigās plaukstiņas, atdeva savus beidzamos santīmus, lai samestu naudu Edmunda puķēm, dabūja iesnas un klepu salstot pie aktieŗu ieejas, gaidot iznākam pazīstamo gaišpelēko katliņu, rūtaino mētelī, baltos cimdus un gaŗo angļu pīpi. Reizēm arī Edmunds pa pusstundai saldēja pīrkstus, autografus rakstīdams, paklusām baŗīdamies, ka līdzīgi Justam nedabū reumatīsmu savās skaīstajās mīkstajās rokās. Žurnāli pīldījās viņa smaidošiem attēliem, laikraksti apcerēja viņa spīekus, kaklautus un aproču pogas. Pie viņa galdiņa „Timbuktu“ pastāvīgi pulcējās un mainījās dāmas. Pīrmdienā apaļīgā blondīne izlocījās viņa

priekšā, žilbinādama savus pārļu zobus un triekdama par dažādiem mīļiem nieciņiem, raudzīja to valdzināt ar bērnišķa naivuma un pieglaudības mīļīgo burvību. Otrdienā, nēģerīgi brūna nodedzinājusies sportiste lika aptaustīt savas tēraudā satrenētās rokas un kājas, muskuļu plāksnēm noklātos sānus un lūdza sev iesist pa vēderu, lai pierādītu, ka vingrinātai miesai nekas nav bīstams. Trešdien savas skaistākās pozēs ieņēma kāds Marlenas Dietrich, vai Gretas Garbo attēls, pusparvērtiem plakstiem šķielēdams, gurdām kustībām smēķēja, pa retam izmezdams pa vienzilbīgam vārdam, kā pieklājas sievietei-vampīram. Ceturtdien kādas maigas lūpiņas izrunāja vispārdošākās riskantības un divdomības, bet piektdien lietišķa medicīnas studente ar ārstiem piemītošo vaļību, pārceļa šos mākslīgos vārdu pinumus mūsu pašu mīļajā latviešu valodā, kuŗā nevienai lietai netrūkst sava vārda. Sestdien skanēja trakulīgi smieklī un uztraukti saucieni, kuŗiem bija jāpauz nevaldāma, vētraina daba, kas nepazīst citu stāvokļu, kā svētlaimi vai velnišķu naidu, bet svētdienas klusumā pie marmora galdiņa, rāma kā sfinga, sēdēja bagātniece, kuŗas vietā smējās, runāja piedauzības un pieņēma skaistas pozēs daudzstāvainie nami, kuŗu skārdainos juntus varēja sablenst pa kafejnīcas logiem.

Edmundam piemita reta spēja ar visiem satikt, visiem patikt un katrā sabiedrībā iedzīvoties. Katru vakaru viņu kaut kur ielūdza, laikrakstu izdevēji, redaktori, augstskolas ļaudis, pilsoņu aprindas, emigranti, pat Lailas augstdzimušā māte par vēlu atzina savu pārsteigšanos. Kollēgas viņu it kā neskauda. Satiekoties viņš smaidīja un sirsnīgi raudzīdamies

acīs jautāja: „Nu?“ Visi viņu slavēja, vecākie sita pa plecu, vienīgi vecais Pļava, kuŗa atzinību Edmunds vismīļāk būtu dzirdējis, neteica nekā.

6.

Pēc panākumiem bagātās ziemas Edmunds vasaru pavadīja pie mātes „Odeonā“. Vienu vakaru, kā parasti, viņu ieaicināja kādās viesībās; kuplajam ciemiņu baram bija apsólits parādīt tik daudz uz skatuves apjūsmoto aktieri. Viņš nokavējās divas stundas. Viesi vairākas reizes paguva pārrunāt miklaido neierašanos. Kad vakariņas tuvojās beigām, atskanēja aprauts zvans; pati namamāte izsteidzās saņemt viesi. Edmunds ilgi kavējās priekšnamā. Kad vakariņotāji sāka nervozēt, viņš nospieda durvju rokturi un brīdi to virināja, piespiezdams visus atskatīties, tad pēkšņā rāvienā durvis atsprāga, un, lūk, viņš — slavenais aktieris un dāmu elks Edmunds-Dāvids-Ernests Rožozols, brašs, smaidošs un iesmaržots, skaists kā glezna stāvēja stenderu ierāmētš!

Kad vakariņas bija paēstas, viesi sagājuši salonā nosēdās uz divāniem un ap galdiem, bet Edmunds zāles galā pieslējās spodri baltai podiņu krāsnij, kas lieliski izcēla viņa labi pašūtā tumši zilā divrindu uzvalka kontūras. Viņa pelnu pelēkai zīda krekla apkaklītei nokarājās sprīdi gaŗi stūri, sasprausti ar zelta adatu, kakla saite un kabatas drāniņa lepojās ar vienādu rakstu; tumši sarkanas ar dzeltānām dzīslīņām. Tikko saredzama, smalka platīnas ķēdīte ievijās viņa bikšu kabatā. No krūšu kabatas rēgojās pirmklasīga pildspalva. Nevērīgu žestu viņš izņēma dārgu pīpi no Skotijas virša saknes, smalku zeltabērza tabakas etviju, izplatīdams Dobelmaņa smaržu,

un zili zaļi emaljētās šķiltaviņas; nebija ko brīnīties, ka Edmundam tikko pietika paša algas, Justa pensijas, mātes dāvanu un tantu ziedojumu. Iebāzīs pīpes melno iemuti pārļu baltajos zobos, viņš jau pacēla šķiltaviņas, kad pamanīja otrā zāles galā savrup nosēdušos jaunavu, kuŗu lenca vairāki jaunekļi.

Tā bija Jausma Muižniece, operas kordebaleta jaunākā dejotāja. Tikko uzņemtu Jausmu ievēroja, jo viņas asās, aprautās, tomēr grāciozās kustības izdevīgi kontrastēja ar parasto baletēju slinko saldkairību, draisko piemīlību, vai vienkārši centīgo pāizpildījumu. Reiz tēlodama dusmas, viņa parādīja tik dziļi pārdzīvotu negantu naidu, ka skatītāji neviļus nodrebēja, nespēdami saprast, kā jaunā meitene — viņai bija tikko deviņpadsmit, var būt tik nešpetna. Par viņas ātro karjēru neviens nešaubījās, ievērojot šādas spējas un ārieni. — Iedomājieties elegantu grieķietes profilu, — vidēji augstu pieri slaidi pārejam taisnā degunā, izteiksmīgi izlocītās ēģiptiski pilnīgās lūpās, drusku sakniebtās, kā noslēpumu glabājot, un enerģiskā zodā. Lielas gaišpelēkas acis raudzījās caururbjoši un droši, varbūt, pārāk droši. Atpakaļ atsukātie, uz pieres pāršķirtie šatenie mati, atklāja mazas smalki veidotas ausis, caurspīdīgas, kā Ķīnas porcelāns, un sacirtoti zem pakauša, pasvitroja viņas līdzību antikām galvām. Šī lieliskā galva, kuŗas medaini iedzeltānais teints piešķīra vēl sevišķu jaukumu, balstījās uz slaidākā kakla un samērīgākā ķermeņa, kuŗu izcēla piekļāvīgs un vienkāršs tērps. Viņas galvenā un neatvairāmā pievilcība, tomēr, slēpās viņas gaitas un kustību stūrainā, straujā, bet tomēr karaliskā grācijā. Baletomani iesauca viņu par Artemidu-Medinieci. Es varētu ap-

rakstīt viņas kāju tīksmīgās kontūras, rokas, kuņas vajadzēja nogleznot, plecus, kam nezinu līdzīgu, talju, kas uztrauktu vismiegaināko nelgu... neattēlodams ne nieka no burvības, kas apgaroja katru viņas locekli, kad tā gāja vai darbojās.

Bet viņas raksturam nepiemita nevienas īpašības, kas nepieciešamas veidojot karjēru. Augusti bez vecākiem, pamesta nevērīga tēvoča gādībai, kas pelnījās kā ormanis un kuņam bagātīgi piemita visi klasiskie ormaņu netikumi, viņa agri sāka patstāvīgi dzīvot, strādāt un aizstāvēties. Jausma bija lepna, skarba un strupa. Diezgan gudra un diezgan labi pazidama ļaudis, lai prastu tos nicināt, būdama no čabas taisna un bez viltus, viņa atļāvās sev ķēnišķīgo greznību visiem sacīt acīs visu, ko domāja. Uz katra soļa viņa cieta par to, bet bija stūrģalvīga. Gŗūti bija palikt vienaldzīgam, vērojot viņu. Vajadzēja vai nu iemilēt, vai ienīst, jo ikviens drīzi noprata, ka šādu sievieti var sastapt tikai reizi mūžā. Viņa bija neslīpēts dimants; gudrās un mīlošās rokās brīnišķīgais akmens iedzirkstītos vēl neredzētās liesmās, pauzdam slavu tautai, no kuņas cēlies. Bet patiesam meistaram vajadzētu būt šim juvelierim; dārgakmeņi tikpat trausli, cik reti.

Edmunds, nesadzirdējis vairākas uzrunas un jautājumus, noglabāja pīpi atkal kabatā. Viņš nemilēja būt aktīvā pusē, labāk nogaidīdams, kamēr dāmas pašas griežas pie viņa, bet šoreiz jūta, to nevarēja cerēt. Sākt vai nesākt? Bet... pārāk ilgaus pētošais skatiens jau bija ievērots, likās jau dzirdami čuksti, kas viegli kā saules zaķīši lēkāja gar viesistabas sienām, viņam vajadzēja iet un uzvarēt, to prasīja viņa skaistuja un sieviešu elka gods. Dziļi ieelpojis, caur

pieri raudzīdamies, viņš slinki pārsoļoja zālei. Jau nekļi, kas par saviem komplimentiem un asprātībām jau bija atalgoti ar izsmieklu, pašķīda, kā asaņi lidakai piepeldot.

Edmunds velti meklēja Jausmas acīs parasto cieņību un jūsmu, drīzāk tikko jaušama irōnija glūnēja viņas lūpu kaktinos un pelēkajā skatienā. Viņš nelikās to manām un šoreiz, nevis ar spožo uzvarošā stāra daudzīnāto smaidu, bet darba biedra draudzīgo vīpsnu, piesēdās tai blakus un, paklusējis, teica:

„Patīkams vakars, vai nē?“

— „Kam patīkams?“

„Nu, man, citiem, jums tak ar!“

— „Kas tad jums tā patīk?“

„Tas, ka šeit arī dažas kollēgas.“

— „Premjērs taču jūs esat viens.“

„Mani kollēgas ir visi teātra laudis.“

— „Izņemot direktorus, kas varenāki par visiem.“

„Taisnība! Direktors nav kollēga, tas ir tehnisks spēks. Es runāju par māksliniekiem.“

— „Jūsu direktors agrāk spēlēja.“

„Bet slikti.“

— „Toreiz nebija „Bangu pārvarētāju“, viņš nocīnījās ap tragēdijām.“

„Kas tad tajās tik grūts?“

— „Nē jau Fortinbrasa loma.“ Edmunds saīga.

„Tā tad Jūras Arvīds tā vieglā loma?“

— „Izņemot klanīšanos aplausiem, kas velkas pusstundu.“

„Tas nepieder pie lomas, tā ir alga.“

— „Par skaisto smaidu.“ Edmunds instinktīvi trūkās, lai pieceltos, bet laikā apķērās.

„Par spēli!“ Viņš teica ar uzsvāru.

— „Ko tad Arvīds dara, kas viņš ir?“

„Viņš? O, viņš ir skaists... spēcīgs... veselīgs, drošsirdīgs, godīgs, maz runā, nejaucas rupjās izpriecās, nepiedalās jokos, turas savrup...“

— „Un atturas no spēles.“

„Labi. Nākošo sezonu atklās ar „Hamletu“...“

— „Lai pēc trešās izrādes noņemtu?“

„Nē. Tagad es spēlēšu...“

— „Fortinbrasu?“

„Titullomu!“

— „Bet Hamlets taču nav atturīgs.“

„Nebūt nē. Viņš izliekas vājprātīgs, redz spokus, rīko izrādes, cīnās un nogalina puspersonāla.“

— „Lai Dievs tad jums žēlīgs!“

Edmunds aplaida skatu zālei; tuvumā neviena nebija. Spriežot pēc Jausmas smaidīgās sejas, varēja domāt viņus triecam vispatīkamākās lietas. Viņa tiši runāja gluži klusu, un tas Edmundu visvairāk kaitināja. Viņš nozvērējās, vismelnākiem zvērstiem, neatlaisties, iekams nepārmācīs Jausmu. Sākumā vīrietim allažiņ jāpanes dāmas untumi, jāpacieš dūrieni, bet lomas mainās!

Pavadīja Jausmu mājās. Tas, likās, viņu pārsteidza, jo pa ceļam sarunas risinājās patīkamāk.

Otrā dienā Edmunds kāpās uzlūrēja Jausmai. Viņš gribēja peldēties — viņa izvēlējās dāmu stundas; vakarā sauca uz kafejnīcu — viņai bija jāapmeklē draudzene. Bet Edmunds neatlaidās. Kur bija Jausma, gadijās arī viņš. Arvien tam bija kas nodomā, arvien tas atrada ko patīkamu pateikt. Viņš posās un kopās, sukājās, manikirējās un svaidījās, viņa elegances sasniedza augstāko pakāpi, viņš rūpējās, lai par to runātu, rakstītu par viņa vasaras

atpūtu un ziemas nodomiem un ievietotu žurnālos pa liekai ģimietnei ar nemainīgo smaidu; viņš iekarsa tik tālu, ka Jausma tam rēgojās sapņos un domās un dusmas aizmirsis sāka apbrīnot viņas drošo atklāto dabu, tāpat kā sejas antiko skaistumu, stāva un kustību eleganci. Savukārt Jausma pierada pie Edmunda, un cik ilgi gan iespējams atraidīt jaunekli, ko laikraksti ikdienas ieteica par skaistāko un elegantāko? Reiz ienākuši, saceldami mazu sensāciju „Timbuktū“, (kas pa vasaru mēdza pārcelties uz jūrmalu), viņi satikās ikdienas.

Bet Edmunds netika ne soli viņai tuvāk. Viņa nežēlīgi smietos, ja tas sāktu runāt par jūtām, vai lūkotu uzmākties krēslainā alejā. Ilgi Edmunds laužīja galvu, līdz beidzot gluži nejauši, kādā spirtā rītā tam iekrita kas prātā. Viņš apvilka svaigi izgludinātas baltas bikses, baltas ziemišķa kurpes brūniem izrotājumiem, vieglu jūras zilu žaketi zelta pogām, baltu kakla saiti sarkaniem graudiņiem, uzlika baltu kapteiņa cepuri un uzaicināja Jausmu vizināties ar kanu. Viņi aizairējās līdz Asaņiem un pie lielā topografiskā torņa izkāpa. Pienākuši pa gurkstošām smiltīm celtnei, viņi apstājās.

„Varens tornis,“ Edmunds teica, „Katram vis nebūs dūšas kāpt augšā!“

— „Žēl,“ atteica Jausma. — „Lūk „kāpt aizliegts“. Viņa rādīja uzrakstu.

„Jā, dažiem jau reibst galvas,“ Edmunds atteica taisīdamies iet projām. Jausma paraustīja plecus un devās augšā. Edmunds cieši sekoja, gandrīz pieskardamies viņas mugurai. Lēzenām kāpnēm vienā pusē bija pat margas, gan ķirmju saurbinātas un ļodzīgas. Drīzi vien Edmundam bija jāatmet cerības apstāties

kādā no zemākiem stāviem, Jausma nemilēja palikt pusceļā. Vecais koka tornis čīkstēja un grīojās svai-gajā jūras vējā. Edmunds nevilus pameta acis leju; ieraudzījis pie kājām priežu ciekurainos cekulus un torņa kāju pelēkās stakles ieslīdam dziļumā, sajuta nejauku reiboni. Kājas pagura, rokas kļuva kā bez spēka, pēkšņas negantas bailes viņu sagraba: mazākā neveiklība, un viņš nolidos, izplēstām rokām kamp-dams spraišļu melnās ēnas, kas zibēs gar viņa seju. Viņš jau redzēja zemi drausmīgā ātrumā tuvojamies un, mirkli vēlāk, sevi asiņainu, sadauzītu guļam bal-tajās smiltīs torņa pakājē. Nolādēdams neprātīgo ie-domu, kraimpjaini grāba margās, sakoda zobus un rāpās tālāk, ne soļa neatlaizdamies no Jausmas mu-guras. Ja viņš apstātos, viss būtu vējā; tāda viņa bija, šī Jausma, nicināja glēvos un vājos. Edmunds priecājās, ka tā neredz viņa necilvēcīgā piepūlē sa-viebtu seju, ko rotāja sasvīdušai pieri pielipušas šķipsnas. (Baltā kapteiņa cepure noripoja jau pēc otrā stāva). Sasniegusi pēdējo platformu, Jausma ap-sēdās uz kāpnēm. Vienā pusē izplētās jūra, kā zili melns pusemēness, balto viļņu muguru saraibināta, otrā pusē zilās dūmakās nozuda Zingales sili un bāli dzeltānie klajumi. Apakšā, starp priežu tumšo za-lumu, zibēja sarkanie vasarnīcu jumti, saulainajā lie-dagā zvejnieku sievas, sīkas kā vabules, vilka tiklus āžos.

„Cik jauki!“ teica Jausma, palūkojās Edmundā savām pelēkām acīm un pavīpsnoja redzēdama, kā piepūtušās dzislas uz viņa rokām, kas izmisušā spēkā krampējās ap margām. Edmunds brīdi vilcinājās, tad spēji ierāvis dvašu caur zobiem nošņāca:

„Sēdiet tagad pavisam rāmi un neraustaities!“

Uzmanīgi atlaidis kreiso roku, viegli satvēra Jausmu pie zoda un liegi, kā svētbildi, noskūpstīja uzkāpjot pietvikušo vaidziņu.

Viņa nesakustējās un neteica nekā.

Draudošā klusumā viņi nokāpa, bet lejā Jausma sāka smieties.

— „Esat gan jūs slīpēts viltnieks, uzvilināt mani augšā, kur nevaru pretoties.“ To dienu Jausma bija laipnāka un mīlīgāka kā jebkad. Patikami tērzēdami, viņi izstaigājās pa kāpām, izrunājās ar zvejniekiem, apskatīja tīklus un murdus. Aizvedis viņu mājās, veļot dārza vārtiņus, Edmunds lūdza pavadīt kopā arī vakaru, bet Jausma atteicās.

Drusku sapīcis, Edmunds pārnāca „Odeonā“. Izšķirstījis laikrakstus, izmēģinājās lasīt „Hamletu“, izstaigāja visas istabas, iegāja virtuvē, iztriecās ar ķēkšu, nokāpa pat malkas pagrabā un pēc vakariņām velti izmēģinājās sastādīt ar viesiem bridža partiju. Izsēdējies salonā, iegāja savā istabā. Vējš bija stipri aprimis, slēgi vairs neklabēja, ārā bija satumsis. Viņš atvēra logu, kas žēli iečikstējās naktī. Liepās iešalcās siltā tumšās augusta nakts vēsma, kas skurbina vairāk, kā buduāru parfimētais tvans. Melnajā alejā, loga priekšā, Edmunds šķita sadzirdam uztrauktus čukstus, zīdu aizdomīgi čaukstam, apspiestus smieklus; brīžam vējš spēji sapurināja lapas — tas izklausījās, kā nepacietīgs, liekulīgs zvērasts; brīžam iestājās klusums, kā skūpstā pauze, kas pārtrauc mīlnieku sarunas. Sārts mēness piedauzīgi pāršķīra mākoņus, kā sievietes krūts vieglu mežģīņu tērpu, un Edmundam likās, viņš saredz pat smalkās zilās dzisliņas. Jūŗa vienmērīgi un dziļi elpoja aiz kāpām. Edmundu pārņēma savāds nespēks, nemiers un drudzis

„Kāds posts,“ viņš domāja. „Otras šādas nakts šovasar vairs nebūs. Es stāvu te lieks un diks. Vai tā lai paietu manas labākās stundas, manā labākā jaunībā? Trīskārt nolādēts! Kāpēc es neesmu tur, pie viņas, neskauju to, neglaužu . . .“

Viegli nočirkstēja oji zem kurpju purniem. Izlēcis pa logu, viņš pazuda tumsā.

Šo rindu rakstītājs nebūt nepavada savu laiku dzīdamies pakal dāmām, kā to nelabvēļi, viņam kaitēt gribēdami, izpauduši. Tikai vienkāršas sagādīšanās dēļ, šajā tiksmīgā un tvanīgā naktī, viņš bija iznācis ieelpot svaigu gaisu un pastaigājās pa Bulduņu smilšainām ieliņām. Ejot gar kādu bieziem krūmiem apaugušu sētu, viņš sadzirdēja paklusu balsi. Pakāpies uz zedeņiem un pašķīris lapas, ieraudzīja Edmundu, kas piespiedis zodu un plaukstas augstai palodei, runāja ar jaunavu, kuŗa klausījās, drusku pavērusi logu, neatlaizdama roktuŗa, lai katru brīdi spētu to aizcirst cieti. Edmunds nevēlējās vairāk, kā vienīgi iekļūt iekšā, vai maigi bet droši satvert viņas augumu, ja tā izkāptu ārā. Viņš lūdzās, prasīja, draudēja, bārās, izskaidroja, sūdzējās, tiepās, uzmācās, neatlaidās, apelēja pie jaunavas sirdsapziņas, jūtām un sievietes maiguma. Viņa balss kļuva rupja un draudoša kā psalmotājam, norādot jaunavu par cietsirdību, te tēvišķi silta, paskaidrojot, cik viņa jauna un skaista, un viņš ievaidējās kā pravietis, kas paredz pazušanu neklausīgai tautai, teikdams, ka jaunība ātri un nemanot paiet. Pēkšņi, sakampis palodi un pirkstgalos pacēlies, aizgūdamies steidzīgos čukstos, apliecināja savu mīlu tik kaisli un ismisuši, kā juzdams tuvu nāvi. Tad nodūris galvu runāja par savu nelaimi un mokām tik klusu, ka es vairs neva-

rēju sadzirdēt ne vārda, bet jaunava drusku izliecās pa logu. Pēkšņi, zobus griezdams, sita dūri uz palodas, saukdams klausītāju ļaunu un negantu, brēca, ka nakts drēgna, bet viņš paguris, un lūdza, beidzot, kādu vārdu vai zīmi no viņas. Nabaga velns! Viņš bija ar mieru pietikt ar skūpstu uz viņas smaida, vai nodegušā kakla; tad vēlējās vairs tikai viegli noglāstīt mīkstos matus, kas dziļā krēslā izskatījās tik tumši un silti, pietiktu noskūpstīt tās pirkstus, vai tikai piespiest sejai. Viņš runāja vēl ilgi un daudz, maigi, kā skropstu pieskaršanās vaigam, sirsnīgāk, kā drauga apkampiens. Balss iedrebējās, kad tas stāstīja, kā pirmo reizi ieraudzījis viņu, atminējās viņas drānas, kurpītes, smaržas un kā tai bijuši noglausti mati; tas kļuva liksms un lepns, ka runāja par skūpstu uz viņas vaidziņa, tur augšā, pāri par jūru un mežu galotnēm, kas piepildījis viņu laba nojautām un cerību. Viņš slavēja jaunavas skaistumu tik kvēli un pārliecināti, ka es sažņaudzu dūres un tikko noriju lāstu, kas lauzās pār lūpām, nolūkojoties jaunajā cietsirdē. Kad sāka aust gaisma, redzēdams, ka, viss velti, pēkšņi tvēra stiklu, kas vēss un gludens, sargāja viņa mocītāju; logs acumirkli aizcirtās. Neapraktāmu izteiksmi sejā, kuŗu es neaizmirsīšu, viņš metās ārā no pagalma, es tikko paguvu klusu sakļaut zarus un nolēkt no sētas.

8.

Otrā rītā Edmunds aizbrauca uz Rīgu. Drīzi tikpat sākās mēģinājumi, bija jānododas Hamleta lomas studēšanai. Nekad tas nebija strādājis tik rūpīgi. Tekstu jau sen prazdams no galvas, viņš pē-

tija slaveno aktieŗu spēles aprakstus, visvairāk Garrika, kam šī bija slavenākā loma, un Tomasa Beterona, kas to visvairāk spēlējis. Iedziļinājās viduslaiku rupjās un nežēlīgās ieražās; beigās arī pats Hamlets, gan spēcīgu jūtu un smalku domu pilns filozofs, likās diezgan cietsirdīgs un ļauns. Daudz pūļu prasīja divkauja. Nav nekā smieklīgāka par zobenu divkaujām uz mūsu skatuves: divi spēcīgi puīši, neveiklu soli izspēruši, sakrusto asmeņus un berzē tos vienu pret otru, radīdami pretīgi skārdainu troksni. Pēc brīža, tas, kam jākrīt, nolaiž rāpieri un, ļāvis pretniekam iespiest grumbu savā vamzī, stenēdams nogāžas. Ikviens, kas kaut reizi redzējis paukotāju vingrās un veiklās kustības, kuŗas acs tikko spēj uztvert, nevar bez dūsmām noskatīties šādu ķēmošanos. Sekodams japāņu aktieŗu priekšzīmei, Edmunds uzmeklēja paukošanas sklotāju un kādās desmit stundās izņēma nepieciešamās pozīcijas un paņēmienu. Daudz nopūlējās ap savu partneri Laertu, kas ne par ko negribēja mācīties paukot. Paveicis vienu, meklēja arvienu jaunu uzdevumu, lai neļautu sev izklaidēties un palikt ar domām, cik nejauki viņš — slavenība un stārs, izgāzies vienkāršas koristes priekšā.

Sezonas atklāšana pienāca. Pirms izrādes Edmunds palūkojās caur priekškara lōdziņu un ievaidējās: aktieŗu vietās orķestŗa ložā sēdēja Jausma.

„Ko gan grib šī statistel!“ sirdijās Edmunds. „Viņai nepietiek mani izmuļķot, viņa grib izsmieties, redzot mani izgāžamies grūtajā lomā. Manu spēli viņa allaž nicināja!“ Sasāpināts viņš iestaidzās ģērbtuvē un dūsmās nogrimēja sevi liķa bālu, iekritušām acīm, šauru ļaunu muti.

Uz skatuves jau rikojās Hamleta tēva gars. Diemžēl, viņam nepiemita nekā no Meklīna, vai Bartonas Būsa veiksmes, kuņiem jau uznākot vien, spokaini vieglajā, netveramā gaitā, ledainas šausmas sagrābušas skatītāju. Šis lāga gars uznāca gāzelēdamies, kā lauku paps, un roku pacēlis runāja, tik žēlabaini balsi drebinādams, ka varētu smieties, ja neuzmāktos īgnums. Otrā skatā uznāca galms. Vecais Pļava — Palonijs, satrūkās, ieraugot mēģinājumos ierastā skaistulja — Hamleta vietā bālu novājējušu, neglītu masku. Nobažījies viņš vēroja tālāk. Edmunds nepozēja, nelūkojās publikā, stāvēja drūms un nīgrs. Tekstu viņš kā skaldīt skaldīja, izaicnoši un rūgti. Ar katru skatu kļuva asāks, straujāks, ar katru cēlienu niknāks. Starpbrīdī Edmundam piesteidzās režisors, viņš aizbarikādējās ģērbtuvē. Tas bija pavisam neparasts Hamlets, ne vairs cēlais, rezignējošais, darboties nespējīgais domātājs; tas bija nevaldāmas atreibības kāres pārņemta bestija, bez līdzietības un sirdsapziņas, īsts vilks vilku barā, cienīgs pretinieks nodevīgajam karalim un nelietīgam galmam. Viņš izlikās traks, lai nesodīts visu nievātu un apšļakātu ar žulti, viņš apvainoja māti, ģeķoja naīvo meiteni, kas to mīlēja, nodūra Paloniju un vēlāk plēsa jokus par to. Viņš lepojās, ka velnišķu viltu pazudinājis savus skolas biedrus Rozenkranci un Gildenšternu, kapsētā nozaimoja mirušos, nīrgājās par Laertu, kas apraudāja savu māsu, lēca pat kapā, lai celtu kautiņu uz Ofelijas zārka. Divkaujas skatā Edmunds ārdījās kā apsēsts. Režisors, aiz kulisēm tikko vilka elpu, suflēze bija tuvu raudām, direktors, pārakmeņojies savā ložā, stīvu skatu vēroja, kā Edmunds krāva savas prīmas, terces un

kvartas ar tādu sparū un nebēdību, ka nabaga Laerts bēguļoja un locījās kā zalktis, lai izvairītos belzieņiem. Beigās, tomēr, dabūjis sāpīgu triecienu pa pirkstiem, viņš vaidēdams nometa rapieri. Acumirkli iespiedis tam savējo sauģā, Edmunds pakampa nokritušo rapieri un grūda ar tādu spēku Laerta krūtīs, ka tas vēl ilgi pēc tam rādija zilumu.

„Ciet durvis! Noziegums! Ei, nodevība,
„kur slēpies tu!?”

Hamlets kļiedza, un klupdams pār karalienes-mātes līķi, kas pa staru bija noindēta, metās virsū karalim un salieca zobenu pret purpurā un sermuļū ādās tērtām krūtīm. Tad, satvēris indes kausu, zobiem ņirkstot, křāca:

„Dzer indi, neķitrais! Steidz karalienei līdz!”

Uzmeties ar celi uz troņa, sagrābīs karaļa galvu, (kronis noripoja pa dārgu segu klātām kāpnēm), atģāza to un žokļus atlauzis, lēja mutē nāves zāles. Tad ķerdams sev pie kakla, novēlās pakal kronim, vēl reiz uzsliedamies, lai izsistu Horacijam indes trauku no rokām.

Publika pārsteigta vēroja savu miluli. Tāds viņš nekad nebija redzēts. Ģimnazistes, nobijušās, nezināja vai aplaudēt vai nē, un tā ovācijas iznāca šķidrākas, kā parasti, bet šo izrādi atcerējās gadiem ilgi. Kad Edmunds, dubļainos grima sviedrus no sejas rausdams, liks un noguris, nokrita uz sava sēdekļa ģērbtuvē, vecais Pļava tam noglaudģja plecu un teica:

„Nu, dēls, tak tu reizi spēlēģi. Par traku gan rāvies, to negantģbu vien taisģģi, bet nekas, nekas, šitā sitģģi tģvu pušu. Un es redz' domģģju, ka no tevis nekas neiznģks. Labi dēls!”

Pie aktieŗu izejas gaidīja Jausma. Viņa lūkojās tādām acīm, ka Edmunds nespēja lepnī pāiet gaŗām, kā gribēja. Pārsteigts, viņš juta, cik paklausīgi viņas elkonis iekļāvās tam rokā un plecs atspiedās pret krūtīm; Jausma bija taisnī tik gaŗa, lai atmetot galvu, tā atbalstītos uz slaidā Hamleta pleca. Aizbēguši no šīvakara lugas dalībniekiem, kas rīkoja parasto pirmizrādes mielastīņu, viņi paklejojās pa ielām un nobeidza savas gaitas Edmunda istabā, pie vecajām tantēm. Bezgala maīga un pieglaudīga kļuvusi, Jausma prata uzminēt viņa vēlēšanās jau pirms to rašanās; brīdī turējis to, savādi smagu kļuvušu, savos apkampienos, Edmunds bija satriekts no šīs pilnīgās un aklās padevības, uz kādu spējīga vienīgi iemīļusies sievietē. Mirkli viņu pārņēma neizteicama sajūta, līdzīga nepatīkai, nicināšanai, pat riebumam, jūtot valgās un siltās lūpas tik ļāvīgas un nepildāmas, jūtot rokas tik tieši un neatlaidīgi kļaujāmajos ap sevi, un ķermeni tiksmī padodāmajos katram pieskāvienam. Tikai pēc laba laiciņa, Edmunds atguvās, lepns un laimīgs, pilns maīga siltuma un dzīvības, ļāvās visām šīm neapraktāmām rotaļām. Tikdaudz, likās, bija viņiem vienam otram ko sacīt un izskaidrot, taču tovakar viņi nepārmīja ne vārda. Gaŗām traucošo vēlīno auto ugunis retumis uzmeta sīdrobotu rakstu caur aizkariem uz tumšajām sienām un griestiem.

Edmunds nevēlējās nekā cita, kā paturēt Jausmu. Aplinkus paziņoja to mātei, kas visai uztraucās, jo cerēja uz bagātu vedekli. Totiesu Justs un Pļava, ar ko Edmunds bija ļoti satuvīnājies, iepazīnušies ar Jausmu, par to priecājās. Bieži viņi četratā sēdēja

kopā un sprieda par nākotni. Edmunds gribēja, lai Jausma izglītojas par aktrisi.

„Tev ir Ristori seja,“ viņš mēdza teikt, „kas līdzinājusies romiešu gemmai, Ellenas Terri majestātiskais augums, Barri temperāments, Kleron dūša, Rašeles grācija un Bernāras sidraba balss!..“ Viņa labprāt piekrita, ne tādēļ, ka viņas talantam tiešām piemita drāmatiskas notis, viņa tā kā tā piekristu visam, ko Edmunds vēlētos. Sajūsmināts viņš tēloja nākotni: Viņi, slaveni traģiki, atbalstīs uz skatuves viens otru; tā Kembls, atbalstīts no kongeniālās māsas, kā Makbets pārspējis pašu Garriku, Vasilis Karatīgins, kopā ar slaveno sievu guva nedzirdētas ovācijas un pasaules slavu... Viņi nopirks teātri kā Garriks vai Irvings, uzvedīs lielās traģēdijas jaunās uztverēs, radīs savus neredzētus un nedzirdētus tulkojumus. Viņš nospēlēs Līru, kā latvietis, tāpat kā Rossi spēlēja to kā italis. Viņi spēlēs Raini un Blaumani, viņiem rakstīs lugas un lomas un varbūt viņi paši izmēģinās spalvu, kā to darījuši gandrīz visi lielie aktieři. Viņu bērni turpinās dzimtas tradīcijas, būs aktieři un aktrises. Un — nemitīgās un spīdošās darbības beigās, viņš, varbūt, iemantos slavenu un apskaužamu nāvi, kā Edmunds Kīns, kas, spēlējams Otello ar dēlu kā Jago, pēkšņi traģiskā pusvārdā sabrūk slavenā Čarlsa Kīna rokās, un mirst klusi nolaists uz mīļajiem skatuves dēļiem.

9.

Saeimas vēlēšanām toruden' bija pavisam nēcērēti iznākumi. Frakcijas pilnīgi pārveidojās, lielās kļuva mazas, mazās lielas, centrs sabruka, spārnī iz-

plētās. Milzīgs putekļu stabs aizklāja valsts un sabiedriskās dzīves apvāršņus. Resoros, iestādēs, organizācijās un institūtos viss mutuļoja un vārījās. Ministri, direktori, priekšnieki, vadītāji, redaktori, administrātori, intendantī, sekretāri un vienkārši ierēdņi cēlās un krita cits pār citu. Kad, pēc nedēļas, divām, putekļu mākoņi izklīda un pilsoņi ziņkārīgi sāka aplūkot un vērtēt radušos stāvokli, izrādījās, ka nesatricināmais pilsētas teātra direktors, gluži nemanot, izputējis un izgaisis pišļos, bet viņa vietā paceļas vēl daudz imponantāka figūra. Ja iepriekšējo varēja salīdzināt ar krēpainu bizoņu vērsi, tad tagadējais bija elefants. Ja agrākais līdzinājās Romas ķeizariem vai diktātoriem, tad šis bija tatāru chans vai turku sultāns. Ja vecais cienīja spožumu, etiķeti un pompu, tad jaunais milēja austrumnieku pārmērīgo krāšņo pārpilnību. Ja cepešus, pastētes un zviedru plates, ko viņš, direktors būdams, dzīrās notērēja, saliktu citu aiz citas, rinda aizstieptos no Romas pagraba līdz Baložu krogum. Majonēzes un mērces pildītu cisternas. Izdzertās degvīna un likieņa glāzes cita citai uzliktas, pāraugtu Popokatepetlu, bet alus pudeles atdurto mēnesī. Tāpēc viņa taljas mērs bija astronomisks, ķermenis atgādināja divas piramīdas, saliktas pamatiem kopā, seju, kas balstījās uz daudzstāvainām pakaklēm, iezīmēja divas vertikālas krokas, kuņu starpā dziļumā dusēja mazs deguntiņš, kā perle gliemežvākos. Kad šņākdams kā tanks, satricinādams visu ēku, viņš pacēlās pa kāpnēm, vai virzījās caur teātra koridoriem, nobēgt nepaguvušie aktieři, ievilktiem vēderiem, kā blaktis pie-lipa sienām. Jaunākās aktrīsītes grīlojās, kad viņa plauksta, milzīga, bieza un miksta kā spilvens, uz-

gūlās pleciem, vai tēvišķā glāstā apskāva vidukļus. Varens bija šis vīrs. Gandrīz kvartālu pašā Rīgas centrā viņš sauca savu (tas bija jāmanto meitām, kas tēvam līdzinājās tikpat maz kā tauriņi kūnai, no kurās tie izlien). Pamaz saprazdams mākslā, bet daudz mākslas politikā, viņš bija pildījis neskaitāmus atbildīgus amatus: bijis valsts izdevniecības vadītājs, pilsētas mākslas nodaļas priekšnieks, mākslas aģentūras priekšsēdis, jaunās pilsētas pinakotekas direktors, ārzemju izstāžu komisārs, un bija dabīgi reiz tam uzņemties arī teātra vadību. Par viņu, kā par Sullu, varēja teikt: nevien nav darījis tik daudz jauna naidniekiem un tik daudz laba draugiem!

Jaunais direktors nepazina Edmunda, viņi nebija kopā būvējuši maketus Odeonā; totiesu daži aktieŗi bija viņam tālīna rada, daži paziņas sievai un daži veci pudeļu biedri. Tie nu spēlēja Jūŗas Arvīdu un citas drāmatizējumu lomas. Velti Edmunds staigāja uz direktora kabinetu, aizrādīja, lūdza, pieprasīja un uztraucās. Drīzāk rītenis apgāztu Gaisiņu, kā Edmunds satricinātu direktora mieru; vējš mazākais varēja sapurināt birzis, kas rotā kalna galotni, bet direktora galva bija kaila kā globs. Pie aplausiem un ovācijām pieraduŗam, Edmundam vajadzēja apmierināties ar niecīgām raksturlomiņām, kuŗu vienīgais uzdevums izcelt galveno tēlotāju, kas bieŗi sit, grūsta un visādi izsmej nabaga raksturniekus. Intrigu pilnajā teātra atmosfairā brieda vēl ļaunākas lietas. Varēja gadīties, ka Edmunda angaŗements beigsies ar ņo sezonu un, lai dotu vietu kādam direktora paziņam, viņam būs jāmeklē vieta kaut kur Pārdaugavā, Jelgavā vai pat Daugavpīlī. Varēja jau sevi mierināt — arī sers Irvings gadiem ilgi klaiņoja pa

provinces skatuvēm, iekams tika pie sava slavenā Liceum teātra Londonā, bet viņam, mazākais nebija jāpamet jau iegūtie slavas augstumi un jāsāk viss no gala. Arī laikrakstu draugi maz ko spēja līdzēt, ar izdevējiem un redakcijām direktors mācēja saprasties, alus un vīns bija tam uzticami sabiedrotie.

Kad Edmunds sāka gandrīz vai izmist, māte, kurai „Odeonā“ teātru intrigas bija tikpat labi zināmas kā jebkurai aktrisei, kādā ārzemju gastroliera izrādē parādīja direktora vidējo, neizprecēto meitu Laumu, un Edmunds acumirkli saprata, kas darāms.

Ģarā izstīdējusi, Lauma staigāja drusku saliekusies, saņēmusi dārgos cimdos tērtās rokas. Sejiņa bāla un maza kā kapeiciņa, slēpās zem Parīzes cepures, no kuņas plato maļu apakšas raudzījās pastrupā deguna gals un blenza aceņu stikli. Bet kad pensneju noņēma, melnās acis izrādījās ļoti skaistas, valgu samtaini glaudošu mirdzumu, kāds piemīt tikai tuvredzīgiem. Šaurās lūpās, nekrāsotās un tamdēļ bālās, slēpās rezignēti skumja izteiksme. Apģērbi, darināti no visdārgākiem zīdiem un krāšņākām ādām, vienmēr bija askētiski melni, pelēki, vai reti, smilšukrāsā, smalki, ar gaumi, bet savādi bezcerīgi; neparko viņa neuzdrošinātos apvilkt kādu spilgtu dzīvespriecīgu krāsu, vai asu un skaļu kontrastu. Lauma bija smalkjutīga, maiga, intellīgenta un mācīta. Prata daudz valodu, šķirstīja Missē, Brouningu, Leopardi, Novalisu, spēlēja uz grezna Steineveja Šūmani un Mendelsonu, apmeklēja izstādes, iegādājās gleznas — nelielas grūtsirdīgās gammās ieturētās ainavas, pelēkus miglas rītus, gurdus novakarus, tāli slidošām ēnām. Viņai nebija paziņu, izņemot dažas biedrenes vēl no skolas laikiem. Apmeklējama pirm-

izrādes, oficiālas balles un izrikojumus, viņa prata izturēties tā, ka neviens to neievēroja, nogāja pie malas, izkusa krēslā zāļu stūpos, un jaunajiem ļaudīm, kas ar viņu dejoja aiz cienības pret bagātību un tās vecākiem, viņa bija jāparāda kādai tantei vai vecmāmiņai. Viņas māte, ne bez pamata, bažījās par nākotni.

Edmunds saņēmas. Vēl arvienu viņš bija skaislais Rožozols. Laida darbā visu savu eleganci, savas balss siltumu un smaida šķelmīgo maigumu, un jau pēc dažām dienām, sēdot „Timbuktū“ ar gandarījumu saskatīja Laumas acīs jūsmu un apbrīnošanu. Un brīnums, jau nākošā drāmatizējumā Edmunds dabūja atbildīgu intriganta lomu. Gādīgā māte nestāvēja dikā, iepazinās ar Laumas māti un, kā to viegli noprast, darīja visu, lai iegūtu bagāto vedeklu, Lieta necieta vilcināšanos. Tikai droša un ātra rīcība glāba karjēru, nelaupot nekā viņas spožumam. Sezona vēl nebija ne pusē.

Vēl ikdienas Edmunds satikās ar Jausmu. Viņa bija greizsirdīga, bet savās jūtās nebūdama sīkumaina, vēl tikai jokoja, neapjauzdama stāvokļa nopietnību, par maz pazīdama Edmundu un par daudz uzticēdamās. Ikdienas Rīgā iebrauca Edmunda māte. Bieži neminēja ne vārda par Laumu, bet šī gādīgā klātbūtne runāja viņas vietā. Edmunds jutās kā dzirnās, zināja Jausmas vērtību, milēja to vairāk kā jebkad. Zināja, ka Lauma nekad nekļūs tuva, bet — vai tad mazums slaveni vīru upurējuši savas jūtas savam darbam? Viņš novājēja, kļūdams vēl skaistāks, vieglā melancholija apēnodama viņa seju, darīja to garīgāku un cēlāku. Tik pēkšņi izrauta no savas

vientulīgās rezignācijas Lauma nenovērsa acu no viņa.

Labi, sprieda Edmunds, viņam nebūs sieva aktrise kā Kīnam, Kemblam, Karatīginam, Būsam, vai dejtāja, kā Garrīkam, bet Talma, gudrais, ģeniālais Talma, taču apprecēia bagātnieci un pulcēja savā salonā labāko sabiedrību. Pie Laumas būs erta, mierīga, bezrūpīga dzīve, materiāli neatkarīga, viņu vairs neuztrauks intrigas, viņa mīlēs un dievinās to, vienmēr piekritīs, nestrīdēsies, pacietīs, ja viņš kādreiz būs ass un nepacietīgs, viņa ticēs, pašcieņa un iedzimts cēlums neļaus tai šaubīties, izprašņāt sekot viņa gaitām, viņš būs brīvs... ļoti brīvs, nebūs nekā vieglāka, kā iemidzināt un piekrāpt šādu sievu. Vai tad nevarēja cerēt... Skatuves dāmas parasti nemēdz būt sīkumainās, pat pašas lielākās un slavenākās, Barri auklēja bērņus no Lorda Ročestera un sēra Eseredža, kvēlā, kaislā, neprātīgā Rašele, kuŗas vārdam franči tik labprāt piemetina „Dievišķā“, piedzīvoja pēcnākamus no grāfa Horni; kur tad vēl Gossen, kas piecdesmitgadu vecumā vēl spēlēja skuŗus un meklēja dēkas, kur Dišnuā, Bernār... kur dejtājas ar skandalōzo Isadoru priekšgalā... Bija patīkami tō atcerēties, kaut gan Edmunds juta, ka lepnā un nāvīgi apvainotā Jausma, drīzāk mirtu uz rata nekā ielaistos ar viņu. Nomocijies, nolēma atpestīt sirdsapziņu, nododot izšķiršanu mātes rokās. Izstāstīs visu par sevi un Jausmu un no šīm svētās neizmērojamās mīlas pilnām rokām viņš saņems savu likteni. Nabaga Edmunds gan zināja, ko izvēlēsies māte, gādādama mīļajam dēlam vieglu un bezrūpīgu mūžu. Bet tā, tomēr, bija vieglāk.

Viņš aizbrauca uz „Odeonu“. Otrā dienā tur ie-

radās Lauma ar māti, un pēc nedēļas viss bija galā. Abas ģimenes vienojās, noslēdza derības, pieteica precības jūrmalas dzimtsarakstu nodaļā. Atlika vēl paziņot notikušo Jausmai. Laimīgais ligavainis gribēja rakstīt garī, izskaidrot, taisnoties, atvainoties, pielūgties, bet nespēja uzrakstīt ne vārda; līdz ko spalva pieskārs papīram, viss tas izlikās melīgi, viltoti, nožēlojami un pazemojoši. Nosēdējis spalvu rokā pusnakti, melnāko pusnakti mūžā, viņš ielika aploksnē saderināšanās karti un beidzamo reizi adresē lēni izvilka Jausmas Muižnieces vārdu.

Nākošā vakarā Edmunds spēlēja sezonas lielākā jauninscenējumā „Bangu pārvarētāju“ otrā daļā Jūras Arvīdu. Liela pašapzinīga un cienīga vienaldzība bija to pārņēmusi, lai nekad vairs neatstātu. Viņš kā īsts stārs, nostājās savās labākās pozēs, izdarīja savus lieliskākos žestus, parādīja sevi no priekšas, muguras un abiem sāniem, septiņas reizes mainīja cepures, sešas reizes apģērbu un smaidīja, smaidīja bez gala.

Vecais Pļava pirmizrādē nenoskatījās. Nekas, gan redzēs citu reizi. Tovakar viņš bija pie Jausmas.

Lai godātais lasītājs atļauj man nerakstīt tālāk par Jausmu, lai aiztaupa sāpīgo uzdevumu tēlot ciešanas un izmisumu. Nejautājiet arī, kā vēlāk izveidojās viņas dzīve. Neesmu kļūdinājies un pētījis. Nedaudzās ziņas, kas manā rīcībā, un nedaudzās valodas, ko esmu dzirdējis, paturēšu pie sevis, maz tur priecīga.

*

Cits laikmets nāca teātros. Atkal izrādījā lugas. Raksturi auga, pārveidojās un lūza, kaislibas radās, eksplodēja un iznīka uz skatuves, skatītāju

priekšā. Statiskie, nemainīgie drāmatizējumu varoņi nozuda no dēļiem, uz kuņiem vairs nerādīja sadzīves ainas, dejas un dziesmas, bet raksturu cīņu ar sevi un likteni. Tekstus nestrīpoja un negrozīja, bet vērīgi pētīja, pūlējās izprast un spēlē izcelt tur paslēptās domas; skatuves negrieza riņķī tikai tāpēc, ka tās grozāmas. Gars, iekšējs spraigums, psiholoģija nāca godā. Aktiepiem nevajadzēja skraidīt apkārt pa skatuvi, kāpelēt pa kāpnēm un paaugstinājumiem, lai saistītu skatītāju. Izspļāvuši no mutēm ķilķenus, kas darīja valodu neskaidru, tie runāja gaŗus monologus, arī stāvot uz vietas radīdami saspriegtū atmosfairu, pilnu iekšējas darbības un trauksmes. Beidzot viņi iemācījās runāt pantu, beidzot saprata, ka ir netikai dabīgais akcents un loģiskā fraze, bet arī dzejiskais akcents un ritmiskā fraze. Šie aktiepi bij kā pauktāji, ne vēsts no snaudulīgās Jempības, katrs žests, katrs loceklis dzīvoja līdz, parādes, pretparādes, finthes un puantes dzirkstīja viņu dialogos, un tikai uz skatuves mēs pārsteigtī ieraudzījām, cik daudz smalkuma, gudrības, cilvēku pazīšanas un valodas meistarības rakstnieks ielicis savā darbā. Skaists bija šis drāmas un teātra uzplaukums Latvijā!

Edmunds atkal spēlēja Fortinbrasu. Izrādes beigās atskanēja gavīles, ceremoniāls maršs un bungu uztrauktā graboņa, krēslainās skatuves vidū uzplauka gaismas loks, starumētēju apmirdzēts uznāca skaists un cēls bruņinieks. Viņš noņēma spožo kasku, kuplais baltais sultāns nokarājas līdz zemei, zeltainas cirtas izrisa pa bruņotiem pleciem. Panācis soli uz priekšu, viņš teica skaļā tenorā:

„Šai valstī mani jāatceras jums . . .“

Un elegantā žestā izsviedis sudrabcimdoto roku no-
beidza:

„Nu, liekat dižgabaliem šaut!“

Un palika sastindzis šinī stāvoklī līdz priekšskaram.

PROFESORA EIPURA ORĶESTRIS

1.

Rīgas rakstnieku un mākslinieku biedrības „Ska-
nošā Spalva“ klubā dūca kņada un jezga kā katlu
darbnīcā. Nelielajās, biezi piesmēķētajās istabās, ku-
ņas savienoja neērtas kāpnes, šķinda trauki, pauk-
šķēja korķi, ribēja krēsli, dunēja dūres pa galdiem,
švikstēja deļotāju zoles, saucieni un valodas saplūda
ar nesakarīgām dziesmām, bet visu šo jūkli apvie-
noja izmisušie radioaparāta barkšķi, svilpšana un rū-
koņa.

Pie kāda galdiņa diriģents Ģirts Stvikšs, drusku
grīļodamies, izslēja savu gaŗo lieso, bet sīksto au-
gumu, sabuŗināja melnos, kā stieples cietos matus
un izstiepa pret galda biedriem roku, kuņas tievais
stilbs izvilkās no piedurknes kā tāļskata posms.

„Velti, es saku, veltīgi!“ viņš rezimēja šī vakara

sarunas, „Pieci gadi kopš mēs beidzām filharmoniju, bet stāvam turpat aizdurvē, kā nule izmesti. Un varam spārdīties un plēsties cik uziet. Kad tu, Pelūde, nesīsi savu „Kaŗa zēnu Daugavmalā“ orķestrim, direktors Eipurs liks sacīt — filharmonijas orķestris pārķrauts. Kad tu, Ķiber, lūgsi koncertam filharmonijas zāli, profesors Eipurs liks pateikt — visi termiņi sen aizņēmti. Un kad visi nokoncertēsīm Jelgavā vai Milgrāvī, „Taisnības Balss“ rakstīs: skolnieki, formu neizpraŗana, atpakaļ pie mācībām, vērot meistarū. Mēs neesam nevienam vajadzīgi un vismazāk profesoram Eipuram.“

Trīs mūziķi, galvas nodūruŗi, sēdēja ap galdu. Vijolnieks Ņanis Pelūde izstīdzējis tik lunkans, ka likās bez kaulu. Rokas un kājas vijās kā pātagas. Tievš kakliņŗ ſūpoja nesamērīgi mazu apaļu galvu. Arī pelēkvaskainajā sejā viss bija apaļŗ: lokotas uzacis, izspieduŗās acis, uzrauts deguns, apaļa nēģa mute, nost stāvoŗas ausis, kā divi vairodziņi. Vispār viņa augumā bija tikai viena taisna līnija — pleci; likās, ka svārkos būtu piemirsts pakaŗamais.

Gadus divdesmit piecus vecais čellists Pēteris Ķibers izskatījās pēc pūsmūŗa vīra. Augsta, bet slīpa pīere velvētos lokos pārkāŗās acīm, kas bija paslēpuŗās pavisam dziļi. Savāds, triskuprainš deguns un stūŗains zods, kā divi lieli puļķi, izbidījās no sejas, kuŗas krāsa bija neparasta, brūngani violeta. Ēnās, acu dobumos, zem deguna, lūpu kaktos tā kļuva gluŗi violeta. Katrs, kas pirmo reizi redzēja Ķiberu pieceļamies no galda, apstulba — viņŗ nekļuva nemaz lielāks. Kājas tam bija tik īsas, ka bikŗu dibens nolaidās tik zemu, kur citiem bija ceļi.

Flautists Osvalds Josts bija piebriedis tik resns,

ka tikko varēja sasniegt īsās roķeles. Bumbveidīgais ķermenis augsti pacēlās uz gaŗām, samērā tievām kājām. Pielicis piepūsto vaigu starpā nozuduŗām lūpām savu instrumentu, izgreznotu Frīdricha Lielā portretiem, viņŗ izlikās tā pievilcies elpas, ka spētu nepārtraukti to izpūst vismaz daŗas stundas no vietas.

Brīdi visi trīs nesacīja ne vārda. Tad Pelūde pēkŗņi, savādu asu kustību, kā ieurbdamies gaisā, saslējās un jautāja:

„Nu, ko tad tu domā darīt? Braukt uz Lietuvu?”

„Neba tur tik slikti? Priekŗ pāris gadiem mūŗeje pa Kauŗu dzivoja kā erceni,” atcirta Stvikŗŗ.

„Tas bija kādreiz, bet nu vairs nē,” Pelūde citēja Karmenas tekstu.

„Jaunajiem jāapvienojas,” klusu un nedroŗi norūca Ŷibers, „vai nav diezgan sapņots par jauno mūziķu biedrību, izdevniecību, orķestri? Varētu taŗu reizi pamēģināt.”

„Muļķības, Pēter,” atteica Stvikŗŗ. Mēs jau varām sastādīt orķestri, vēlreiz pārtukŗot savas iztukŗotās kabatas, noīrēt kādu Uŗeja vai Ŷildes zāli, labāku mums neviens nedos, un spēlēt tukŗam gaisam. Neviens mūŗ nepazīŗ, neviens mūŗ neatbalŗtīs, nerēklamēs un nekreditēs.”

„Bet kaut kas taŗu jādara,” dusmīgs sauca Pelūde. „Vēl Ŷādi pieci nikŗšanas gadi, un mēs sapūŗsim.”

„Un sapūŗsim,” atteica Stvikŗŗ un sizdams pelnu tranku pret tukŗu alus pudeli iebrēcās: „Viesmīl, lēŗi!”

Ar biedru drūmām un saviebtām sejām divaini kontrastēja resnā flautista paŗapmierinātais smaidis, kas ne mirkli nepameta viņa plato vaigu. No izta-

pīgā, kad lūpu kaktiņi atvilkās un īsais kakls cik spēdams padevās uz priekšu, smaids vērtās šķelmīgā, tad acis piemiegdams Josts izslēja gūzmaino zodu, bet kad ievēroja daiļavu apspilētā tērpā aizšūpojam augumu, vaigi kā pārbrieduši rožaboli aizvēlās acīm pavisam priekšā, un milzīgā miesa atgāzās neaprakstāmā labsajūtā. Materiāli nenodrošināto biedru rūpes un bažas viņu maz aizkāra. Viņa dzīve ritēja gludi, kā labi eļļota mašīna. Vērojot labsirdīgos vaibstus, neviens nespētu iedomāties, ar cik šausmīgām lietām Josts patiesībā nodarbojās. Policijas rakstvedis, viņš ar kaligrafisku rokrakstu rūpīgi iegrāmatoja slepkavības, ielaušanās, laupīšanas, zādzības, viltošanas, nelaimes gadījumus un katastrofas, ar ko durts, kā sist, kur šauts, kas lūzis, kam norauts, cik sagūstīts ļaundarū, savanģots zagļu un savaldīts dēliriku un kokaīnistu. Lai cik savādi liktos, nāve, šausmas un ciešanas Jostam tomēr bija pretīgas. Viņš rūpīgi vairījās visa, kas atgādinātu šīs lietas. Labāk meta jo lielus likumus nekā gāja pa ielām, kuŗās atradās apbedīšanas biroji vai zārku veikali un, saticis bērū gājienu, paklusām nospļāvās. Nospļāvās, vispār, ikreizes, kad dzirdēja pieminam nāvi, kropļību vai grūtas kaites. Tā kā spļaut iznāktu pārāk bieži, tad beidzot apmierinājās ar spēju elpas izpūšanu uz sliktās vietas vai lietas pusī, domādams, ka līdz ar dvašu aizpūš visu ļauno projām no sevis. Arī tagad, dzirdēdams pieminam sapūšanu, Josts izdvesa nopūtu, sacīdams: „Mitieties, draudzīņi, dzeriet labāk aliņu,“ un norīja savu glāzi vienā malkā.

Pamētis pāris latus viesmīlim, Ģirts Stviks devās projām. Pie pašas izejas, pie kāda galda, viņš pa-

manīja astoņu kungu ielenktu Glītu Eipuri, kažoku Eipura, profesora brāļa, zvērādu lieltirgotāja meitu, piānisti, neseno filharmonijas biedreni. Ģirts apstājās. Neviena no viņa paziņām nebija tik slaida, elegantā, pašapzinīga un asprātīga kā Glīta. Neviena neprata tik nevērigi pārnest plecām sirmakotainu sudrablapsu, tik šķībi valkāt cepurītes, tik viegli deļot, tik zibenīgi izdalīt kārtis, tik apbrīnojami salauzt kailā sauļā vīna pokālu, tik negaidīti, kungiem par negodu, samaksāt tēriņu un nozūst. Glīta pamāja Ģirtam kā vecam paziņam, bet pārļaidis skatu pielūdzēju žogam, kuŗu starpā viscienīgākais, pašapzinīgākais un militāri iznesīgākais bija Ralfs Dekšenieks, saldumu Dekšenieka pirmdzimtais, un ievērojīs, ka visiem astoņiem krūtis greznoja raibas lentas un no vestu kabatām izkārās milzīgas monogrammas un vāpeņi, Ģirts atmeta ar roku un apmierinājās ar to, ka skaitīdams sāncensūšus pie pirkstiem un kōmiskās izbailēs satverdams galvu, sasmīdināja Glītu.

Katrs krogu apmeklētājs zina, cik viegli tur ieliet, bet cik grūti izieliet. Nebija Ģirts lāgā uzmaucis uz vienas auss melnu mākslinieka platmali ar plankanu dibenu un apvilcis kādreiz dzeltānus, tagad nosmulētus cūkādas cimdus, atirušiem pirkstgaliem, kad durvis parādījās drukna, iesirma, katliņaina un lietussargaina kunga pavadīta, ņipra un piesarkusi gaišmate. Pazibinājusi Ģirtam lielām, tumšpelēkām acīm, kuŗu gaŗās, biezās skropstas bija nokrāsotas gluži tumšas, viņa atņēma sveicienu ar draudzīgu, diezgan vieglprātīgu smaidu, kas izveidoja vaigos tik mīļīgas bedrītes, ka ikvienam tās tūdaļ gribējās noskūpstīt. Ar pārspilētu tēvišķu rūpību kavalieris no-

vilka vienkāršo, ne visai eleganto mēteli no gaišma-
tes samērīgā, diezgan spēcīgi veidotā auguma, kuŗa
sievišķīgās un kairās detaļas maigi izcēla piegulošs
džempers. Izlietodams mirkli, kamēr vecais kungs
rikojās pie ģērbtuves, Ģirts piesteidzās: „Arfiste Mo-
nika, kluba retākā viešņa, atkal ieradusies! Lai radio
griež tušu!“

„Un jūs, parastākais viesi, jau divpadsmitos at-
stājat savu namu?“

„Ko, vēl tik agrs? Hm, jūs gribēsīt deĵot, būs
jāpaliek.“

„Diezin vai vērts? Veispala kungs arī deĵo.“

„Šis cienījamais sirmgalvis?! Ai, taupait viņu,
tas ir īsts triekas tips.“

Monika aizkarta pagrieza Ģirtam profilu, nepa-
reizu, untumainu, kādi tomēr bieži daudz patika-
māki par vispareizākiem, jo tiem piemīt tās pašas
burvības, kas vieglu roku uzņemstam zīmējumam, sa-
līdzinot ar pareizu, bet pedantisku rasējumu.

Veispals saņēma numuru, Ģirts Stvikšs nozuda
durvīs.

Izgājis apaļiem akmeņiem bruģētā pagalmiņā,
atspieda smago galvu pret senlaicīgi apkaltām bie-
zām ozola durvīm, norija alus rūgtās siekalas un
pārbrauca roku augstai, izliektai perei, likam de-
gunam, šķautnainiem iekritušiem vaigiem, plānām,
bet sievišķi izlocītām lūpām un smakram, kas nepa-
visam nesaskanēja ar sejas augšdaļas vīrišķīgo stin-
gribu. Sejas āda bija it kā nejutīga kļuvusi. Taisni
riebīga visa pasaule, domāja Ģirts, bezcerīgi vēro-
dams pagalmu iežogojošo Iekšrīgas nameļu aklās,
apdrupušās, zaļi nopelējušās sienas, līdz pusei noau-
dzētas kuplām vīnstīgām, kas agro salnu nosārtotas

mēness gaismā izskatījās kā sarūsējušas. Naksnīgā vēsma virpuļodama ap smailajiem kārņiņu jumtiem, kvēpainajiem dūmeņiem, noliktavu blokiem, vecajām baložu būdām, pēkšņi nolidoja pagalmā un sapurnāja lapas.

Kas tur! Ģirts satrūkās, ieraudzījis kādu stāvu lapu tumšākajā stūrī. Kāds varens bārdains vīrs, muskuļainām basām kājām, tērpies īsā, ar virvi apjoztā krekļā, turēja uz sava milža pleca mazu, nevarīgu bērniņu. — Lielais Kristaps! Ģirts nesaprata, kā viņš tikai tagad šo tēlu pirmo reizi pamanīja tik bieži caurstaigātā pagalmā. Lūk līdzcietīgais, naivais milzis iebrien upē. Viņa gaita viegla un stingra. Bet kas tas? Bērns kļūst smagāks, sāk spiest. Vecais jūt, ka piekrāpts, sten un ļogās, mestu nost, bet bērns sažņaudz spēcīgām roķelēm kaklu, apķeras kājelēm, ķeburīgām kā knaibles, uzgulstas sprandam kā vezums. Kristaps elš un pūš, kājas stieg, ūdens smeļas mutē, dzislas pierē kā virves, acis sprāgst vai ārā, Kristaps cīnās pēc elpas, acis satumst, vēl solis un viņš saņemst, bet bērns — nu liels un spēcīgs vīrs, nolēc krastā un aiziet bez bēdas. Pēkšņi Ģirts sasīta rokas, „Kristap! Profesor! Stiprais, vecais profesors Eipur, pārnes mani pār neizdevību upi!“

2.

Jau otrā dienā Rīgā izplatījās ziņa, ka brīvmākslinieks Ģirts Stvikšs organizējot simfonisku orķestri, pie tam vienīgi no jauniem filharmoniju un Rīgas pilsētas konservātoriju beigušiem māksliniekiem. Ziņkāre par sensacionālo pasākumu bija tik pat liela, kā šaubas par tā panākumiem.

Ģirts attīstīja neticamu aktivitāti. Viņš bija visur. Sēdams šaubas neticīgos, spēcīnādams cerībā vājos, pierunādams neuzticīgos, pārliecinādams aizdomīgos, iestāstīdams, aizrādīdams, izskaidrodams un secinādams, viņš parādījās konservātorijas un filharmonijas vestibulos, rēgojās radifona priekštelpās, virpuļoja caur tautas apgaismošanas ministrijas koridoriem, zibēja pirmizrādēs un vernisāžās, lidoja pa kafejnīcām, krogiem, dejas grīdām, restorāniem, ēdienu namiem un bufetēm, locījās tālruņu būdās, pie adresu galdiem, pārmeklēja mēbelētas istabas, viesnīcas, pansijas, iespiedzamies pat ģimeņu dzīvokļos. Diezgan labi pazīdams ļaudis, viņš ideālistiem solīja ziedošanos augstākām atziņām, materiālistiem aplēsa ienākumus un aldziņas, cīņas kāriem solīja iznīcināt veco paaudzi, iedomīgiem sāncenšu skaudību, dzērājiem jautru izdzīvošanos kuplā pulkā, nācionālistiem paust un veidot latvju mūziku, kosmopolitiem turnejas aizrobežā. Ja tūdaļ netika galā ar vīriem vai brāļiem, Ģirts apstrādāja sievas, mīļākās, līgavas, mātes, māsas un māsīcas. Orķestrī kodols bija Pelūde, Ķibers un Josts, kas uzņēmās stīdzinieku un pūtēju koncertmeistaru amatus. Viņi citīgi vervēja piekritējus un atbalstīja Stvikšu cik jaudāja, bet visi kopā nespēja ne trešo tiesu no tā, ko Ģirts viens.

Pamazām orķestris veidojās; stīdzinieki un pūtēji gandrīz visi bija sarunāti. Kā daždien komponistam, Ģirtam galvenais temats sāka zaroties blakus tematos, pie tam pavisam citās toņu kārtās. Orķestrim vajadzēja arfistes. Tā nedrīkstēja būt neviena cita, kā Monika Silgale. Monika Ģirtam patika jau filharmonijā, bet pastāvīgi aizņemts audzēkņu padomes kasieŗa, biedrziņa, informātorā vai priekš-

nieka amatos, nebija paguvis pārkāpt laba kolēģas un paziņas robežām. Monika arī šoreiz saņēma Ģirtu pavēsi, jo turēja sevi par mūzikāliju tirgotāja Veispāla līgavu, bet Ģirtu par vieglprāti un uzbāzīgu. Bet Ģirts nebūtu Ģirts, ja neprastu tik pievilcīgi attēlot jaunā orķestra priekus un uzdevumus, ka Monikas acis sāka mest šķelmīgas dzirkstis, bet vaidziņi veidot mīlīgās bedrites, kas Ģirtu gandēja vai nost. Saņēmušam piekrišanu darboties orķestrī, Ģirtam gaužām gribējās apzēģelēt līgumu kaut ar vienu skūpstu. Uzmaniģi, taustīdamies, viņš atdūrās uz irōnisku jautrību un jutās spiests nodomu pagaidām atlikt. Lādēdams sevi par bailību un rakstura trūkumu, cieši apņēmdamies šīs vainas vistuvākā laikā labot, viņš devās pie vijolnieces Līnas Glumbēztes. Līna nemaz nespēlēja vijoli tik labi, ka būtu orķestrim neatvietojama. Bijusi Monika laipnāka, Ģirts, droši vien, Līnu nemaz neaicinātu. Kuplmatainā un pilnmiesīgā vijolniece valkāja it bargu un nepieejamu seju, bet tūlīņ atkusa, ja to kāds mīlīgi apvārdoja vai aplāstīja. Viņai Ģirts savukārt patika jau filharmonijā; līgavaiņa nebija, un tovarar jaunais diriģents bagātīgi atalgoja sevi par nepatīkšanām ar Moniku.

Visgrūtāk nācās sameklēt timpānistu. Beidzot liepājnieks Ķibers saklaušināja kādu Liepājas mūzikas skolas absolventu, kas jau labu laiku bija spēlējis dažādos Liepājas orķestros, reiz pat filharmonijā. Lai Augustu Jeksti atvilinātu uz Rīgu, Ģirts, paturēdams prātā, ka solīts vēl nav dots, sasolīja visādus labumus, ne tikai godu un slavu, bet arī laicīgus.

Zvejnieku un jūrā braucēju pēcnācējs Jekste bija

bināt, šad tad bailīgi atraudams roku, līdz ap viņu salasījās vesela drūzma. Tad saukdams „palaiž’, ar bērnu,“ lauzās tai cauri. Viesībās bija nesamaksājams, bet arī bīstams. Vairākas meitenes viņš līdz ģibonim pārbiedēja. Muļķīgi uzplīdamies un atraidīts, izlikās iedzeņam nāves zāles un piepūties sarkans, kā asinsdesa, gāzās gar zemi, raustīdamies briesmīgos un neglītos krampjos. Iedzēries kļuva sevišķi aktīvs. Stāstīja, ka Jekstes Liepājas dzīvokli, atvietodamas gleznas, greznojot visdažādākās pašrocīgi salaupītās izkārtnes, pie kam viņš sevišķi lepojoties ar zelta zābaku un klijģeru kolekciju.

*

Orķestra sastāvs bija nozīmēts, 32 mūziķi apsolījušies, orķestra dibināšanas sapulces diena un stunda noteikta. Visiem arvienu biežāk uzmācās bažas, ko domās par visu šo lietu profesors Eipurs, filharmonijas direktors, „Pirmās latvju mūziķu biedrības“ priekšnieks, biedrības, kas apvienoja operas, operetes, radiofōna, filharmonijas, pilsētas konservātorijas vadošās personas un labu daļu kritiķu. Jāteic, ka sirds dziļumā neviens neticēja, ka no jaunā orķestra kas prātīgs iznāks.

Ģirts juta pienākušu uzdevuma grūtāko un bīstamāko daļu.

Kādu rītu viņš apģērbās cik smalki varēdams, aizdiedza cimdu atirusos pirkstgalus, iesvaidījās, sasukājās, piesprauda neuzkrītošu, bet dārgu ziediņu, pie spoguļa pielāgoja drusku irōnisku, lepnu, noslēpumaini necaurredzamu masku un devās pie Glītas Eipures, profesora Eipura brāļa, kažokādu lieltirgotāja meitas.

Glīta viņu saņēma smagā japāņu zīda kimono,

pavirši nopūderējusies, jo kā daždien zelta jaunatnes pārstāve, kuŗai naktīs daudz darāmā, cēlās vēlu. Ar ziņkāri un nesaprašanu viņa uzlūkoja Ģirtu, kas pūlējās būt nonšalants un blazēts. Glītai bija jauks stikla galdiņš — skapītis riteņotām kājām. Stikla vēderā laistījās kristalla kausiņi un vesela kollekcija četršķautņainu, trijstūrīnu, apaļu, plakanu, riervainu, pumpainu, suņu un putnveidīgu pudeļu, kas atgādināja smaržūdeņu flakonus, bet bija pildīti smalkākiem brendijiem, konjakiem, rumiem, vērmeļēm, viski, džiniem, madeirām, malagām un pūdercukuru. Kad galdiņu aiz malām zināmā papēmienā cēla, stikla vēders brīnišķīgā kārtā pacēlās, atvērās un izvēla saturu uz galda, tā ka atlika tikai ieliet un dzert. Glīta sastādīja kokteili „La rève de Napoleon“ un piebīdīja Ģirtam.

Melnmatainā Glīta bija ne tikai skaista meitene, bet vēl skaistāka partija. Sevišķi mūziķis, viņu apprecot, taisītu lielisku karjēru. Kažoku Eipurs labi sadzīvoja ar slaveno brāli profesoru Eipuru. Pēdējais bieži piedalījās kažoktirtgotāja autoekskursijās pa Eiropu, kas tika rīkotas gandrīz ikvasaras. Profesors, kam pašam nebija bērnu, ļoti rūpējās par Glītu. Pateicoties plašajiem sakariem, gādāja iespējamības mācīties pie slaveniem meistariem, uzstāties ārzemju radiofōnos, spēlēt sūtniecību ballēs, rūpējās, lai ārzemju atsauksmes tiktu pārspiestas Rīgas laikrakstos un lai nesnaustu arī mūsmāju kritiķi. Glītai karjēra nebūtu grūta, bet, gan iedomīga uz savu spēli, viņa nodarbojās ar to tā, it kā tā nebūtu sirdslieta.

Ģirts dzēra un vēroja Glītu. Samērīgās sejas asie, smalkie, it kā izvilētie vaibsti tikko manāmi

sāka izplūst. Acu dobumi izplatījās uz leju tālāk nekā Glītas vecumā vajadzēja, pie mutes kaktiņiem, kā bārdas naža iegrieztas, pūdera neseltas, iezīmējās smalkas smalkas rievīņas un pašās smīnošās lūpās bija iegulies kaprīzs, neapmeirināts vaibsts. Lutinātā, patstāvīgā un patvaļīgā Glīta ar Dieva palīgu tik tālu jau bija tikusi, ka neviena saruna vairs nelikās pietiekoši interesanta, ja to neslacīja kāds konjaciņš vai brendijs.

Bet ieskatījies Glītā tik cieši kā nekad līdz šim, Ģirts noprata, ka izvēlējies aplamu taktiku. Ar splinīgu eleganci, vismaz viņš, Ģirts, nevarēja nekā panākt. Nopurinājis to, sāka stāstīt par jauno orķestri strauji un aizrautīgi. Pārspilēdams sajūsmu, uztraucās un iedegās no tiesas, jo orķestris taču bija viņa nākotne, viņa lielā cerība. Rūpīgi saelļotie mati pakuka, kakla saite sagriezās greizi, zieds nobira, uzvalks nelāga grumbojās, uzbudināti žestikulējot un staigājot pa istabu. Bet acis raudzījās cieti un lepni, balss skanēja griezīgi, vaibsti kļuva asi un smaili, pat sievišķīgā mute sakniebās un paglējaivais zods kļuva enerģisks. Ar skaudību un aprīnošanu raudzījās Glīta šajā nemiera trauksmes un darba gribas iemiesojumā, tik nelīdzīgs viņš likās vakarnakts bridža partneriem, kas kaisija konventos paceltās asprātības un tēloja savas pudeļklizmas, kur, ko un cik kuņš izdzēris, ko sasitis, kā nokritis, kur gulejis.

„Stvikša kungs, ar ko varētu jums palīdzēt? Esmu taču piāniste un orķestri nevaru piedalīties.”

„Vispirms vēlos jūsu piekrišanu spēlēt kādu reizi mūsu orķestra pavadībā, otrkārt, būšu atklāts, nav neviena, kas mūs aizbildinātu profesora Eipura priekšā, bet bez viņa ziņas un gribas neviens orķestris nevarēs pastāvēt.”

„Kāpēc jūs negriežaties tieši pie tēvoča?“

„To es darišu. Bet profesors ir aizdomīgs un neticīgs, mūsu orķestris viņam nemaz nav vajadzīgs. Jūs vienīgā spējat viņu sagatavot un noskaņot mums par labu. Jūs zināt... savu iespaidu uz tēvoča kungu.“

Tā tad gluži parasta intriga, domāja Glita. Taču Ģirts bija tik vaļsirdīgs un šorīt, vismaz, brīdi patīcis, — viņa apsoliņās aizbildināt orķestri.

Bet vērīgais Ģirts saklausīja solījuma vienaldzību: Glitai netikās piedalīties intrigā kā otrās šķiras spēkam. Pussekundē Ģirts nolēma riskēt. Liks uz spēles savu orķestri, savu ideju, riskēs neglābjami izgāzties biedru priekšā, taču šeit zibēja kas vairāk nekā orķestris vien. Pateicīgi satvēris Glitas roku, straujš un savilņots viņš to piespieda lūpām, tad it kā nevaldāmas sajūsmas rauts, zibēnātri ar vienu roku pieskāva Glitu un noskūpstīja uz mutes.

Glita pārsteigta atrāvās. „Nu, nu!“ viņa iesaucās. Bet ieraudzījusi Ģirta ieplēstajās acīs spriegu jautājumu, apņēmību un izbijušos niknumu, nopūtās, pasmaidīja un silti paspieda viņam roku, pavadīdama uz durvīm.

*

Rīgas filharmonijas direktors, profesors Filiberts Modests Eipurs, bija labi kopts neliela auguma kungs, gadus sešdesmit vecs. Kādreiz slaiks un skaists, kļuvis tukls. Kaklam nozūdot galva pilnīgi iegrīma ķermenī, bet šo savienojumu kustīgais profesors veikli grozīja un locīja uz visām pusēm. Spodro galvvidu apsedza rūpīgi pārsukātas krāsotas šķipsnas. Seja bija gluda, jauneklīgi sārta un svaiga,

mikstiem, drusku noslīdējušiem vaigiem. Kuplo uzaču ēnā zibēja šaudīgas, neuzticīgas acis. Sikās lūpas paslēpās spāniskās ušiņās un ķilbārdiņā, kurām jau sen vajadzēja būt sirmam, bet kuņas taktiski bija nokrāsotas nevis melnas, bet tikai tumši pelēkas. Vienmēr elegants, moderni tērpts, žilbinošā veļā, vienmēr nosvērts, savaldīgs, strups, bet labā omā, profesors bija īsts kungs, patiešām viņā slēpās kas no spāņu granda. Spāņi bija viņa pēdējā, visilgstošākā aizraušanās. Tādas bijušas vairākas — Antons Rubinšteins, Eipura skolotājs Pēterpils konservātorijā, Richards Štrauss — Leipcīgas stūdiņu laikā, līdz elegantais parīzietis Ravels viņu bija novedis pie modernajiem spāņiem.

Profesors mācēja dzīvot. Prata iedvest cieņu, būt autoritātīvs. Kamēr mainīgajos partiju valdīšanas laikos operas, radiofona, teātra direktori mainījās vai katru gadu, Eipurs palika neapdraudēts. Viņš nojauta briesmas vēl nedzimušas, lika fašinas, kad straumes vēl nebija. Spīdošs ekvilibrists, prata izdabāt visiem, nodibināt labas attiecības, kuņas loloja un sargāja gandrīz slimīgā rūpībā. Katrs, kas pie profesora griezās, saņēma solījumus, bet kad tie nepildījās, profesors nekad nebija vainīgs. Izrādījās, ka vaininieki sēž iestādēs, vai arī viņa paša apakšnieki, pat viņa privātsēkretāre, kā traki, rikojušies pilnīgi uz savu galvu; profesors sūri zūdījās un apšūdzēja tos. Viens ministru prezidents, daudz nodarbojoties ar mākslas lietām, reiz izsauca: „Kāds sūtnis, kāds starptautisks diplomāts iet bojā šinī filharmonijā!“

Jaunībā donžuāns, viņš vēl tagad prata saistīt dāmas. Ar savām skaistākām audzēknēm bija ap-

burošs un galants, operas vai preses ballēs, ordeniem izdekorēts, allaž staigāja mākslinieču, aktrīšu, balletēžu ielenkts. Blakus minot, balletā viņš bija ievērojams speciālists. Ar sievu, kuŗu bija apprecējis vienīgi bagātības un sakaru dēļ, prata tā apieties, ka netika traucēts ne vismazākā mērā. Nekad profesors neielaidās debatēs un nepavisam jau ne ar ne-speciālistu. Īsa replika, strups slēdziens, kalambūrs vai joks, tad smalks žests, un profesors apgriezies aiztipināja sīkiem soliņiem, nekad nenogaidīdams atbildes.

To visu atcerējās Ģirts Stvikšs, dodamies pie profesora. Kāpdams pa greznām Raiņa bulvāŗa nama kāpnēm, viņš nemaz nejutās kā brīvmākslinieks, bet pilnīgi vēl filharmonijas audzēknis, kas, pretēji audzēknēm, dabūja izjust visu to starpību, kas šķīra viņus, Kastilijas čigānēnus, no spoŗā Eskoriāla galminieka. Kamēr palaidnīgie audzēkņi pārējos profesorus savā starbā saukāja par silē kodējiem, miroņpirkštiem, vēderpūšļiem, pumiķiem, pat Pelūde, visdumpīgākais no visiem, Eipuru nedēvēja citādi kā par kungu. Ģirtam dūŗa saplaka pavisam atceroties, cik grūti bija profesoru pasveicināt, kad tas tipināja caur skolas koridoriem, nevienu neuzlūkodams. Audzēkņi locījās kā dēles, lai pievērstu profesora uzmanību parabolām, ko zīmēja gaisā viņu galvas.

Uzposta istabene Ģirtu ielaida viesistabā. Spogulīgajā, saules pielijuŗā parketā atmirdza smalkas Aleksandra I stila mēbeles, — balta laka un bāli zilgans gobelēns. Uz grāciōzājiem galdiņiem vizēja labākais krievu porcelāns (Eipurs bija kaislīgs porcelāna krājējs). Viņš baidījās kļūt nemoderns. Tāpēc

blakus porcelāniem kā neviļus nomesta gulēja tani laikā tik populārā traģiskā dzejnieka Žila Pipkalla grāmata, bet pie sienām, blakus Purvišiem un Rozentāliem, karājās pārgalvīgie un ekstrāvāgantie Samueļa Sama uzmetumi un konstrukcijas. Lielisks Steinveja koncertflīģelis, jaunākais trīspēdaļu modelis, laistījās stūri, tikko pieskardamies spožajiem misiņa ritentiņiem parketa gālei.

Kad Ģirts labu brīdi bija stāvējis, raudzīdamies savā attēlā zem kājām, plašās zāles otrā pusē bez trokšņa atdarījās balti lakotas durvis un ienāca profesors Eipurs. Ģirts palocījās un apmulsumā sāka miņāties, neuzdrošinādamies doties pāri zālei. Profesors strūdi pameta ar pirkstu; acumirkli Ģirts pārlidoja parketam un godbijīgi saliecās profesora priekšā.

„Nu, Stvikš, ko labu teiksīt?“

Uztraukti pēc elpas kāmptoms, Ģirts izstāstīja visu par orķestri.

Profesors brīdi domājis teica:

„Jūtos pagodināts, ka audzēkņi mani atceras vēl pēc filharmonijas beigšanas, tomēr, baidos, šoreiz nespēšu palīdzēt. Nemaz nezinu, ko par visu šo sacis pilsētas konservātorijas rektors, profesors Kremīzers, ko operas direktors. Varbūt jūs labāk grieztos pie viņiem. Arī komponists un „Tautas Taurētāja“ kritiķis Bricis Ķēvietis varētu būt jums palīdzīgs. Esmu jau vecs, veselība nav nekāda stiprā, bet viņi visi jauni un spēcīgi. (Profesoram Kremīzeram gan bija pāri septiņdesmit, bet Ģirts neuzdrošinājās to atgādināt.) Un... vai jūs nezina, ka tautas apgaismošanas ministrijā šobrīd valda uzskats, ka latvju īpatība ir koņa dziesmas, nevis simfonišķā

mūzika, tāpat izteicies arī bijušais tautas veselības ministrs Rausis un deputāts Kacēns. Šādos apstākļos izdevīgāk dibināt kori. Apdomājiet.“

Ģirts skaidrojās, lūdzās un tiepās.

„Nu labi,“ nobeidza profesors sarunu. „Es padomāšu, atnāciet parīt, bet labāk gan griezieties pie profesora Kremīzera. Viņš ļoti labprāt jums palīdzēs.“

Ģirts atnāca parīt un vēl četras reizes. Pēdējā reizē profesors teica:

„Ļoti žēl, Stvikša kungs, bet esmu spiests katēgoriski atteikties no jebkādam saistībām ar jūsu cienījamo orķestri.“

Nelīdzēja vaimanas un izmisums: profesors bija cietāks par kramu. Pilnīgi sagrauzts, redzēdams sagraustam visas cerības un plānus, Ģirts pus dienu noblandījās pa apstādījumiem nolādēdams visu radību, bet visvairāk Glītu, kas viņu nodevusi.

Jo vilku piemin, vilks klāt. Kad Ģirts domās izvirda visnekrietnākos novēlējumus pār Glītas frizēto galviņu, viņš ieraudzīja to soļojam pa aleju, pa draudzenei katrā pusē, kuņu strupākie augumi un gumzīgākie ģērbī lieliski pasvītroja Glītas slaido un mirdzošo eleganci, krāšņās un milīgās, siltibrūnās ādas, ekstrāvagantos atlokainos lakādas cimodus, visdivainākās, brīnišķākās un smailākās sarkanpapēžainās čūskas un ziemišķa karpītes. Viņas smalkā sejiņa šoreiz staroja balta un svaiga, melnās sprogas untumaini izvijās pār pieri, bet vienu no lielajām brūnajām acīm pilnīgi aizsedza koķeti noliektā cepurītes mala. Viņa pielidoja Ģirtam:

„Nu, ar tēvoci viss kārtībā?“

„Viss pagalam,“ Ģirts ar mokām dzina vārdus

caur zobiem, stivi raudzīdamies zemē. „Profesors katēgoriski atteicās.“

„Katēgoriski?“ viņa iesmējās un spieda Ģirtam roku. „Apsveicu, tas nozīmē, ka tēvocis ar mieru. Viņš vienmēr katēgoriski atsakās, ja nolemj ko darīt. Piezvanait viņam... pagaidait, tēvocis būs šodien pie mums uz kafiju, piezvanait man pēc sešiem. Tad saņemsim viņa piekrišanu.“ Uzsmaidījusi apstulbušajam un apburtajam Ģirtam, viņa aizsteidzās pie draudzenēm.

3.

Flautista Josta un čellista Ķibera šaurajā, izlikumotajā dzīvoklītī, virs kādas darbnīcas Berga bazārā, pulcējās jaunā orķestra mūziķi. Kad visi trīsdesmit divi bija sasēdušies uz krēsliem, gultām, galdiem, kumodes un sastutējušies gar sienām, Ģirts Stvikšs piecēlās un, kā teikts šīs vēsturiskās sēdes protokolā, „Berga bazārā Nr. x 15. septembrī 193x. gadā pulkstens astoņpadsmitos“ atklāja orķestra organizācijas sapulci.

„Draugi un draudzenes,“ viņš teica, pēdējām ieskatīdamies acīs, „kāpēc mēs esam šeit kopā, jau daudzkārt pārrunāts. Es atkārtošu vēl, ka jaunā orķestra dibināšana ir vienīgā iespēja tikt pie vārda. Ne tikai publika, arī prese gan ar patiesām rūpēm, gan irōniju jautā, kur paliek mūsu jaunie, kas skolas nobeiguši nozūd kā ūdenī? Tagad mēs parādīsim, kur viņi paliek. Iekams ķeramies pie darbības plāna nospraūšanas, jātiek galā ar šķietami niecīgu, bet patiesībā visai svarīgu formālītāti — orķestra nosaukumu. Mūsu laikmetā viss balstās uz pareizi no-

stādītas reklāmas; cik bieži izdevīga un zīmīga etiķete darijusi slavenu pat mazvērtīgu preci! Ceru, ka būsīt par šo lietu padomājuši. Lūdzu izteikties.“

Iestājās nelāgs klusums. Beidzot, kāds gluži jauns klarnetists, pavasarī beidzis filharmoniju, nedroši sacīja:

„Varbūt sauksimies simfōniskais orķestris „Cēriņa“?“

„Kas, vai mēs esam kāds skolnieku cerības pulciņš?“ ierūcās drūms pūsmūža mežradznieks, pirmais filharmonijas izlaidums. „Orķestra vārdam jābūt pamatīgam un vērtīgam. Sauksimies orķestris „Graudis“, tas jāsaprot — sēkla, kas dīgs un kuplos.“

„Tad jāteic orķestris „Sēklinieks“, jo mēs esam daudz sēklas kopā, kas visas dīgsim,“ iebilda bundzinieks Jekste, apspiestu smieklu atbalstīts.

„Sauksimies „Vaiņags“,“ teica resnais Josts. „Tas, ka mēs visi kopā savīti, kā zieds pie zieda, taču ir mūsu centienu vaiņagojums.“

„Vai nebūtu derīgāks nosaukums no mūzikas pasaules,“ sacīja Ķibers, „piemēram, „Akords“?“ Klusums. „Nu, varbūt, „Tutti“?“

Ar lielu riboņu piecēlās Jekste:

„Kungi, visi nosauktie vārdi neder ne velnam. Mūsdienu sabiedrības uzmanību gūst vienīgi asi, krasi un neganti nosaukumi. Franču modernie gleznotāji apvienojās klubā „Melnais kaķis“, krievi biedrībās „Zilā roze“ un pat „Ēzeļa aste“. Lūk, sitošs, pārsteidzošs vārds. Sauksimies — simfōniskais orķestris „Āža bārda“. Āzis no laika gala nozīmējis ko mistisku un reizē piedauzīgu, bet bārda jau būtu tiešs izaicinājums. Jūs klusat? Ir vēl citi labi vārdi: „Violetā cirslīša“ orķestris, „Vilkazobs“, „Zobenzivs“

par zīmi, ka mēs būsim aukstasinīgi kā zivis un grie-
zīgi kā zobeni, „Tiligugu“ . . .

„Ko tas nozīmē?“ sauca pulkā.

„Ķirzaka, zaļa ķirzaka, dzīvo Spānijā . . .“

„Tad jau sauksimies „Chamelēons,“ sauca jau-
nais klarnetists. „Mēs laistīsimies un mainīsimies
tūkstoš krāsās!“

„Ko? Mainīsimies?“ iekliedzās drūmais mež-
radznieks. „Mūsu orķestris būs ar mugurkaulu,
stingrs kā klinčs! Sausimies vienkārši orķestris
„Staburags“. Orķestrī karogā varētu attēlot Stabu-
ragu uz trīsdesmit divi reizes zvaigžņota zelta lauka,
apvīta ērkšķiem ar devīzi „Per aspera ad astra“ —
caur ērkšķiem pie zvaigznēm!“

„Un tādus vāpenišus mēs varētu valkāt pie pulk-
steņu ķēdēm un vēl ķiršu krāsas cepurītes ar zelta
pušķi,“ steidzīgi piebilda vienīgais latgalis sapulcē —
taurētājs.

Daudzo nosaukumu mulsināti, sapulcējušies
kļuva nemierīgi, debātes palika skaļākas, viens otrā
vairs daudz neklausījās.

„Ko latvisku!“ dzirdēja saucam.

„Atradu, atradu! „Skanīgars!“ iesaucās Pelūde,
kas visu laiku gudrodams nomocija smadzenes. „Ska-
nīgam“ radās piekritēji. Sākās strīdi. Troksnis
kļuva arvien lielāks, un drīzi rūca un dimēja kā fut-
bollaukumā, kad mūsējie draud ieņemt igauņu vār-
tus. Stāvokli padarīja ļaunāku Jekstes nekaunīgie
priekšlikumi, kuņus tas nemitīgi izblāva ar visu ve-
selīgo liepājnieka plaušu sparū:

„Orķestris „Veļu laiva“, mēs rakstā kladzēsīm
„daudz, daudz, vēl daudz“; orķestris „Rīgas prāģeri“,

„Neatkarīgā kapella“, orķestris „Svīstošais zutis“, orķestris „Peļu krepeči“, „Dzīvās spiras“!

Drūmais mežradznieks un pulciņš citu, sašutumā saukdami sapulcējušos muļķa puikaš, dzīrās atstāt sapulci, kad pēkšņi Ģirts Stvikšs uzlēca uz krēsla un rokas izplētis iesaucās:

„Kūngi, mieru!“ Visi apklusa. „Varbūt atrisināsim šo jautājumu pavisam vienkārši. Sauksim mūsu vienību „Profesora Eipura orķestris“.“ Brīdi baudījis priekšlikuma lielisko efektu (pat Jekste palika ieplestu muti), vienaldzīgā, lietišķā balsī turpināja: „Šim nosaukumam, kūngi, divas ievērojamas priekšrocības. Vienkārt, publika tūlīt zinās, ka mēs nesam nekādi salašņas, bet gan brīvmākslinieki, otrkārt, nodrošina zināmu labvēlību no profesora Eipura puses; katrs zina, cik tā vērtīga.“

„Bet, pie velna, vai Eipurs atļaus katram rakstīt savu vārdu, kur ienāk prātā, un kur tad paliek cīņa ar večiem?“ sauca Pelūde, nepatīkami pārsteigts no Ģirta attapības.

„Kas attiecas uz atļauju,“ vēl vienaldzīgāk turpināja Ģirts, „tad tā man jau ir. Apmeklēju profesora kūngu un izrunājos. Profesora kūngs laipni apsolīja pirmam koncertam filharmonijas zāli par velti un turpmākiem, kuņus rīkotu reizi vai divas mēnesi, par ļoti mērenu atlīdzību. Mēģinājumiem atļāva plašās filharmonijas pagraba telpas, pēc dienas mācību beigšanās. Pirmo koncertu varētu nolikt 29. septembrī, taisni pēc divām nedēļām. Programmā būtu Rubinšteina un profesora Eipura darbi; jūs sapratisit, arī mums jāprot gods. Pirmais mēģinājums nolikts rīt pulkstens divdesmitos, filharmonijā. Par notīm jau gādāts. Samēģināsim pamatīgi, reizes septiņas

vai astoņas. Ja kungi pieņem šos priekšlikumus, tad jau rīt iesniegsim pieteikumu apgabaltiesā un ķersimies pie reklāmas.“ Ģirts paklanijās un nokāpa no krēsla.

Kad sapulcējušies beidzot attapās no pārsteiguma, troksnis izcēlās daudzkārt mežonīgāks nekā pirms Ģirta runas, bet šoreiz tas bija gaviļu troksnis.

„Gaisā diriģentu,“ blāva Jekste, un daudzu roku sagrābts diriģents lidoja līdz griestiem, pret kuņģiem, lai nesatriektu galvu, atspiedās plaukstām. Monika un Līna Glumbērze, mēmā izbrīnā, mirdzošām acīm raudzījās Ģirtā kā svētbildē. Vēl lidinādamies gaisā, Ģirts nolēma kalt dzelzi, kamēr kvēlo, un jau šovakar nopietni ķerties pie Monikas. Uz karstām pēdām tika nolemts nosvētīt laimīgo dibināšanu, uz ko, saprotams, ielūdza arī abas dāmas.

*

Skaļā barā orķestris izplūda uz ielas. Nemaz nesarunādamies, it kā darīdami pašu par sevi saprotamu lietu, visi taisnā ceļā devās uz Romas pagrabu, Rīgas mūziķu iemīļotāko krogu. Kad izveicīgie viesmīļi vairākas reizes bija atnesuši tik daudz alus kausu, cik vien varēja sakabināt uz abu roku pirkstiem, jau daudz skaļākajā barā arvienu neatlaidīgāk atskanēja sauciens „Uz Eldorādo“. Beidzot mūziķu lavīna, krēslus un galdus ribinādama, sakustējās un izvēlās uz ielas. Tā kā pa ceļam gadījās vēl viens otrs krogs un krodziņš, kuņģos varēja stiprināties tālākam ceļam, tad tikai pēc divām stundām priecīgais orķestris iegāzās „Eldorādo“, Rīgas lepnākajā un lielākajā nakts izpriecu vietā. Durvju sargs un garderobjēri iztrūkās, sevišķi kad daži mū-

ziķi, lai velti netērētu laiku, savas dubļenes spēcīgiem kāju vēzieniem pārlidināja ģērbtuves margām. Piesteigušam pārvaldniekam Ģirts lepni paziņoja, ka viņa iestādi pagodina trīsdesmit divi brīvmākslinieki. Ievērojis abas dāmas, kas, pretēji mūsaiķu paražām, dzērušas daudz mazāk par kungiem, bija gluži skaidras, pārvaldnieks apmierinājās un ierādīja veselu terrases stūri, likdams sabīdīt divpadsmit galdīņus. Parādījās dzidrāis, zviedru plates, zeltera baterijas.

„Te jau ir gluži kā Eipura viesistabā,“ sauca Ģirts, kuram „Eldorādo“ rokoko dekorējums — balts ar gaišzilu, atgādināja profesora Aleksandru I.

„Lai dzīvo profesors Eipurs!“ viņš kļiedza. „Un viņa orķestris!“ nodimdēja pārējie.

„Eipurieši, uz priekšu!“ sauca atkal Ģirts, uzskrēja uz mūziķantu paaugstinājuma, nobīdīja piānistu un nosēdās pie klavierēm. Sajūsminātie biedri iztvēra no pārsteigto un apmulsušo „Eldorādo“ mūziķu rokām katrs savu instrumentu un rāva vaļā viesulīgu kurzemnieku polku, sakāpinādami ritmus cik jaudāja.

„Tā būs labākā reklāma, Ģirt,“ kļiedza viņam ausī Pelūde, mežonīgi zāģēdams vijoli, „gādā, lai tas nokļūst laikrakstos.“

„Nebēdā, es zinu, ko daru!“

Orķestrantiem nepietika polkas. Tie uzvilka gaudulīgu angļu valsi. Piepeši timpānists Jekste, palicis pie bungām bez darba, nolēca tukšajā dejas grīdā un lieģi dārdinādams spožos misiņa šķīvjus, sāka visfantastiskāko valsi, laiski izlocīdamies un izgorīdamies kā pīkstulis un vaibstīdamies vismuļķīgākā un smieklīgākā veidā. Kalpotāji, redzēdami, ka Jekste daudzkārtīgi pārspēj „Eldorādo“ profesio-

nālos grotesku deļotājus, pieklupa starumetējiem, un savu deju Jekste nobeidza krāsainās ugunīs un biedru dārdinātā tušā. Publikas sajūsmā nebija robežu. Priekā starojošais pārvaldnieks ziedoja pudeli iekšzemes konjaka un lika puķu meitenēm pasniegt spēlētājiem ziedus, ko galantie kungi tūdaļ nodeva dāmām.

Beidzot liksmotāji sāka šķelties. Daži gribēja iet uz „Skanošās Spalvas“ klubu, dāmas vēlējās mājās, bet Josts un Ķibers kopoja pulciņu, lai turpinātu dzīres Berga bazārā. Apsolījies katrā ziņā piedalīties, Ģirts steidzās pavadīt Moniku. Tikko bija iznākuši uz ielas, Ģirts sagraba viņas elkoni tik strauji un noteikti, ka Monika tūlīt nojauca, kas gaidāms. Un tiešām, cik izveicīgi viņa neslēdz savus vērtus, cik šauru šķirbiņu nepavēra, Ģirts iespraucās līdz tumšajā pavārtē un vārdus netērēdams, to apkampa. Bet Moniku neapkampa pirmo reizi; lai gan Ģirts bija diezgan spēcīgs, tam neizdevās piekļūt ne tikai viņas lūpām, bet pat vaidziņiem. Beidzot Ģirta neatlaidība sāka kaitināt. Monika bārās un piktojās, dusmīgi stūma Ģirtu nost, sāpīgi lauždama viņam pirkstus, draudēdama pat atstāt orķestri, kuŗu vadot tāds bandīts. Redzēdams, ka ar varu neko nepanāks, Ģirts palaida viņu drusku vaļīgāk, sāka labināties un lūgties, apgalvoja, ka tik briesmīga neveiksme sagraušot viņa ticību sev, izpostišot darba spējas un padarišot par garīgu kropli uz visu mūžu. Orķestra vārdā lūdza taupīt diriģentu, paskaidrodam, ka sliktākā gadījumā apmierināšoties ar skūpstu, kaut vai uz zoda gala, pie kam darišot to tik maigi, kā pieskarinādams tauriņa spārnu; šādu pilnīgi nekaitīgu skūpsta veidu franči dēvējot „effleu-

rage“ . . . Bet Monika tikai raisījās vaļā un pamazām pa kāpienam kāpa uz augšu. Pēc pusstundas, gluži nemanot, viņi bija jau piektā stāvā, un Monika izstiepa sarkannagaino pirkstiņu pēc zvana pogas. (Viņa dzīvoja kopā ar dažām draudzenēm.) Ģirts izbijies tikko notvēra viņas roku un ievaidējās gluži izmisis:

„Monika, vai tad es tiešām jums tā riebjos, ka nedrīkstu pieskarties pat vaidziņam?“

Un tiešām, tik daudz ievainota lepnuma, saplakušas dūšas, žēlabu un vilšanās skanēja viņa balsī, ka Monika, kas nemaz nebija tik apcietināta, ņēma un noskūpstīja Ģirtu pati.

Lieliskā labsajūtā Ģirts nodrāzās pa kāpnēm un dūkdams dziesmu „Brašie zēni ar uzvaru spožu!“, milzu soļus mezdams, platmali pakausī, kaklautam plaši plivinoties, steidza pa vientulīgajām ielām uz Berga bazāru. Josta un Ķibera dzīvokļa logi bezkaunīgi zvēroja mazo, tumšo nameļu blāķi, ar dziesmu troksni un pasaulīgo tekstu apgānīdami bazāra svinīgo mieru. Atkāpies ielas vidū, Ģirts spēcīgi sasita plaukstas. Acumirkli atsprāga viens no logiem, izbāzās Ķibera atlētiskie pleci un izspūrušie mati. Liksmi savicinājis rokas, viņš atplēta muti un Ģirtu apsveica nevis skaļš prieka sauciens, bet viss tas, ko Ķibers šodien bija ēdis un dzēris. Pēc tam brukdams pa divi trīs pakāpieniem un beidzamos desmit nobraukdams uz muguras, nosteidzās lejā un tik ilgi velti meklēja atslēgas caurumu, kamēr Ģirts ieģida apgaismot to, uzraujot sērkokciņu. Ienākušu tabakas dūmos mutuļojošā telpā, Ģirtu apsveica vētrains un pacilāts „Sveiks, diriģent!“ Pacēlās glāzes, kausi, krūzes, tases un bundžas — viss, kas vien

Jostam un Ķiberam saimniecībā bija izdobts un derēja dzērienu iepildīšanai; bet viņam pašam pasniedza prāvu bļodiņu pilnu alus. Uz galda, ietinamā papīra lēveros vilājās desas, saldskābās maizes kukuliši, siers, siļķes un skābi gurķi. Dzīres turpinājās ar divkāršu sparū. Pēkšņi apakšā, kāpņu telpā, atskanēja spalgi vaidi un rupjas balsis grāvienī. Dzīrnieki izbijās. Ģirts bija aizmirsis pieslēgt durvis. Juzdamies kā vadonis, viņš saņēma dūšu, satvēra spuldzi un caur jau gluži slidenu kļuvošo priekšnamīņu devās lejā. Viss bars, saprotams, sekoja. Kāds virs, rokas krustiski izmetis nekustīgs gulēja uz mutes zemē. Mūziķi saskatījās un dažam likās, ka tādās šausmās galva kļūst skaidrāka. Vai nebija diezgan lasīts „Tautas Taurētājā“ un „Beidzamā Tiesā“, ka Berga bazāra malkas pagrabos atrastas nožņaugtas ielas meitas un nodurti kokainisti? Vārds policija, Josta čukstēts, vairākkārt atbalsojās telpās. Tad Pelūde, Latgales priekšpilsētas dēls, ar veiklu pašpuikas kājas spērienu apmeta liķi uz muguras. Kāda šausmīga, atņirgta maska! Un tomēr smieklu eksplozija satricināja veco ēku. Mūziķi satvēra mironi — bundzinieku Jeksti, aiz kājām, stērbelēm, piedurknēm, matiem un gaviļēdami nesa augšā. Bundzinieka galva gandrīz dauzījās pie kāpieniem. kājas izslējās kā dižgabala stobri, no kabatām izbira pīpe, nauda, pulkstenis, jautri ripodami pa caurumainiem čuguna pakāpieniem. Kad augšā Jekstem ielēja mutē degvīna un alus maisījumu, viņš šausmīgi iebļaudamies uzlēca kājās, sagrāba aiz vidūciem Pelūdi un Ķiberu, un visi trīs mezdami kājas augstāk par galvām sāka griezties vistrakākā un vājprātīgākā kankānā, par godu gan nevienam citam,

kā teiksmainajam Brabantes karalim, Gambrīnam, alus izgudrotājam. Turpinot diet, viņi tāpat saķērušies ieskrējās un uzlēca uz galda un virpuļoja vēl nebēdīgāk. Zābaku stampāti šķīda gurķi, sēklas sprakstēja acis sajūsminātiem skatītājiem, kas ap galdu sēdēdami dziedāja sizdami takti ar traukiem, no kuņiem laba daļa saplīsa. Straujā griezienā deļotāji zaudēja līdzsvaru un pakaušiem noklaudzoņ nogāzās uz grīdas. Dažs labs būtu palicis guļam ar iedauzītu galvaskausu, bet tikai ne mūziķi; acumirkļi viņi bija kājās un lēca, kamēr gluži bez elpas iegāzās Josta gultā, kas sabruka. Kad septiņos rītā Ģirts piecēlās lai ietu, gultas drupās gulēja ne vairs trīs, bet veseli septiņi vīri, un apakšējie, visvairāk gan Josta spiesti, sviedriem noplūduši tikko vilka elpu. Koncertmeistars Pelūde, gliemēzī saritinājies, gulēja uz viena vienīga ķebliša, turēdamies kā brīnumam palīdzot. Caur vaļā pamestām durvīm plūda vēsa rudens rīta dvesma, drebinādama gulētājus. Auksti tabakas dūmi un novadējušā alus smaka smagi tvaikoja telpā. Smagu galvu un sāju garžu mutē Ģirts atstāja dzīru vietu.

4.

Diriģentam Stvikšam iesākās četrpadsmit vistrakākās steigas un darba dienas, Dažkārt nakti uztrūcīes viņš rūpestos un izmisumā valstījās pa gultu, domādams, kā pagūs visu veikt. Uz draugiem un palīgiem nevarēja paļauties, visur vajadzēja būt pašam klāt.

Vajadzēja apskriet duci redakciju, apmeklēt tikpat daudz kritiķu, ar dažiem mazākiem sadzert, ik

dienas uzplīties radiofona informātoriem, pa starpām ieskriet apgabaltiesā, policijā, pilsētas valdē, sadabūt atļaujas un nokārtot pieteikumus. Tad jājož uz spiestuvi, kur iespieda afišas, jāgādā, lai tās izlimē uz stabiem, izliek skatu logos, organizāciju, mācības iestāžu vestibulos, jāiespiež ielūgumi. Rīgas promīnenci šoreiz ielūdza koncertā ar skaisti iespiestām kartēm, izgreznotām ar zelta liru, pieslietu pie kūpoša altāra. Vajadzēja savākt adreses, tūkstoš reizes tās pārbaudīt, lai tikai neaizmirstu kādu pazīstamāku ārstu, namsaimnieku vai direktoru, jāzūtic ielūgumu izsūtīšana Līnai Glumbērzei, katru reizi kāda pusstunda jāzūkavējas pie viņas. Tad jāsteidzas pie profesora Eipura, kas allaž atrada jaunus uzdevumus un gaitas. Jāapgādā ar goda kartēm profesori, docenti, direktori, laikrakstu izdevēji, bijušie un esošie deputāti, jāielūkojas pat ministru priekšnamos, kas prasīja tik daudz laika, nemaz nerunājot par tautas apgaismošanas ministriju, kur Ģirts bija pastāvīgs viesis. Piekļāības labā jānosūta kartes profesora Barselonas vai Kadisas paziņām, krievu draugiem Ļeņingradā, Maskavā, Krimā. Ikdienas zināmās stundās jāsež kafejnīcā „Timbaktu“, lai katrs, kam vajadzēja, zinātu viņu satikt. Bez tam vajadzēja iedziļināties spēlējamās kompozīcijās, iegaumēt neskaitāmus profesora aizrādījumus, pārvakarus stundas trīs jāmeģina, pēc meģinājuma jāpavada mājās Monika un jāskūpstās pavārtē. Pēc tam jāieskrien kādā pagrabā iedzert ar saviem mūziķiem, lai viņu neturētu lepnu, un beidzot vēl jādrāžas uz „Skanošās Spalvas“ klubu vai „Eldorodo“, kur parasti kavējās Glīta ar Ralfu Dekšenieku un parasto kompāniju, un jāpastāsta viņai par orķestra sekmēm un likstām. Un

kur tad vēl jāirē fraka, jāliek tā pāršūt, jāiegādājas spodrveļa, lakkurpes, baltas kakla saites, cimdi... nabaga Ģirtam neatlika laika ne paēst, ne noskūties, viņš izdila smails kā pīķis un ja no vecākiem, Ceppa mašīnfabrikas viņu cirtēja un Provodņika gumijfabrikas strādnieces, nebūtu mantojis gluži neiedomājamu sīkstumu un izturību, ātrās palīdzības rati to pievāktu jau ceturtdienā.

Milzīgā filharmonijas zāle bija izpārdota. Arī platais balkons viņot viņojās. Kad Ģirts nevainojamā frakā, neļķi pogcaurumā, nopūderējies un drusku iezilinājis plakstus, lai acis izskatītos lielākas, uznāca uz skatuves, apžilba no pirmā rindā sēdošo balto kā pingvīnu pavēderes elsiņu mirdzuma. Pamanīja arī Glītu, starp profesoru Eipuru un zvērādu tirgotāju. Zālē atskanēja dažī atsevišķī aplausi. Ģirts palocijās. Pagriezīs aplusušai zālei muguru, vingri nostājās pie pultes un pārļaida skatu orķestrim.

Trīsdesmit divi mūziķī pārakmeņojušīes raudzījās viņā, gatavi paklausīt zizlim. Lūk, laistījās spodrās vaska dzeltānās vai rožainās vijoles, šokolādes čello un vīnsarkanīe kontrbasi valbija savus uzpūstos vēderus. Flautisti piecēla šķērsu sejām savas caurās nūjiņas, obojisti un klarnetisti nolaida kokosa koka taurīšu atvarus starp ceļiem, kornetisti sabāza plaukstas misiņspodrajos ragos. Dibenā mirdzēja sidraba taures, bazūnes un zeltitā arfa ar pelēkacaino Moniku pie tās. Profesora Eipura orķestris? Nē, Ģirta Stvikša orķestris! Vienīgi viņa neatļaidība, pūliņī un attapība bija sakopojusi šos apdāvinātos ļaudis vienībā, kuŗu dirīgēt nebūtu kauns nevienam profesoram. Pēķšņs aizkustinājums sagrāba Ģirtu; patlaban asaras draudēja aizmiglot viņa skatus, kad nelabojā-

mais timpānists Jekste mulķīgi izstiepa kaklu un apmeta rokā vāļites. Ģirts atjēdzās un piedauzīja zizliti. Koncerts sākās.

Pēc profesora Eipura skolotāja Antona Rubīnšteina simfoniskā tēlojuma „Donkichots“ sekoja profesora „Aragonijas atmiņas“. Smalks erudīts, Eipurs lieliski pazina nevien spāņu modernistus, galma piānistu Albenisu, Faļu, vai vācu torpēdas uzspridzināto Granadosu, bet vēl labāk spāņu ģitāristus-virtuozus Ļobetu, Montoju un Segoviju, kas uz ģitāres spējis nospēlēt pat Bacha fūgas. Savos ceļojumos profesors bija dzirdējis un redzējis slaveno čigānu Faiko dejojām kaprizos ritmos knakšķošo „Zapateado“ un dievināto skaistuli Postoru Imperio sitam kastaņetas, dejojām „Bolero“ un hotas. Eipurs pazina visu senlaicīgo Aragonijas tautas orķestru „rondaļu“ noslēpumus, visus dīvainos, netveramos kantehondu — dejas pavadošo dziedājumu un koplu — tautas dziesmu ritmus. Spāņu kolorīts bija atveidots meistariski. Orķestris turējās lieliski, publika aplaudēja jūsmīgi.

Koncerta otrā un pēdējā daļa iesākās ar Ģirta Stvikša miniatūru „Kastaņetes“, kuŗā viņš ar sirsniņu rūpīgi sekoja meistaram. Pēc tam nāca slavenā, apbrīnotā, apstrīdētā un apskaustā profesora Eipura lielā spāņu deju svīta. Skaistajām senajām Andalūzijas dejām „La Gracia de Sevilla“, „Las guajiras“, „Soleares de Arcas“, „El Vito“, „El Ole Bujaque“ sekoja profesora miļākā deja — vecais, straujais, sarežģītais Andalūzijas tango. Par tango izcelšanos, atīstību un veidiem profesors bija sarakstījis veselu grāmatu, vākdams materiālus Kadisas un Seviļas arhīvos. Viņš polēmizēja ar spāņu autoritātēm par veco „Tango gitanos“, „Tango de las vecindoñas“ un

„Tango de las corraleras“ smalkajām savdabībām. Publika bija sajūsmā. Ģirts iznāca veselas trīs reizes paklanīties, bet ceturrtā nolēca no estrādes un pasniedza pirmā rindā sēdošam profesoram savu zizli, zīmēm lūgdams to vēl reiz nodirīgēt Andalūzijas tango. Ilgāku laiku nemitīgu aplausu un eksaltēto audzēkņu bravo saucienu aicināts, smaidošs un izveicīgs, profesors to darija. Ai, kā meistara, ausu gurmāna, rokas vadīti sprēgāja un dzirkstīja vijoļu stakato, saltando, pičikato, kā smeldza čellu vijīgais legato, kā virpuļoja flautu trilleri un pasāžas, cik ne-parasti, bet jauki norūca fagota arpedžijas vai iešķinda tamburīns. Profesors iznāca locīties deviņas reizes un tika apbērts ziediem, ko entūziasti nezin kur bija sadabūjuši.

Kad ovācijas norima, šaurajā mūziķu istabā izcēlās neapprakstāms sajukums. Panākumu sajūsmīnāti, aplausu spārnoti, orķestranti apsveica cits citu, smējās un kļiedza, spraucās, grūstījās un jaucās cits caur citu. Jo bieži atskanēja Stvikša vārds, ap driģentu savijās biezs murskulis un vesels koris jautāja, kur un kā nosvētīt šī vakara spožos panākumus. Ģirts satvēra aiz elkoņiem Moniku un Līnu Glumbērzi, kas raudzījās viņam acīs, izslējušas satvīkušās sejiņas, kā sniegdamas skūpstam savus zibošos smaidus. Taisīdamies izkliegt „Skanošās Spalvas“ maģisko vārdu, pāri biedru galvām ieraudzīja Glītu paveņam durvis. Redzot spēji pārvēršamies diriģenta seju, drūzma atskatījās, aplusa un pašķīrās. Ģirts piesteidzās viešņai.

„Tēvocis jūs lūdz, Stvikša kungs, pie sevis vakariņās,“ viņa teica un piebilda gluži klusu: „Nāciet drīz, mēs jau aizejam.“

Ģirts noplātīja rokas: „Dārgie biedri — profesors lūdz, tūlīt jāiet, neko darīt...“

„Es zinu gan, kāpēc jūs tā steigzat!“ nošņāca Monika tik pikti un indīgi, ka Ģirts acis vien ieplēta. Nekad tas nedomātu, ka maīgā Monika spēj būt tik spīva. Līna Glumbērze, savukārt, zīmīgi sakrakoja pieri, savīpsnāja lūpas, sarāva plecus, sagorīja vidukli, pauzdama irōniju ar seju un ķermeni. Ģirts saknieba muti, apcirtās un aizskrēja.

„Lauvam lauvas tiesa,“ nopirdza viņam pakal Pelūde, slikti slēpdams skaudību.

Uztrauktāks nekā pirmo reizi Ģirts ienāca spodrajā Eipura viesu istabā, šoreiz ļaužu pilnā; kaut gan šīvakara galā uzvalks likās sevišķi labi iedermies stila mēbeļu un bronzas kroņlukturu sabiedrībā, taču parkets šķīta par glumu, spuldžu gaisma lika piemiegt acis. Apsveicinoties ar namamāti, mazu kalsnu vecenīti bāli violetā tērpā, viņa lūpas pārāk strauji, gandrīz sāpīgi sadūrās ar kundzes kā vasks dzeltāno roku. Lepnā fraka dīvainā kārtā spiestin spieda ieturēt pavisam stīvu pozi, kā kareivim, rokām gar sāniem. Cik brīvi, turpretim, jutās Ralfs Dekšeniēks, kas līdz ar parasto Glītas kompāniju arī bija ielūgts. Arī viņš stāvēja savrup; plaši atsizdams smokingu, izvilka perlamutra etviju, aizsmēķēja papirosu, ievilka un izpūta dūmus ar tik dziļdomīgu un svinīgu seju, kā pildīdams kādu sakrālas simbolikas pilnu rituālu.

„Apsveicu, Stvikša kungs,“ viņš pienācis teica. „Skaists vakars, skaista mūzika. Sevišķi tango. Žēl, ka neder deļošanai...“

„Par ātru?“ iejautājās Ģirts.

„Nē, varētu jau laist takti cauri, bet ritms un-

tumains. Mēs jau mēģinājām, neiznāk. Bet ko viņi kavējas ar vakariņām...“

Profesora ēdamistaba bija smagajā Minchenes alus pagrabu vai korporāciju konventu gaumē. Smagas melnā ozola mēbeles, smagas sijas pie griestiem, smags panēlis gar sienām, uz kuŗa dzegas rindojās balti, zili ornāmentēti fajansa alus kausi ar alvas vāciņiem un šķīvji; dažs arī mūsmāju mākslinieku darināts. Stūrī žāvājās milzīgs tumši zaļš kamīns. Glīta nosēdināja Ģirtu un Ralfu sev katrā pusē.

Daudzie franču „Château“, „Chablies“, konjaks un mūsu pašu sarkangalvītes slaistīja stikla kaklus starp vīnogām vaiņagotām augļu vāzēm, bet zem šiem Semiramidas gaisa dārziem lēznos traukos atradās viss, kas piederīgs „zviedru galdam“. Ap divdesmit cilvēku dūšīgi strādāja ar nažiem, dakšām un glāzēm. Ar lepnumu un bijāšanu Ģirts vēroja, taisni sev pretim, šauro, izkaltušo profesoru Pāvilu Kremīzeri, pilsētas konservātorijas rektoru, kuŗa sakrokojisies un sačervelējusies smailā seja, noļukušās sirmās ūsas, dzeltānas zem deguna, izbalējušās acis bija pilnas vecuma nevarības, bet lielās kaulainās pelēkās rokas bēdīgi tricēja, raudzīdamas pievārēt langustu. Blakus rektoram sēdēja lielā laikrasta „Taisnības Balss“ kritiķis Cimurs, ārēji niecīgs, greizs vīrelis, sagrambotu sarkanu novecojuša embrija ģimīti zem milzīgās, gludās un spīdīgās galvaskausa vāceles. Bet nedod Dievs jaunam komponistam krist viņa nagos! Nekad Cimurs nerūpējās par lietām, kuŗas mākslinieks savā darbā izteica. Viņš ilgojās tikai nesošā. Idillē trūka kvēles, liriskā dziesmā drāmatisma, balādē rotaļības, noktirnē saulainības, tautas motivā eksotikas, bet nēģeŗu dejā latviskuma. Ne-

dod Dievs arī jaunam izpildītājam iemantot viņa ne-
žēlastību! Ar baigu rūpību tika izmērīts katrs no-
ziedzīgi steidzināts vai pagausināts temps, protokolēta
katra, ak nāves grēks, izlaista sakrosanktā nots vai
pauze. Otrpus profesoram Kremīzeram sēdēja va-
došā mūzikas žurnāla „Dziesmu Dievs“ redaktors
Raimonds Junkulis. Bāla apgarota mūka askēta seja
cēli raudzījās telpā, pāri viņogām un sēdētājiem.
Daudzus gadus strādādams izplatītajā žurnālā, viņš
piešķīra saviem rakstiem pravieša nemaldību un orā-
kuļa nepārsūdzamību, pie tam uzlūkodams savas kri-
tikas iespiešanu par daudz svarīgāku brīdi mūsu kul-
tūras dzīvē, kā kritizētās kompozīcijas parādīšanos.
Līdzīgi profesoram Eipuram, viņš nekad nedebatēja,
turēdams mazvērtīgus netitulētos mūziķus un dziļi
nicinādams profānos diletantus un interesentus. To-
tiesu, lai cik pasaules slavens, daudzzināts un sirms
meistars Rīgā viesotos, Raimonds Junkulis vienmēr
atrada ko piezīmēt, pelt un pamācīt. Starp nama-
tēvu un bagāto brāli sēdēja sirmais labsirdīgais „Bei-
dzamās Tiesas“ kritiķis Ārgaļu Bērtulis, kas no sirds
gribēja visiem labu, bet diemžēl, dzīvodams pirm-
kāra laiku atmiņās, vēlējās redzēt tās atdzimstam
mūsdienu skaņdarbos. Viņa sārto, brango seju laiks
nesaudzīgām plaukstām bija saspiedis tā, kā to dara
mazi bērni, muļķodamies spoguļa priekšā: vaigi pa-
cēlās tikpat augstu kā dziļām rievām iežogotais de-
guns, bet lūpas, mīkstas un apaļas, kā kausiņi izbī-
dījās tālu uz priekšu. Arī viņš, sekodams pārējiem,
lēja sev konjaku un triepa biezu kaviāra kārtu uz
maizītēm ar dedzību, kas nemaz nesaskanēja ar viņa
gadiem. Pudelēm tukšojoties valodas kļuva skaļā-
kas, arvien biežāk pieminēja Brici Ķēvieti, lielā laik-

raksta „Tautas Taurētājs“ kritiķi, vienīgo no liela-
jiem, kuŗa trūka pie Eipura galda.

„Varu derēt, Eipura kungs, Ķēvietis jau apkalies
čuguna pakavus un rīt spers kā nelabais,“ sacīja Ci-
murs, smīnēdams dīvainu smaidu. kas, aizspiezdams
viņam acis, virslūpu izstiepa pērtiķiski gaŗu.

„Jā, Filibert,“ redzami piepūlēdamies šļupstēja
vecais profesors Kremīzers, tas „Tautas Taurētāja“
skārda pūtējs tev plēsīs ausis.“

„Tev arī, Pauli,“ atbildēja Eipurs. „Vai tu domā,
viņš aizmīrsīs pie viena atkal pieprasīt tavu pensio-
nēšanu?“

Profesors Kremīzers sakrokoja seju tā, ka neva-
rēja izprast, vai tas ļauni nosmīn, vai sapīcis viebjas.

„Tas būs viņam jau apnicis, bet tu gan dabūsi
par neiedziļināšanos cilvēku zemapzinīgajā būtvē,“
viņš atteica, uzsvērdams vārdu „būtva“, kā Ķēvieša
rakstos bieži lietātu.

„Vai zināt, kas ir cilvēka būtva? Reiz Ķēvietis
pats man to izskaidroja,“ sacīja Junkulis un neizsa-
kāma nicināšana vidēja viņa smalkajos vaibstos: Ķē-
vietis nebija beidzis nekādas skolas.

„Cilvēks, protiet, sastāv no gara, auguma un drā-
nām; vienīgi šajā trīsvienībā viņš ir pilnīgs. Tikai
gars un augums vien ir plikadīda, tas piedauzīgs, no
tā novēršamies. Tikai augums un drēbes ir mironis,
tas ir beigts, no tā vairāmies. Tikai gars un drēbes
ir spoks, tas ir pret dabīgs, no tā bēgam.“

Stāsta beigas nozuda smieklu pārkonā. Vārgais
profesors Kremīzers sāka rīstīties un smakt. Ātri
viņš izkampa no vestes kabatas pudelīti un steidza
to ostit; pēc mirkļa viņš atguva elpu, bet vēl labu
brīdi sēdēja gluži bāls, kā no ģipsa.

Kad smieklu grāviens aprimās, Ārgaļu Bērtulis, kuņam mīkstie vaigi vēl tricēja smieklos kā želē, jau tāja:

„Bet sakait man, kā tas būtvenieks tik ilgi turas „Tautas Taurētājā“? Sariebis viņš vai pus pasaulei, cik reizes nav mēģinājuši izcelt, bet velti.“

„Ha, ha,“ smējās profesors Eipurs, „vai tad tu nezini, kā viņš un izdevējs cūkas ganījuši? Viens šai pus upītei, otrs viņpus; tādas sasaistības mēs, latvieši, neaizmirstam.“ Smiekli atkal pārvēlās galdam.

Pazemīgi klausīdamies mūzikas vareno valodās, Ģirts brīdī bija piemirsis Glītu, kas tagad sēdēja sa-griezusies gandrīz ar muguru pret viņu. Ralfs bēra anekdotu pēc anekdota, dažu dzirdētu, dažu nē; jautri smiekli valdīja arī jauniešu galā.

Kad pudelēs šķidrums vietu ieņēma gaiss, jaunie piecēlās dejoj, vecie sāka cilāt kārtis. Ģirts dažas reizes dejoja ar Glītu un viņas draudzenēm, bet tikai lai atzītu, cik daudz tam trūkst no Ralfa Dekšenieka mākslas. Tango dejodams Ralfs kā peldēt peldēja, viņa pleci ne reizes nenasvērās, ķermenis nesagriļojās; pret sienu varēja vērot, kā viņa galva vienmērīgi slīd pret vienām un tām pašām tapēšu puķītēm, kaut gan kājas krustojās, sapinās un raisījās vissarežģītākās variācijās, bet seja pauda visnevērīgāko un izklaidētāko nonšalanci. Valsējot ar metronoma precīju viņa lakkurpes, smailo Glītas kurpiņu pavadītas, zibēja pa vaskaino parketu, pie kam viņš prata dāmu tik izveicīgi griezt, ka greznais un kuplais vakara tērps eleganti un skaisti noplandījās kā mākonis. Ģirts iedomājās kolēģas, kas tagad dzēra alu, stampādami un gorīdamies dejoja „Skanošās Spalvas“ klubā, droši vien, dejas burzmā mēģinādami noskūpstīt Monikas

smaidīgās vaigu bedrītes; un tādiem rīkļu rāvējiem kā Pelūdēm vai Jekstēm tas varēja izdoties ar', sevišķi šovakar, kad viņa saskaitās...

Ģirts īsteni neatcerējās, kā tas izgadījās, bet pēkšņi atradās viens ar Glītu Eipura krēslainajā franču modernās lietišķības gaumē iekārtotā kabinetā. Viņi nosēdās uz vēsu ādu apvilкта divāna. Glīta atmeta melno galvu, iemirdzinādama dzidri zaļos malachita auskarus, gluži izaicinoši izliekdama tievo, vijīgo vidukli, lai plānais, silti lāsmojošais firziņa krāsas zīds tiksmīgi apglaustos katram apaļumam un eilnim, tad saliecās, aptvēra ceļus, smagās malachita rokas sprādzes noritinājās pa kailajām, šmaugajām, kā drāztin izdrāztajām rokām līdz pat delnām, bet dziļajā izgriezumā iegrīma tīri velnišķi kairinošas ēnas.

Ko darīt? urbās Ģirta smadzenēs. Tvert, saņņaupt, skūpstīt Glītu? Glītas labyēliba līdzīgā kārtā bija iegūta, bet vai atkārtojums nekļūs smieklīgs? Kam lieki riskēt? Pie tam vēl šeit, profesora namā! Orķestŗa lietas iet vareni, varbūt, pagaidām pietikt ar to? Bet Glīta gaida no viņa ko neparastu. Drošai, asai, straujai, uztraucošai personībai viņa padosies. Taču nabaga Ģirta pārkarsētās smadzenēs neradās nekas neparasts. Beidzot viņš viegli un zaglīgi sāka slidināt gar divāna atzveltni savu muguru tuvāk Glītai.

Acumirkli viņa saslējās, pirkstos gadījās papiross.

„Ģirt, uguni!“ viņa izmeta pār plecu.

„Es... es nesmēķēju, Eipures jaunkundz, man nav uguns... tas ir sērkokciņu.“

„Žēl,“ viņa smīnēja. „Ejiet, sameklējiet!“

Kad Ģirts atgriezās ar uguni, viņa vietā sēdēja Ralfs Dekšenieks un kaut ko dzīvi stāstīja.

„Paldies, Stvikša kungs, vairs nevajaga,“ ļoti laipni teica Glīta, rādīdama kūpošu papirosu.

Tovakar Ģirts izgāja uz miglainā bulvāra tik nikns, neapmierināts un pikts kā nekad. Nelūkojoties uz koncerta negaidītajiem panākumiem, šīs jūtas pieauga ar katru soli.

*

Atsauksmes bija lieliskas. Lielo laikrakstu kritiķi, kuŗus Stvikšs redzēja Eipura vakariņās, vienā balsī apsveica jauno orķestri, kas spīdoši izturējās pārbaudījumū. Gan diriģentam piemeta pa aplamībai, papēla, pamācija, bet viss tas bija lietišķi, bez indes un labi domāts. Profesoru Eipurū cildināja kā jaunās paaudzes ciltstēvu, skolotāju, meistarū, paraugu un vadonī. Visi atzīmēja cēlo žestu beigās diriģēt personīgi, pie kam pateicīgais orķestris spēlējis nedzirdētā aizgrābtībā. Apžilbinošs, nospodrināts profesors krāšņi zvēroja pie latvju mūzikas debesīm. Ārģaļu Bērtulis viņū salīdzināja ar komētu, kas pāršķēļ tumsū, laistošās svītas pavadīta, dāvādama jaunu laikmetu dzimtenes mākslai.

Arī mazās lapas, jaunie recenzenti, Ģirta biedri, „Skanošās Spalvas“ kluba apmeklētāji, slavēja orķestri cik jaudāja. Par profesoru jaunie daudz nerūpējās, tak arī viņam atlēca sava daļa. Vienīgi kāds izspūris jauns cilvēks četrlapu žurnālīti „Zīmnēsī“ pagalam nopēla koncertu. Ģarākā rakstā viņš bez tam pēc kārtas aplūkoja visus mūsu komponistus, sākot ar brāļiem Jurjāņiem, beidzot ar beidzamiem filharmonijas un pilsētas konservātorijas laureātiem,

isi un ātri pārvērtā tos pīšļos un izvētīja vējā. Viņš apžēloja un ieteica vienīgi dažus savus draugus, kuŗu vārdus neviens nekad nebija dzirdējis, un kā tas bija jāsaprot, pats sevi. Bet izspūrušo cilvēku neviens neņēma nopietni, tikai norādīja uz to kā divainu dabas rotaļu. Vēlāk, jautāts, kāpēc tā rakstījis, viņš pats nevarēja izskaidrot.

Atlikās gaidīt vienīgi uz „Tautas Taurētāju“, visvairāk lasīto laikrakstu, kas iznāca pulksten divdesmitos vakarā.

Lēnām, no tālienes iesāka Ķēvietis savu kritiku, gauzdamies par vispārcilvēcisku ideju, dziļu un būtisku kaislību un, galvenais, monumentālu darbu trūkumu mūsu mūzikā. Nožēloja jauno orķestri, kas par vadoni un patronu izvēlējis eklektisko erudītu Eipuru, un centās pierādīt, ka visa viņa spānizēšana ir tikai izsmalcināta rotaļa, lieka savam laikmetam, tautai un cilvēcei. Nelūkojoties uz to:

„Orķestris jaunā, bet veiksmīgā diriģenta Stvikša it iejutīgi vadīts, savu uzdevumu veica it iezīmīgi. Nerūpēdamies par fili-grāno sīkdaļu un ornāmentu veidošanu, viņš centās iedvest darbiem kādu kopēju domu vai jūsmu, pie kam spāņu deju svītā tiešām izdevās parādīt aizrautīgu, nevaldāmu, sākotnīgu dejas prieku. Eipuram beidzamo deju pašam diriģējot, tūdaļ jutām starpību — veidojums bija gan precīzāks, bet sauss un nenozīmīgs.“

Sarkans no dusmām profesors Eipurs iesvieda avīzi papīrkuŗvī.

Krustāmā zīmē Fridrichs, bet latviskoti Bricis Ķēvietis bija neparasta figūra. Ražena auguma, neveikls un plecīgs, viņš lēni staigāja galvu plecos ievīlcis un, caur pieri raudzīdamies pretimnācējos, balti valbīja acu ābolus. Kustēdamies gaužām cienīgi, sveicinot cēla roku pie cepures tik ilgi, ka paziņam bija jāapstājas, ja vēlējās sagaidīt sveiciena atņemšanu. Viņa lielā nelidzenā un piņņainā seja bija kā blukī veidota. Diviem cirvja vēzieniem Radītājs bija notēsis kaulainos vaigus, tad nošķēlis slīpo pieri, izskaldījis stūrāino degunu un spēcīgi atvēzdamies dziļi iecirtis muti, kuņas platās robainās lūpu skaidas bija maķenīt kā atlupušas. Smejot tās atvilkās augstu uz smaganām, atklādamas lielus, likus, iedzeltānus zirgā zobus. Neapdarinātu, skabargainu Radītājs Ķēvieti bija pametis. Uzvalkam komponists nepiegrieza vēribas. Kāds teiksmains drēbnieks viņu apšūva. Svārku apkakles pacēlās līdz pus pakausim, bet stāvēja sprīža tālumā no slīpā kakla, atklādamas visus apkakles pogu un bikštuņu mēchanismu noslēpumus. Svārku talja sākās tūlīt zem padusēm un sametinātās pogas izstaroja uz visām pusēm milzumu kņoku. Piedurknes, sagrambotas kā ermoņikas, atklāja resnus spalvainus stilbus. Šaurās kā stabules bikses ceļgalos veidoja spīdīgus pūšļus, zemāk piekļaudamās stilba priekšdaļai, virs potītēm plivinājās atpakaļ, kā karodziņi vai beļģu zirgu kuplie vēziši. Spilvenu dūnas, pūkas, mati, blaugznas, putekļi, papirosu pelni, maizes druskas, salmi, kaļķu blīgznas no mitriem griestiem allaž bagātīgi klāja uzvalka biezo vadmalu. Komponista Vecrīgas dzīvoklis, kāda veca darbnīca — milzīga, savādi stūrāina un robaina istaba bija tumša,

mitra, tukša un pastāvīgi oda pēc aukstiem tabakas dūmiem. Vienā stūrī flīgelis, otrā veca, smieklīgi maza bērnu dzelzs gultiņa, kurā nebija iespējams izstiepties; totiesu gar visām sienām, līdz pat milzīgi augstajiem griestiem, pelēja grāmatas, notis, avižu blāķi, kuŗos bija Ķēvieša raksti vai minēts viņa vārds, un neskaitāmu manuskriptu kaudzes, — viss biezos putekļos. Vecā ābolu kastē, no kuŗas plūda nelāga smaka, glabājās ēdmaņa un trauki. Vienīgo šķīvi Ķēvietis nekad nemazgāja, bet kad tas pirksta biezumā pārklājās ēdiena atliekām, ielika pavarda cepamā krāsnī, kur tas nokaita un viegli piedauzīts atdaliņa sakaltušās atliekas kā skaistu disku. No karššanas fajanss bija kļuvis tumši brūns. Vienīgai krūzei nebija osas. Kad tajā ielēja karstu tēju, plānsas dīvaini sīca un spindzēja. Ciemiņiem gadoties, visi gultiņā sēdēdami laida lielo krūzi kā kausu apkārt. Klīda baumas, ka krūze pildot vēl citus uzdevumus, jo dzīvoklī nebija slepenā kambarīša, tas atradās tālu aukstos bēniņos.

Ķēvieša darba spējas un prieks bija milzīgs. Kad pēc vasaras atpūtas mūziķi saradās Rīgā un stāstīdami par paveiktiem darbiem jautāja Ķēvietim, cik piekomponējis, viņš izstiepa pār grīdu plaukstu piecus gadus veca bērna augstumā sacīdams: „Nu, būs šitiek.“

Ķēvietis bija tā mūzikas un mākslas virziena pārstāvis un pionieris, ko mūsdienu kritiķi dēvē „instinktīvismu“. Aprakstītā laikā instinktīvistu vairošanās bija vēl pašā sākumā. Arī tagad viņu pulciņš atkal kļuvis mazs un plāns, bet kādreiz tas kā varēna reģimente drasoja pa visu Latviju un viņu pulkvedis bija Bricis Ķēvietis. Neatļaidīgi viņš rakās

zemapziņas spēku un kaislibu apslēptajos pamatos, iedziļinājās lietu un parādību būtībā, meklēdams viņu saknes mūžībā. Jau plaši pazīstami, diezgan bieži radiofōnā dzirdami bija simfoniskie tēlojumi: „Staignais mārks“, „Lāču ķēkatas“, „Mūžņu deja“ un rinda citu, kuŗus minēt lieki, jo tie lasītājam tikpat labi pazīstami kā man. Juzdams spēkos briedumu, Ķēvietis pameta visus sīkos darbus, lai pilnīgi nodotos monumentālā divpadsmit simfoniju cikla „Kosma konfirmācija“ radīšanai. Šim grandiozajam mūŗa darbam bija jāattēlo kosma rašanās, veidošanās un apvienošanās cauri mūŗībai. Kā patiesam zemes lodes iedzīvotājam piedien, Ķēvietis glabāja savās krūtīs nesatricināmu ticību, ka ārējiniecīgā zeme ir pilnīgākā no debess spīdekļiem un tās iemītnieki aicināti valdīt pār kosmu. Kā īsts nacionālists, viņš turēja savu tautu par izredzētu, bet sevi, kuŗa acis un ausis jauda firmamenta rotaļas un sfairu spēles, par tulku, kas pārceļ šīs lietas mirstīgo valodā un sludina tautai, cilvēcei, ūniversumam nākamības Lielo Uzdevumu. Pilns pazemības, Ķēvietis slepeni, bet dibināti cerēja piedzīvot laiku, kad pateicīgā tauta „Kosma konfirmāciju“ pārveidos par Dievišķo konfirmāciju“, jo patiesi, pat Vāģnera „Nibelungu gredzens“ bijaniecīga epizode, maīgs flautas trillerītis, salīdzinot ar mūŗos stīdzošo Ķēvieŗa darbu — monstru. Šis koloss, ap kuŗu izkaŗoti neskaitāmi cīņī presē, bet vēl vairāk krogos, prasīja sevišķi pastiprinātu un papildinātu simfonisku orķestri — divkārŗotus parastos metalla pūŗamos, bez tam fanfāras, bombardonus, vizzemākās bas-tūbas, Richarda Vāģnera tūbas, romieŗu leģionāru bukcīnas, kuŗas orķestrim pielāgojis Respīģi savā „Romus karnevālā“, tālāk kampānus,

ksilo- un vibrofonus un desmit pārus timpānu, kas nebija nemaz pārspilēti, ja ņem vērā, ka Berliozs savā rekviēmā lieto astoņus pārus. Pa daļai šo, pa daļai citu iemeslu dēļ, simfonijas velti gaidīja izpildīšanu. Tā kā „Kosma konfirmācijas“ dziļā un pārbagātā simbolika bez pamatīgas iedziļināšanās un studijām nebija izprotama, Ķēvietis sacerēja un izdeva brošūru — komentārus, pie kuriem pieturēšos sekojošā nepilnīgajā atstāstījumā.

Cikla pirmā simfonijsaucās „Chaos simfonijs“. Nekavēdamies pie materijs vēl gluži pirmatnējā stāvoklī, Ķēvietis iesāk darbību divpadsmitkārtīgiem apokaliptisko fanfāru pūtieniem, kas iezīmē Augstākās Gribas iejaukšanos. Fanfārām atbild draudošā bingu vārīšanās, kas, pakāpeniski pieaugdama, tēlo chaosa mērķtiecīgo sakustēšanos. Sekstiljonu un kvadriljonu gaismas gadu gaŗās, platās kosmisko miglāju masas sāk smagi un neveikli grīļoties un šūpoties, līdz pamazām iesildamas, sakarsdamas un kvēlodamas, simfonijs trešajā daļā „Disperato furioso con fuoco“ jau brūk, kūsa, plīst un virpuļo vismežonīgākā murskulī. Augstākā idejā iededzies, Ķēvietis, nebēdādams ne par orķestri, ne publiku, stichiskās iedvesmes plosīts, drāžas amoksrējienā pār visām toņu kārtām no augšas līdz apakšai, dažkārt pārsniedzams cilvēka dzirdes iespējamības. Katrs instruments dod maksimumu, orķestris ir negaiss, taifūns, tornado. Timpānu pērkonī, kā milzīgi šlagas kalni, dārdēdami pa čuguna un skārda silēm iegāžas klausītājam ausīs, spalgi tauŗu piķi pāršķel viņa bungādiņas, satrakotī arfas glisando un pikkoloflauto spiedzieni ieurbjas viņa smadzenēs, bukcīnas plēš milzīgus parķa aizkarus, nelaimīgiem bazū-

nistiem neatliek ne mirkļa laika atvienot instrumentu caurules, lai izlietu, ko pārmērīgi pūšot piesplāvuši, bet stūdzinieki kauc, it kā tūkstoš istabeņu spodriņātu miklas rūtis... Kvēlojošā udeņraža spridzinātie, hēlija izvirdumu ārdītie gāzveidīgie elementi, paklausīdami Kantam un Laplasam, sairst neskaitāmās mazākās vērpetēs un vērpešu vērpetēs. Izveidojas miglāji, zvaigznāji, planētu sistēmas, zeme. Nevaldāmais tutti kļūst mērenāks, un nākošā, „Zemes spēku simfōnija“, tēlo zemi, ugunīgu bumbu, kas rūkdama un džingstēdama kā milzu maijvabule šaujas caur aiteru. Zeme dziest, apogļojas, tikai retumis izsprāgst virdošas lāvas fontāni, kā brāzmaini tamtama atbalstīti tutti. Tad virmojošie tvaika mutuļi sabiezē ūdenī, un raugi, vijolēm maigi sijājot, nolīst pirmais raženais lietus. Trešajā, „Trilobitu simfōnijā“ rodas dzīvība. Varenas amoibas, brachio-podi, molluski, fagotiem ņurdot, basklarnētēm gurstot, slinki valsta savas gaļīgās miesas trekno aļģu, medūzu un milzu foraminiferu pilnos udeņos. Dzelonainie trilobiti, belerofoni, ortoceratriti, ķēmīgi vēži un bruņu zivis, celestam, kampāniem un vibrofonam noplunkšķot, kā zemūdenes lodā un gungo pa tuklo jūras liliju, uzpūsto ūdens gurķu un sūcekļu biezokņiem. Ceturtā „Ameņogļu simfōnija“ uzbuļ lielisku pirmatnēju džungļu skaņu gleznu. Kā baļķi resno, posmaino skostu, cekulaino milzu paparžu, eukaliptu, augsto, milzīgiem izkurtējušiem lupstājiem un suņaburkšķiem līdzīgo siringodendronu un lepidodendronu biezokņos koka pūšamiem instrumentiem maigi lūlina karstais un tvaikainais karbona vējš. Bet ai, ceļas kontrabasu un čello vētra, udeņainie, izburbušie milzeņi lūst un gāžas, ksilofons noskan vareno

augu dobjos vidos, tie sagrūst dangainā bezdibeņu purvā, kur trūd un pūst. Bet sašķīdušos putras ābolos, piepēs, puvekļos, gļotās un pelējumos kūņojas visriebīgākie zirnekļi, skarpji, mitrenes, simtkāji, kāpuri, tārpi un dēles. Nākošā, „Dinozauru simfōnijā“, līdzīgus leknus mežus un purvu dangas apdzīvo reptiļi-gaļas kalni — ichtio-, bronto-, mezozauri; milzīgi miesas maīsi pterozauri, lēverainos ādas spārnus vēzēdami, piepilda gaisu. Kolosālas vardes un rumpiģi krokodiji viņā ļumīgos vēderus mūklājā. Zāļēdējas ķirzakas slīenas pakājkājās, lai, divpadsmit pēdas platos žokļus šņakstinādamas, aprītu paparžu cerus un sago palmu galotnes. Briesmīga idēšana, blēšana, baurošana un urkšķēšana valda pār zemi kā milzīgu laidaru, aizrautīgi parkšķ mežragi, rej tauņu vau-vau surdīnes, vēkš saksofoni, mauj bazūņu glissando, rēc bombardoni, tusnī basi, gārdz tūbas. Plakšķēdami krīt dubļos nezvēru izmetumi, turpat ķepurojas un kārpās tie paši, kozdami plēsdami, aprīdami viens otru un pārōdamies visnožēlojamākā un neglītākā kārtā. Ledus laikmets aiztriec šos riebekļus. „Mammutu simfōnijas“ pinkainie rinoceri un pirmziloņi tēlo jaunu, hēroiskāku ēru. Pirmā daļa: „Allegro pompozo con bravura“, ar smagu turku bungu ribiņu, kontrabasu flaželotiem, bastūbu stakato un trilleriem, tēlo mammutu ganāmpulka rikšošanu. Kaislibas mostas. Bara vadonim, biezādai nam tēviņam, uzbrūk otrs. Dimd zeme resno kāju stampāta, knarkšķ un džerkst sasitoties ilķņi, skaudīgi šņāc stīdzinieki, līdz viens mammut, izgāzdams ķīdu kalnu no uzšķērstā vēdera, apkrit un šķīvjiem plīstot nosprāgst. Uzvarētājs taurē ar visiem metalla pūšamiem un laimīgs aulēkšo pie mātītēm un teļiem.

„Pirmcilvēku simfōnijā“, apmēram to pašu dara pērtiķi, alu un pāju būvju cilvēki. Bet viņu vitālās enerģijas krājumi nespēj sacensties ar rāpuļiem un lopiem. Viņu mīlas cīņas iznāk sīkas, nenozīmīgas. Kritiķi vienbalsīgi atzīst, ka šī simfōnija ir bālākā visā ciklā.

Lieki tuvāk aplūkot „Kultūras simfōniju“, kas tēlo zemes tautu attīstību, staigāšanu, reliģiskās ekstāzes, karšus vēsturiskā secībā. Bungu un tauņu iespējamības izsmeltas; Tamerlāna, Maķedonijas Aleksandra, zemgaļu un Napolēona cīņas pat pasaules karš ar visām bertām un cepelīniem no skaņu efektu viedokļa klausītāju vairs nepārsteidz. Astotā, „Pacifiskā simfōnija“ tēlo tautu nacionālo atmošanos. Meldiju un modulāciju pinumos ieskanas džovineca, zīmēdama Itālijas atdzimšanu, ieskanas Horsta Veseļa dziesma un oboji veikli imitē saucienu „Heil, Hitler!“ Latvju tautas motīvi iezīmē šo attīstības stadiju pie mums. Kad tas nokārtojas visās zemes lodes tautās, nodiņinās miera valsts un varena tautu savienība ar latvieti priekšsēdi, kas lieliski paceļ tehniku, nosusina purvus, apūdeņo tuksnešus, kolonizē jūras (ar plostiem) un beigās, devītā, „Raķetes simfōnijā“ sarīko iebrukumu pasaules telpā, izšaudama varenu, kaņotājiem pildītu raķeti, kuņu vada brašs latvju inženieris. Klāt svarīgākais brīdis ciklā. Bungas un gongus stiprāk sist vairs nevar, un tāpēc Ķēvietis ieteic dot šajā brīdī lielgabalu zalvi. (Ja simfōniju spēlē Nacionālā operā, tad trīs līdz četras batarējas viegli novietot laukumā pie tās). Ja nav iespējams, diriģents šauj reizē no diviem revolveriem. Lai orķestris velti nebojātu instrumentus, taisot raķetes lidojuma troksni, Ķēvietis ieteic ieslēgt spēcīgu

elektrisku ventilatoru, kuŗa akompanimentā spēlē de-
vītās simfōnijas pēdējās daļas. Tālākās simfōnijās
iekaŗo mēnesi, kuŗu apdzīvo viltīgi un ķildīgi nelieši,
kas blēdīgi paslēpušies spīdekļa otrā pusē. Pēc tam
pārvar Marsa, Merkūra un Venēras iedzīvotājus, pār-
liecina tos cīnīties zemiešu pusē. Vienotiem spēkiem
uzveic visu saules sistēmu un ar milzu armiju, tērtu
asbesta bruņās, kvarca acenēs un gāzu maskās, ie-
brūk tālāk ūniversumā, ieņemot spīdekli pēc spī-
dekļa. Visgrūtāk veicas ar komētām; dažas no tām
noklīdušas no orbitām, pateicoties iedzīvotāju nemā-
kulīgajiem eksperimentiem, bet parasti, bandītu ap-
dzīvotas, joņo pa izplatījumu kā korsāri, apdraudē-
dami un izlaupīdami vājākos spīdekļus. Tomēr ze-
mieši un viņu uzticamie palīgi noķer un savalda arī
šos trakuļus un izlieto komētas kā bargu ieroci ne-
paklausīgo zvaigžņu pārmācīšanai. Ja kāda no tām
tagad nepadodas uz pirmo uzaicinājumu, iekarotāji
saindē kuplās komētu astes un, noslaukot pārgalvīgo
zvaigzni, izsvēpē neprātīgos iedzīvotājus. Jo attālā-
kas zvaigznes, jo radība neparastāk grupējas un di-
vainākas kļūst tās formas. Dažviet cilvēki ēd ar de-
gunu, elpo ar ausīm, klausās ar muti, citur staigā uz
galvas ar ļoti attīstītu matu palīdzību, bet nevajadzī-
gās kājas kopj kā greznojumu, mākslinieciski sakār-
tojot kāju pirkstus. Dažviet vārdes sasniegušas aug-
stāko līmeni, ceļ pilsētas, filozofē, dzejo, mūzicē, cēli
mīlē un uzpurējas, bet neattīstītie cilvēki kurc mār-
kos. Citur radības kungi ir spāri, ērces, bantestārpi,
citreiz atkal mušmīres, ūdens žurkas vai reņģes. Tā-
lās stāvzvaigznēs radība ir no mīklas, šķidra, no pu-
tekļu mākoņiem (uz Arktura), gāzveidīga (uz Pro-
ciona). Tomēr dūšīgie saules sistēmieši ar milzu pu-

tekļsūcējiem uzvar arkturiešus, sapumpē cisternās un balonos procioniešus, prātīgākos ieskaitīdami pali-gos tālākām cīņām. Beidzot padodas Piena ceļš un visi ekstragalaktārie miglāji, kuņus, kā par brīnumu, apdzīvo gandrīz vienīgi zagļi, bezdievji un rikļu rā-vēji. Tomēr arī šos apcietinātos ļaundarus pārlicina. Nu Lielais Uzdevums veikts. Kosms ir vienots. Ilgotā miera valsts nākusi ne tikai pār zemi, bet visu firmamentu. Miglāju, zvaigznāju, komētu un pla-nētu pārstāvju kollēģija ar priekšsēdi latvieti svinīgi konfirmējas un iesvētās jaunai dzīvei, sadarbā, sadraudzības un sabrālības ērai. Ērģeļu, zvanu spēļu un milzu koŗa papildinātā orķestra krāšņais, tūkstoš-balsīgais tutti pauž slavu piepildītam ideālam, un visa divpadsmitā „Konfirmācijas simfōnija“ ir pērkondimdoša orātorija, kanons, himna radibai un dzī-vot priekam.

6.

Nepilnu nedēļu pēc dzīrēm pie profesora Eipura nomira profesors Kremīzers, atbrīvodams Rīgas pil-sētas konservātorijas rektora sēdekli. Saeimā, mi-nistriņās, presē un sabiedrībā, jau no pašiem filharmo-nijas un konservātorijas dibināšanas laikiem turpinā-jās strīdi par šo iestāžu lietderību. Dažādas kommisijas nemīgi apsprieda neskaitāmus projektus, kā pār-veidot, apvienot, samazināt un slēgt, ja ne abas, tad vismaz vienu no šīm iestādēm, kas prasīja valstij milzu pabalstus un raŗoja māksliniekus, kuŗiem paš-reizējā neorganizētajā mūzikas dzīvē nebija kur lik-ties. Vairākas reizes slēgšana jau bija tikpat kā no-lemta, to aizkavēja vienīgi Eipura autoritāte, ne-atlaidība un izcilās diplomāta spējas, pie kam

profesors ar vienādu neatlaidību cīnījās kā par savu, tā profesora Kremīzera vadīto iestādi. Bet klušībā Eipurs jau sen bija izstrādājis plašu un pamatīgu plānu, netikvien kā apvienot abas mūzikas skolas, bet nokārtot visu mūžības dzīvi, centralizējot vadību, dibinot mūzikas departamentu, kuŗa direktoram būtu padotas abas skolas, opera, operete, radifōns, un kuŗš kontrolētu visu orķestŗu, koŗu u. t. t. darbību ne tikai Rīgā, bet visā valstī. Stiprinādams profesora Kremīzera stāvokli, Eipurs cerēja, ka sasniedzis pensijas vecumu tas atstās rektora amatu, bet pievilās: Kremīzers veselus septiņus gadus palika savā amatā, grūti pārbaudīdams Eipura pacietību. Nu sengaidītais brīdis bija pienācis; plāns tika iesniegts. Bet kas gan spētu izkalpot trīsdesmit kungiem, izdabāt trīsdesmit partijām? Vienīgais vīrs, kas apivenotu sevī visas nepieciešamās spējas — augstu, vispusīgu izglītību, populāritāti dzimtenē, sakarus ārzemēs, autoritātīvu un reprezentāblu figūru, piedzīvojumus un rutīnu diplomātiskās lietās, zivs aukstasinību, blakts neatlaidību, salamandras izturību, blusas ātrumu, gliemēža gausumu, pērtiķa nekaunību, sliēkas pazemību, ce-ce mušas viltību, kanārijas putniņa vientiesību, skorpiona dūšu un siseņa bezbēdību, bez tam pareģa instinktus, orākuļa nojautas un sesto prātu, vienīgais vīrs, kas aizsietām acīm spētu diet starp zobeniem, žonglēdams divpadsmit šķīvjjiem un trallinot dziesmiņu, katram zināms, varēja būt vienīgi — profesors Eipurs.

Tā tas bija līdz šim, bet ne patlaban. Pēc ieilgušās valdības krīzes, centra partijas apvienodamās, no vienas puses, ar minoritātēm, no otras, ar komūnistiem, nodibināja centra valdību. Valdības oficiōzs

izrādījās „Tautas Taurētājs“, kuŗa izdevējs un šefredaktors bija viens no galveniem centra vadoņiem un piedalījās valdībā. Valdības ieskatus par mūziku tagad pauda Bricis Ķēvietis. Cik ilgi? Kas zina. Valdība varēja krist pēc gada, mēneša, nedēļas, bet šīdiena piederēja tai. Ķēvieša neatzīts profesors Eipurs nevarēja nekā iesākt. (Pats Ķēvietis, izglītības trūkuma dēļ, nekādus amatus nevarēja ieņemt.) Patatīgi apsvēris stāvokli, profesors ieaicināja „Kosma konfirmācijas“ autoru pie sevis, un pēdējais ielūgumu pieņēma.

Tā, kādā pēcpusdienā, abi mūzas dēli stāvēja viens pret otru uz parketa spoguļa zem kristallā un bronzā vizošas lustras. Viens kā pienā izmazgājies, elegants, smaržīgs, dzeltānu neļķi melnā spodri gluudinātā uzvalka pogcaurumā, mirdzinādams opāla aproču pogas, noglaudīja smailo spānieša bārdiņu. Otrs, liels, plats, greizs, sagrambojies un novijājies, plati izplētis apšļakstējušos stilbus un dubļainos zābakus, aizdomīgi raudzījās caur pieri, ar troksni pūzdams elpu pāri biežajai zilvioletai apakšlūpai.

Jaunībā, Pēterpilī tuvi bijuši, kad Eipurs, konservatoriju beigdams, palīdzēja gadus desmit, piecpadsmit jaunākam Ķēvietim orientēties kontrāpunkta un instrumentācijas labirintos; bet drīzi eiropiskais ērudīts izšķīrās ar instinktīvistu.

Tā viņi stāvēja — kā nosukāts, izveicīgs pinčers un spurains, iekosties gatavs buldogs.

„Brici!“ familjāri un mierīgi teica profesors; vārdi skaidri un skanīgi nospurdza lūpām kā metalla bezdelīgas.

„Mūsu uzskati par mūziku ir pilnīgi pretēji. Tavs ideāls ir Musorgska Hopaks...“

„Un tavs Manueļa de Faļas „Meistara Pedro leļļu spēles,“ pārtrauca Ķēvietis, smagi izveldams biezas un neveiklas skaņas kaut kur no paša viduča. Profesors nervozā žestā izmeta plaukstu. (Viņa žestos piedalījās vienīgi delna, reti arī elkonis).

„... Bet naida man pret tevi nav bijis,“ Ķēvietis savieba lielo seju smīnā un palocījās.

„Tikai kad manam simfōniju ciklam vajaga orķestra; to nedod ne filharmonija, ne opera, ne radiofōns.“

„Šos orķestrus nepiedāvāšu arī šoreiz. Tavu ciklu spēlēs „Profesora Eipura orķestris“. Ķēvietis pārsteigts sagriļojās.

„Bet, bet...“ viņš uztraukumā grieza rokas kā vējdzirnavu spārnus, „vai tas nebūs par mazu?“

„Var palielināt.“

„Un spēlēs visu ciklu, ne fragmentus?“

„Cik simfōniju gatavas?“

„Sešas.“

„Labi, spēlēsim divus vakarus.“

„Eipur, „Tautas Taurētājs“ tevi dēvēs par lielāko latvju ēruditu.“

„Ēruditu?“

„Nu, techniķi, virtuōzu meistarū.“

„Hm.“

„Eiropas mērogā!“

„Mjā.“

„Labi. Tu būsi mūsu lielākais mūziķis.“

„Bet tu? Kur paliksi tu?“ ievīpsnājās profesora mazā mute.

„Par mani nodos liecību mans cikls!“ sacīja Ķēvietis, izsliedams milža augumu un mucveidīgās krūtis.

*

„Ķevietis jūs saēdis, pamazām vien saēdis...“

Ko spēj Ķevietis, ja jūs esat ar mums! gribējās iesaukties Ģirtam sajūsmā un liksmē.

„Nospēlējiet viņa „Kosma konfirmāciju“. Ģirts sasala. Viņš labi pazina pirmo simfoniju partitūras, kas „Tautas Taurētāja“ reklamētas savā laikā apstai-gāja visus Rīgas orķestrus.

„Profesora kungs! Mūsu mazais orķestris!“

„Mani filharmonijas audzēkņi jūs pastiprinās.“

„Bet publika? Pieradusi pie vieglākas mūzikas nenāks, un publika taču svarīgāka par Ķevieti.“

„Taisni tādēļ, ka modē viss viegls, kontrasts būs auglīgs. „Konfirmācija“ ir vērtības... vai tad tu...“

„Labi, profesora kungs, mēs spēlēsim „Kosma konfirmāciju“!“

*

„Mēs spēlēsim „Kosma konfirmāciju“ — kā petardi saspridzināja Ģirts sanākušo orķestrantu vidū, kas kņāva no kārbām instrumentus, skaņoja, slaucīja un stādīja kopā. Josts, platām acīm, tā ir palika sastindzis, gaŗo, apses skarai līdzīgo flautas suku vienā un instrumentu otrā rokā.

„Tu esi traks!“ iekliedzās Pelūde, kā pātagas sa-vīcinājis lokanās rokas. „Konfirmāciju“! To elles Jembastu, vadmalas baķi, kuŗa gliemēžiem aizrītos pati velna vecmāte — mēs, trīsdesmit divi vīri? Vai tu nezini, ka partitūra paredz gandrīz dubultotu orķestri? Divkāršotus metallus, saksafonus, tūbas, buk-cīnas un vismaz trīs timpānistus?“

„Pastiprinājumus dos filharmonijas audzēkņi.“

„Varbūt tu arī artilēriju un ventilātorus esi salīdzis?“ ārdījās Pelūde.

„Orķestrim sagatavotas pagaidām tikai sešas simfōnijas. Artilērija ir devītā,“ mierīgi paskaidroja Ģirts.

„Šī vājprātīgā iedoma pazudinās orķestri, — „Konfirmāciju“ klausīties publiku vilkšus neatvilksi,“ sāka aģitēt Pelūde, jaukdamies orķestrantos. Ģirts ar bažām vēroja viņu piekrītošos žestus. Vienīgi timpanists Jekste, nosēdies aiz saviem katliem, žonglēja bungvālitēm un ņirdza. Viņam „Kosma konfirmāciju“ spēlēt bija īsti pa prātam.

Ģirts pasauca Pelūdi sāņus. Neslēpta cīņas kāre tvika viņa apaļajā ģīmī.

„Žani, nekūdi laudis.“

„Es glābju orķestri.“

„Paklausies. „Konfirmācijas“ spēlēšana ir tikai smalks manevris, kā pielabināties Ķēvietim.“

„Tas maksā par dārgu.“

„Drīzumā spēlēsim tavu „Kaņazēnu Daugavmalā“...“

„Pēc trīs simfōnijām „Kaņazēnu“? Pēc pusnakts?“

Ģirts saprata. Pelūde izmantos gadījumu iedabūt programmā savu darbu.

„Labi,“ viņš teica nopūzdamies, „spēlēsim divas simfōnijas un „Kaņazēnu“.“

Pelūde atgriezās mierināt uztrauktos orķestrantus. Ģirts norausa sviedrus no pieres. Tagad pie Ķēvieša, bet kā pierunāt viņu atlaist vienu simfōniju?

*

Tas tomēr neizrādījās tik grūti; Ģirts apgalvoja, ka jaunie, nenorūditie pūtēji nekādā ziņā neizturēšot vairāk par divām simfōnijām un pūšot trešo, bez kādām šaubām, zaudēšot samaņu jau pirmajā daļā.

Ķēvietis ieradās pusstundu pirms bagātīgi pastiprinātā orķestra mēģinājuma un plaši skaidroja „Konfirmācijas” ritmus un efektus. Kad sāka mēģināt, viņš, apgalvodams, ka vienīgi autors spēj pareizi diriģēt savus ražojumus, vairākkārt dzīrās ieņemt Ģirta vietu pie pultes un divas reizes pat izstiepa roku pēc viņa zizliša. Stvikšs, kuram „Konfirmācijas” diriģēšana, vispār, bojāja garastāvokli, neklausījās un spēcīgi sāniski ļodzīdamies bīdīja Ķēvieša smago ķermeni nost. Tad komponists nostājās blakus pultei un diriģēja līdzī, izsviezdams rokas gaisā un raudams ar sparū lejā ikreizes, kad timpāniem bija atbildīgāka vieta. Starpbrīdī viņš uztraukts metās pie Ģirta, atvēra mūlzīgas tumšsarkanas žaunas, bet neviena skaņa no tām neizlauzās, jo pārmetumi, kuņiem vajadzēja gāzties kā lavīnai vai ūdenskritumam, pārmērīgā daudzuma dēļ sastrēga rīklē. Ģirts izmantoja mirkli un noslēpās. Atguvis balsi, Ķēvietis svētās dusmās metās uz pultes un grāva kā pravietis, peldams orķestri, sevišķi metalla pūtējus un sitējus, kuņiem neesot ne spara, ne vareņības, ne drāmatisma.

Pūtēji taisnojās, ka nepārtraukti pūšot augšējos reģistros aplam pārpūloties, un tā kā neatliekot laika izliet ragos sakrājušos ūdeni, tie sākot pļerkstēt, bet drūmais kornetists pusbalsī bārās, ka vēl stiprāki pūšot viņa rags izstiepšoties taisns.

Bundzinieks Jekste novilka ar bungvāļītes kātu sev gar padeguni:

„Novecojušies instrumenti vairāk neizdod, komponista kungs. Jaunai mūzikai vajaga jaunus instrumentus. Arī Vāgneram bija jākonstruē „Nibelungu gredzenam“ Vāgnera tūbas. Tāpat Sariss jutās spiests izgudrot sarisofonu.“ Kēvietis sāka klausīties. Jekste tūlīt kļuva lietišķs. Viņš ieteica būvēt no nerūsējoša tērauda „Nirosta“ autosirēnu — basfanfāru, vislabāk div- vai trīsstobreni, pie kam gaisa strāvu divos stobros pūstu, trešā vilktu uz iekšu, zināms, mehāniski, visērtāk ar velosipēdam līdzīgām kājminām plēšām. Instrumentu varētu spēlēt nepārtraukti un saukt par bričafonu. Tālāk Jekste pazemīgi lūdz Kēvieti neliegt atsauksmi dažiem viņa izgudrojumiem — metallofonam: seši metri augstai skārda plāksnei, kas rungas dauzīta, vibrē ar pārkonam līdzīgu trosni, pie kam to lokot, var rēgulēt toņa augstumu, — hidrofonom, kas raida dažāda resnuma un spēka ūdensstrūklas arfai līdzīgā stīgu sistēmā, — pirofonam, kas ar purva gāzes eksplozijām dažāda gaŗuma alumīnija cilindros rada savdabīgus skaņu efektus. Pēc tam Jekste uz mirkli atvainojās un otrā mēģinājuma starpbrīdī rādīja Kēvietim izdobtu pagali, kuŗai ar auklu grīstes palīdzību bija piestiprināta koka mēle. Šo instrumentu viņš sauca jekstofonu, un iedarbināts tas tarkšķēja kā ložbērējs. Demonstrēdams efektu, kāds rodas, ja uz timpāna ādas uzbeŗ zirņus un dauza to piāno, Jekste pēkšņi kļuva pavisam drūms.

„Kāpēc, ai kāpēc,“ viņš gaudās ar visnelaimīgiem vaibstiem, „kāpēc tagad aizliegts neatvietojamais filipofons? Cik krāšņi tas modulētos „Dinozauru simfōnijā“!“

„Ko?!“ uztraucās Kēvietis. „aizliegt instrumentu!

Kāds vandālisms! Kas tas ir par riku? Dodiet viņu šurp!“

„Tas ir spāņu karaļa Filipa II izgudrojums,“
Jekste teica, tikko valdīdams asaras. „Astoņos aiz-
galdos astoņi kaķi, kuņģiem ar taustiņu ierīces pali-
dzību kniebj astēs. Kaķu skaitu varētu dubultot...“

Ķēvietis sastinga, tad pakāpeniski sejā attēloja
visas nokrāsas no pelēkrozā līdz tumši violetam.
Jekste tīri satrūkās. Tomēr komponists norija savu
sakāmo un lepns aizgāja no mēģinājuma.

„Nu gan tu dabūsi recenzijās,“ draudēja bun-
dziniekam biedri, bet viņš tikai noraustīja plecus.

Pēc mēģinājuma viņam pienāca Josts un, milīgi
ap vidu apskāvis, draudzīgi pamācīja:

„Miļlais August, nemokies tik daudz ar jaunu
instrumentu izgudrošanu. Klasiskā vienkāršība ir
vislabākā (viņš pavicināja savu flautu ar Frīdriha
Lielā portretiem). Atceries, kad Lista skolniekam,
pīanistam Gezam fon Ciči, duēlī pāršāva labo roku,
viņš spēlēja un komponēja kreisai, un visi atzina
pulka labāk kā abām. Un ģenijs ar vienu pirkstu
spēlēs skaistāk, nekā dažs ar visiem pasaules instru-
mentiem.“

Pateicoties „Tautas Taurētāja“ un Ģirta Stvikša
pašaizliedzībai, arī otrais „Profesora Eipura orķestra“
koncerts bija labi apmeklēts. Gan iznākdams uz ska-
tuves un palocīdamies aplausiem, Ģirts nepamanīja
pirmajā rindā ne Glītas, ne paša profesora, kas pie-
peši bija saslimis, taču šo rindu pušķoja varenā Ci-
mura populētais galvaskauss, Raimonda Junkuļa cē-
lais stāvs, vecā Ārgaju Bērtuļa labsirdīgais vaigs un
pats Bricis Ķēvietis, svinīgs kā pieminekļis, varenām

rokām krustiski uz platajām krūtīm, atmestu krēpainu galvu, zibšņojošu skatienu.

Ķēvietis pilnīgi apzinājās mirkļa svarīgumu, mirkli, kuŗā ne tikai latvju, bet visas pasaules mūzikai, cilvēces izjūtām, domāšanai, ilgām, cerībām un gribai bija jāievirzās jaunā gultnē un jāplūst jaunā virzienā. Ķēvietis jutās kā sliežu bīdītājs, kas dzestru sirdi raugās dūmos un tvaikos mutuļojošā vilcienā, kuŗš draudošā jonī tuvodamies aug lielāks un milzīgāks. Lūk, viņa rokās sliežu bīdekļa svira, ai, vieglprātīgie pasažieri, liksmās meitenes, centīgie zēni, brašie vīri, gādīgās mātes, labie vectēvi un gaudenās vecmātes, kas nemaz nejauzat, — niecīgs nopiediens, un jūs aizdrāzīsities pa kreisi purvā un mīglā, agrāk vai vēlāk iegāzdamies kādā dangā; bet nebaidieties — es paceļu svīri, un jūs traucat pa labi, pretim laimei, saulei, slavai un pilnībai...

Pēkšņi likās, no augšas līdz lejai pārplīst milzīgais aizkars, kas sedz skatuves dibensienu — apokaliptiskās fanfāras sudrabā starodamas paceļas pāri orķestrantu galvām... Kāda ar sirdi slima vecīte tveŗ pie krūtīm un jau pēc septītā pūtiņa metas laukā no zāles. Likteņa bungu baigais ribiņš sacel klausītājiem matus stāvus. Kā saltas čūskas bungu starpā lokās bazūņu un tauŗu glissando. Vairākas dāmas, būdamas labās cerībās, rūpēs par pēcnākamiem, seko sieviņai. Pietrūkstas vēl dažas jaunkundzes, bet ,ai, par vēlu, jau ieŗrūst filharmonijas griesti, kārniņu kaskāde plīst pār klausītāju galvām, sienas sagāžas, grīda izsperas gaisā, melns kļūst jaunkundžu acu priekšā, vārgu vaidu uz lūpām tās atkrit atpakaļ sēdekļos, bet nepielūdzamais Ķēvietis

zvej viņām ar bungām, belž ar timpāniem, velē ar tamtamiem un mizo ar šķīvjiem.

Jeste vairs nav cilvēks. Tas ir daimons, sviedriem noplūdis, stērbelēm un matiem plandot, viņš trako milzīgo timpānu katlu sagūstīts. Nekāda cilvēcīgā acs nespēj sekot viņa roku ņirbošajām kustībām. Kā zvērs viņš slāna, kuļ, sukā un peļ timpānus bungvāļu mīkstajiem resgaļiem, tad apsviedis tās sauļās netverami ātri grabina militārbungas, mežonīgi spārda grankassu un pluina šķīvjus, pēkšņi pieklūp vibrofonam un dauza to vistrakākā steigā, visu laiku rēkdams pavēles palīgiem, kas arī lien vai no ādas ārā. Kad spēlē „Disperato furioso con fuoco“, apkalpotāji iznes četras paģibušas, izved sešas histērijā raudošas un vienu pilnīgi ārprātīgu sievieti, kas šaušalīgi kliegdama zvēr uzspridzināt filharmoniju un nošaut miesīgo tēvu ar divpadsmitcollīgu dižgabalu.

„Chaos simfōnijai“ beidzoties, zāle acumirkli pārvēršas briesmīgā ņudzeklī, visas dāmas un arī daudzi kungi brūk uz durvīm. Tikai neliela, bet kompakta grupa ar niknu neatlaidību aplaudē un kliedz bravo.

„Iesākot „Zemesspēku simfōniju“, zālē sēž vairs tikai vīrieši, bet tai beidzoties, arī tie sadīluši par pusi. Ķēvietis melns kā negaiss, visnāvīgāko un žultaināko nicināšanu sejā, lepni noiet gaŗām smīnošajiem kollēģām-kritiķiem un kopā ar kompakto aplaudētāju grupu atstāj zāli. Vestibulā viņš skaļi piesauc lāstus par neattīstīto, bērnavtos tīto, tumšo, stulbo un neprātīgo publiku un pieaicinādams par lieciniekiem nākamo gadsimtu nedzimušās paaudzes.

kā triumfators savas svītas aplausu pavadīts nozūd naktī.

Koncerta pēdīgā daļa, ko nepildīja Pelūdes ne-
lielā rapsodija, lai mīkstinātu hēroisko simfōniju ie-
spaidu, sākās ar profesora Eipura skolnieka no pir-
miem filharmonijas izlaidumiem — Parsifāla Bal-
tiņa fantaziju „Nirvānas saldme“. Baltiņš, līdzīgi
Ķēvietim, slāpa mūžības, tomēr nevis stichiju cīņas,
sākotnīgo radišanas kaislibu, bet Visuma Milas, Mū-
žīgās Dailes Lieglaimes, Svētās Ekstāzes, Dvēseļu ko-
pošanās un izkušanas Dievībā. Ja stidzinieki nespē-
lēja ar surdīnēm, tad sul tasto, vai col legno, ar lo-
ciņa kokiem izviļinādami mistiskas, neizprotamas
skaņas. Milas oboji, tamtama baigā pianissimo un
spokainā morendo pavadīti, sapņaini dūdoja, fa-
goti noslēpumaini nopūtās, surdinētie mežragi, ska-
nēdami it kā no tālienes, radija baigas aizkapa no-
skaņas. Neparasti akordi, disonanses, divainas sa-
skaņas tricēja un drebēja kā receklis, mīcījās, ska-
lojās un, kā nekaunīgais Jekste teica, plīrinājās, ne
pieaugdamas, ne rīdamās. Un tiešām, klausītāji
pamazām no grīma nirvānā, nevarīgi atslīga krēslos,
gurdī nokāra galvas. Diriģēdams Ģirts pukojās, kaut
jēle pagadītos kāds skaļāks pūtiens vai bungas mo-
dināšanai.

Pēc „Nirvānas saldmes“ zālē, kā zobi sirmgalvja
mutē, tikai šur tur rēgojās rets klausītājs, kas par
savu naudu bija apņēmušies tukšot rūgto kausu līdz
dibenam. Dusmu pārvērstu, bālu un sašķobītu seju
nostājās Pelūde blakus diriģenta pultei — „Kaŗa-
zēnā“ bija plaši vijoles sōlō. Ģirts redzēja, ka Pe-
lūdem raustījās vaigi un elpa svilpa spazmātiski sa-
žņaugtajās krūtīs. Vērodami neparastā koncerta no-

rīsi, kritiķi vēl arvien sēdēja savās vietās un, palūkojoties viņos, Pelūde iesāka. Viņš spēlēja ar izmīsumu sparū, žēlabās vārdamies, ka viņa pirmajai debijai jānorit tik nožēlojamos apstākļos, bet varbūt taisni tāpēc viņš, bijušais Bermonta laiku kaņazēns, tik spilgti un spridzīgi noskandināja vecās spīvās meldijas, žirgtās un gavilējošās kara dziesmas, kas ikviena latvieša sirdī iededzina vislepnākās atmiņas, sajūsmu un prieku, ka aizgrāba nedaudzos klausītājus gandrīz līdz asarām. Visi kā viens uzgavilēja jaunajam komponistam-solistam. Ārgaļu Bērtulis, pieklībojis skatuvei, pat apkampa Pelūdi, kas viss drebēja kā drudzī, neseno dusmu, koncentrācijas un uzvaras prieka kratīts.

Šoreiz mūziķu istabā valdīja dziļš un saspīlēts klusums. Biedri klusēdami apsveica Pelūdi, bet no Ģirta viņš novērsās. Labsirdīgais Josts vairākas reizes pagriezās pret Ģirtu un atvēra muti, bet atkal aizvēra to. Tikai kad noslaucījuši ziemišķa lupatām ragus, izsukājuši atskrūvētos pūšamos, mūziķi salika tos kārbās, šur tur stūros atskanēja neapmierinātas valodas, kas pusbalsī pēla Stvikša neprātīgo iedomu spēlēt „Kosma konfirmāciju“. Kad viņš nokāpa ģērbtuvē, tur bija vairs tikai Līna Glumbērze un Monika Silgale. Skumīgs pienāca un ielūkojās Monikas pelēkajās acīs, kas raudzījās tik norūpējušās, ka viņš neviļus pasmaidīja. Noklaudzēja āra durvis, ieklupa Jekste.

„Heil Kas ar jums, vecie? Vai esat bēriniēki, vai eipurieši? Tas tikai ir gabaliņš, šī „Konfirmācija“. Tur ir ko paspēlēt. Rītā droši nespēšu muguru atstiept, bet dūrējs sānos būs visu nedēļu!“ to

teicis, viņš sagrāba Līnu pie elkoņa, un abi pāri atstāja filharmoniju.

Ģirts ar Moniku līdz pusnaktij nosēdēja kādā vientulīgā kafejnīcā, un Monikas pavārtē, kurā pavadīja labu stundu, nolēma otrā rītā izbraukt uz Koknesi, lai aizmirstu nepatikšanas un papriecātos par vēlā rudens pēdīgām laipnām dienām.

*

Melnalkšņi dzeltāni nemaz nekļūst. Viņu zaļums paliek tumšs, melns un nobirst. Sulīgajiem tumšzaļajiem kastāņiem lapas it kā sarūsē; vidū vēl zaļas, gar malām jau rudās; pazares vēl zaļo, galotne jau sausa un sačervelējusies. Arī ozoli brūni, kā apgraudēti. Liepas dzeltē vienmērīgi. Lai cik gaŗa aleja, tā krāsojas un plēn gluži vienādi, līdz kādā salnas rītā visa rinda liekas kā medū iemērcta. Vēl spožākas nodzeltē gobas, kuŗu pazares pilnas spārnaino sēklu. Bet visskaļākie ir kļavi. Dažam dzeltānumam ass kā citrons, citam piesātināts ar safrānu, dažs nosarkst kā pīlādzis. Melnie zaru režģi savādi kontrastē ar zelta lapu mežģiņu gaisīgo vieglumu. Vismākoņainākā diena zem šiem kokiem liekas gaiša un saulaina. Bērzu gaŗie zari, pavisam caurspīdīgi, ceļ savu pelēcīgo dzeltānumu pret debesi, kā vieglus šifona vai gāzes plīvurus. Vitoli paliek vēl pilsāki un sirmāki. Oši nobirst acumirkli, viņu kailie skeleti bēdīgi slāstās vēl kupllapaino koku vidū. Mežos un birzīs ar vienu skaidrāk iezīmējas atsevišķie smaragda zaļie egļu vai priežu puduri; cik bēdīgi tiem blakus izskatās Vāczemes egles ar gaŗām, plānām, rūsganām pinkām apkārtniem zariem. Zilganzaļi, gandrīz nedabīgi

pastāvīgi, spīdīgām lapām laistās ceriņu krūmi. Viņu lapas birst beidzamās.

Monika bija tik maiga, mīlīga un pieglaudīga kā nekad. Ģirts jutās ar viņu tik labi, brīvi un ērti, ka gandrīz ar drebuļiem atcerējās uztraukto, sasprindzināto uzmanību, kādā viņš, sastiepts kā atspere, mocījās Glītas sabiedrībā, viņas vērojošo un vērtējošo skatienu durstīs, ikmirkli baidīdamies pamanīt vīpsnu viņas lūpās.

Monika pastāstīja par bērnību, bēgļu gaitām Turkestānā, kur braukājuši uz kamieļiem, palepojās ar vecākiem, tēvu, bijušu muižas pārvaldnieku, kas miris, māti, kādreiz baronu mājskolotāju, kas dzīvoja pie radiem Igaunijā, krusttēvu, rēderi Abo pilsētā Somijā, kas abi viņu aicinot pie sevis. Ģirts varēja pastāstīt tikai par savām Rīgas ielas zēna palaidnībām un vecākiem — agrākiem fabrikas strādniekiem, kas dzīvoja Kundziņsalā, pārtikdami no sakņu dārza, kazas un niecīgiem sataupītiem grašiem.

Viņi izstaigāja visus Pērses likumus, izkāpaļājās pa klintīm, izšausminājās lūkodamies no pilsdrupām lejā uz Daugavu, piekusa un izsalka. Dziļā krēslā viņi nonāca vienīgajā Kokneses viesnīcā-pansijā, tanī pašā, kuru senos laikos, iekams nebija atvērts slavenais Bulduņu „Odeons“, vadīja neviens nepārspētā Rožozola kundze, visu pansiju vadītāju meistare, un viņas gars vēl nebija izzudis. Abus zaļumniekus saņēma kā sengaiditus un cerētus ciemiņus, un neviens nenāca ne prātā tos vērot un taujāt. Negribēdami jaukties ar ļaudīm kopējā ēdamzālē, viņi noīrēja istabu, paēda, paņēma laikrakstus, atlaidās krēslā, ar baudu izstiepdami nogurušās kājas, nemaz

nerūpēdamies, ka viens pēc otra aizdun beidzamiē vilcieni.

Pārāk aizņemti paši ar sevi, tikai pavirši palūkojās kritikās par vakarējo koncertu. Tās bija augstākās žurnālistikas paraugs. Lielie kritiķi, „Pirmās latvju mūzikas biedrības“ biedri, Cīmurs, Junkulis, Ārgalis Kēvieti nebūt nepēla, drīzāk teica, daudzino t viņa labo gribu, darba spējas, uzpurēšanos. Bet viņi neanalizēja, neapstridēja, pat neraksturoja, tā netieši norādīdami uz viņu kā jocīgu, ķeburainu dīvainību, ārpus parastām mākslas normām. It kā ne jauši, negribot pieskārās Kēvieša vāriģajām vietām tik izveicīgi, asprātīgi un zīmīgi, ka lasitājs nevilus sminēja. Tas arī bija šo smalko vārdu tiklu nolūks. Orķestri slavēja ļoti, sevišķi timpānu fainomenu Jeksti un pašaiēdzīgos metallpūtējus. Parsifālu Baltiņu, kā vārgu, pazemīgu, taupāmu stādīņu mūsu mūzikas dārzā, aplaistīja liesām uzslavām, bet Pelūdem žēlīgi atļāva daudz cerēt. Paviršie zaļumnieki tikko pamanīja ziņojumu, ka valdība apvienojusi abas mūzikas skolas, meklē rektoru, pie kam labākās izredzes esot profesoram Eipuram.

Aizmirsis laikrakstus un orķestri, Ģirts raudzījās Monikā. Viegls nespēks to bija pārņēmis, varbūt viņai bija pat drusku karstums. Āda ieguvusi savādu samtainu nespodru gaišumu, likās caurspīdīga, dzidra kā ābolam, un vaigu vieglais sārtums sildījās kā rudens saulītē. Nekad viņas acis nelikās tik lielas kā tagad; tumšie uzaču loki augsti, valdonīgi un zīmīgi izlocījās pār tām, milzīgās melnās zīlites, gafo skropstu žogotas, raudzījās it kā sevi iegrimušas, klusas un rāmas. Mitrā mazā mute bija pavērtā, atklādama mirdzošus, kodīgus zobīņus. Nekad šīs lūpas nebija

Ģirtam likušās tik maigas, tikamas, milamas un vāras, skūpst uz tām kļūtu daudz vairāk kā skūpst, noslēpumaina, dziļa un dīvaina mistērija, kas pārņemtu dvēseli visu līdz galam. Viņas pleci likās saudzējami, trauklāki nekā parasti; kailās rokas tievākas, nevarīgākas, kaut gan vēl iedegušajos apaļumos viegli, bet noteikti iezīmējās nīpro muskuļu bedrites. Kad Monikas skatiens, pilns siltuma, pilns aizmiršanās un miera, gļaudot pārslidēja Ģirtam, viņas lūpas drusku, drusku sakustējās, pastiepās, sīkām pūkiņām klātā virslūpa izlocījās, kā gribēdama teikt mīļus un jocīgus vārdus, Ģirts klausījās, kā san klusums siltajā, gaišajā istabā, aiz logiem šalc mītrs, ass vējš, locīdams pierasotās egles un kailos ošus. Viņu nātrņema nenarasta sajūta: jau daudz gadus pavadīdams steigās un skriešanās, viņš allaž jutās dzivojam kā pagaidām. Bet tagad, svešas viesnīcas istabā, kuŗu redzēja nīrmo reizi, viņš šķitās, beidzot, atgriezies mājās, kur varēs palikt arvienu un neapnīkt.

Viņš piecēlās, rūpīgi aizvilka logam aizkarus, lai neviens nevarētu ieskatīties, un tāpēc es nevaru pastāstīt neko par to, kas pēc tam notīka šīnī istabā.

8.

Otrā rītā, tikko atgriezies Rīgā un izšķīries ar Monīku, Ģirts steīdzās pie profesora Eīpura.

„Pīrmaīs „Kosma konfīrmācījas“ koncerts neīzdevās, ko?“ jautāja profesors, svaīgs un mundrs kā arvienu, sabāzīs rokas īsā ungāru mājas svārka kabatās.

„Baidos, ka tas būs arī pēdējais,“ atteīca Ģirts acīs nodūris.

„Kā, pēdējais? Norunāts un izsludināts taču jau nākošais koncerts.“

„Orķestris atsakās spēlēt. Jau pirmo reizi tikai ar mokām pierunāju.“

„Kas tad jūs īsti esat, kapelmeistars vai kapel-diners. Un kas tas par orķestri, kas pats izvēlas programmu?“

Mūsu orķestris dibināts uz kollēģiāliem pamatiem. Katrs flautists vai taurētājs tikpat balsstiesīgs kā diriģents.“

„Tieciat galā kā ziniet! Publiku taču nevar muļķot.“

„Man liekas, nākošā koncertā publiku nemaz nesagaidīsīm.“

„Publika, Stvikš, jāaudzina. Visi ievērojami komponisti izaudzinājuši sev auditorijas, un taisni neatlaidīgi periodiski koncerti šinī ziņā visiespaidīgāki. Šoreiz ieteicu spēlēt tikai Ķēvieti, nejaucot pa starpām citus autorus.“

„Jums taisnība, profesora kungs, bet šoreiz...“ Ģirts noplātīja rokas.

„Piedraudiet, piedraudiet atstāt orķestri! Sabīsies.“

„Daži tikai gaida mani aizejam...“

„Nu, tad jūs pats negribat spēlēt „Konfirmāciju“, sacīja profesors strups un auksts. Pametis ar plaukstu par zīmi, ka saruna izbeigta, pagriezās un aiztipināja, pēdām saskardamies ar savu atspogu parketā.

*

Noskumis un nesaprašanā Ģirts atgriezās mājās. Sirma rudens dienas krēsla blāzmoja gaismas šachtā, kuņģā atvērās Ģirta istabas logs, kas grima pustumsā

kā pievakarē. Atlaidies divānā prātoja. Šovakar orķestris sapulcēsies mēģinājumam. Pelūdes sakūdiņi viņi „Konfirmāciju“ nespēlēs un to darīt patiesībā būtu neprātīgi. Tā tad ardievu profesora labvēlība, sveika Glita un visas cerības. Bet ar Glitu viss izputēja jau nelaimīgajās dzīrēs pie profesora. Viņa pat neatnāca uz otro koncertu. Ar maigumu Ģirts atcerējās vakardienu un nakti. Viņš paliks pie Monikas, spēlēs, kā biedri vēlas, paši savus darbus, Stvikša, Pelūdes, Ķibera un citu jauno, kas visi viņu draugi. Galu galā profesors nemaz nevarēs nostāties pret orķestri, tad būtu jānostājas pret visu jauno paudzi, un to profesors nedarīs.

Pieklauvēja saimniece, — kāda dāma vēlas. Mirkli vēlāk ienāca Glita.

Ģirts apstulbis uzsprāga kājās. Viņš jutās kā ceplī iegāzies. Ne asinis, — verdošs piķis mutuļoja dzīslās. Kāds posts! Gaiša kā parādība, asstūrainiem gaišpelēka karakula lēveriem greznotā mēteli, kuŗa milzīgā apkakle izcēla matu melno spīdumu, zilpelēku cepurīti slīpi pāri pierai, maigos krējumbaltos cimdos, vieglās karpītēs, kuŗu purniem uzvilktas neredzētas baltas dubļenes, viņa stāvēja uz izmīdītas grīdas, zem piekūpējušiem griestiem uz noplukušo tapēšu fona, ar gurmānes tiksmi izbaudīdama Ģirta apjukušo izbrīnu. Ģirta skatieni, kā tramdiņi pelēni, zibēja pa kaktiem. Krēslā sakārtās drēbes brēca ar caurā aplāja lupatīgo nabadzību, kurpes kaktā pamestas, mēles izbāzušas vaimanāja auklajnājam rīklēm, ķēmīgais mazgājāmais trijkājis nekautnīgi valbīja veco emaljēto bļodu, bet saburzītais divlītis aizdurvē šūpojās kā Ģirta karātavu valgs.

Glīta nosēdās uz dīvāna; gaišviolets ametists iedzirkstījās pirkstā, kas pamāja Ģirtam sēsties.

Beidzot viņš atžirga, norija uztraukumu, kas sprūda riklē, un saņēmās. Vaigos līdz pat deniņiem noņirbēja savilkdamies muskuļi, uzacis saskārās, sakniebtās lūpas kļuva baltas. Žigli nometies blakus uz dīvāna, vārīgi pieskārās Glītas elkoņiem un pētījoši ieskatījās acīs. Viņa klusēja, viegli pacēla uzacis, nodūra skatienu un ne padevīgi, ne nicinoši, pavisam divaini pasmīnēja, nolaizdama lūpu kaktiņus uz leju. Kā atsperes sviests Ģirts trūkās un noskūpstīja šo smaidu. Nejutis pretestības, satvēra Glītu kā spilēs, ar niknumu un smeldzi iezīzdamies lūpās, kuŗu dēļ bija cietis tūkstots uztraukumu, sarūgtinājumu un bažu. Viņi noslīdēja puszvilu, koķetā cepurīte aizripoja pa plaisaino grīdu, smalkie ametistainie pirkstiņi pieskārās Ģirta liesajam kaklam, noglauda biezos, gludos un rupjos melnos matus. Viņš pašķīra grezno mēteli, apskāva silto zīdaino augumu un tikai kad satvēra krūti, mazu kā dūrīti, Glīta maigi atvilka viņa elektrizēto plaukstu.

Kad pirmais negaiss aprimās, Ģirts satvēra abas mazās rociņas, salika plaukstām kopā un atbalstījās zodu pret sārtajiem pirkstgaliem, sacīja:

„Glīta, tu esi briesmone. Es domāju kļūstam vājprātīgs vai redzam rēģus, kad tu ienāci manā... manā alā. Vēl tagad neesmu atžilbis, bet laimīgs.“

„Tiešām!“ viņa smējās. „Bet cik ilgi? Tēvocis šausmīgi dusmīgs.“

„Kāpēc tad?“

„Diriģents nespējot savaldīt orķestri!“

„Ko?!“ Ģirts pietrūkās. „Es nevarot savaldīt šos niekabīģus, ēverģeģus, diedelniekus, plukatas, anti-

pus? Bizē es viņus sapīšu, grīstē sagriezīšu, pineklā savīšu! Šos pakulpuikas, diega zēnus?.. Klausies!“ Viņš sagrāba tālruņa cauruli, acumirkli uzgriezdams profesora Eipura numuru. „Profesora kungs? Mēs spēlēsim „Kosma konfirmāciju“. Jā, spēlēsim, kaut vai desmit reizes no vietas!“

... Beidzot Glīta piecēlās. Krēsla gaismas šachtā jau bija gluži bieza. Izraisījusies Ģirta nepildāmajām un nemierīgajām rokām, aizliegusi sevi pavadīt, nozuda, pamezdama Ģirtu galīgā satraukumā un mulsā. Brīdi viņš staigāja kā mēnešsērdzīgs, tad norausa papīru kaudzi no rakstāmgalda, piesēdās un rakstīja:

„Monika.

Es nemīlu Jūs.“

Te viņš apkraumpēja kreiso roku deniņiem un spieda cik jaudāja, lai padzītu domu un jūtu lēveni, kas gāzās virsū. Nedomāt, neprātot, citādi viss būs pagalam, zibēja smadzenēs. Viņš turpināja:

„Es nemīlu nevienu sievieti. Esmu sekojis tām, uzmācies, aizrāvis, pat juties lepns un laimīgs ar viņām, ar Jums, bet mīlējis — nē. Nespēju atmaksāt to pašu, ko saņēmu. Mums jāšķīras, kamēr tas nav pārāk grūti. Jūsu sāpes smeldz mani, tās neizsāpēs nekad... u. t. t.“

Nobeidzis, nepārlasījis, paslēpa vēstuli aploksnē un izsteidzās uz ielas. Lai būtu drošs, ka vēstule istā laikā nonāks istās rokās, aiznesa to pats. Baiļu sviedrus svīzdams uz pirkstu galiem piezagās Monikas durvīm un ielaida to vēstuļu kastē. Pirksti likās kā pielīpuši vēstules stūrim, ar varu viņš tos atplēta.

Līdz mēģinājumam vēl bija trīs stundas. Tās diriģents pavadīja strēbdams melnu kafiju un ārdēdamies cīņai mazajā kafejnīcā Brīvības bulvārī, blakus filharmonijai.

*

Nokāpis filharmonijas pagrabu koridoros, Ģirts izdzirda daudz balsīgu kņadu lielajā pagraba zālē, kuŗu profesors Eipurs bija atļāvis mēģinājumiem. Orķestris, kas bija jau salasījies pilnā skaitā, aplusa Ģirtam parādoties. Jauzdams sasprindzinājumu gaisā, viņš pētišķi ielūkojās biedru sejās un pamanija tajās neparastu vēsumu. Atrasisījis saini ar „Kosma konfirmācijas“, „Trilobitu simfōnijas“ partiju izrakstiem, ko Ķēvietis bija atsūtījis, viņš cik spēdams jautri sacīja ar vislaipnākiem smaidiem:

„Nu draugi, ķersimies pie trešās simfōnijas; koncertmeistari, saņemiet partijas.“

Neviens nesakustējās un neatbildēja. Pelūde sēdēja galvu rokās atspiedis, šķietami vienaldzīgs, patiesībā tikko valdīdamies, viņš tikai negribēja pirmais sākt ķiviņu. Arī Ģirts klusēja, raudzīdamies biedros, kas vairījās viņa skatiena. Pēdīgi Ķibers piecēlās, nekļūdams ne par matu lielāks, pienāca, saņēma diriģentu aiz rokas, sacīdams:

„Ģirt, vai tu nopietni gribi mūs izputināt un par apsmieklu padarīt?“

„Tu taču joko, Ģirt,“ piebilda resnais Josts, valbīdams apaļos vaigus piespiestā smaidā.

Ģirts lēni uzkāpa pultē, satvēra abām rokām galdiņa malas, sākdamas skaļi un sparīgi:

„Draugi! Ja mēs domāsim tikai par peļņu, par lētu populāritāti, par to, kā saglabāt cieņu profānu acīs, tad ar nopietnu mākslu maz mums būs kopēja.

Jāizšķiras, vai būt veikalniekiem, vai māksliniekiem. Jūs pazīstat mūsu mākslas dzīvi. Kā laivinieki vai loči tās dalībnieki manevrē un izlokās cits caur citu, pastāvīgās bailēs, vai nebrauc par ātru, nekļūst smieklīgi, nenoskrambā savu, vai nedod Dievs, kāda augstāka laivu. Tur aiziet viņu spējas un spēki. Kuldamiem krastmalas sēkļos, tie laimīgi nozvejojot pa kazragam, retais pasapņo doties selgā. Labi, vairosim šo dūņu smēlēju pulku, zvejosim santimus. Lai atskan marši, valši, operešu popurriji, mēs biežāk varēsim sev pašūt uzvalkus, pirkt cepures, ikvakarus ēdīsim desīņas ar kāpostiem un dzersim alu. Bet . . .“ te Ģirts brīdi klusēja un tad izsliedamies visā augumā grāva:

„Varbūt mēs vēl esam tik jauni, ka spējam būt drosmīgi! Mēs spēlēsim tukšā zālē, bet tā pildīsies, kā pildījās izsvilpto Vāģnera, Bizē, Ofenbacha zāles! Par spīti pusmūziķiem, ņirgām, santimraušiem, ordeņmiļiem, spodrināsim cēlo, nemirstīgo mākslu.“ Apgarojis un pacēlis sāpīgo seju pret griestiem, Ģirts dvesa ar dziļi ievilkto elpu: „Un ja mēs cietīsim par to, ja kritīsim par to, mēs paliksim cēls piemērs, gaišākais brīdis dzimtenes mākslā!“

Runa atstāja iespaidu. Sejas atplauka smaidos, atvieglējuma nopūtas izlauzās no daudzām krūtīm, piekrišanas saucieni jau raisījās lūpām, kad Pelūde izsvieda gaisā tievo, lokano roku un grozīdams apaļo dzeltāno plaukstu, sauca:

„Cik skaisti diriģents runāja! Bet kāpēc viņš grib ciest un krist taisni par Ķēvieša gliemēžiem un ķirzakām, kurās pats neciena? Cīnīsimies par sevi, saviem darbiem, idejām, kuņām ticam.“

Ģirts norija sapikumu un turpināja klusā, pieglaudīgā, tēvišķā balsi:

„Mēs esam solījušies nospēlēt Ķēvieša ciklu, otrs koncerts jau izsludināts...“

„Tas jāatceļ!“ sauca Pelūde. „Neviens nepārmētis, ja tu neatnāksi uz satikšanos, kad plūdi izpostījuši ceļu un satikšanās vieta iebrukusi.“

„Ķēvietis,“ turpināja Ģirts, nicinoši neklausīdamies starpsaucējā, „Ķēvietis tagadējās valdības ļoti ieredzēts, viņa piekritēju pulks aug. Drīzi varēs runāt par Ķēvieša skolu, par „instinktīvistiem“. Pagaidām viņi vēl nespēj pildīt koncertzāles, bet, kas zina, drīzumā varēs, un tad mēs, pirmie cikla izpildītāji, būsim godā! Bez tam, varu izpaust, pats profesors Eipurs, mūsu labdaris un aizstāvis, labprāt dzirdētu mūs spēlētjam Ķēvieti. Pēc profesora Kremīzera nāves viņa iespaids lieliski pieaug; satiecība labāk grezno varenos nekā ķildība vai atriebība, mēs pakalposim profesoram un arī visai latvju mūzikai, mūs ievēros...“

„Stvikš! Neduļķo ūdeni. Izšķiries, vai tu esi mākslinieks, vai veikalnieks un locis?“ kļiedza Pelūde, žultainās dusmās kļuvis gluži oranžs. Piekritošas balsis atskanēja barā. Ar mokām valdītās dusmas plīsa arī Ģirtā.

„Nelgas!“ viņš brēca, zaudējis savaldīšanos. „Vai nezināt zelta vidus ceļu, kam skriet ar pieri mūrī, ja var ieiet pa durvīm?“

Klausītāji apjuka. Vecākie mūziķi apvainojās, atskanēja protesti, bāršanās.

„Klusul!“ kļiedza Ģirts dusmās sarkans. „Pietiek, vai nu jūs spēlēsiet „Konfirmāciju“ tālāk, vai meklē-

jiet citu diriģentu, un es nevēlos nekā par jums zināt!“

Pelūde ielocījās mūziķu pūlī; viņa apaļā nēga mute mala kā dzirnaviņas.

„Ģirt, Ģirt, netrako, nepārsteidzies! Dārgie biedri, apdomību, mieru,“ lūdzās lāga Josts.

„Profesora Eipura orķestri!“ Ģirts pārkliedza kņadu, „kas ir par „Kosma konfirmācijas“ spēlēšanu, lai paceļ roku!“

Iestājās klusums. Jekste pacēla roku, nedroši apkārt lūkodamies Josts, tad Līna Glumbērze, samirkšķinājusies ar Jeksti.

„Trīs,“ teica Ģirts, nobālis, sīkās trīsās drebēdams. „Trīs pret divdesmit deviņi. Tā tad sveiki, kungi!“ Viņš palocījās un nokāpa no pultes.

„Ģirt, Ģirt, neaizej!“ sauca Josts žēlabās un bailēs.

„Kungi,“ piecēlās bundzinieks Jekste. „Es redzu, mūsu vidū nav vienprātības. Neticu, ka vairs kas prātīgs iznāks. Man opera piedāvā otrā timpānista vietu, es to pieņēmu.“

„Arī es aizeju,“ sacīja pirmais bazūnists, „mani aicina džesa operete.“

„Liekas, arī man neiznāks palikšana,“ teica Līna Glumbērze.

Šinī brīdī ienāca divi kalpotāji un iznesa Monikas arfu. Pelūde steidzīgi izspraucās caur uztraukto baru, uzlēca pultē un sauca, savicinājis pātadzīgās rokas:

„Bez pānikas, bez pānikas! Neaizklistiet! Jāsāglābj vismaz stūdzinieki,“ viņš skaļi čukstēja pienākušam Ķiberam.

Ģirts tālāk neklausījās. Lēnos soļos viņš bija sasniedzis durvis.

9.

Dziļi ieelpodams drēgno vakara gaisu, Ģirts pūlējās atmesties no apdulluma un transa, kādā atradās. Orķestra katastrofa, biedru neuzticība, kā viņam likās nepateicība, bija spēriens, kas pilnīgi pārvērtā stāvokli un plānus. Nožēlodams savu pārsteidzīgo asumu, tomēr jutās kā varonis. Iepns, ka izturējies tik nelokāmi un vīrišķi. Bet kurp viņš iet? Lūk, aiz neskaitāmo partiju uzsaukumiem nolīmētā Pēterā I pieminēkļa pamata, aiz kanāļa gail lielās kafejnīcas „Timbuktū“ spoguļstikla logi, ak jā, viņš iet uz turieni, pie Glītas.

Vēl vairāk mulsdams, greznajās zālēs, pilnās čaļas un orķestra drudžainā ribiņa, viņš cilājās pirkstgalos un staipīja kaklu blenzdams pēc Glītas. Leģions filistrozi kailu, pilsoniski gludi sasukātu, mākslinieciski izspūrušu un provinciāli sacirtotu pakaušu, papirosi, pīpes, karmīna lūpas, tauriņu kakla saites, plastroni, pikanti dekoltē, zelta krustiņi, imitētas pērles, dzintars, krāsaini stikli noņirbēja viņa acu priekšā. Beidzot, lūk, viņa sēdēja, viselegantākā visā zālē, kā parasts blakus Ralfam Dekšeniekam. Ieraugot Ģirta novārgušo, nervōzi sarauto ģīmi, kaut kas līdzīgs līdzcietībai pavīdēja Glītas nopūderētā un viegli iesārtotā sejiņā. Ģirts pienāca, atņēma dziļu elpu un teica piesmacis, bet skarbi un griezīgi, lai pārkliegtu orķestra dunonu: „Profesora Eipura orķestris šovakar beidza pastāvēt!“ un aplusa, acīm diezgan stulbi ieurbdamies Glītā. Viņa iekoda mazu

zobiņu apakšlūpā, aplaida nemierīgu skatienu zālei un teica:

„Ai, cik žēl. Jaukais orķestris. Bet nebaidies, tēvocis neko neteiks... Orķestris... „Konfirmācija“...“

„Konfirmāciju spēlēt vairs nava tik nepieciešami kā agrāk, vai nē, dārgā,“ nobeidza Ralfs, aplaidzams roku Glītas krēsla atzveltnei tik mierīgi, kā savam īpašumam un lūkodamies Ģirtā, kā sarunu izbeidzis.

Glīta viegli atbalstījās pret Ralfa plecu un piespīti pasmaidīja, pēkšņi smaids pārvērtās divainajā, ne padevīgajā, ne nicinošajā smīnā, kuŗu Ģirts jau reizi bija redzējis. Šoreiz viņš ielūkojās vērīgāk un to saprata. Smaids nozīmēja: „Lāga Ģirt, gribētos citādi, bet tā tas nu reiz ir.“

Ģirts saslējās. Beidzamiem spēkiem savaldījis asins šalti, kas kā fontāns dzīrās ieslākties sejā, pārakmeņoja vaibstus, palocījās un izgāja no kafejnīcas.

Pārskrējis automobiļos un tramvajos ņudzošai ielai, Ģirts iesteidzās kanāļa apstādījumos un nokrita uz sazrupa sola. Pamazām domas sāka skaidroties. Kāds pazemojums un kauns! Bet juzdamies piekrāpts un izģekots, jutās atbrīvots no milzīga smaguma, un beidzot, pārsteigts, atzina, ka nav pat noskumis. Labi, viņš sprieda, ka sagāzās orķestris. Pats cēlu, pats gāzu, tā pamati bija irdi. Biju pārskrējis kājas, izmežģijis mēli, pārkarsējis galvu, kombinēdams, pierunādams un pārliecinādams. Un kas tika? Tur pagāja laiks un spēki, paša darbs cieta. Labi, ka Glīta mani pameta. Ko iesāktu ar tādu sievieti? Māksla viņu patiesībā neinteresē. Mūžam būtu jākvērn „Timbuktū“, tad jādzer „Skanošā Spalvā“ un jādejo „Eldorado“. Un tad šīs vizītes pie

tūkstots nolādētām tantēm, krustmātēm un vecmātēm, kur tad vēl bridžs, zolīte, teniss, slēpošana, auto-vīkendi; kā tur lai strādā un veidojas mākslinieks? Kāda laime atbrīvoties no naudinieku un niekabiļu dzīves un sabiedrības. Bet tagad — naids un nicināšana pret šiem ļaudīm trieks strādāt, aizvainotais lepnums liks asināt visas spējas, naids ar kollēgām un draugiem spārnos sacensībai, naids ar Eipuru noārdēs cīņai. Kāds brīnišķs stāvoklis māksliniekam! Un lai prieks būtu pilnīgs, viņu mīl māksliniece, kollēga. Mīl pavisam citādi kā spētu šī zīdainā un kažokainā jaunkundze. Viņiem ies grūti? Niek! Tik laba arfiste, tik labs diriģents, tik izveicīgs organizātors nepazudis! Galvenais — darbs! Tagad viņš beidzot zina, kas ir mūzika. Ne Eipura spāniešu rotalietas, ne Ķēvieša programmas bombasts, ne Baltaņa mūžības receklis un pat ne Pelūdes tautas motīvu parafrāzes. Krāsni „Kastanetes“, krāsni „Espadu de Toledo“, viegli un plaši plūdīs viņa temati un meldijas, katru skaņu, katru, kuŗu dzird apskalojam savu ķermeni, viņš piedvesīs dzīvības un jūtu. Lūk, Kokneses dzeltošie koki, mitrās rudens zemes smaržas piešalkti, lūk viņa, divainā, pazemīgā Monika; vai jau nelido gaisā bezgala maigs, sērs, bet dzīvot gribas pilns skaņu audums, kādas gaviles viņš sacels orķestrī pārvērsdams mūzikā savus smieklus un nicināšanu par visām šīm iedomīgajām Glītām. Cik spriegi vibrēs un visies viņa cīņas motīvi. Brīnišķā, dievišķā cīņa! Ģirts jūta, ka viņa elektrizētās dzīslas sarāva rokas krampīgās dūrēs; mežonīga prieka un ellišķas liksmības pilns viņš izskrēja uz ielas sameklēt Moniku.

Spārnots un sajūsmināts viņš steidzās pa plašām,

priecīgām spoži apgaismotām ielām, pilnām jautru, enerģisku seju; varenas ēkas, mākslīgi izdarinātām fasādēm, laipni zvēroja apgaismotajiem logiem. Lūk, Monikas pavārte, kuņā pavadīti tik patikami brīži, lūk, pazīstamās riņķa kāpnes ap tumšo lifta šachtu, pa kuņām šodien viņš kāpj jau otro reizi. Atvēra viena no draudzenēm.

„Kur Monika?“ vaicāja Ģirts un dzīrās iesprausties.

„Aizbrauca.“

„Kā aizbrauca? Kad aizbrauca?“

„Šovakar. Mēs brīnījāmies, kāpēc tik pēkšņi. Viņa teica — apnicis Rīgā, braucot pie mātes uz Igauniju, vai tālāk uz...“

„Un adrese?“

„To viņa steigā piemirsa atstāt. Mēs arī tikai nupat iegidām.“

Kā belzienu saņēmis Ģirts ierāva galvu plecos, salieca muguru ritenī. Gluži fiziskas sāpes sajuta visā ķermenī, locekļi savādi notirpa un kļuva nespēcīgi. Spriegums un liksme pārvērtās nogurumā un vārgumā. Nelāgs, urbjošs nemiers, dusmas, īgnums un žēlas viņu pārņēma. Līks un saviebies viņš uznāca uz ielas, tik tumšas, netīras un šauras kā nekad. Ar riebumu uzlūkoja noplukušos, apbirzušos namus, nožēlojamus bezlapainos kokus, novērsās no spuldzēm, kas mirdzēja blāvas un mironīgas, ar riebumu ieelpodams dzestro rudens miglu, drēgnu un indīgu kā malārijas purva iztvaikojumi. Iztukšojies un sanīcis viņš lēni klaiņāja pa naksnīgo Rīgu, līdz ieraudzīja savā priekšā „Skanošās Spalvas“ kluba Vecrīgas zemē iegrimušo, simtgadu rūsas saēsto nameli. Atspēris ar dubļainu zābaku durvis, iegāja

apgaismošanas ministrijā par mūzikas padomnieku un, ko domā, uz paša Briča Ķēvieša ieteikumu! Uz vecā ienaidnieka ieteikumu! Tas ir Eipurs! Tas ir vīrs, tas var dziedāt „Es ir lovkījs, es ir glumš, kas tā neprot, tas ir dumš!“ Nu tik būs jums dzīvīte!“ Izšāvis dažas smieklu lādiņu aptveres, Līdaks iepildīja savā stobrā zirpus, kausu alus un smēja atkal.

Ģirts zemu nolieca galvu, atbalstīdams delnās. Saspieda pieri no visa spēka, tā ka rokām vēnas piepūtās un kā auklas apvijās pat pirkstiem, sakoda zobus un aizardēja elpu, kamēr melns pajuka acu priekšā; taču todien pārāk bieži bija mainījis liksmu cerību pret izmisumu, mīlestību pret viltu un naidu, lepojies un kļuvis nicināts, alus bija atmieķšķējis viņā no viņu cirtēja mantoto sikstumu, — „Profesora Eipura orķestra“ bijušais diriģents raudāja; asaras steidzīgas pilēja kausā, sajaukdamās ar alu.

Izgrūdis nesakarīgu lāstu, viņš krēsliem gāžoties pielēca kājās, sagrāba aiz kakla pusizdzerto pudeli, noklupa ģērbtuvē un atgrūdis pretimnācējus izskrēja pagalmā.

Lūk, tur viņš stāvēja, lielais vīrs basām kājām, īsā apjotā kreklā. Pazemīgs un spēcīgs, nesa uz milža pleca nevarīgu bērnu. Ģirts atglauda izspūrušos matas no nejutīgās pieres, iebrēcās svešādā balsi:

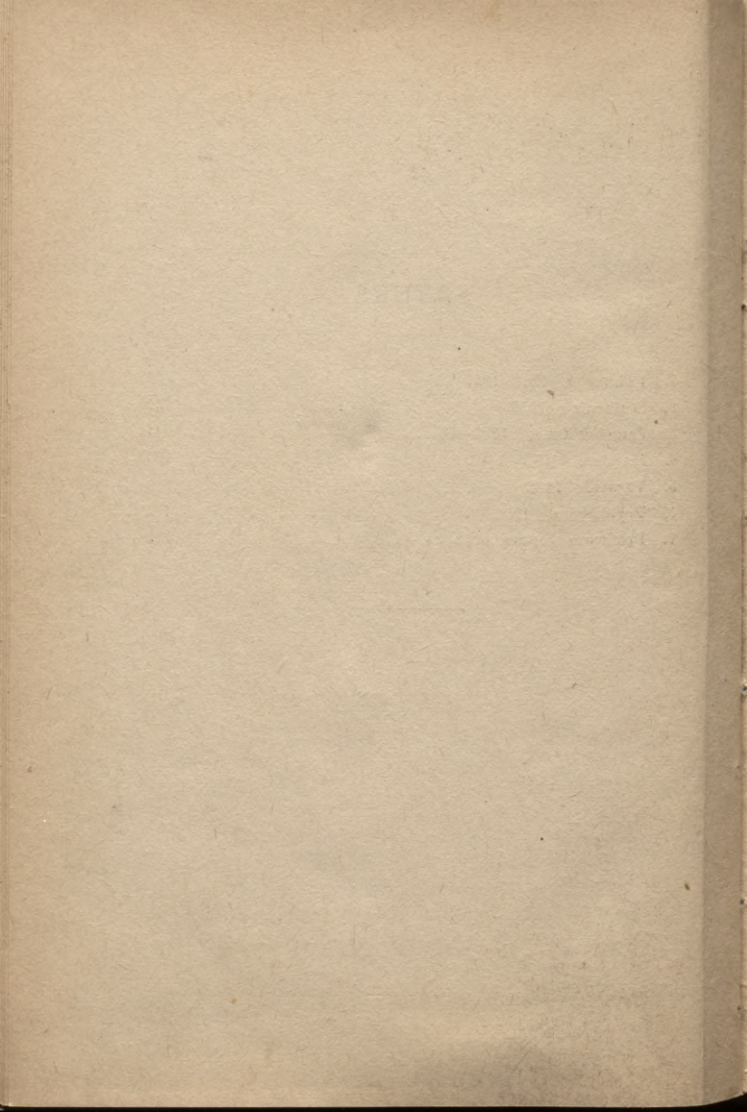
„Filibert Modest Eipur, profesor, rektor un padomniek, saņem!“

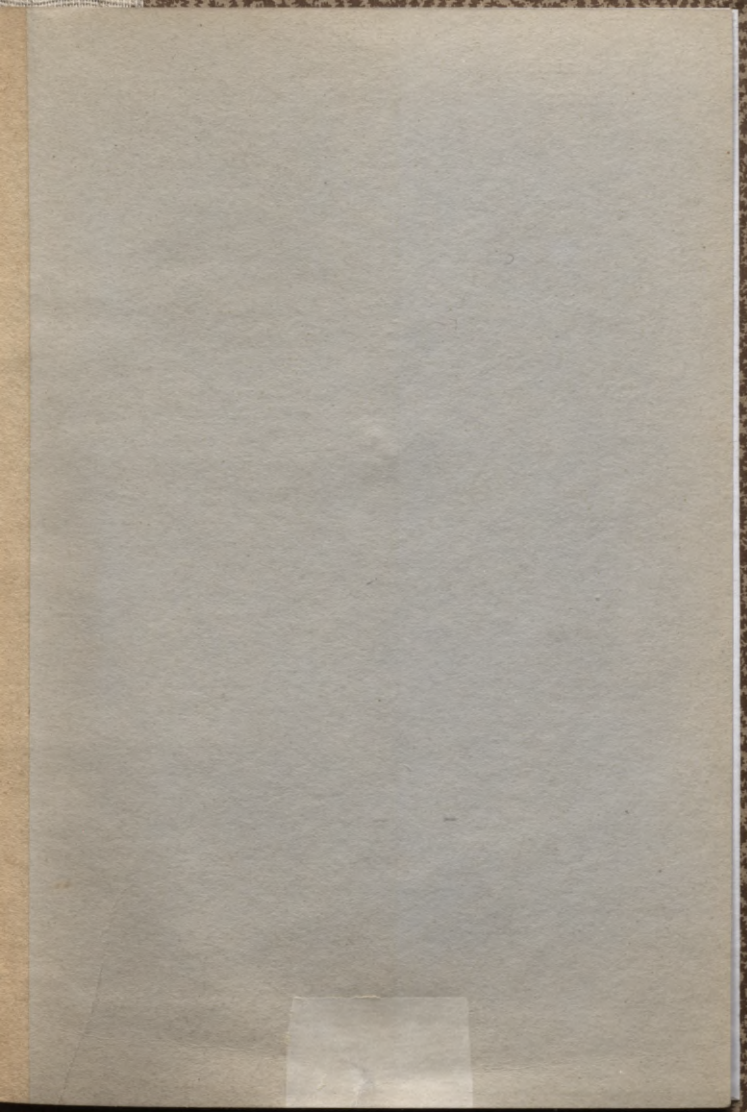
Atvēzis roku cik jaudāja, drāza pudeli tēlam, nošķeldams apakšlūpu un pusi zoda. Svaigais lūzums nekaunīgi atņirdza baltos ģipsa zobus kā smīnā.

Bet Ģirtu viesmīļi izmeta laukā.

SATURS

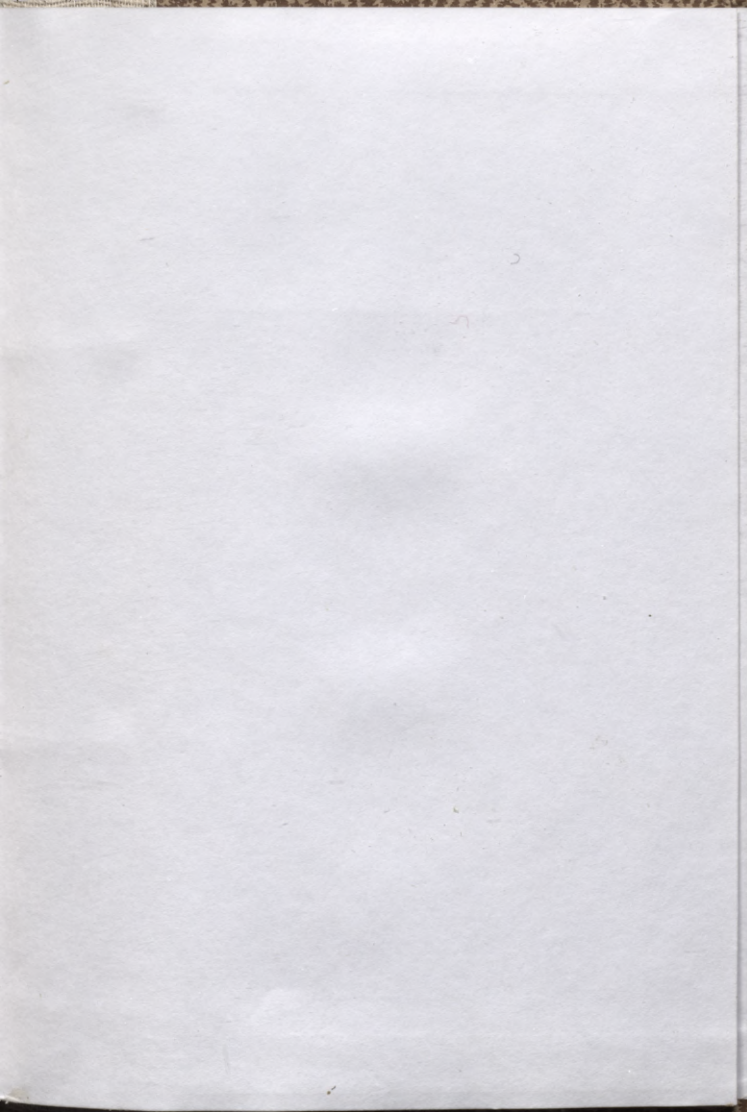
	Lapp.
1. Laimes kartis. 1927	7
2. Stulbenis. 1928	30
3. Jaunā Fiūme. 1927—36	41
<u>4. Maestro. 1932</u>	<u>109</u> -
5. Vāravs. 1933	140 -
<u>6. Fortinbrass. 1934</u>	<u>175</u> -
7. Profesora Eipura orķestrs. 1935	223

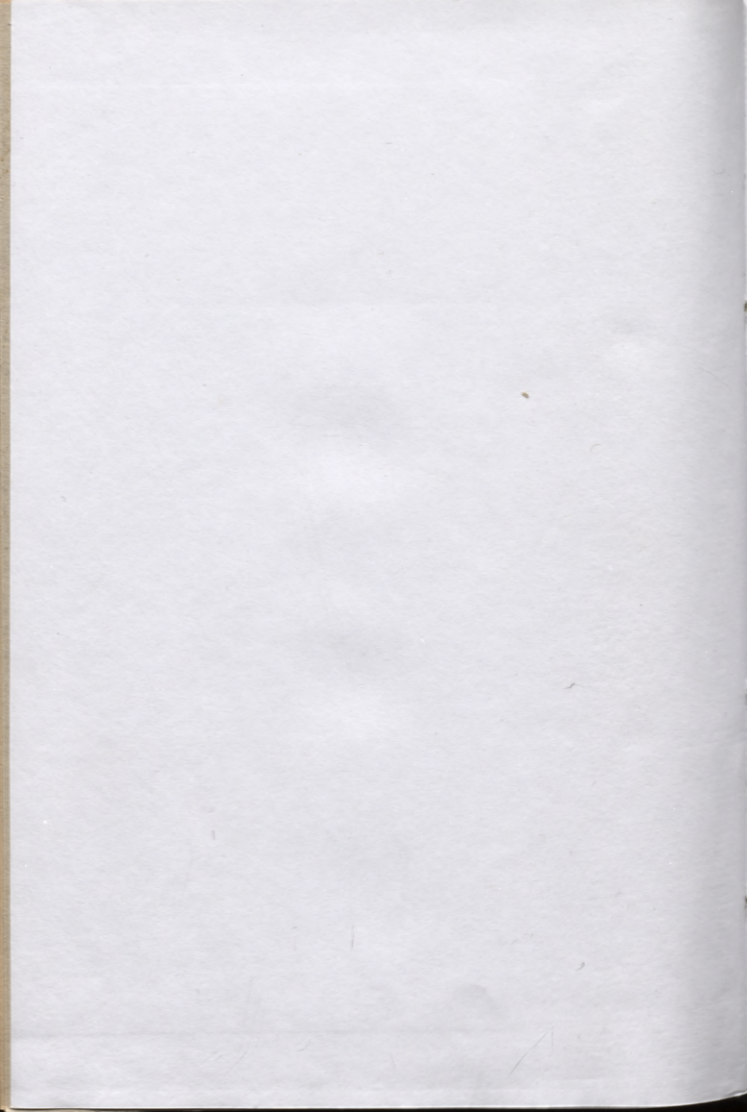

Vāku zīmējis
autors

-50
S

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0311021822